

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Vammaisten tyttöjen liikunnan harrastamisen mahdollistajat ja esteet

Wahrman, Mia

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Vammaisten tyttöjen liikunnan harrastamisen mahdollistajat ja esteet

Wahrman Mia
Fysioterapian koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Maaliskuu 2018

Wahrman Mia

Vammaisten tyttöjen liikunnan harrastamisen mahdollistajat ja esteet

Vuosi 2018

Sivumäärä 143

Vammaiset tytöt harrastavat liikuntaa vähemmän kuin vammaiset pojat ja vammattomat ikätoverinsa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitkä tekijät mahdollistavat tai estävät vammaisten tyttöjen liikunnan harrastamisen, ja millaisena vammaiset tytöt kokevat omat mahdollisuutensa harrastaa liikuntaa. Lisäksi tavoitteena oli tarkastella, millaisia representaatioita urheilujulkaisujen kuvat rakentavat vammaisista naisurheilijoista ja -liikkujista, ja millaisia tulkintoja vammaiset tytöt tekevät urheilujulkaisujen tavoista kuvata vammaisia urheilijoita. Työn tarkoituksena oli tuottaa ymmärrystä vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä ja tätä kautta edistää vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumista. Työn toimeksiantajana toimi Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisella tutkimusotteella. Aineisto kerättiin teemahaastattelujen ja naisvammaisurheilijoiden sekä -liikkujien kuvia tarkastelevan semioottisen kuva-analyysin avulla. Teemahaastatteluihin osallistui kolme toimintakyvyltään erilaista yli 14 -vuotiaasta vammaista tyttöä. Kuva-analyysin aineisto koostui seitsemästä Helsingin Sanomien, Vammaisurheilu & -liikunta -lehden ja Iltalehden julkaisemista naisvammaisurheilijoiden ja -liikkujien kuvista sekä yhdestä vammattoman naisurheilijan kuvasta. Kuvat analysoitiin soveltamalla visuaalista semiotiikkaa. Teemahaastatteluaineisto analysoitiin käyttämällä sekä induktiivista että deduktiivista sisällönanalyysiä. Deduktiivisessa sisällönanalyysissä analyysirunko muodostui opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä toimivasta Physical Activity for people with a Disability (PAD) -mallista, joka yhdistää Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälisen -luokituksen (ICF) ja ASE (attitude, social influence, self-efficacy) -mallin, jossa määritellään yksilön liikuntakäyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä. Tulokset vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä jäsennettiin PAD -mallin avulla.

Vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttaa moni yksilö- ja ympäristötekijä. Useimmat liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista yksilö- ja ympäristötekijöistä voivat olla sekä liikuntaan osallistumisen mahdollistajia että estäjiä riippuen kontekstista, muiden tekijöiden vaikutuksesta ja yksilöllisistä mieltymyksistä. Vammaiset tytöt kokivat omat liikuntamahdollisuutensa joko hyviksi tai kohtalaisiksi. Vammaisten tyttöjen tulkinnat urheilujulkaisujen vammaisurheilijoiden representaatioista toivat esiin useita teemoja, jotka voivat vaikuttaa liikuntaan osallistumiseen joko positiivisesti tai negatiivisesti. Muun muassa vammaisurheilijan stereotyyppisten mediarepresentaatioiden ei koettu innostavan liikuntaan osallistumiseen kun taas vammaisurheilijan urheiluasuoritusta ja saavutuksia korostavien mediarepresentaatioiden sekä vammaisliikkujien mediarepresentaatioiden koettiin kannustavan liikuntaan osallistumiseen. Yleisesti median tulkittiin lisäävän ulkonäköpaineita ja omaan ulkonäköön suhtautumisen koettiin vaikuttavan liikuntaan osallistumiseen.

Ymmärrys vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä auttaa terveydenhuolto- ja liikuntasektorin ammattilaisia edistämään vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumista. Jatkossa tulisi selvittää liikuntaa harrastamattomien vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä ja pohtia keinoja, miten tietoa vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä voidaan hyödyntää käytännössä.

Asiasanat: vammaiset tytöt, soveltava liikunta, vammaisurheilu, ruumiillisuus, mediarepresentaatio

Wahrman Mia

The facilitators and barriers of sports participation among disabled girls

Year	2018	Pages	143
<p>Disabled girls' sports participation is lower than disabled boys' and their able-bodied peers. The aim of this thesis was to investigate which factors facilitate or hinder disabled girls' sports participation, and how disabled girls see their opportunities to participate in sports. In addition, the thesis aimed at examining what kind of representations pictures in sports publications construct of disabled female athletes and disabled female women doing sport, and what kind of interpretations disabled girls make of the practices of sports publications representing disabled athletes. The purpose of this thesis was to generate understanding of the factors influencing disabled girls' sports participation and, in this way, promote disabled girls' participation in sports. The client of this thesis was Finnish Sports Association of Persons with Disabilities (Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry).</p>			

The thesis was conducted using a qualitative research approach. The data was gathered by semi-structured interviews and semiotic image analysis of disabled female athletes and disabled female women doing sport. Three over 14-year-old disabled girls, who have different functional abilities, participated in the interviews. The material of the semiotic image analysis consisted of seven images of disabled female athletes and disabled female women doing sport and one image of an able-bodied female athlete published in Helsingin Sanomat, Vammaisurheilu & -liikunta -disability sports magazine and Iltalehti. The images were analysed by applying visual semiotics. The interview data was analysed with both inductive and deductive content analysis. The Physical Activity for People with a Disability (PAD) model, which also forms the theoretical framework of the thesis, was used as the analysis framework for the deductive content analysis. The PAD model integrates The International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) model with the ASE (attitude, social influence, self-efficacy) model, which determines factors influencing a person's physical activity behaviour. The findings of the factors influencing disabled girls' sports participation were structured using the PAD model as well.

Several personal and environmental factors influence disabled girls' sports participation. Most of the personal and environmental factors influencing sports participation can be both facilitators and barriers of sports participation depending on the context, the influence of other factors and individual preferences. Disabled girls saw their opportunities to participate in sports either good or moderate. Disabled girls' interpretations of disabled athletes' representations in sports publications revealed many themes, which can affect either positively or negatively to sports participation. For instance, stereotypical media representations of disabled athletes were not seen to motivate sports participation, whereas media representations, that highlight the disabled athlete's performance and achievements, as well as media representations of disabled people doing sport, were seen to encourage sports participation. Overall, media was seen to increase appearance pressures and the attitude towards one's appearance was seen to influence sports participation.

An understanding of the factors influencing disabled girls' sports participation helps health care and sport professionals to promote disabled girls' participation in sports. Further research is needed to investigate the factors influencing sports participation of disabled girls, who do not participate in sports, and to find out means to make use of the data in practice on the factors influencing disabled girls' sports participation.

Keywords: disabled girls, adapted physical activity, disability sport, the body, media representation

Sisällys

1	Johdanto	8
2	Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	12
3	Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys.....	13
4	Vammaisuus	15
4.1	Vammaisuus käsitteenä ja sosiaalisesti tuotettuna ilmiönä.....	15
4.2	Toiseuttava vammaisuus	16
4.3	Vammaisuus ja sukupuoli	17
4.4	Vammaisuuden lääketieteellisestä mallista sosiaaliseen malliin	18
5	Ruumiillisuus	20
5.1	Ruumis ja ruumiillisuus.....	20
5.2	Naisen ruumiillisuus	21
5.3	Urheilun sukupuolittuneet käytännöt	23
6	Liikunta	24
6.1	Liikuntaan osallistuminen.....	25
6.2	Liikuntaan osallistumisen mahdollistajat ja esteet	29
7	Vammaisurheilu ja erityisliikunta	34
7.1	Vammaisurheilun synty.....	34
7.2	Erytisliikunnan kehittyminen	35
7.3	Kohti kaikille avointa liikuntaa ja urheilua	36
7.4	Luokittelu vammaiskilpaurheilun mukaan pääsyn portinvartijana	38
7.5	Paralympialiikkeen paradoksi	40
8	Media.....	42
8.1	Feministinen urheilututkimus ja mediaurheilun tutkimus.....	43
8.2	Media sukupuolierojen tuottajana urheilussa	45
8.3	Vammaisurheilijoiden representaatiot mediassa	47
9	Tutkimusmenetelmä ja työn toteutus	53
9.1	Kvalitatiivinen tutkimus.....	54
9.2	Aineiston hankinnan ja analyysin ensimmäinen vaihe	55
9.2.1	Aineiston hankinta kuva-analyysin avulla	55
9.2.2	Kuva-aineiston analyysi.....	56
9.3	Aineiston hankinnan ja analyysin toinen vaihe.....	58
9.3.1	Kohderyhmä ja haastateltavien valinta	58
9.3.2	Aineiston hankinta teemahaastattelulla	59
9.3.3	Teemahaastatteluaineiston sisällönanalyysi	61
10	Naisvammaisurheilijan representaatiot urheilujulkaisuissa.....	68
10.1	Kuva-analyysi.....	68
10.2	Kuva-analyysin luotettavuus.....	79

10.3	Kuva-analyysin tulokset	81
11	Liikuntaan osallistumisen mahdollistajat ja esteet	85
11.1	Yksilötekijät	85
11.2	Ympäristötason tekijät	90
12	Vammaisten tyttöjen tulkinnat vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioista ...	100
12.1	Vammaisurheilijan representaatiot.....	100
12.2	Vammaisten tyttöjen tulkinnat ulkonäöstä.....	104
12.3	Yhteenveto	105
13	Pohdinta	106
13.1	Tulosten tarkastelu	107
13.1.1	Liikuntaan osallistumisen mahdollistajien ja esteiden tarkastelu	107
13.1.2	Vammaisurheilijan ristiriitaiset mediarepresentaatiot.....	115
13.1.3	Ulkonäköpaineet.....	117
13.2	Luotettavuus ja eettisyys	118
13.3	Jatkotutkimusehdotukset	121
	Kuvat.....	135
	Taulukot.....	136
	Liitteet	137

1 Johdanto

Urheilussa painottuu kyvykkyys, ja kyvykkyys sosiaalisena konstruktiona urheilussa viittaa huippuunsa viritettyyn ruumiiseen (DePauw 1997, 421). Suhteessa urheilun kyvykkyyttä ihannoivaan, hegemoniseen ja maskuliiniseen maailmaan vammaiset ruumiit näyttäytyvät tyypillisesti negatiivisina ja vammaisuus vajavaisuutena (Fitzgerald & Kirk 2009, 93) sekä kyvykkyuden vastakohtana (DePauw 1997, 421). Vammaisuuden lääketieteellinen malli, joka tulkitsee vammaisuuden biologiseksi puutteeksi ja epätäydellisyydeksi on näin ristiriidassa kyvykkyyttä ja fyysistä täydellisyyttä painottavan urheilun kanssa (Brittain 2004). Lääketiede ja kuntoutus pohjautuvat normaaliuden ideologiaan, millä on laaja-alaisia seurauksia vammaisille henkilöille (Oliver 2009, 36). Esimerkiksi käsitykset, joiden mukaan vammaiset henkilöt eivät ole kykeneviä osallistumaan liikuntaan ovat yleisiä. Liikunta nähdään enemmän kuntoutuksena kuin harrastuksena, jota tehdään sen itsensä vuoksi. (Brittain 2004.)

Kuten vammaisia, myös naisia on pitkään suljettu urheilun ulkopuolelle (DePauw & Gavron 2005, 266). Sekä vammaisten että naisten ruumis on nähty luonnostaan sopimattomaksi urheiluun (DePauw 1997, 420) ja urheilun on kuviteltu tekevän naisista vähemmän feminiinisiä (esim. Hargreaves 1994; Delaney & Madigan 2009). Kilpaurheilua on perinteisesti pidetty miehille kuuluvana. Kilpaurheilun juuret ulottuvat antiikin Kreikan olympiakisoihin, joihin naiset eivät päässeet edes katsojiksi. 1900-luvun alussa naiset olivat mukana olympialaisissa vain muutamassa lajissa. Vähitellen he pääsivät kilpailemaan olympialaisissa naisellisia pidetyissä lajeissa, ja 1980-luvulta lähtien naiset ovat voineet osallistua myös moniin perinteisesti maskuliinisina pidettyihin lajeihin. (Hargreaves 1994, 209-234; Pirinen 2006, 15.) Vaikka urheiluun osallistuvien naisten osuus on viimeisten vuosikymmenten aikana kasvanut huomattavasti, tilastot peittävät alleen epäkohtia. Koska naisia ei voi pitää homogeenisenä ryhmänä, huomataan, että urheiluun osallistuvien naisten osuus ei ole yhteismitallisesti kasvanut kaikissa ryhmissä, kuten vammaisten tai eri etnisten ryhmien keskuudessa. (Hargreaves 1994, 28.)

Aiemman tutkimustiedon mukaan (Rintala, Grönroos, Välimaa, Tynjälä & Kokkonen 2013; Maher, Williams, Olds & Lane 2007; Rimmer & Rowland 2008; Saari 2011; Sport England 2001; Longmuir & Bar-Or 1994; Bratteby Tollerz, Forslund, Olsson, Lindström & Holmbäck 2015; Mitchell, Ziviani & Boyd 2015; Ryan, Forde, Hussey & Gormley 2015) vammaiset lapset ja nuoret harrastavat liikuntaa vähemmän, harvemmin ja intensiteetiltään kevyemmin kuin saman ikäiset vammattomat lapset ja nuoret. Iän myötä vammaisten nuorten liikunta-aktiivisuus vähenee (esim. Bloemen ym. 2015, 144), kuten nuorilla usein murrosiässä (esim. Aira, Kannas, Tynjälä, Villberg & Kokko 2013). Eroja on myös sukupuolten välillä; vammaiset tytöt osallistuvat liikuntaan vähemmän kuin vammaiset pojat (esim. Ng ym. 2014, 188).

Liikuntaan osallistuminen on kuitenkin vammaisille lapsille ja nuorille yhtä tärkeää kuin heidän vammattomille ikätovereilleen. Fyysisten ja terveydellisten hyötyjen lisäksi liikuntaan osallistuminen edistää vammaisten lasten ja nuorten sosiaalista osallisuutta ja voi parantaa muun muassa heidän itseluottamustaan. Liikunta ja urheilu tarjoavat niin ikään mahdollisuuden päästä yli vammaisuuteen perinteisesti liitetystä stigmasta. (Sport England 2001, 2.) Perinteisten diagnoosipohjaisten erityisliikunnan palveluiden rinnalle pyritään lisäämään kaikille avointa liikunnan ja urheilun tarjontaa, jolloin harrastaja voi osallistua liikuntaan ja urheiluun haluamallaan tavalla. Kaikille avoin liikunta ja urheilu heijastavat yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Erityisliikunta ja vammaisurheilu ovat pitkään olleet liikuntakulttuurin marginaalissa. Menestyneet paralympiaurheilijat ovat tehneet vammaisurheilua tunnetuksi, ja Leo-Pekka Tähden valinta ensimmäisenä vammaisurheilijana Vuoden urheilijaksi vuonna 2016 voidaan tulkita osoituksena vammaisurheilun aseman parantumisesta suomalaisessa liikunta- ja urheilukulttuurissa sekä mediaurheilussa.

Media on keskeisessä roolissa sekä vammaisuuden että naiseuden merkitysten tuottamisessa, muokkaamisessa ja heijastamisessa. Yhteiskunnan kauneusihanteet vaikuttavat vammaisiin nuoriin, erityisesti tyttöihin, samalla tavoin kuin muihinkin nuoriin (Rintala ym. 2013, 64). Kauneusihanteet ja normit omaksutaan suurelta osin median tuottamien representaatioiden välityksellä. Media tekee asioista merkityksellisiä sen avulla, miten se representoi eli esittää asiat (Fairclough 1997, 10). Yksipuolisen mediarepresentaation keinoin kulttuurista normia täyttämättömät naisvartaloit marginalisoidaan ja leimataan epänormaaleiksi. Mediadiskurssit vaikuttavat tyttöjen käsityksiin vartalon hyväksyttävästä muodosta ja koosta. (Harjunen 2004, 248-249.) Median tuottamien epärealististen naiskuvien on niin ikään todettu heikentävän erityisesti murrosikäisten tyttöjen itsetuntoa (Clay, Vignoles & Dittmar 2005, 451). Feministinen tutkimus on tarkastellut visuaalista kulttuuria sukupuolijärjestelmää ja seksuaalisia käytäntöjä tuottavina ideologisina representaatioina, ei pelkästään muiden yhteiskunnallisten ilmiöiden passiivisena heijasteena. (Rossi 2002, 112.) Eri aikojen feministisiä keskusteluja yhdistää se, että ruumiin normittamista ja ulkonäköihanteita pidetään yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vallankäytön välineinä (Kyrölä 2006, 109). Ruumiin kontrollin, kauneusihanteiden ja pakkoheteroseksuaalisuuden kautta naisia kontrolloidaan patriarkalisessa yhteiskunnassa (Kay 2003, 101).

Feministinen urheilututkimus on tuonut esiin naisten toiseuden urheilussa tarkastelemalla naisurheilijoiden representaatioita mediassa. Feministinen urheilututkimus korostaakin median keskeistä roolia naisurheilun ideologian rakentamisessa ja käsitysten luomisessa, joiden mukaan naisten on suotavaa olla urheilun marginaalissa. (Kay 2003, 100-101.) Vammaisurheiluun keskittyvä feministinen tutkimus on vähäistä. Kansainvälisistä feministisistä tutkijoista etenkin DePauw (1997) ja Hargreaves (1994) ovat tarkastelleet vammaisurheilua ja argumentoineet naisvammaisurheilijan altistuvan sukupuolensa ja

vammaisuuden vuoksi kaksinkertaiselle syrjinnälle. Vammaisurheilun kentällä mediarepresentaatioiden tutkimus on sukupuolinäkökulman sijaan keskittynyt paralympiaurheiluun ja paralympiaurheilijoihin. Tutkijat suhtautuvat paralympiaurheilijoiden mediarepresentaatioihin kriittisesti. Yhtäältä paralympialiikkeen nähdään lisänneen tietoisuutta vammaisurheilusta, toisaalta vammaishuippu-urheilijoiden representaatioiden arvellaan erilaisten stereotyyppien kautta vähentävän vammaisten henkilöiden intoa osallistua liikuntaan ja urheiluun.

Vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttaa useita mahdollistavia ja estäviä tekijöitä. Suomalaista tutkimustietoa löytyy muun muassa vammaisten lasten liikuntaan osallistumisen mahdollistajista ja esteistä perheiden näkökulmasta (Saari 2011), yleisopetuksessa olevien vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten liikunta-aktiivisuuden määristä valtakunnallisella tasolla (WHO -koululaistutkimus ja Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa -tutkimus), vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten vapaa-ajan liikunnan harrastamisen syistä (esim. Rintala, Grönroos, Välimaa, Tynjälä & Kokkonen 2013) sekä liikunta-aktiivisuuden ja yksilötekijöiden välisistä yhteyksistä (Ng 2016). Kansainvälisesti on toteutettu laajoja kyselytutkimuksia (esim. Sport England 2001) ja useissa otannaltaan pienemmissä tutkimuksissa (esim. Shields & Synnot 2016) on selvitetty vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia esteitä ja mahdollistajia. Kotimaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa on pääosin keskitytty tutkimaan vammaisia lapsia ja nuoria ryhmänä. Vammaisten tyttöjen kokemia liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä ei ole juurikaan selvitetty.

Tässä työssä tavoitteenani on selvittää vammaisten tyttöjen liikunnan harrastamisen mahdollistajia ja esteitä. Idea opinnäytetyöhön sai alkunsa Valtti -ohjelman pilotoinnista vuonna 2016. Valtti -ohjelma on Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU:n kehittämä ohjelma, jonka avulla pyritään löytämään erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille liikuntaharrastus. Ohjelman tavoitteena on lisätä vammaisten lasten ja nuorten fyysistä aktiivisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Valtti -ohjelma 2016 oli osa EU:n tuella toimivaa SEDY (Sports Empowers Disabled Youth) -hanketta, jonka avulla pyrittiin saamaan nykyistä useampia vammaisia lapsia ja nuoria mukaan vapaa-ajan liikuntaan. Valtti -ohjelmaan haki lähes 400 lasta ja nuorta, joista vain kolmasosa oli tyttöjä. Tyttöjen vähäinen määrä ohjelmassa herätti kiinnostukseni tutkia vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä.

Vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistuminen ja liikuntaan osallistumiseen vaikuttavat tekijät muodostavat kompleksisen ja monisyisen ilmiön, jonka taustoittamiseksi olen hyödyntänyt tietoa eri tieteenaloilta. Tutkimus on fysioterapian koulutusohjelman opinnäytetyö. Varsinaisesti työ paikantuu kuitenkin vammaistutkimuksen kentälle hyödyntäen

lisäksi liikuntasosiologiaa ja mediaurheilun tutkimusta. Tiedon etsiminen eri kentiltä ja tieteenaloilta on tarjonnut hedelmällisen lähtökohdan aiheen tarkasteluun ja tukenut oppimistani. Vammaisuutta tarkastellaan monesti sukupuolettomasti, mutta aiemmat tutkimukset (esim. Reinikainen 1999; 2004) osoittavat, että sukupuoli vaikuttaa vammaisuuden kokemukseen ja vammaisuuteen myös suhtaudutaan sukupuolittuneesti. Vammaiset tytöt ovat urheilussa ja liikunnassa marginaaliryhmä marginaaliryhmän sisällä. Tästä syystä käytän työssä feminististä tutkimusotetta, jonka avulla pyrin tekemään näkyväksi urheilun sukupuolittuneet käytännöt ja huomioimaan sukupuolen merkityksen vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavien tekijöiden tarkastelussa. Tavoitteenani on myös saada esiin vammaisten tyttöjen marginaaliin jäänyt ääni. Tutkimuksen lähestymistapa nojaa sosiaaliseen konstruktionismiin. Tulkiten sekä vammaisuuden että sukupuolen sosiaalisesti tuotetuiksi ilmiöiksi. Vammaisuutta lähestyn vammaisuuden sosiaalisen mallin kautta, jolloin huomio kiinnittyy yksilön rajoitteiden sijaan yksilöä ympäröivän yhteisön luomiin vammauttaviin olosuhteisiin ja normaaliuden standardeihin. Työn teoreettisen viitekehyksen muodostaa Physical Activity for people with a Disability (PAD) -malli, jonka avulla vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia yksilö- ja ympäristötason tekijöitä voidaan luokitella. Malli yhdistää WHO:n ICF -viitekehyksen ja ASE (attitude, social influence, self-efficacy) -mallin. Tavoitteenani tässä tutkimuksessa on selvittää, mitkä tekijät mahdollistavat tai estävät vammaisten tyttöjen liikunnan harrastamisen, ja millaisena vammaiset tytöt kokevat omat mahdollisuutensa harrastaa liikuntaa. Lisäksi tavoitteenani on tarkastella, millaisia representaatioita urheilujulkaisujen kuvat rakentavat vammaisista naisurheilijoista ja -liikkujista, ja millaisia tulkintoja vammaiset tytöt tekevät urheilujulkaisujen tavoista kuvata vammaisia urheilijoita.

Tarkoitukseni on kuvailla ja ymmärtää vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä, minkä vuoksi tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen menetelmä. Lisäksi aiemmissa tutkimuksissa ja selvityksissä (mm. SEDY-report inventory phase 2017) vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä on tuotu esiin laadullisen tutkimuksen tarve. Työn aineisto kerättiin kahdessa vaiheessa. Aineiston hankinnan ensimmäisessä vaiheessa kerättiin kuva-aineisto, joka koostuu seitsemästä Helsingin Sanomien, Vammaisurheilu & -liikunta -lehden ja Iltalehden pääosin syyskuun 2016 aikana julkaisemista naisvammaisurheilijoiden (vammaisurheilijoilla tarkoitan tässä yhteydessä paralympiaurheilijoita) ja -liikkujien kuvista sekä yhdestä vammattoman naisurheilijan kuvasta.

Aineisto kerättiin syyskuussa 2016, koska vammaisurheilu näkyi mediassa normaalia enemmän Rion paralympialaisten vuoksi. Kuva-aineiston tulkinnessa hyödynnän semiotiikkaa, joka kuvantutkimuksen menetelmänä tarjoaa mahdollisuuden analysoida kuviin liitettyjä kulttuurisia merkityksiä. Kuvia tarkastelen semiotiikan ohjaamana representaation käsitteen avulla, joka korostaa vammaisuuden ja naiseuden esitysten rakennettua luonnetta. Aineiston

hankinnan toisessa vaiheessa toteutin kolme teemahaastattelua keväällä 2017. Haastateltavat olivat toimintakyvyltään erilaisia yli 14-vuotiaita vammaisia tyttöjä. Käytin analysoimiani kuvia virikkeenä teemahaastatteluissa. Haastatteluaineiston analysoin sekä deduktiivisen että induktiivisen sisällönanalyysin avulla.

Luvussa 2 esittelen opinnäytetyön tavoitteen, tarkoituksen ja tutkimuskysymykset.

Seuraavaksi kuvaan tarkemmin työn teoreettista viitekehystä. Teoriaosuudessa (luvuissa 4-8) pohjustan tutkimusaihettani kuvaamalla aiheen kannalta olennaisia teemoja ja aiempaa tutkimusta. Luvussa 4 käsittelen vammaisuutta, jonka jälkeen luvussa 5 siirryn kuvaamaan ruumiillisuutta ja naiseutta. Luvussa 6 selvitän aiemman tutkimustiedon perusteella vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumista ja fyysistä aktiivisuutta sekä esittelen vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia yksilö- ja ympäristötekijöitä. Luvussa 7 taustoitan työn aihepiirin ymmärtämistä kuvaamalla erityisliikunnan ja vammaisurheilun kehittymistä, kaikille avointa liikuntaa ja urheilua, vammaisurheilun luokittelua sekä paralympialiikettä. Luvussa 8 käsittelen mediaa feministisen mediaurheilututkimuksen näkökulmasta ja esittelen aiempaa tutkimusta vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioihin liittyen. Luvussa 9 kuvaan käyttämiäni aineiston hankinta- ja analyysimenetelmiä sekä esittelen tutkimuksen toteutuksen. Luvuissa 10-12 vastaan tutkimuskysymyksiini ja esittelen opinnäytetyön tulokset. Luvussa 13 tarkastelen tuloksia aiemman tutkimustiedon valossa, pohdin opinnäytetyön luotettavuutta ja esitän jatkotutkimusehdotuksia.

2 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitkä tekijät mahdollistavat tai estävät vammaisten tyttöjen liikunnan harrastamisen, ja millaisena vammaiset tytöt kokevat omat mahdollisuutensa harrastaa liikuntaa. Lisäksi tavoitteena oli tarkastella, millaisia representaatioita urheilujulkaisujen kuvat rakentavat vammaisista naisurheilijoista ja -liikkujista, ja millaisia tulkintoja vammaiset tytöt tekevät urheilujulkaisujen tavoista kuvata vammaisia urheilijoita. Työn tarkoituksena oli tuottaa ymmärrystä vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä ja tätä kautta edistää vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumista. Työn tutkimuskysymykset olivat:

- Millaisia representaatioita urheilujulkaisujen kuvat rakentavat vammaisista naisurheilijoista ja -liikkujista?
- Millaisia tulkintoja vammaiset tytöt tekevät urheilujulkaisujen tavoista kuvata vammaisia urheilijoita?
- Mitkä tekijät mahdollistavat tai estävät vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumista?

- Millaisena vammaiset tytöt kokevat omat mahdollisuutensa osallistua liikuntaan kokonaisuutena?

3 Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys

Maaailman terveysjärjestö WHO: n toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health) tarjoaa yhtenäisen, kansainvälisesti sovitun kielen ja viitekehyksen toiminnallisen terveydentilan kuvaamiseen. Perinteisesti toimintakykyä ja toimintarajoitteita on kuvattu lääketieteen näkökulmasta. Sitten on alettu korostamaan sosiaalisen ja yhteiskunnallisen ympäristön merkitystä toimintarajoitteiden aikaansaamisessa. ICF-luokitus pyrkii yhdistämään lääketieteellisen ja sosiaalisen mallin, ja aiemman ”sairausten seurausten” luokituksen sijaan ICF toimiikin ”terveyden osatekijöiden” luokituksena. ICF-luokitus kuvaa toimintakykyä ja toimintarajoitteita monitahoisena ja vuorovaikutteisena tilana, joka koostuu yksilön terveydentilan ja kontekstuaalisiin tekijöihin kuuluvien yksilö- sekä ympäristötekijöiden yhteisvaikutuksesta. Toimintakyky on yläkäsite, joka käsittää ruumiin toiminnot, suoritukset ja osallistumisen. Ympäristötekijöihin sisältyvät fyysinen, sosiaalinen ja asenneympäristö, kuten yksilön välitön fyysinen ympäristö, palvelut, järjestelmät, lait, asenteet ja ideologiat. Ympäristötekijät voivat tilanteesta riippuen vaikuttaa myönteisesti tai kielteisesti yksilön suoriutumiseen, kykyyn osallistua johonkin toimintaan ja yksilön ruumiin toimintoihin tai rakenteeseen. Yksilötekijät ovat yksilön ominaisuuksia, jotka eivät sisälly lääketieteelliseen tai toiminnalliseen terveydentilaan. ICF-luokituksessa yksilötekijöitä ei laajan sosiaalisen ja kulttuurisen vaihtelun vuoksi ole luokiteltu. Niitä kuitenkin ovat muun muassa sukupuoli, ikä, muut terveydentilatekijät, yleiskunto, elämäntavat, tottumukset, kasvatus, selviytymisstrategiat, sosiaalinen tausta, koulutus, ammatti, kokemukset, käyttäytymismallit ja yksilölliset henkiset vahvuudet. (WHO, Stakes 2004.)

Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen muodostaa Physical Activity for people with a Disability (PAD) -malli (ks. liite 1), jonka avulla vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia yksilö- ja ympäristötason tekijöitä voidaan luokitella. Malli yhdistää WHO: n ICF -viitekehyksen ja ASE (attitude, social influence, self-efficacy) -mallin muodostaen monitasoisen käsitteellisen mallin, joka määrittelee useita ympäristö- ja yksilötekijöitä (Bloemen ym. 2015). PAD -malli kehitettiin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen pohjalta, ja ICF -viitekehykseen yhdistettiin ASE -mallissa luokiteltuja tekijöitä, jotka määrittävät yksilön liikuntakäyttäytymistä. Näistä tärkeimpiä tekijöitä ovat asenne, sosiaaliset vaikutteet ja minäpystyvyys. PAD -mallissa ei ole luokiteltu kaikkia liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä, vaan ne tekijät, joiden katsotaan vaikuttavan eniten vammaisten henkilöiden liikuntaan osallistumiseen. PAD -mallin käyttäminen viitekehyksenä ei kuitenkaan poissulje muiden liikuntaan osallistumiseen vaikuttavien

tekijöiden sisällyttämistä malliin, sillä mahdolliset muut tekijät voidaan lisätä yksilö- tai ympäristötason esteisiin tai mahdollistajiin. (Van der Ploeg, van der Beek, van der Woude & van Mechelen 2004.)

PAD-mallissa yksilötekijöihin kuuluvat aikomus harrastaa liikuntaa tulevaisuudessa, asenne liikuntaa kohtaan, minäpystyvyys, terveydentila ja yksilötason esteet sekä mahdollistajat. Aikomuksella harrastaa liikuntaa viitataan yksilön aikomukseen alkaa harrastaa tai jatkaa liikunnan harrastamista/ aikomukseen pysyä tai tulla fyysisesti aktiiviseksi. Aikomus harrastaa liikuntaa on PAD-mallissa keskeinen liikuntaan osallistumista määrittävä tekijä, sillä kaikki muut tekijät vaikuttavat yksilön tulevaisuuden liikunta-aikomuksiin. Asenteella liikuntaa kohtaan tarkoitetaan yksilön suhtautumistapaa liikuntaa ja liikunnallista elämäntapaa kohtaan. Terveydentilalla viitataan terveydentilaan ja diagnoosiin liittyviin tekijöihin. Minäpystyvyydellä viitataan yksilön käsitykseen omasta liikunnallisesta pätevyydestä ja kyvykkyydestä. (Bloemen ym. 2015.) Useiden tutkimusten mukaan minäpystyvyys määrittää vahvasti liikuntaan osallistumista (Gill & Williams 2008, 93) ja myötävaikuttaa myöhempään liikunta-aktiivisuuteen (Hirvensalo, Jaakkola, Sääkslahti & Lintunen 2016, 40). Toisaalta myös liikunnan harrastaminen kasvattaa minäpystyvyyden kokemusta. (Gill & Williams 2008, 93.)

Yksilötason esteisiin ja mahdollistajiin sisältyy useita liikuntaan osallistumista mahdollistavia ja estäviä yksilötekijöitä, kuten kunto, motivaatio, sosiaalisuus ja ajan puute (Bloemen ym. 2015). PAD-mallissa kunnolla voidaan Bloemin ja kumppaneiden (2015) luettelemien esimerkkien perusteella tarkoittaa sekä fyysistä kuntoa että fyysistä suorituskkyä, esimerkiksi hengitys- ja verenkiertoelimestön kestävyyttä tai motorisia taitoja. Motivaation käsitettä ei ole tarkemmin määritelty, mutta Rintalan ja kumppaneiden (2012, 38) mukaan liikuntamotivaatio tarkoittaa syitä, joiden vuoksi ihminen harrastaa liikuntaa. Motivaatio määrittelee muun muassa, millaisia aktiviteetteja ihminen valitsee, miten sinnikäs hän toimiessaan on ja jatkaako hän harrastustaan pitkän ajan (mts. 38). Sosiaalisuus käsitteellä kuvataan liikuntaan osallistumisen sosiaalista ulottuvuutta; mahdollisuutta sosiaaliseen kanssakäymiseen ja mukaan kuulumiseen (Bloemen ym. 2015).

PAD-mallissa ympäristötekijöihin kuuluvat sosiaaliset vaikutteet sekä ympäristötason esteet ja mahdollistajat, joihin sisältyy useita liikuntaan osallistumista mahdollistavia ja estäviä ympäristötekijöitä, kuten perhe, muiden ihmisten tuki, liikuntatarjontaan liittyvät tekijät, ympäristö, koulu, kuljetuspalvelut ja taloudelliset tekijät (Bloemen ym. 2015). Sosiaalisilla vaikutteilla viitataan paitsi yksilön perheen ja ystävien sekä eri ammattilaisten käsityksiin yksilön liikuntaan osallistumisesta, myös yhteiskunnassa yleisesti vallitseviin käsityksiin liikunnasta, urheilusta ja vammaisten henkilöiden liikuntaan osallistumisesta (Van der Ploeg ym. 2004).

PAD -malli on alun perin kehitetty viitekehykseksi aikuisten vammaisten henkilöiden fyysisen aktiivisuuden tutkimiseen (Van der Ploeg ym. 2004). Sitä on sovellettu myös liikuntavammaisten nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavien tekijöiden kartoittamiseen. Esimerkiksi Shields kollegoineen (2012) selvitti liikuntavammaisten nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä luokittelemalla tekijät PAD -mallin pohjalta. Bloemen ja kumppanit (2015) tutkivat systemaattisen kirjallisuuskatsauksen keinoin liikuntavammaisten nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia yksilö- ja ympäristötekijöitä käyttäen PAD -mallia viitekehyksenä. He löysivät useita nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia yksilö- ja ympäristötason esteitä ja mahdollistajia. Opinnäytetyössä käytän PAD -mallia viitekehyksenä Bloemenin ja kumppaneiden (2015) rakentaman mallin pohjalta.

4 Vammaisuus

4.1 Vammaisuus käsitteenä ja sosiaalisesti tuotettuna ilmiönä

Tarkastelen vammaisuutta, samoin kuin sukupuolta, sosiaalisesti tuotettuna ilmiönä. Tutkimuksen näkökulma vammaisuudesta pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin, joka laajempaan lähestymistapana tukee vammaisuuden tarkastelua sosiaalisesti konstruoituna ilmiönä.

Sosiaalinen konstruktionismi on tieteenalakohtaiset rajat ylittävä suuntaus, jolla tarkoitetaan monimuotoista joukkoa erilaisia ajattelutapoja, joita yhdistää etupäässä sosiaalisen todellisuuden kielellisen rakentumisen, kulttuurin ja historiallisuuden korostaminen (Kuusela 2001, 19, 32). Sosiaalisen konstruktionismin perustana on ajatus siitä, että ihmisten kielenkäyttö ei pelkästään kuvaa maailmaa, vaan myös merkityksellistäessään luo sitä. Tällöin myös sosiaalinen todellisuus muodostuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Näin tulkittuna vammaisuuskaan ei ole universaali ilmiö, vaan saa merkityksensä tietyssä sosiaalisessa yhteydessä. Sosiokonstruktivistisen näkökulman mukaan vammaisuus on aina sidoksissa tiettyyn kulttuuriseen ympäristöön, sen uskomuksiin ja arvoihin. Siten vammaisuuden sisältö ja merkitys vaihtelevat kulttuurisen ja historiallisen kontekstin mukaan. Näkökulmana sosiaalinen konstruktionismi ei kiellä elimellisten vammojen merkitystä, mutta painopiste tarkastelussa on niissä sosiaalisissa tekijöissä, jotka vaikeuttavat vammaisten ihmisten elämää ja heidän osallistumistaan yhteisölliseen elämään. (Vehmas 2005, 115, 122.)

Tässä työssä viitataan elimellisellä vammalla johonkin lääketieteellisesti määriteltyn elimelliseen vaurioon, kun taas vammaisuuden ymmärrän yllä kuvattuun tapaan sosiaalisena ilmiönä, joka syntyy yhteisön ja yksilön välisessä vuorovaikutuksessa. Tämän näkökulman mukaan elimellinen vamma ei itsessään ole välttämättä ei-toivottava tekijä, kun taas vammaisuus on ei-toivottava pitkälti yhteiskunnallisten järjestelyjen

epäoikeudenmukaisuudesta johtuva ilmiö. (Vehmas 2005, 17.) Vehmas (2005, 15) korostaa ”vammaisuu­den” olevan itsessään normatiivinen käsite. Ensinnäkin, se kuvastaa uskomuksia siitä, millainen ihmisen pitäisi sekä fyysisesti että psyykkisesti olla elääkseen hyvää elämää tai ollakseen sananmukaisesti ihminen. Toiseksi, vammaisuus liittyy käsityksiin oikeudenmukaisuudesta, eli siihen, miten yhteiskunta tulisi rakentaa, jotta se kohtelisi kaikkia tasavertaisesti ja reilusti. Vammaisuus voidaankin ymmärtää käsitteenä, joka kuvaa ensisijaisesti joko viallista yksilöä tai viallista yhteisöä tai kumpaakin. (mts. 15.)

Vammaisuuden sosiaalisessa konstruoinnissa yksi keskeisistä tekijöistä on siitä käytetty kieli, joka itsessään vaikuttaa siihen, miten ihmiset ajattelevat ja miten he toimivat vammaisia henkilöitä kohtaan (Vehmas 2005, 123). Muiden ihmisten puhettavat vaikuttavat niin ikään vammaisten henkilöiden identiteetin muodostumiseen. Liian usein vammaisuudesta ja vammaisista henkilöistä puhuttaessa kieli on disablistista ja vajeisiin keskittyvää. (Barton 2009, 39.) Tavanomaiset diskurssit ja niiden oletukset vammaisuudesta eivät kuitenkaan ole neutraaleja totuuksia, vaan tietystä kapeasta näkökulmasta pääasiassa valtaväestön esittämiä tulkintoja ja oletuksia. Vammaisuuden diskursseihin vaikuttaa myös muun muassa normaaliuden, ruumiin, sukupuolen ja naiseuden diskurssit. (Reinikainen 2007, 13-14, 25.) Termit kuten ”rampa” ja ”vähämielinen” tulkitaan nykyään loukkaaviksi ja epäkorrektiksi. Nykyinen kielenkäyttö kantaa kuitenkin mukanaan vastaavia normaaliuden ja poikkeavuuden oletuksia kuin ennenkin. Esimerkiksi korrektiksi mielletty termi ”liikuntavammainen” merkityksellistää vammaisuuden yksilön ominaisuudeksi ja sisältää arvolutauksen, jonka mukaan ”liikuntavammaisuu­dessa” on jotakin haittaavaa ja sellaista, joka estää ihmiselle ”normaalin” toiminnan. Samoin termi ”erityinen tarve” sisältää arvolutautuneen oletuksen tietystä ominaisuudesta ”normaalina” tai ”poikkeavana”. (Vehmas 2005, 123.)

4.2 Toiseuttava vammaisuus

Kaikissa yhteisöissä kautta aikojen on ollut vammaisia ihmisiä. Vammaisuus on syntynyt ja saanut merkityksensä tietyn elimellisen vamman ominaispiirteiden, yhteisön sille antamien tulkintojen sekä laajemman poliittisen ja taloudellisen ympäristön seurauksena. (Vehmas 2005, 21.) Länsimaisessa kulttuurissa vammaisuus on pitkään nähty lähes poikkeuksetta lääketieteelliseksi ongelmaksi ja yksilön patologiaksi (esim. Barnes 2012, 12; Reinikainen 1999, 344) sekä henkilökohtaiseksi tragediaksi, joka sanelee elämän passiivisena uhrina (Barnes, Mercer & Shakespeare 1999, 10), kyvyttömänä, säälin ja avun tarpeessa olevana (Shakespeare 1994, 288, 292). Vammaisuuteen on suhtauduttu tilana, jota pitää välttää kaikin keinoin (Stone 1995, 416). Tämänkaltaisen medikalistinen lähestymistapa vammaisuuteen on johtanut vammaisten henkilöiden marginalisointiin ja valtakulttuurista ulossulkemiseen, minkä vuoksi tunnusomaista vammaisuudelle onkin ollut sosiaalinen eksklusio ja riippuvuus muista (Barnes ym. 1999, 10, 37).

Vammaisia, samoin kuin naisia, kuvataan usein stereotyyppisesti ja homogeenisenä ryhmänä. Yhtäältä stereotyypit ovat yksinkertainen ja helppotajuinen esitysmuoto, toisaalta niihin sisältyy monimutkaista tietoa ja merkityksiä. Stereotyyppien uskotaan ilmaisevan yleisesti hyväksyttyä käsitystä tietystä sosiaalisesta ryhmästä, vaikka käsitykset sosiaalisista ryhmistä perustuvat enimmäkseen juuri stereotyyppeihin. Stereotyypit ilmaisevat valikoituja todellisuuden määrittäjiä, jotka ovat tyyppillisesti selvästi lähempänä normia kuin vallitsevassa arvojärjestelmässä halutaan myöntää. (Dyer 2002, 47, 50, 53.) Vammaisuuteen liittyvät stereotyypit ovat tärkeä syy sen stigmatisointiin. Stigmaa synnyttää Bourdieun (1984, 475) mukaan erityisesti se, että ihmiset kiinnittävät huomionsa vain yksilön tiettyyn ominaisuuteen, kuten vammaisuuteen, eristäen sen muista yhdenmukaisiksi tulkituista ominaisuuksista. Esimerkiksi näkyvä vamma peittää alleen kaiken muun; ihmiset näkevät vain vamman (Stone 1995, 416).

Näin fyysinen erilaisuus tekee vammaisista henkilöistä ”vähemmän ihmisiä” vammattomien silmissä. Erilainen tai eri tavalla käyttäytyvä ruumis tulkitaan epätäydelliseksi ruumiiksi ja vammaisen henkilö mielletään helposti myös persoonaltaan epätäydelliseksi ja vajaaksi. (Reinikainen 1999, 345.) Vammaisuus nähdään hallitsevana osana vammaisten henkilöiden sosiaalista identiteettiä. Tämänkaltaisten käsitysten ja negatiivisten kokemusten seurauksena vammaisuudesta voi tulla myös vammaisille henkilöille itselleen hallitseva osa heidän minäkuvaansa. (Brittain 2004, 449; Reinikainen 1999, 343.) Siten sekä stereotypisointi että stigmatisointi luovat rajoja normaalin ja poikkeavan, normaalin ja patologisen, hyväksytyn ja ei-hyväksytyn sekä meidän ja toisten välille (Hall 1997, 258). Näin ne luokittelevat ihmisiä normin ulkopuolelle ja määrittävät heidät toisiksi (Dyer 2002, 52; Hall 1997, 259). Reinikainen (2007, 13) toteaaakin Wendelliin (1996, 35-55) viitaten suurimman esteen vammaisuuden yhteiskunnallisten haittojen purkamiselle olevan vammaisuuteen ja vammaisiin henkilöihin liittyvät kulttuuriset stereotyypit, asenteet, mielikuvat, käsitykset ja uskomukset, jotka asemoivat vammaiset henkilöt toisiksi ja valtaväestölle arkipäiväisten sosiaalisten ja yhteiskunnallisten aktiviteettien ulkopuolelle.

4.3 Vammaisuus ja sukupuoli

Vammaisdiskurssi on monesti sukupuoletonta. Tällä väistetään tai kielletään sukupuolen merkitys ja vaikutus vammaisuuden kokemiselle sekä vammaisten naisten ja miesten sosiokulttuurisen aseman määrittymiselle. (Reinikainen 2007, 12.) Vammaiset henkilöt ovat kuitenkin oman sukupuolensa edustajia, naisia ja miehiä, samoin kuin vammattomatkin (Reinikainen 1999, 341-343). Vammaiset feministitutkijat, kuten Jenny Morris ja Susan Wendell sekä Marjo-Riitta Reinikainen peräänkuuluttavat sukupuolittuneisuuden huomioimista vammaisuutta käsiteltäessä. Vammaisia naisia marginalisoidaan vammaisia miehiä enemmän. Vammaisen naisen kokemuksiin vaikuttaa itse vamman sijaan enemmän vammaisuuden ja sukupuolen yhteiskunnalliset ja kulttuuriset käytännöt, käsitykset sekä ajattelu- ja toimintatavat, jotka määrittävät vammaisuutta, naiseutta ja näihin liittyviä rooleja, asemia

ja paikkoja (Reinikainen 2004, 195). Vammaiset naiset on perinteisesti nähty avuttomiksi, riippuvaisiksi, passiivisiksi ja kykenemättömiksi feminiinisiin rooleihin, kuten äitiyteen, parisuhteen muodostamiseen tai feminiinisen ulkonäön saavuttamiseen. Vammaiset naiset ovat myös yhteiskunnallisesti monin eri tavoin heikossa asemassa. He altistuvat sekä disablismille että seksismille. Näitä yhteiskunnallisen sorron muotoja käsitellään tyypillisesti erikseen, mikä marginalisoi edelleen vammaiset naiset, jotka altistuvat yhtä aikaa useammalle kuin yhdelle sorron muodolle. (Sheldon 2004, 69, 71.)

Reinikainen (1999) tutki vammattomien naisten ja miesten käsityksiä ja mielikuvia vammaisista henkilöistä sekä vammaisuudesta vammattomien henkilöiden kirjoittamien fiktiivisten tarinoiden avulla. Tutkimus osoittaa vammaisuuteen suhtautumisen olevan vahvasti sukupuolittunutta. Tarinat miehestä painottivat ympäristön esteitä ja miehiin kiinnitettiin mieheyteen kulttuurisesti liitettyjä myönteisiä piirteitä, kuten älykkyys, työnteko kodin ulkopuolella, isyys ja heteroseksuaalisuus. Vammaisuuden ja vammaisen ruumiin ei tulkittu rajoittavan miehen aktiviteetteja. Vammaisia naisia puolestaan arvotettiin vammaisia miehiä negatiivisemmin, ja tarinat tuottivat käsityksen vammaisesta naisesta toisena. Vammaisen nainen määrittyi tarinoissa vammaisuuden ja vammaisen ruumin kautta ja vammautumisen tulkittiin estäneen heiltä mahdollisuuden muun muassa työhön, äitiyteen ja parisuhteeseen. (mt.)

4.4 Vammaisuuden lääketieteellisestä mallista sosiaaliseen malliin

Vammaisuudesta tuli yhteiskunnallinen kysymys teollistumisen aikakaudella 1800 -luvulla, kun se tätä aiemmin oli ollut yksityinen, perhepiirissä hoidettava asia. Muuttuneen ideologian seurauksena vammaisuus koettiin häpeälliseksi ja leimaavaksi asiaksi. Vammaisiin suhtauduttiin työhön kelpaamattomina ja heidän katsottiin olevan uhka yhteiskunnalliselle järjestykselle. Teollistuvassa yhteiskunnassa lääketieteen rooli sosiaalisen kontrollin ylläpitäjänä kasvoi. Tämän seurauksena vammaisuus ja poikkeavuus medikalisoitiin. (Vehmas 2005, 56.) Vehmas (2005, 56) kuvaa medikalisaatiota prosessiksi, jossa ihmisen ja yhteiskunnan toimintaa selitetään lääketieteellisesti. Vammaisuuden medikalisointi merkitsee sen kuvaamista ainoastaan yksilön patologisuudella (Vehmas 2005, 59). Vammaisuuden medikalisoinnissa oli tavoitteena löytää keinoja, joiden avulla vammaisen henkilö ”pärjää” yhteiskunnassa. Näin yhteiskunta välttyi vammaisten aiheuttamalta taakalta. (Barnes ym. 1999, 20.)

Vammaisuutta on länsimaissa selitetty pitkään lääketieteen keinoin, ja medikaalinen ymmärrys on hallinnut myös yleistä puhetta ja representaatioita vammaisuudesta (Reinikainen 2004, 179). Lääketieteen valta-asemalla on ollut merkittävä rooli yhteiskunnallisten käsitysten luomisessa vammaisuudesta (Brittain 2004, 430). Vammaisuuden lääketieteellinen - eli yksilömalli olettaa vammaisuuden hallitsevan vammaisen henkilön identiteettiä ja

rajoittavan henkilön toiveita ja tavoitteita. Henkilö sosiaalistetaan perinteiseen vammaisen rooliin ja identiteettiin, jossa vammaisen oletetaan mukautuvan ammattilaisten interventioihin sopeutuakseen henkilökohtaiseen tragediaansa. (Barnes ym. 1999, 26.)

Vammaisuuden sosiaalinen malli sai alkunsa vammaisten henkilöiden kokemuksista (Oliver 2004, 8) ja heidän poliittisesta aktivoitumisestaan 1960- ja 1970-luvuilla (Vehmas 2005, 109). Sosiaalinen malli on vastareaktio vammaisuuden lääketieteelliselle mallille (Reinikainen 2004, 196), jonka myötä sosiaaliset tekijät, jotka vaikeuttavat vammaisten henkilöiden elämää, oli jätetty huomioimatta (Vehmas 2005, 109). Vammaisuuden sosiaalisen mallin mukaan yksilön rajoitteet eivät vammauta vammaista henkilöä, vaan yhteiskunnan kyvyttömyys tuottaa vammaisille soveltuvia palveluja ja taata heidän tarpeensa. Sosiaalinen malli näkee vammauttavana kaikki yhteiskunnan rakenteet ja käytännöt, kuten esteellisen ympäristön, ennakkoluulot ja syrjinnän, jotka asettavat vammaisille henkilöille rajoitteita. Vammauttavien rajoitteiden seuraukset koskevat paitsi vammaisia henkilöitä yksilöinä, myös kollektiivisesti kaikkia vammaisia ryhmänä. (Oliver 2009, 32-33.) Vammaisuuden sosiaalinen malli suhtautuukin vammaisuuteen ihmisoikeuskysymyksenä, jota heijastavat vammaisten henkilöiden syrjintä, ulossulkeminen ja stigmatisointi (Barton 2009, 43).

Vammaisuuden sosiaalista mallia kohtaan on esitetty myös kritiikkiä. On väitetty, että malli jättää huomioimatta tai ei kykene riittävästi huomioimaan elimellisten vammojen merkitystä eikä niiden tai vammaisuuden subjektiivista kokemusta. (Oliver 2004, 8.) Oliverin (2004, 8) mukaan tämä johtuu käsitteellisestä väärinymmärryksestä, koska vammaisuuden sosiaalinen malli ei lähtökohtaisesti perustu elimellisten vammojen subjektiiviseen kokemukseen vaan vammaisuuden kollektiiviseen kokemukseen. Sosiaalinen malli ei kiellä elimellisen vamman ongelmallisuutta, mutta sen tarkoitus on paikantaa ongelmien syyt yhteiskuntaan ja disablistisiin ympäristöihin, esteisiin ja kulttuuriin (Barnes 2012, 18; Reinikainen 2007, 29). Reinikaisen (2007, 32) mukaan vamman ja vammaisuuden käsitteellinen erottaminen toisistaan onkin nähtävä strategisena ratkaisuna, joka mahdollistaa huomion kiinnittämisen vammaisen henkilön ulkopuolella oleviin haitallisiin ja vammauttaviin tekijöihin, käytäntöihin ja olosuhteisiin.

Toiseksi mallia on kritisoitu siitä, että se ei huomioi muun muassa sukupuolta, ikää eikä seksuaalisuutta. Kolmanneksi kritiikki kohdistuu toiseuteen. Tämän näkemyksen mukaan fyysisten ja ympäristöllisten esteiden sijaan suurempi merkitys on kulttuurisilla käsityksillä, jotka asettavat vammaiset ”toisen” asemaan. Neljänneksi vammaisuuden sosiaalisen mallin on kritisoitu olevan riittämätön sosiaalinen teoria vammaisuudesta. (Oliver 2004, 8-9.) Oliver (2004, 9, 11) kuitenkin korostaa, että vammaisuuden sosiaalista mallia ei ole luotu kaiken kattavaksi teoriaksi eikä siitä ole tarkoitus sellaista saada, vaan malli toimii käytännönläheisenä työkaluna ja näkökulmana. Myös Barnes (2012, 18) painottaa sosiaalisen mallin olevan työkalu, joka tarjoaa keinoja ymmärtää nyky-yhteiskunnan disablistisia

käytäntöjä. Tulkiten vammaisuuden sosiaalisen mallin Reinikaisen (2007, 43) tapaan strategisena näkökulmana, lähestymistapana ja työkaluna, joka mahdollistaa huomion kiinnittämisen vammaista henkilöä ympäröiviin vammauttaviin olosuhteisiin.

Vammaisuuden sosiaalisen mallin myötä emansipatorinen vammaistutkimus on lisääntynyt viime vuosikymmenien aikana, ja useat vammaisuuden sosiaalista mallia kannattavat vammaistutkijat, kuten Mike Oliver ja Colin Barnes, ovat niin ikään emansipatorisen vammaistutkimuksen puolestapuhujia. Emansipatorinen vammaistutkimus pyrkii torjumaan vammaisten henkilöiden kokemaa sosiaalista sortoa ja poistamaan vammauttavia esteitä. Se tavoittelee yhdenvertaisuutta ja vammaisten henkilöiden voimaannuttamista antamalla heille äänen. (McColl, Adair, Davey & Kates 2013.) Tässä opinnäytetyössä ei tavoitella vammaisten henkilöiden emansipaatiota eikä tarkoituksellisesti pyritä tuomaan esiin sosiaalisen sorron muotoja. Tutkimuksessa on kuitenkin emansipatorisen vammaistutkimuksen piirteitä, sillä tavoitteena on antaa haastattelemilleni vammaisille tytöille ääni.

5 Ruumiillisuus

5.1 Ruumis ja ruumiillisuus

Ruumis ja ruumiillisuus ovat monimerkityksellisiä käsitteitä. Käsitteitä ruumis ja keho käytetään usein toistensa synonyymeinä, mutta niiden merkitykset eroavat toisistaan mielikuvien ja käyttökontekstin mukaan (Kuukka 2015, 13). Ruumiin käsite on yleinen muun muassa suomalaisissa liikunta- ja terveystieteissä (Itkonen 1996, 102) sekä feministisessä ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Itkonen (1996, 99) mukaan ruumiillisuus termin avulla voidaan käsitteellistää ilmiöitä, jotka kuuluvat liikunnan ja urheilun alueelle (Itkonen 1996, 99). Käsitettä keho puolestaan käytetään yleisesti puhekielessä ja fenomenologisesti paikantuneessa tutkimuksessa (Kuukka 2015, 15, viitattu mm. Kinnunen 2001, 269). Käytännössä käyttöyhteydestä riippuen sekä käsitteitä ruumis ja ruumiillisuus että käsitettä keho.

Feministinen ajattelu on ollut keskeisessä asemassa ruumiillisuuden nostamisessa tutkimuskohteeksi (Sarpavaara 2004, 42). Vammaistutkimusta on kritisoitu ruumiillisuuden sivuuttamisesta, ja erityisesti feministitutkijat kiinnittivät huomionsa tähän ja toivat ruumiillisuus näkökulman myös vammaistutkimuksen kentälle (Peuravaara 2012).

Ruumiillisuuden tematisointiin ovat lisäksi merkittävästi vaikuttaneet muun muassa Michel Foucaultin vallan ja ruumiillisuuden hallinnan teoriat, Pierre Bourdieun käsitykset pääomista ja erityisesti ruumiillisesta pääomasta, Norbert Eliasın sivilisaatioteoria ja Maurice Merleau-Pontyn eletyn ruumiin fenomenologia. Ruumiin ja ruumiillisuuden luonnehdinnat vaihtelevat yhteiskunnissa ja yhteiskuntien vaiheissa monin eri tavoin. Ruumiillisuuden tulkintoja tuottavat ja ylläpitävät ideologiset, poliittiset, uskonnolliset sekä useat muut tekijät. Nämä

tulkinnat edelleen vaikuttavat ruumiin sosiaalistamiseen. (Itkonen 1996, 107-108.) Sosiokonstruktivistinen näkökulma painottaa niin ikään ruumiillisuuden kulttuurista merkityksellistämistä. Näkökulma tukee huomion kiinnittämistä erilaisiin representaatioihin, joita kulttuurissa konstruoidaan. (Sarpavaara 2004, 25.) Esimerkiksi naiseuden mediarepresentaatiot sekä esittävät ja tuottavat käsityksiä ideaalista naiseudesta että kontrolloivat ideaalia ruumiillisuutta. Tässä työssä ymmärrän ruumiin samaan tapaan kuin Shilling (2004), joka näkee ruumiin samanaikaisesti sekä sosiaalisena että biologisena ilmiönä. Tämän näkökulman mukaan ruumis on sosiaalisesti konstruoitu, mutta myös fyysinen ja biologinen ilmiö (mt.)

5.2 Naisen ruumiillisuus

Vammaisilla ja naisilla on paljon yhteistä. Yhteiskunnan syrjivät käytännöt vaikuttavat haitallisesti molempiin ryhmiin. (Sheldon 2004, 69-70.) Naiseuteen ja vammaisuuteen on myös perinteisesti liitetty samankaltaisia käsityksiä, kuten naisen ja vammaisen ”luonnollisesta” paikasta kotona sekä käsitys naisesta ja vammaisesta poikkeavana (Reinikainen 2004, 194). Kuten vammaisten, myös naisten ruumis on historian saatossa patologisoitu ja sitä on luonnehdittu muun muassa fyysisesti hauraaksi (Shilling 2004, 40), heikoksi ja epätäydelliseksi (Julkunen 2004, 27). Lisäksi naiseuden ja vammaisuuden käytäntöjä yhdistää arvioivan ja arvottavan katseen ja tarkkailun alainen ruumis (Reinikainen 2004, 189). Normittava katse asettaa vammaisen naisen sosiaalisesti vammaista miestä ja vammattomia alempiarvoiseen asemaan vammaisuuden ja naiseuden perusteella. Normittava katse saa myös vammaiset naiset tarkkailemaan itseään samalla tavoin ja osan heistä pyrkimään mukautumaan kapeisiin ulkonäkönormeihin. (Reinikainen 2007, 24.) Naisen kokemus katsotuksi tulemisesta alkaa jo nuorena, eikä katseen kohteeksi joutuminen ole aina miellyttävää. Toisin kuin miehen ruumis, naisen ruumis ei ole ollut samalla tavoin oma, vaan sitä ovat kontrolloineet yksityinen ja julkinen patriarkaatti. Naisruumis onkin toisaalta katsomisen, näyttämisen ja kaupankäynnin kohde, toisaalta tabuoitu, yksityinen ja piilotettu (äärimmillään burkhaan). (Julkunen 2004, 27, 30.)

Naiseus nähdään tavallisesti sekä biologisesti että kulttuurisesti määräytyneeksi käsitteeksi, joka viittaa ennen kaikkea naisena olemiseen. Feminiinisyys käsite viittaa myös kulttuurisesti määräytyneiden ominaisuuksien joukkoon, mutta ne voivat yhtä hyvin kuvata sekä naisia että miehiä. (Bonsdorff & Seppä 2002, 12.) Feminiinisuuden ja maskuliinisuuden käsitteet voidaan tulkita kulttuurisiksi sopimuksiksi, jotka ovat toisaalta hyvin vaikutusvaltaisia, toisaalta epämääräisiä käsitteitä. Nämä käsitteet sitoutuvat kaksijakoisesti anatomisiin sukupuoliin: maskuliinisuus miehiin ja mieskehoihin, feminiinisyys naisiin ja naiskehoihin. (Rossi 2002, 109).

Käsitys synnynnäisistä biologisista ja psykologisista eroista naisten ja miesten välillä on rakentanut vahvan ja kaikkialle tunkeutuvan seksismin muodon, joka systemaattisesti on

alistanut naisia myös urheilun maailmassa. (Hargeaves 1994, 43.) Anatomiaa suurempi rooli sukupuolikäsitysten luomisessa on kuitenkin yhteiskunnalla. Sosiokonstruktivistisen näkemyksen mukaan juuri yhteiskunta muokkaa ja rajoittaa kehoa. Keho ja siihen liitetyt merkitykset sekä rajat ovat siis sosiaalisesti tuotettuja. (Shilling 2005, 62.)

Konstruktionismissa sukupuoli on täten oleellisesti jotakin muuta kuin syntymässä saatu ominaisuus tai sarja piirteitä. Sukupuoli on aina kulttuurisia määrittelyjä sekä luokittelun ja nimeämisen tuote. (Puustinen, Ruoho, Mäkelä 2006, 19.) Sosiaalisen sukupuolen käsite onkin monesti käyttökelpoisempi, koska sillä viitataan naisellisuusunormien mukaisesti määräytyihin ja sisäistettyihin, kulttuurisesti ja historiallisesti muuttuviin kehoihin sekä identiteetteihin (Koivunen & Liljeström 1996, 22).

Sosiokonstruktivistinen näkökulma painottaa sukupuoliroolien opittua luonnetta. Tyttöjä ja poikia on perinteisesti kasvatettu eri tavoin. Poikia kannustetaan usein leikkimään esimerkiksi autoilla ja harrastamaan maskuliinisina pidettyjä urheilulajeja, kuten jääkiekkoa ja jalkapalloa, kun taas tyttöjä rohkaistaan tyypillisesti leikkimään nukeilla tai harrastamaan kotileikkejä ja liikunnassa sekä urheilussa heitä kannustetaan feminiinisinä pidettyjen lajien pariin. Hienovaraisesti ja usein tiedostamattomasti tytöille siirretään hoivaavia rooleja. Siten kasvaessaan tytöt ja pojat omaksuvat sukupuoliroolit yleensä täysin luonnollisiksi. Erityisesti lapsen urheiluun ja liikuntaan sosiaalistamisessa vanhemmilla ja muulla lähiperheellä on merkittävä rooli. Sukupuolierot korostuvat lajivalintojen ohella siinä, että poikalapsia sosiaalistetaan urheiluun vahvemmin ja huomattavasti varhaisemmassa vaiheessa kuin tyttölapsia. (Delaney & Madigan 2009, 83, 177.)

Julkusen (2004, 30) mukaan naisellisuusunormit ja hyväksyttävän ruumiillisuuden normit ovat tiukentuneet, ja on syntynyt uusia haavoittuvuuden ja häpeän luokkia. Ruumiista ja sen ulkomuodosta onkin tullut olennainen sosiaalisen hyväksyttävyyden tekijä. Hyväksyttävyyttä määritellään sukupuolittuneiden normien, arvojen ja käytäntöjen avulla, ja ruumiin ulkomuodon oletetaan kertovan myös henkilökohtaisista ominaisuuksista, tavoista ja käytöksestä. Naisruumiille asetetut ehdot ovat sidoksissa vallitseviin käsityksiin naiseudesta sekä naisten rooleista ja asemasta yhteiskunnassa. Naisruumiita ja siten myös naisia on perinteisesti arvotettu sen mukaan, kuinka hyvin heidän ruumiinsa täyttää nämä yhteiskunnan asettamat sosiaaliset ja esteettiset normit. Sen lisäksi, että ruumiiseen liittyvät sosiaalisen hyväksyttävyyden rajat ovat sukupuolittuneita, hyväksyttävyyttä edellyttää myös terveyttä ja vammattomuutta. Täten näiden vaatimusten ulkopuolelle jäävät ruumiit ovat vaarassa määrittyä jollakin tavoin poikkeavina. (Harjunen 2010, 241-242.)

Nykyajan naisen vartaloihanne painottaa feminiinisiä ominaisuuksia. Tällä on useita negatiivisia seurauksia vammaisille naisille. (Barnes ym. 1999, 89.) Kyvyttömyys muokata ja kontrolloida kehoa on tulkittu yhdeksi merkittävimmistä vammaisuuden symbolisista

merkityksistä. Monet vammaiset naiset eivät voi pyrkiä muokkaamaan kehoaan vastaamaan kulttuurin ihanteita. Heille on usein haastavampaa kuin vammattomille saavuttaa kehonkuva, joka on sekä realistinen että positiivinen. Tätä vaikeuttaa niin ikään vammattomien reaktiot poikkeavaa kehoa kohtaan. (Wendell 1996, 61, 91.)

Länsimaisessa kulttuurissa tyttöjen itsetunto heikkenee merkittävästi murrosiän aikana. Yhtenä syynä tähän arvellaan muutoksia kehonkuvassa. Iän myötä myös tietoisuus ulkonäön merkityksestä kasvaa. (Clay ym. 2005, 451.) Feminiinisen kuvaston korostaminen kulttuurituotteissa, kuten lehdistä, lisää erityisesti murrosikäisten tyttöjen tietoisuutta heidän kehittyvistä kehoistaan ja käyttäytymisnormeista. Naiseuden rakennettu esitys on vahvasti sidoksissa kulutuskulttuuriin, jonka luomiin ihanteellisen naiseuden esityksiin tytöt väistämättä törmäävät. Idealisoitujen naiseuden representaatioiden seurauksena he harvoin ovat tyytyväisiä tai ylpeitä omista kehoistaan, elleivät mukaudu vähintään joihinkin ideaaleihin. (Hargreaves 1994, 156.) Naisellisuusnormien ja negatiivisten asenteiden vaikutus vammaisten tyttöjen kehonkuvaan määrittää osaltaan myös liikuntaan osallistumista, sillä useat tutkimukset osoittavat (esim. Hausenblas & Fallon 2006), että positiivinen kehonkuva on vahvasti yhteydessä liikuntaan osallistumiseen.

5.3 Urheilun sukupuolittuneet käytännöt

Liikunnan ja urheilun hyödyt ovat kiistattomat. Urheilu ei kuitenkaan ole kaikkia osallistavaa, koska se on voimakas järjestelmä, joka jakaa yhteiskuntaa eriarvoisiin luokkiin (Kay 2003, 89). Urheilu toimii valikoinnin, syrjäyttämisen ja ulossulkemisen järjestelmänä, sillä perinteisessä urheilussa korostetaan muun muassa kyvykkyyttä, taidokkuutta, kontrollia ja normaaliutta (Saari 2011, 25). Nykyyrheilun laaja kirjo ja näkyvyys tekevät siitä merkittävän sosiaalisen instituution, joka siirtää arvojaan ja ideologiaansa. Urheilun perusarvo on sen maskuliinisuus, joka nostaa miehen kokemukset naisen yläpuolelle. (Kay 2003, 90.) Urheilun miehin hegemonia on korostunut kautta aikojen (Pirinen 2006, 18) ja urheilun historiaa leimaa monimuotoinen syrjintä, joka on estänyt paitsi naisia, myös vammaisia ja etnistä vähemmistöä osallistumasta urheiluun (Nixon 2008, 69). Urheilu on institutionalisoitunut ja kehittynyt maskuliiniseksi miesurheilun kautta. Vaikka urheilu ei sovi sen paremmin miehelle kuin naiselle, ajan saatossa mies on hallinnut urheilua, käyttänyt sitä omiin tarkoituksiinsa ja kehittänyt sitä vastaamaan taitojaan. (Kay 2003, 91.)

Naisten mahdollisuuksia urheilla on rajoitettu joko virallisin tai epävirallisin keinoin. Urheilun on katsottu olevan sopimatonta naiselle ja feminiinisyydelle lääketieteellisten, esteettisten ja sosiaaliseen sukupuolijärjestelmään liittyvien syiden takia. Asenteet naisten urheilemista kohtaan ovat muuttuneet sallivimmiksi naisten yhteiskunnallisen aseman parantuessa. Toisaalta sukupuolittuneisuus on yhä ongelma ja edelleen on lajeja (esimerkiksi voimistelu, uinti, tennis), jotka yhdistetään feminiinisyyteen ja luokitellaan naisille parhaiten

soveltuviksi. (Kay 2003, 90-91.) Pelkästään feminiinisten lajien pitäminen naisille sopivana lujittaa käsitystä sukupuolirooleista ja luonnollisina pidetyistä sukupuolten ominaisuuksista (Hargreaves 1994, 31). Naisten keskuudessa suositaan ovat kasvattaneet erityisesti lajit, joiden harrastaminen muokkaa kehoa idealisoidun feminiinisen naiskuvan tyyppiseksi. Tämä kertoo sosialisoinnin vaikutuksesta naisten ja tyttöjen arvoihin sekä asenteisiin. (Kay 2003, 94.)

Urheilu ja sen ilmentämä fyysisyys tekevät urheilusta merkittävän perinteisten sukupuoliroolien vahvistajan (Horne, Tomlinson, Whannel & Woodward 2012, 56). Esimerkiksi Lauri Jaakkola (2010, 8) esittää pro gradu -työssään, että naisurheilijan on osoitettava olevansa muuten feminiininen ja heteroseksuaalinen nainen tullakseen hyväksytyksi maskuliinisessa urheilun maailmassa. Urheilun parissa tytöt ja nuoret naiset voivat kokea, että heidän pitää tehdä valinta feminiinisen identiteetin ja urheiluun osallistumisen välillä. Pojat eivät koe vastaavaa tilannetta, sillä urheiluun osallistuminen on liitetty maskuliinisuuteen ja maskuliiniseen sukupuoli-identiteettiin. Urheiluun osallistuminen vahvistaa maskuliinisuuden kokemusta pojilla. Jos taas tytöt osallistuvat erityisesti vaativaan urheilulajiin, heidät nähdään usein epänaissellisinä ja heidän seksuaalista identiteettiään saatetaan kyseenalaistaa. (Horne ym. 2012, 72.) Myös vammaisurheilussa heteronormatiiviset käytännöt ovat hallitsevia (Sparkes, Brighton & Inckle 2014, 181) ja urheilun maskuliininen maailma on tulkittu vammaisten naisurheilijoiden yhdeksi suurimmista esteistä (DePauw & Gavron 2005, 266.)

6 Liikunta

Käsitteellä fyysinen aktiivisuus tarkoitetaan kaikkea lihasten tahdonalaista, energiankulutusta lisäävää toimintaa. Fyysinen aktiivisuus viittaa pelkästään fyysisiin ja fysiologisiin tapahtumiin, ei liikunnan harrastamiseen, vaikka sitä puhekielessä saatetaan käyttää käsitteen liikunta synonyyminä. Liikunta puolestaan on osa fyysistä aktiivisuutta ja sillä tarkoitetaan laajassa merkityksessä tahtoon perustuvaa ja tavoitteisiin tähtäävää hermoston ohjaamaa lihastoimintaa, joka tuottaa energiankulutuksen kasvua ja liikesuorituksia. Yleensä käsite liikunta liitetään omasta tahdosta toteutuvaan ja vapaa-aikaan liittyvään liikkumiseen, minkä vuoksi liikunnan toteutumisesta käytetään yleisesti ilmaisua liikunnan harrastaminen. (Vuori 2010a, 18-20.) Käsitteitä liikunta ja fyysinen aktiivisuus käytetään ajoittain epäjohdonmukaisesti, minkä johdosta ne menevät helposti sekaisin. Lisäksi liikuntaan, fyysiseen aktiivisuuteen ja liikunnan harrastamiseen liittyvät englanninkieliset käsitteet eivät käännä suomen kieleen yksiselitteisesti asettaen haasteita esimerkiksi kotimaisten ja kansainvälisten tutkimusten tulosten vertailtavuudelle.

6.1 Liikuntaan osallistuminen

Sekä kyselytiedon (esim. Rintala, Grönroos, Välimaa, Tynjälä & Kokkonen 2013; Maher, Williams, Olds & Lane 2007; Rimmer & Rowland 2008; van Eck ym. 2008; Frantz, Philips, Matheri & Kibet 2011; Sport England 2001; Longmuir & Bar-Or 1994) että objektiivisesti kiihtyvyyksmittarilla mitatun tiedon (esim. Bratteby Tollerz, Forslund, Olsson, Lindström & Holmbäck 2015; Mitchell, Ziviani & Boyd 2015; Ryan, Forde, Hussey & Gormley 2015) mukaan vammaiset lapset ja nuoret liikkuvat vähemmän, harvemmin ja intensiteetiltään kevyemmin kuin saman ikäiset vammattomat lapset ja nuoret. Esimerkiksi tuoreen systemaattisen kirjallisuuskatsauksen (Carlton, Taylor, Dodd & Shields 2013) mukaan cp-vammaisten lasten ja nuorten fyysinen aktiivisuus on 13-53 % vähäisempää kuin vammattomien lasten ja nuorten. Kotimaiset ja kansainväliset tutkimukset (ks. yllämainitut) osoittavat vammaisten tyttöjen liikkuvan poikia vähemmän. Sama ilmiö nähdään vammattomilla. Nuorten liikunta-aktiivisuus vähenee tyypillisesti murrosiän edetessä sekä urheiluseurojen toimintaan osallistumisen että omatoimisen liikunnan ja koulumatkaliikunnan osalta. Tyttöjen liikunta-aktiivisuus vähenee iän myötä enemmän kuin poikien, ja kansainvälisestikin verrattuna suomalaisten tyttöjen liikunta-aktiivisuuden väheneminen on jyrkkää. (Aira ym. 2013.)

Sekä kansallisen lasten ja nuorten liikuntasuosituksen (Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille 7-18 -vuotiaille 2008) että Maailman Terveysjärjestön (WHO 2010) suosituksen mukaan 7-18 -vuotiaiden lasten ja nuorten tulee liikkua reippaasti vähintään tunti päivittäin. Vammaiset lapset ja nuoret tarvitsevat yhtä paljon liikuntaa kuin muutkin lapset ja nuoret fyysisen kunnon ja terveyden ylläpitämiseksi sekä kehittämiseksi (Rintala ym. 2013). Liikunnalla ja urheilulla on useita myönteisiä vaikutuksia paitsi lasten ja nuorten fyysiseen kuntoon, myös psyykkiseen ja sosiaaliseen terveyteen (Vuori 2010b, 146). Tämän työn puitteissa ei kuitenkaan käsitellä näitä vaikutuksia tarkemmin. Suomalaisten yleisopetuksessa olevien vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta on selvitetty muun muassa osana WHO- Koululaistutkimusta sekä osana lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa (LIITU) -tutkimusta. Molemmat ovat valtakunnallisia kyselylomakkein toteutettuja tutkimuksia. Kansainvälisesti vammaisten lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta on selvitetty muun muassa laajojen kyselytutkimusten (esim. Sport England 2011) ja sittemmin objektiivisesti mitatun tiedon (esim. Mitchell, Ziviani & Boyd 2015; Ryan, Forde, Hussey & Gormley 2015) avulla. Myös osana SEDY-projektia projektin jäsenmaat (Suomi, Ranska, Italia, Liettua, Portugali, Hollanti, Iso-Britannia) kokosivat oman maansa osalta tietoa muun muassa vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen määristä. SEDY-raportti (SEDY-report inventory phase 2017) osoittaa, että kaikissa maissa, joissa vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen määriä koskevaa tietoa oli löydettävissä, he osallistuivat liikuntaan vähemmän kuin vammattomat ikätoverinsa.

SEDY-raportin (SEDY-report inventory phase 2017) valossa eri maissa kootut tiedot vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen määristä eivät välttämättä ole luotettavia tai vertailukelpoisia keskenään kahdesta syystä. Ensinnäkin, termit liikunta, fyysinen aktiivisuus ja vammaisuus ymmärretään ja määritellään kulttuurista riippuen eri tavoin. Toiseksi, osallistumisen määriä koskevaa tietoa on saatavilla rajallisesti ja hajanaisesti eri ympäristöistä, mikä saattaa vääristää todellisia liikuntaan osallistumisen määriä joko ylä- tai alakanttiin. Tulevaisuudessa pitäisikin määritellä yhtenäiset käsitteet ja menetelmät, jotta vertailukelpoista vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen määriä koskevaa tietoa on mahdollista kerätä systemaattisesti. (mt.) Myöskään eri aikoina toteutetut suomalaiset tutkimukset eivät välttämättä ole vertailukelpoisia keskenään, sillä tiedonkeruumenetelmät ja kysymysmuodot ovat muuttuneet. Esimerkiksi aiemmissa WHO-Koululaistutkimuksissa lapsilta ja nuorilta kysyttiin, onko heillä jokin lääkärin toteama pitkäaikaissairaus tai vamma. LIITU -tutkimuksessa puolestaan toimintarajoitteet tunnistettiin kysymällä lapsilta ja nuorilta, onko heillä pysyviä vaikeuksia nähdä, kuulla, puhua sujuvasti, liikkua tai käsitellä esineitä, hengittää tai muistaa asioita/ keskittyä. Lisäksi kyselytutkimuksissa, jossa liikunnan määrä perustuu lasten ja nuorten itse raportoimiin tietoihin, on omat haasteensa. Esimerkiksi tutkimuksessa (Bratteby Tollerz ym.2015), jossa tutkittiin vammaisten lasten fyysistä aktiivisuutta sekä kiihtyvyyssmittarin että lasten täyttämän liikuntapäiväkirjan avulla, huomattiin, että lasten itse raportoiman fyysisen aktiivisuuden määrä oli korkeampi kuin todellinen fyysinen aktiivisuus. Lapset yliarvioivat fyysisen aktiivisuuden kestoa ja intensiteettiä sekä raportoivat täyttävänsä liikuntasuosituksen (60min/ päivä), vaikka eivät objektiivisesti mitattuna tätä suositusta saavuttaneet. (mt.)

Seuraavassa kuvaan vammaisten nuorten liikunta-aktiivisuutta ja liikuntaan osallistumista muutamien kotimaisten sekä yhden kansainvälisen tutkimuksen perusteella. Edelliseen kappaleeseen viitaten eri tutkimusten vertailuun tulee kuitenkin suhtautua kriittisesti ja tutkimusten tuloksiin suuntaa antavina. Rintalan ja kumppaneiden (2013) vuoden 2006 WHO:n Koululaistutkimukseen perustuvassa tutkimuksessa kartoitettiin yleisopetuksessa olevien 13- ja 15-vuotiaiden pitkäaikaissairaiden ja vammaisten suomalaisnuorten liikunta-aktiivisuutta, vapaa-ajan liikkumisen syitä sekä sitä, miten paljon eri liikuntasyyt selittävät liikunta-aktiivisuuden vaihtelua. Tulosten mukaan pitkäaikaissairaista ja vammaisista nuorista keskiraskasta tai raskasta liikuntaan vähintään tunnin päivässä harrasti 14 % tytöistä ja 17 % pojista. Yli 60 % pitkäaikaissairaista ja vammaisista nuorista harrasti keskiraskasta tai raskasta liikuntaa vähintään tunnin päivässä ainakin neljänä päivänä viikossa. Nuorten liikunta-aktiivisuus ei kuitenkaan ole liikuntasuositusten mukaan riittävää, koska 39 % sekä tytöistä että pojista liikkui vähintään yhden tunnin päivässä harvemmin kuin neljänä päivänä viikossa. Tutkimukseen osallistuneiden pitkäaikaissairaiden ja vammaisten nuorten liikuntasyyt olivat samankaltaisia kuin muidenkin nuorten. Liikuntasyissä oli enemmän sukupuolten välisiä kuin ikäryhmien välisiä eroja. Tytöille oli poikia yleisempää halu laihtua, halu hallita painoa ja

halu näyttää hyvältä. Tämä korostui erityisesti vanhemmassa ikäryhmässä. 13-vuotiaat tytöt pitivät tärkeimpinä liikuntasyinänsä halua parantaa terveyttä, halua päästä hyvään kuntoon ja halua pitää hauskaa, kun taas 15-vuotiaiden tyttöjen liikuntasyissä painottuivat terveyden parantamisen ja hyvään kuntoon pääsemisen ohella halu näyttää hyvältä. Lisäksi heistä suurempi osa kuin nuoremmista piti erittäin tärkeänä syynä liikuntaan halua laihtua. Tyttöillä liikunta-aktiivisuuteen olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä yhdessäoloon ja mielihyvään liittyvät liikuntasyt, jotka selittivät 10 % liikunta-aktiivisuudesta. Koska tutkimukseen osallistui vain yleisopetuksessa olevia pitkäaikaissairaita ja vammaisia nuoria eivätkä erityiskoulujen oppilaat lukeutuneet mukaan, tutkimuksen tulokset eivät ole ulotettavissa vaikeammin vammaisiin nuoriin. (Rintala ym. 2013.) Toisen vuosien 2002 ja 2010 WHO-koululaistutkimukseen perustuvan tutkimuksen (Ng, Rintala, Tynjälä, Villberg & Kannas 2014a) mukaan 13- ja 15-vuotiaista pitkäaikaissairaista ja vammaisista nuorista 15,6 % harrastaa keskiraskasta tai raskasta liikuntaa vähintään tunnin päivässä. Nuorista 43 % liikkui suosituksen mukaisesti (60min/ päivä) vähintään neljänä päivänä viikossa ja 21,1 % harvemmin kuin kahdesti viikossa. 13-vuotiaat olivat 15-vuotiaita nuoria aktiivisempia, ja molemmissa ikäluokissa pojat olivat tyttöjä aktiivisempia. Aktiivisuus vaihteli myös eri toimintarajoitteita kokevien nuorten välillä. (mt.) Näiden tulosten perusteella vammaiset ja pitkäaikaissairaajat nuoret täyttävät liikuntasuosituksen (60min/ päivä) selvästi vammattomia nuoria harvemmin, sillä tuoreimman LIITU-tutkimuksen mukaan 31 % 9-15-vuotiaista vammattomista lapsista ja -nuorista saavutti liikuntasuosituksen (Kokko, Mehtälä, Villberg, Ng & Hämylä 2016).

Emma Laine (2014) tarkasteli kyselylomakkein toteutetussa pro gradu-tutkielmassaan erityiskouluissa opiskelevien 11-18 -vuotiaiden lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta ja liikunnallisia harrastuksia. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että erityiskoulujen oppilaista keskiraskasta tai raskasta liikuntaa vähintään neljä kertaa viikossa harrasti 36,4% ja kerran viikossa tai harvemmin 26,1%. Liikunta-aktiivisuus väheni iän myötä sekä tytöillä ja pojilla. Pojat liikkuiivat tyttöjä enemmän kaikissa ikäluokissa. Esimerkiksi siinä missä 13-14 -vuotiaat pojat liikkuiivat keskimäärin viitenä päivänä viikossa yli 60 minuuttia, saman ikäiset tytöt eivät liikkuneet keskimäärin yhtenä päivänä viikossa 60 minuuttia päivässä. Liikuntaa urheiluseuroissa harrasti 28 % kaikista vastanneista ja pojat harrastivat tilastollisesti merkitsevästi enemmän liikuntaa urheiluseurassa kuin tytöt. Valtaosa erityiskouluissa opiskelevista lapsista ja nuorista harrasti omatoimista liikuntaa useamman kerran viikossa, ja pojat harrastivat tilastollisesti merkitsevästi enemmän omatoimista liikuntaa kuin tytöt. (mt.) Urheiluseurassa harrastaminen on erityiskouluissa opiskelevilla lapsilla ja nuorilla selvästi vammattomia lapsia ja nuoria vähäisempää, sillä LIITU-tutkimuksen mukaan 9-15-vuotiaista vammattomista lapsista ja nuorista urheiluseuratoimintaan osallistui 62 % (Mononen, Blomqvist, Koski & Kokko 2016, 27). Vammaisten lasten ja nuorten urheiluseuratoimintaan osallistumisen lisääminen olisi kuitenkin tärkeää, sillä sen on todettu hidastavan liikunta-

aktiivisuuden vähenemistä murrosiässä (Aira ym. 2013) ja lisäksi se ennustaa säännöllistä liikunnan harrastamista aikuisiällä (Vuori 2010b, 147).

Vuonna 2016 toteutetussa LIITU -tutkimuksessa tarkasteltiin suomalaisten 9-, 11-, 13- ja 15-vuotiaiden lasten ja nuorten liikuntakäyttäytymistä. LIITU-tutkimus toteutettiin tavallisissa peruskouluissa, joten erityiskoulua käyvät lapset ja nuoret eivät olleet mukana tutkimuksessa. Tutkimus osoittaa, että noin 15 prosentilla nuorista on toimintarajoite tai vamma, joka hankaloittaa heidän päivittäisiä toimiaan. Tytöistä suurempi osa (16,8 %) koki toimintarajoitteita kuin pojista (13,4 %) ja toimintarajoitteita raportoineiden tyttöjen osuus kasvoi iän myötä toisin kuin poikien. Liikunta-aktiivisuudessa pojat olivat myös tyttöjä aktiivisempia kaikissa toimintarajoitekategorioissa. Kauimmaksi liikuntasuosituksesta (60 min/päivä) jäivät liikkumisen vaikeuksia, kuten liikuntavammoja, raportoineet tytöt ja pojat. Kuten vammattomilla nuorilla, päivittäinen liikkumisen määrä väheni iän myötä ja vähiten liikkui 15-vuotiaat tytöt, joilla on kaksi tai useampi toimintarajoite. Liikunnan harrastaminen urheiluseurassa oli tilastollisesti merkitsevästi vammattomia nuoria vähäisempää tytöillä ja pojilla, joilla on toimintarajoitteita liikkumisessa tai muistamisessa ja tytöillä, joilla on vaikeuksia kuulemisessa. (Ng, Rintala & Saari 2016.)

Yksilötekijöillä näyttää tutkimusten (mm. Shields, Synnot & Kearns 2015) mukaan olevan suurempi vaikutus vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumiseen kuin ympäristötekijöillä. Yksilötekijöiden ja liikunta-aktiivisuuden välisiä yhteyksiä on kuitenkin tutkittu vähän. Kwok Ng (2016) tutki väitöskirjassaan 13- ja 15-vuotiaiden yleisopetuksessa olevien vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten liikunta-aktiivisuutta vuosina 2002, 2006, 2010 ja 2014 sekä selvitti liikunta-aktiivisuuden ja yksilötekijöiden välisiä yhteyksiä. Kaikkina vuosina poikien liikunta-aktiivisuus oli suurempi kuin tyttöjen ja 13-vuotiaat olivat 15-vuotiaita aktiivisempia. Liikunta-aktiivisuus vaihteli myös nuoren kokeman toiminnallisen vaikeuden mukaan. Vuodesta 2002 vuoteen 2014 niiden nuorten määrä, jotka liikkui liikuntasuosituksen mukaisesti (60min/päivä) lisääntyi 11 prosentista 21 prosenttiin. Eniten lisääntyi liikuntaseuroihin kuulumattomien poikien liikunta-aktiivisuus. Niin ikään urheiluseurojen toimintaan osallistuminen lisääntyi 38 prosentista 47 prosenttiin ja tyttöjen määrä liikuntaseuroissa kasvoi. Liikuntaseuroissa harrastavista tytöistä 65% ja pojista 73% harrasti keskiraskasta tai raskasta liikuntaa ainakin viitenä päivänä viikossa. Tutkimuksen tulosten perusteella liikuntaseuroissa harrastavat nuoret olivat kaksi kertaa todennäköisemmin päivittäin aktiivisia kuin seuroihin kuulumattomat nuoret. Nuorten liikunta-aktiivisuutta ennusti myös aikomus olla fyysisesti aktiivinen tulevaisuudessa ja liikunta-aktiivisuuteen liittyvät myönteiset käsitykset itsestä. (mt.) Lisäksi koettu kunto on sekä pitkäaikaissairailla ja vammaisilla pojilla että tytöillä positiivisesti yhteydessä paitsi yleiseen itsearvostukseen myös aikomukseen olla fyysisesti aktiivinen. (Ng ym. 2014b.) Ng:n ja kumppaneiden tutkimuksen (2014b) mukaan itsearvostus on tärkeä välittäjä

pitkäaikaissairailta ja vammaisilla pojilla koetun kunnon ja liikuntaharrastusaikomusten välillä. Pitkäaikaissairaiden ja vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumista puolestaan ennustaa pelkästään aikomus harrastaa liikuntaa ja koettu kunto. (mt.)

Sport Englandin vuonna 2001 toteuttamassa kyselytutkimuksessa kartoitettiin 6-16-vuotiaiden vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumista sekä siihen vaikuttavia tekijöitä. Lähes 2300 vastaajan joukosta reilu puolet kävi erityiskoulua ja loput joko julkista ja yksityistä koulua. Tyttöjä ja poikia vastaajissa oli yhtä paljon. Kyselyn tuloksia verrattiin vuonna 1999 toteutetun kyselyn saman ikäisiin vammattomiin lapsiin ja nuoriin. Tulosten mukaan vammaisista lapsista ja nuorista 40 % osallistuu koulun jälkeen tapahtuvaan liikuntatoimintaan (seurojen järjestämään tai omaehtoiseen) kun taas vammattomilla lapsilla ja nuorilla määrä oli 79 %. Vammaisista lapsista ja nuorista 19 % ei osallistu ollenkaan koulun jälkeiseen liikuntatoimintaan. Määrä eroaa selvästi vammattomista lapsista ja nuorista, joista ainoastaan 3 % ei osallistu koulun ulkopuoliseen liikuntatoimintaan. Vammaiset lapset ja nuoret myös liikkuvat harvemmin kuin vammattomat lapset ja nuoret. Vammaisista lapsista ja nuorista vain 12 % osallistuu urheiluseurojen järjestelmään toimintaan, kun taas vammattomilla lapsilla ja nuorilla vastaava luku on 46 %. Tytöt osallistuvat poikia harvemmin urheiluseurojen toimintaan ja liikkuvat vähemmän. Myös ikäryhmien välillä oli eroja; 6-10-vuotiaat osallistuvat liikuntaan enemmän kuin 11-16-vuotiaat. Vammaisista lapsista ja nuorista 65 % harrastaa liikuntaa ja urheilua mielellään vapaa-ajallaan. Kyseisen väittämän kohdalla tulokset toivat esiin selkeitä sukupuolieroja, sillä erityisesti 11-16-vuotiaiden ikäryhmässä pojista 39 % oli täysin samaa mieltä väittämän kanssa, kun taas tytöistä tätä mieltä oli 25 %. Tutkimuksessa lapsilta ja nuorilta kysyttiin myös heidän roolimalleistaan, ja 36 % vammaisista lapsista ja nuorista nimesi roolimallikseen jonkun julkisuudesta tunnetun urheilijan. Vammattomista lapsista ja nuorista urheilullisia roolimalleja puolestaan oli 70 %: lla. (Sport England 2011.) Myös objektiivisilla mittareilla toteutetut tutkimukset osoittavat vammaisten lasten ja nuorten liikkuvan vammattomia lapsia ja nuoria vähemmän.

6.2 Liikuntaan osallistumisen mahdollistajat ja esteet

Vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttaviin tekijöihin keskittyvää tutkimusta ei Suomessa ole juurikaan tehty, ja kansainvälinen tutkimus on vähäistä, joten kuvaan tässä kappaleessa vammaisten lasten ja nuorten (sekä tyttöjen että poikien) liikuntaan osallistumisen estäjiä ja mahdollistajia. Vammaisten lasten ja nuorten suhtautuminen liikuntaan on yhtä myönteistä kuin muillakin lapsilla ja nuorilla. Heillä liikunnan harrastamista saattaa kuitenkin estää erilaiset yksilö- ja ympäristötekijät. (Rintala ym. 2012, 43.) Nämä liikuntaan osallistumista estävät tekijät ovat kompleksisia ja monisyisiä (Shields, Synnot & Barr 2012). Monissa tutkimuksissa on mukana eri tavoin vammaisia lapsia ja nuoria, minkä vuoksi siitä, miten tietty vamma on mahdollisesti yhteydessä tiettyihin esteisiin tai mahdollistajiin, ei juurikaan ole tietoa (Bloemen ym. 2015). Sekä kotimaisissa (esim. Saari

2011) että kansainvälisissä tutkimuksissa (esim. Shields ym. 2012) on löydetty yhtäläisiä vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen esteitä. Yksilötekijöistä liikuntaan osallistumista estää muun muassa fyysisten ja sosiaalisten taitojen puute, vamman laatu, leimaamisen, kiusaamisen tai vammojen pelko, tiedon ja ajan puute sekä lapsen tai nuoren mieltymys passiiviseen vapaa-ajan viettoon (Shields ym. 2012). Niin ikään negatiivinen käsitys omasta liikunnallisesta pätevyydestä ja heikko minäpystyvyys ovat esteenä liikuntaan osallistumiselle (van Eck ym. 2008; Verschuren, Wiart, Hermans & Ketelaar 2012). Liikuntaan osallistumista voi estää myös se, jos lasta tai nuorta kiinnostaa muut asiat kuin liikunta tai urheilu. (Shields ym. 2012.) Yhteiskunnan yleisen kehityksen myötä liikunnasta onkin tullut vain yksi kulutusvaihtoehto muiden joukossa, ja etenkin nuorten elämässä liikunta ja urheilu asettuvat vain yhdeksi osaksi muuta vapaa-ajasta kilpailevaa viihdekulttuuria (Rintala ym. 2012, 44). Sosiaalisista esteistä liikuntaan osallistumista vaikeuttaa muun muassa kavereiden puute, puuttuva tuki vanhemmilta ja kavereilta, negatiiviset asenteet ja virheelliset käsitykset vammaisuudesta sekä positiivisten roolimallien puute. Ympäristötekijöistä liikuntaan osallistumista estää muun muassa esteelliset tilat, pitkät etäisyydet liikuntapaikalle, soveltuvien tilojen, avustajan ja kuljetuspalveluiden puute. Liikuntaan osallistumista vaikeuttaa myös soveltuvan liikuntatarjonnan tai inklusiivisen tarjonnan puute, tarjonnan painottuminen joukkuelajeihin, koulutetun henkilökunnan puute, isot ryhmäkoot, palvelunjärjestäjien negatiiviset asenteet vammaisia henkilöitä kohtaan, palveluiden korkea hinta, kilpailullisuus tai myös toiminta, joka ei haasta osallistujaa. (Shields ym. 2012.) Useissa kansainvälisissä tutkimuksissa (esim. Verschuren ym. 2012; Maher, Williams, Olds & Lane 2007; Sport England 2001) on löydetty samoja liikuntaan osallistumista estäviä tekijöitä.

Aija Saari kuvaa väitöskirjassaan (2011) vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen esteitä perheiden näkökulmasta. Vammaisten lasten ja nuorten perheet ovat kiinnostuneita osallistumaan liikuntaan ja urheiluun, mutta sopiva tarjonta on vähäistä. Kaikille avoin toiminta on perheille vierasta ja mielikuvat tai kokemukset seuratoiminnasta ovat usein negatiivisia. Perheiden aiemmat kokemukset syrjityksi tai kiusatuksi tulosta lisäävät liikuntaan ja urheiluun osallistumisen kynnystä. Urheilun kilpailullisuutta ja valikointia painottavat käytännöt näyttäytyvät perheille epäoikeudenmukaisina, koska ne rajaavat ulos erilaiset ja poikkeavat. Vammaisen liikkujan toimintakyky ja yleisten urheiluseurojen tarjonta eivät kohtaa. Perheille urheiluun osallistumisen esteitä ovat muun muassa seuratoiminnan kilpailullisuus, sisältöjen sopimattomuus, ohjaajien ja resurssien riittämättömyys, tilojen esteellisyys sekä tiedon puute. Lisäksi yleiseen liikuntaan ja urheiluun osallistuminen vaikeutuu, jos liikkujalla on näkyvä vamma tai hän käy erityiskoulua. Niin ikään kuljetuksen, apuvälineen, avustajan tai kaverin puuttuminen estävät yleiseen liikuntaan ja urheiluun osallistumista. Konkreettinen este on myös se, vammaisten lasten ja nuorten perheissä arki täyttyy koulunkäynnistä ja terapioiden kanssa. Liikunnalle jää vähän aikaa, ja terapia samaistetaan usein liikunnan harrastamiseksi. (mt.)

Ahonen ja Pajulahti (2017) selvittivät opinnäytetyössään erityislasten ohjattuihin liikuntaharrastuksiin osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä haastatteleamalla kymmentä Valtti-ohjelmaan osallistuneen 7-16-vuotiaan erityislapsen tai -nuoren vanhempaa. Heidän tuloksensa ovat yhdenmukaisia Saaren (2011) löydösten kanssa. Tiedon puute erityislapsille suunnatuista tai kaikille avoimista harrastusmahdollisuuksista sekä sopivien harrastusvaihtoehtojen vähäisyys olivat keskeisiä liikuntaan osallistumista estäviä tekijöitä. Lisäksi lasten tuen tarve arjen toiminnoissa, perheen arjen kiireellisyys ja vanhempien aiemmat negatiiviset kokemukset liikuntaharrastuksista vaikeuttivat liikuntaan osallistumista. Liikuntaan osallistumista esti osaltaan myös kavereiden vähäinen määrä, lapsen epävarmuus ja arkuus sekä keskittymis- ja kommunikointikyvyn ongelmat. Niin ikään murrosikä itsessään hankaloitti liikuntaan osallistumista, jos perheen ulkopuolinen apu puuttui, sillä murrosikäiset nuoret eivät tyypillisesti koe vanhempien kanssa liikuntaan osallistumista mielekkääksi. (mt.)

Shields ja Synnot (2016) tutkivat vammaisten lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiansa ja vammaisurheilun parissa työskentelevien ammattilaisten kokemuksia liikuntaan osallistumisen esteistä ja mahdollistajista haastatteleamalla jokaista ryhmää erikseen. Haastateltavien esiin nostamat tekijät ovat pääosin yhdenmukaisia edellä lueteltujen tekijöiden kanssa. Lisäksi vammaisten nuorten vanhemmat kokivat, että liikunnan harrastaminen muuttuu vaikeammaksi nuoren vanhetessa, kun tasoero vammattomiin nuoriin kasvaa ja toiminta muuttuu kilpailullisemmaksi. (mt.) Vammaiset nuoret ovatkin liikuntatarjonnan suhteen väliinputoajan asemassa. Vammainen nuori on liian vanha lasten ryhmiin, mutta oman kiinnostuksen mukaisia aikuisten erityisryhmiä ei välttämättä ole tarjolla ja vammattomien nuorten valmennusryhmiin ei pääse. (Saari 2011.) Vammainen nuori voi kuitenkin haluta harrastaa liikuntaa yleisissä ryhmissä mieluummin kuin erityisryhmissä tai nuori voi olla kiinnostunut harrastamaan molemmissa ryhmissä (DePauw 2009, 20-21). Shieldsin ja Synnotin (2016) tutkimuksen tulokset osoittavat, että nuoren kasvaessa myös kiusaaminen ja poissulkeminen lisääntyivät, minkä seurauksena vanhemmat kuvailivat nuorten motivaation osallistua liikuntaan laskevan. Vanhemmat kokivat tärkeäksi laajan ja monipuolisen tarjonnan sekä oikein kohdennetun palvelujen markkinoinnin. Osa vanhemmista kaipasi lisää kaikille avointa, kilpailullista toimintaa kun taas toiset toivoivat enemmän matalan kynnyksen erillisiä ryhmiä. Sosiaaliset esteet, kuten negatiiviset asenteet, nähtiin merkittävimiksi esteiksi. (mt.) Myös muissa tutkimuksissa (mm. Tsai & Fung 2005; Verschuren ym. 2012) sosiaalisten esteiden merkitys on todettu suureksi. Asenteiden kehittyminen positiivisemmiksi vammaisuutta kohtaan voidaan tulkita keskeiseksi tekijäksi vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen lisäämisessä. Poissulkeminen paitsi vähentää vammaisten lasten ja nuorten mahdollisuuksia, myös rajoittaa vammattomien lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiansa mahdollisuuksia oppia arvostamaan erilaisuutta. (Verschuren ym. 2012.)

Vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen mahdollistajista on vähemmän tietoa kuin liikuntaan osallistumisen estäjistä. Liikuntaan osallistumista lisäävistä tekijöistä on kuitenkin mahdollisesti estäjiäkin tärkeämpi saada tietoa, jotta palveluja pystytään kehittämään. (Shields ym. 2012.) Vammaisilla lapsilla ja nuorilla liikunnan harrastamisen motiivit ovat etupäässä samoja kuin muullakin väestöllä. Heille liikuntamahdollisuuksien löytäminen saattaa olla merkityksellistä elinikäiseen liikuntaharrastukseen sosiaalistumisessa (Rintala ym. 2012, 40, 42). Yksilötekijöistä liikuntaan osallistumista mahdollistaa muun muassa halu olla fyysisesti aktiivinen ja halu oppia liikunnallisia taitoja (Shields ym. 2012). Lapsen tai nuoren itsevarmuus, pitkäjänteisyys ja vammaisuuden hyväksyminen toimivat myös liikuntaan osallistumisen mahdollistajina (Verschuren ym. 2012). Sosiaalisista tekijöistä liikuntaan osallistumista mahdollistaa muun muassa vanhempien ja kavereiden tuki, toiminnan sosiaalisuus, kavereiden mukanaolo toiminnassa ja positiiviset roolimallit (Shields ym. 2012). Vanhempien merkitys on suuri vammaisen lapsen tai nuoren liikuntaan osallistumisessa. Etenkin vammaiset lapset ja varhaisteini-ikäiset ovat usein monin tavoin riippuvaisia vanhemmistaan liikuntaan osallistumisessa esimerkiksi kuljetuksen tai harrastusmaksujen suhteen (Martin & Choi 2009). On myös todettu (esim. Shields ym. 2012; Martin & Choi 2009), että vanhemmilta saadun tuen ja kannustuksen lisäksi vanhempien oma fyysinen aktiivisuus lisää mallioppimisen kautta lapsen tai nuoren fyysistä aktiivisuutta. Sosiaalisuus on vammaisille lapsille ja nuorille tärkeä liikuntaan osallistumista mahdollistava tekijä. Sosiaalisuutta painottavat matalan kynnyksen liikuntapalvelut tai myös suorituskeskeisemmät liikuntaryhmät, joissa taitavasti huomioidaan sosiaalisuus kannustavat vammaisia lapsia ja nuoria osallistumaan liikuntaan. (Shields 2015.) Ympäristöön liittyvistä mahdollistajista liikuntaan osallistumista edistää muun muassa esteettömät ja lähellä olevat liikuntapaikat sekä avustajan, apuvälineiden ja kuljetuspalveluiden saatavuus. Tarjontaan liittyvistä tekijöistä liikuntaan osallistumista edistää monipuolinen ja korkeatasoinen liikuntatarjonta lähialueella, matalan kynnyksen tarjonta, pienet ryhmäkoot, nuorille suunnattu tarjonta, koulutetut ohjaajat ja tieto tarjonnasta. (Shields ym. 2012.) Lisäksi liikuntaan osallistumista tukee perheen liikunnallinen elämäntapa ja tieto siitä, että vammaista liikkuja ei kiusata tai syrjitä (Saari 2011, 119). Perheille liikunnan fyysiset ja psyykkiset terveyshyödyt ovat myös merkittävä liikuntaan osallistumisen mahdollistaja (Verschuren, Wiart, Hermans & Ketelaar 2012; Shields & Synnot 2016).

Vammaisurheiluun osallistumista tai vammaisurheiluun osallistumisen esteitä ja mahdollistajia ei ole juurikaan tutkittu. VAU:n alle 20-vuotiaille liikunta-, näkö- ja kehitysvammaisille tai elinsiirron saaneille lapsille ja nuorille toteuttamassa Sporttiklubi -toiminnassa on mukana 850 lasta tai nuorta, joista tyttöjä on 303 (36 %) ja poikia 542 (64 %) (kokonaismäärässä on mukana 5 lasta/ nuorta, joiden sukupuoli ei ole tiedossa eikä ole pääteltävissä nimestä) (A. Saari henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 22.6.2017). VAU järjestää samalle

kohderyhmälle kahdesti vuodessa Junior Games -kilpailut, joiden osallistujamäärän perusteella kilpailemisesta kiinnostuneita vammaisia lapsia ja nuoria on vähintään 400-500. Vammaiset nuoret liikkuvat myös lajiliitoissa ja seuroissa, mutta tarkemmat osallistumisluvut tältä osin puuttuvat, koska kaikki seurat eivät tilastoi osallistujia vammaisuuden perusteella. Suomessa yhtenä esteenä vammaisurheiluun osallistumiseen voi olla se, että erillisiä vammaisurheilun harjoitteluryhmiä on tavallisesti tarjolla vain suuremmilla paikkakunnilla ja joukkuelajeissa. Yksilölajien vammaisurheilijat harjoittelevat yleensä yhdessä vammattomien urheilijoiden kanssa yleisissä urheiluseuroissa, mikä puolestaan edellyttää urheilijalta rohkeaa asennetta. (Saari 2014, 70, 72.)

Purduen ja Howen (2012, 190) mukaan vammaisurheiluun osallistumisen esteenä voi toimia se, että vammaisurheilu nähdään usein vähempiarvoisemmaksi kuin vammattomien urheilu. Lisäksi Brittain (2004, 438) korostaa, että kuviteltu ristiriitaisuus urheilun vaatimusten ja vammaisten henkilöiden kykyjen välillä on tärkeä kaiken ikäisten vammaisten henkilöiden liikuntaan osallistumista estävä tekijä. Sosiaalisesti tuotetulla arvottomuuden tunteella ja alhaisella itseluottamuksella, jotka aiheutuvat vammattomien reaktioista ilmeistä erilaisuutta kohtaan, voi olla hyvin merkittäviä ja pitkäaikaisia vaikutuksia vammaisille henkilöille myös liikuntaan ja urheiluun osallistumisessa. Esimerkiksi epäonnistumisen pelko ja alhainen itsetunto voivat estää liikuntaan ja urheiluun osallistumista monella vammaisella henkilöllä, erityisesti naisilla. (mts. 438-439.)

Fitzgerald (2012) tutki vammattomien 12-13-vuotiaiden englantilaisnuorten käsityksiä vammaisurheilijoista ja vammaisurheilusta fokusryhmähaastattelujen avulla. Hän käytti haastatteluissa vammaisurheilijoiden kuvia ja videopätkiä eri vammaisurheilulajeista herättääkseen keskustelua aiheesta. Fitzgeraldin tutkimus osoittaa, että urheilussa vallitsee normatiivinen ajattelutapa, jota monet haastateltavat toisinsivat. Fitzgeraldin aineistosta löytyi kolme keskeistä teemaa. Ensimmäisessä teemassa korostuu vammaisurheilijoiden erilaisuus; nuorten puheissa painottuivat vammaisurheilijoiden kehon erilaisuus ja vajavaisuus. Nuoret toivat vahvasti esiin, että ideaali ja tavoiteltava keho on normaali, kuten heidän kehonsa, ei epänormaali, kuten vammaisurheilijoiden. Nuoret liittivät käsityksiin vammaisurheilijoista myös oletuksia heidän kyvyistään suoriutua päivittäisistä toimista. Toisessa keskeisessä teemassa korostuu vammaisurheilun kuviteltu vähempiarvoisuus valtavirtalajeihin verrattuna. Nuoret pitivät vammaisurheilun heikompaa asemaa oikeutettuna, sillä koululiikunnassa ei käsitelty vammaisurheilua, sen näkyvyys mediassa on vähäistä ja nuorten käsitysten mukaan vammaisurheilulajit ovat ”helppoja”. Kolmas teema ilmentää nuorten uteliaisuutta vammaisurheilulajeja kohtaan; he olivat kiinnostuneita kokeilemaan tutkimuksen kuvissa ja videoissa esitettyjä vammaisurheilulajeja. Nuorten kiinnostus vammaisurheilulajien kokeilemiseen rajoittui kuitenkin vain kertaluontoiseen kokeiluun ja kukaan heistä ei näe vammaisurheilun olevan todellinen vaihtoehto heidän

normaalisti harrastamilleen lajeille. (Fitzgerald 2012, 247-253.) Vammattomien ikätovereiden asenteet vammaisurheilijoita ja -urheilua kohtaan voivat osaltaan vaikuttaa siihen, miten houkuttelevaksi vammaiset nuoret kokevat vammaisurheilun maailman, ja kokevatko he itsensä tervetulleiksi ja hyväksytyiksi esimerkiksi yleiseen toimintaan.

Vaikka vammaisurheiluun osallistumista voi estää useat tekijät, itse urheiluun osallistumisella on laaja-alaisia positiivisia vaikutuksia vammaisille henkilöille. Liikuntavammaisten naishuippu-urheilijoiden kokemuksia selvittänyt tutkimus (Ashton-Shaeffer, Gibson, Holt ja Willming 2001) osoittaa, että urheiluun osallistumisella on suuri voimaannuttava vaikutus. Kaikki haastatelluista naisurheilijoista kokivat urheiluun osallistumisen voimaannuttavan heitä paitsi fyysisesti, myös henkisesti, ja vaikuttavan positiivisesti jokaiseen elämän osa-alueeseen. Urheiluun osallistuminen muun muassa loi haastateltaville hallinnan tunteen vammaisuudesta ja heidän kehostaan, mikä auttoi heitä identifioitumaan urheilijoiksi. Naisurheilijat painottivat positiivisten roolimallien olleen tärkeitä urheiluun osallistumisen alkuvaiheessa, minkä vuoksi he pyrkivät urheilemalla haastamaan vammaisuuteen liitettyjä stereotypioita ja stigmaa, ja toivoivat näin voimaannuttavan myös muita vammaisia henkilöitä. (mt.) Myös Hardin (2007) löysi tutkimuksessaan, jossa hän kartoitti liikuntavammaisten nuorten ja aikuisten naishuippu-urheilijoiden kokemuksia vammaisuudesta, sukupuolesta ja urheilusta, samansuuntaisia tuloksia. Naisurheilijoille urheiluun osallistuminen oli paitsi voimaannuttavaa, he myös kokivat tulevansa paremmin hyväksytyiksi kyvykkyyttä painottavaan yhteiskuntaan. Lisäksi naisurheilijat uskoivat urheiluun osallistumisen auttavan heitä omaksumaan heteroseksuaalisen, feminiinisen naisideaalin, joka puolestaan auttoi heitä mukautumaan sukupuolirooleihin. Naisurheilijoille treenattu ja feminiininen keho merkitsi ”vähemmän vammaisen” statusta ja kertoi heidän kyvystään ”saavuttaa” naisille asetetut kauneusihanteet. (mt.)

7 Vammaisurheilu ja erityisliikunta

7.1 Vammaisurheilun synty

Saksalaissyntyinen, Englannissa toiminut lääkäri Sir Ludwig Guttmann perusti toisen maailmansodan jälkeen kuntoutuskeskuksen Stoke Mandevilleen Englantiin selkädin-vammaisille. Kansainvälisen vammaiskilpaurheilun alkuna pidetään vuoden 1948 Stoke Mandeville kisoja, jotka pidettiin Lontoon olympialaisten aikaan. Kilpailuja pidetään myös paralympialaisten edeltäjinä. Kansainvälisesti kilpaurheilutoiminta laajeni vuonna 1960, jolloin Rooman olympialaisten jälkeen järjestettiin samassa paikassa vammaisten ensimmäiset kesäolympialaiset (joita ei vielä kutsuttu paralympialaisiksi). Myöhemmin selkädin-vammaisten urheilijoiden lisäksi mukaan tulivat näkövammaiset, amputoidut, cp-vammaiset ja kehitysvammaiset urheilijat. (Rintala, Huovinen & Niemelä 2012.)

Suomalaisen vammaisurheilun ja erityisliikunnan syntyyn on vaikuttanut olennaisesti ympäröivän yhteiskunnan ja kulttuurin muutokset. 1900-luvun alussa Suomessa perustettiin runsaasti erilaisia urheilujärjestöjä ja -yhdistyksiä. Vammaisurheilutoiminta alkoi kehittyä yleisen urheiluseuratoiminnan kehittymisen myötä, ja kuurot urheilijat olivat ensimmäisiä, jotka järjestäytyivät. Toisen maailmansodan jälkeen sotainvalidien kuntoutustarve oli suuri, ja kuntoutuslaitosten liikunta- ja urheilutoiminnan ohelle syntyi oma-aloitteista urheilutoimintaa. (Rintala ym. 2012.) Vammaisurheilu laajeni vähitellen uusiin vammaaryhmiin sekä naisten urheiluun ja asemoitui erillisiin diagnoosipohjaisiin järjestöihin (Saari 2011). 1960-luvulla vammaisurheilun asema alkoi parantua, kun vammaisurheilujärjestöt saivat tukea veikkausvoittovaroista (Rintala ym. 2012). 1970-luvulla vammaisurheilun toimintakenttä laajeni ja ammattimaistui. Vammaisurheilu nähtiin kuitenkin vielä kuntoutuksena. (Kummu 2007.) Alkuvaiheessa harrasteliikunnan ja kilpaurheilun välillä ei ollut selvää eroa, sillä valtaosa jäsenistä kilpaili yhdessä urheilupäivillä (Rintala ym. 2012). Kilpaurheilu alkoi kuitenkin korostua nopeasti, koska se nähtiin keskeiseksi vammaisurheilun arvostuksen parantamisessa. Kilpaurheilu oli myös ainoa alue, joka kiinnosti mediaa. Sponsorituet jaettiin pitkälti näkyvyyden perusteella, minkä seurauksena vammaisurheilu kehittyi entistä kilpailullisempaan suuntaan. (Kummu 2007, 60; viitattu Myllykoski & Vasara 1989, 57-58.) Vuoden 1980 liikuntalain muutos avasi vammaisurheilulle tasa-arvoisemman aseman liikuntakulttuurissa ja rahoituksen lisääntyminen mahdollisti toiminnan laajenemisen (Rintala ym. 2012). Lajien määrä alkoi kasvaa ja kilpailutoiminnassa siirryttiin lajikohtaisiin kilpailuihin (Kummu 2007).

Kansainvälisesti merkittävä vuosi oli 1982, jolloin syntyi International Coordinating Committee of The World Sports Organisations (ICC). ICC yhdisti eri vammaaryhmiä edustavat järjestöt kattojärjestöksi. ICC korvautui Kansainvälisellä Paralympiakomitealla vuonna 1989. (Rintala ym. 2012.) Kansainvälisellä tasolla paralympialiike kasvatti tietoisuuttaan erityisesti 2000-luvulla. Suomen Paralympiayhdistys (vuodesta 2004 Suomen Paralympiakomitea) perustettiin vuonna 1994 ja vammaisurheilun aseman vahvistuminen suomalaisessa liikuntakulttuurissa alkoi heijastua vuosituhannen vaihteessa muun muassa vammaisten urheilijoiden integroimisessa vammattomien urheiluun. (Kummu 2007.) Kummu (2007) kuvaa ajanjaksoa vuodesta 1994 tähän päivään vakiintuneen paralympiaurheilun vaiheena. Vammaisurheilu on vakiinnuttanut paikkansa suomalaisessa liikuntakulttuurissa ja asenteet vammaisurheilua kohtaan ovat muuttuneet positiivisemmiksi (mt.)

7.2 Erityisliikunnan kehittyminen

Erityisliikunnalla, erityisryhmien liikunnalla tai soveltavalla liikunnalla viitataan sellaisten henkilöiden liikuntaan, joilla on vaikeuksia sairauden, vamman tai toimintarajoitteiden vuoksiosallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan, käyttää yleisiä liikuntapalveluita tai

joiden liikunnan ohjaaminen vaatii soveltamista. Soveltavan liikunnan käsitettä käytetään usein rinnakkain erityisliikunnan käsitteen kanssa. (Saari & Määttänen 2015.) Viime vuosina on kuitenkin siirrytty käyttämään yhä enemmän soveltavan liikunnan käsitettä, joka on vakiintunut kansainvälisesti (Adapted Physical Activity) (Rintala ym. 2012, 10).

Erityisliikunnan kehittymiseen ovat vaikuttaneet koululaitos, yleinen urheilutoiminta ja eri vammaisurheilujärjestöt sekä sodat ja erityisesti lääketiede. Yhteiskunnallinen keskustelu tasa-arvosta ja ihmisoikeuksista kasvoi 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin erityisliikunnan organisoituminen alkoi Liikuntatieteellisen Seuran johdolla. Erityisliikunnan eteen tehty pohjatyo tuotti tulosta 1980-luvulla, jolloin valtio ja kunnat ottivat päävastuun erityisryhmien liikunnan järjestämisestä Suomessa. Tähän vaikutti liikuntalakiin vuonna 1984 tehty muutos, joka mahdollisti muun muassa erityisliikunnanohjaajien virkojen perustamisen kuntiin. 1990-luvun alun taloudellinen taantuma keskeytti resurssien määrällisen kasvun, mutta erityisliikunta onnistui säilyttämään asemansa liikuntakulttuurissa. Taantuman jälkeen 1990-luvun lopussa ja 2000-luvulla erityisliikunta vakiinnutti paikkansa suomalaisessa liikuntakulttuurissa. (Rintala ym. 2012.)

Erityisryhmien liikuntapalvelut ovat vuosien aikana kehittyneet medikaalisen ajattelutavan ympärille. Diagnoosipohjainen ajattelutapa näkyy edelleen vammaisten ja erityisryhmien erillisinä liikuntapalveluina ja -ryhminä. Diagnoosin mukaiset liikuntasuosituksot ja -rajoitukset eivät kuitenkaan tarkoita sitä, että samanlaisen diagnoosin omaavilla henkilöillä on samanlainen toiminta- ja liikuntakyky. (Laasonen & Saari 2006, 20-21.) Toisin kuin vammaisuuden medikaalinen malli, vammaisuuden sosiaalinen malli tarkastelee vammaisuutta sosiaalisena ja ympäristöstä johtuvana tilana. Tällöin pyritään tunnistamaan yleisiä osallistumisen esteitä ja toteuttamaan toimintaa, jossa erilaisuus nähdään rikkautena ja mahdollisuutena. (Saari 2009, 23.) Diagnoosi- ja kuntoutuslähtöisen ajattelun sijaan korostuu yhteisöllinen ja yksilöllinen ajattelu sekä ihmisarvo- ja tasa-arvonäkökulmat (Laasonen & Saari 2006, 21).

7.3 Kohti kaikille avointa liikuntaa ja urheilua

Käsite ”Kaikille avoin” syntyi 2000-luvulla (Rintala ym. 2012). Kaikille avoimen liikunnan -ideologia on kytköksissä vammaisuuden sosiaaliseen malliin ja medikalismien kritiikkiin. Kaikille avoimella liikunnalla ja urheilulla viitataan siihen, että jokaisella tulee olla mahdollisuus osallistua liikuntaan ja urheiluun itse valitsemallaan tavalla (Rintala ym. 2012). Täten kaikille avoin liikunta ja urheilu on pohjimmiltaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskysymys. Yhdenvertaisuutta on myös se, että jokainen saa kasvaa mahdollisuuksiensa mittaiseksi liikunnassa ja urheilussa (Pyykkönen 2016). Integraatio- ja inklusioprosessien myötä yleinen liikunta- ja urheilutarjonta on kehittynyt vammaisille henkilöille entistä saavutettavammaksi. Toisaalta perinteiset erityisliikunnan palvelut ovat

edelleen tarpeellisia, sillä ne ovat tärkeitä matalan kynnyksen ja vertaistuen paikkoja (Saari & Määttänen 2015).

Kaikille avointa liikunnan ja urheilun tarjontaa erillisen erityisliikunnan palvelujen tai vammaisurheilun rinnalle pyritään lisäämään liikunnan ja urheilun integraatioprosessien avulla (Saari 2009, 23). Tarjonnan lisääntyminen kasvattaa valinnan vapautta, jolloin erityisryhmään kuuluvilla henkilöillä on vapaus valita harrastuspaikkansa ja -kontekstinsa. Tämä voidaan ymmärtää mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumisena. (Saari 2015, 16.) Kaikille avoimeen toimintaan liittyy kuitenkin myös haasteita. Tieto tarjonnasta ei välttämättä saavuta vammaista harrastajaa, ja kynnystä osallistua avoimiin palveluihin voi nostaa muun muassa esteelliset liikuntatilat ja liikuntakaverin puuttuminen sekä kiusatuksi tulemisen pelko. Kilpailullisemmin suuntautuneissa urheiluseuroissa vammaisen nuori saattaa puolestaan pudota tavoitteellisimmista ryhmistä, ellei häntä tunnisteta potentiaalisesti vammaisurheilijaksi. Mukaan pääsy lajin pariin voi määrittyä vamman ja toimintakyvyn perusteella. Tämä taas voi edelleen vahvistaa medikalistista ajattelua palvelujen järjestämisen taustalla ja luoda esteitä liikunnan inklusiivisuuden etenemiselle. (Saari 2009, 23.) Toisaalta vammaisurheilu ei kilpatasolla ole kaikille avointa, sillä luokittelu ja lajien kansainväliset säännöt (ks. kpl. 5.3) mahdollistavat kilpailutoimintaan osallistumisen vain tietynlaisen toimintakyvyn omaaville urheilijoille (Saari 2015, 26).

Lajiliittointegraatio käynnistyi 2000-luvulla huippu-urheiluvetoisesti ja paralympialajit ovatkin integraatiotyössään pisimmällä. Integraatiotoimillaan Suomen Paralympiakomitea pyrkii varmistamaan vammaisurheilumenestyksen jatkumisen. (Saari 2015.) Valtakunnallisella tasolla paralympialajeista vastaavat lajiliitot yhdessä Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:n ja Suomen Paralympiakomitean kanssa (Saari & Määttänen 2015). Aija Saaren (2015) toteuttamasta Vammaisurheilu ja -erityisliikunta lajiliitoissa arvointiraportista ilmenee, että Suomessa on 38 lajiliittoa, joiden toiminnassa on mukana erityisryhmiin kuuluvia henkilöitä. Erityisliikunnan ja vammaisurheilun tilanne lajiliitoissa on kuitenkin kirjava, ja lajiliitot ovat hyvin erilaisissa vaiheissa. Noin kolmasosalla ei ole lainkaan erityisryhmille suunnattua toimintaa ja runsas kolmasosa tarjoaa erityisryhmille suunnattuja palveluja, mutta toiminta on vähäistä tai kohdennettu rajatuille ryhmille. Pisimmälle on edennyt noin 20 lajiliittoa, jotka keskittyvät vammaiskilpaurheiluun ja/ tai toiminnan soveltamiseen erilaisille erityisryhmille. Tällaisia ovat esimerkiksi Suomen Judoliitto, Suomen Ratsastajainliitto ja Suomen Uimaliitto. (mts. 10.) Lajiliittointegraatioiden myötä kuitenkin entistä useampi vammaisurheilija harjoittelee ja kilpailee vammattomien urheilijoiden kanssa seuroissa ja lajiliitoissa (Saari 2014, 70). Integraatioprosessit ovat myös vähitellen muokanneet valtaväestön asenteita vammaisurheilua ja soveltavaa liikuntaa kohtaan; vammaisurheilijat nähdään yhä useammin pääasiallisesti urheilun, eikä vammaisuuden, edustajiksi (Rintala ym. 2012, 495).

Kaikille avoin liikunta ja urheilu -ajattelu saa tukea lainsäädännöstä. Seuraavassa kuvataan vammaisten henkilöiden liikuntaan osallistumista ohjaavia lakeja ja ohjeita, joista keskeisimpiä ovat vuonna 2015 uudistetut liikuntalaki ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolaki. Niitä täydentää vuonna 2016 allekirjoitettu vammaissopimus. Uudistetussa liikuntalaissa (2015) korostetaan eri väestöryhmien tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia liikuntaan. Laki pyrkii edistämään muun muassa liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita sekä vähentämään eriarvoisuutta liikunnassa. (Liikuntalaki 2015.) Vuoden 2015 liikuntalain uudistamisen myötä OKM on tiukentanut tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvää ohjaustaan, ja ministeriö edellyttää valtionapua hakevilta liikuntasektorin järjestöiltä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa oman toimintansa osalta (Pyykkönen 2016, 15). Vuonna 2015 uudistettiin lisäksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolait. Yhdenvertaisuuslain muutos oli yksi edellytys, jotta YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus voitiin ratifioida kesäkuussa 2016. Yleissopimus täydentää jo voimassaolevia YK:n ihmisoikeussopimuksia. Sopimuksella vahvistetaan vammaisten ihmisoikeuksia ja perusvapauksia sekä taataan kaikille vammaisille mahdollisuus nauttia näistä oikeuksista täysimääräisesti ilman syrjintää. Ihmisoikeusperustainen lähestymistapa painottaa täyttä osallistumista, osallisuutta ja tasa-arvoa. (Mahlamäki 2015.) Artikla 30.5 käsittelee vammaisten henkilöiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään, virkistys- ja vapaa-ajantoimintaan sekä urheiluun. Tällä pyritään takaamaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus valita yleisen kaikille suunnatun harrastustoiminnan ja vammaisille henkilöille kehitetyn erillisen urheilutoiminnan välillä. (YK 2015.) Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry käyttää tästä periaatteesta sanaparia ”yhdessä ja erikseen”. ”Yhdessä” viittaa inklusioon ja ”erikseen” perinteiseen diagnosipohjaiseen erityisliikuntatoimintaan. (Saari 2015, 20; VAU: n visio 2021.)

7.4 Luokittelu vammaiskilpaurheilun mukaan pääsyn portinvartijana

Tässä ja seuraavassa (5.4) kappaleessa käsittelen vammaisurheilua paralympiaurheilun näkökulmasta, koska tutkimustieto on keskittynyt paralympiaurheiluun ja paralympiaurheilijoihin. Muut vammaisurheilun liikkeet olen näin rajannut työn ulkopuolelle. Vammaisurheilun erityispiirteenä on luokittelu (Saari 2014, 70), jota ilman vammaisurheilu ei olisi mahdollista. Luokittelua voidaan tiettyssä määrin verrata vammattomien painoluokkalajeihin, kuten painiin, judoon ja nyrkkeilyyn. (Suomen Paralympiakomitea.) Paralympialaisiin osallistuvalla urheilijalla tulee olla kansainvälinen luokitus, joka määritellään Kansainvälisen Paralympiakomitean (IPC) sääntöjen mukaan. Luokittelematon urheilija ei siten voi osallistua kansainvälisiin kilpailuihin, kuten paralympialaisiin tai eri lajien EM- ja MM-kilpailuihin. Eri lajeilla ja vammaryhmillä on käytössä omat lääketieteelliset luokittelukriteerit ja -menetelmät. Vammaiskilpaurheilijat luokitellaan toimintakyvyn mukaan, jotta kilpailutilanne olisi mahdollisimman tasavertainen eri tavoin vammautuneiden

urheilijoiden välillä. Tavoitteena on arvioida vamman aiheuttama toiminnallinen haitta kyseisessä lajissa, jolloin lopputuloksen ratkaisevat urheilulliset tekijät, eikä vamman haitta-aste. (Rintala ym. 2012, 514-515.) Toiminnallisella luokittelulla on myös pyritty vähentämään luokkia ja siten lisäämään kilpailujen media- ja yleisöystävällisyyttä (A. Saari henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 29.4.2017).

Urheilijoiden luokittelu tapahtuu kolmessa vammaryhmässä: näkövammaiset, liikuntavammaiset ja kehitysvammaiset urheilijat. Kaikissa ryhmissä on lisäksi omat alaluokkansa. Luokittelu toteutetaan erilaisten testien avulla ja sen suorittavat terveydenhuollon ammattilaiset tai lajin kansainvälisiksi luokittelijoiksi kouluttautuneet lajiasiantuntijat. Liikuntavammaisen urheilijan luokittelussa testataan muun muassa nivelliikkuvuuksia ja koordinaatiota. (Suomen Paralympiakomitea.) Näkövammaisten urheilijoiden luokittelu perustuu silmälääkärin tekemään tutkimukseen ja kehitysvammaisten urheilijoiden luokittelu pohjautuu puolestaan psykologin lausuntoon (A. Saari henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 29.4.2017).

Kiristynyt kilpailu ja vammaisurheilun ammattimaistuminen ovat johtaneet tilanteeseen, jossa Kansainvälinen Paralympiakomitea IPC edellyttää, että paralympialajien luokittelujärjestelmät perustuvat luotettavaan tutkimukseen (A. Saari henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 29.4.2017). Näyttöön perustuvan tiedon avulla IPC pyrkii jatkuvasti kehittämään luokittelua. Se julkaisi vuoden 2017 alussa päivitetyn luokittelukoodistonsa, joka korvaa vuonna 2007 julkaistun koodiston. Päivitykseen on johtanut luokittelun, tutkimuksen sekä paralympialiikkeen kehittyminen, joiden myötä myös luokittelun käytäntöjen ja sääntöjen tulee kehittyä. (International Paralympic Committee 2015b.) Kansainvälisiin kilpailuihin voivat osallistua urheilijat, joilla on vähintään lajikohtaisesti määritelty minimivamma, joka rajoittaa toimintakykyä niin, että urheilija ei pysty tasavertaisesti kilpailemaan vammattomien kanssa (Rintala ym. 2012, 514). Niin ikään minimivamman kriteeristön tulee perustua tutkimukseen, jonka avulla määritellään, miten minimivamma vaikuttaa tietyn lajin suoritukseen. Täten urheilija voi täyttää minimivamman kriteerit yhdessä lajissa, mutta ei toisessa. Jos lajin minimivammakriteerit eivät täyty, urheilijan ei ole mahdollista kilpailla tässä paralympialajissa. Minimivammakriteerien lisäksi paralympialaisissa voivat kilpailla vain ne urheilijat, joiden vamma kuuluu johonkin kymmenestä kilpailukelpoisuuteen oikeuttavasta vammaryhmästä. Kilpailukelpoisuuteen oikeuttavat vammaryhmät paralympialiike on määritellyt WHO: n toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälisen (ICF) luokituksen perusteella. (International Paralympic Committee 2015a.) Kahdeksan ensimmäistä vammaryhmää on liikuntavammaisille, yhdeksäs näkövammaisille ja kymmenes kehitysvammaisille. Kilpailukelpoisuuteen oikeuttavien vammaryhmien ulkopuolelle jää kuitenkin vammaryhmiä, kuten kuulovammaiset

ja kuurot sekä sellaiset pitkäaikaissairaudet tai tilat, joiden oireet ja vaikeusaste vaihtelevat yksilöllisesti, kuten autismin kirjo. (Saari & Määttänen 2015.)

Luokittelu itsessään voi toimia vammaisurheiluun mukaan pääsyn esteenä (Saari 2014, 70). Lisäksi haasteena on se, että luokittelutilaisuuksia on vähän. Urheilijalta vaaditaan motivaatiota selvittää luokittelumahdollisuuksiaan. Voidaan kysyä, kuinka urheilija voi tietää, että tietty laji kiinnostaa, jos hän ei ole päässyt valmennukseen tai kilpailemaan. (A. Saari henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 29.4.2017) Saaren (2015) kyselystä selviää, että vain viidellä lajiliitolla Suomessa (ampumaurheilu, judo, ratsastus, uinti, yleisurheilu) on oma luokittelija. Luokittelujärjestelmän tai oman luokittelijan puuttuminen kertoo lajiliittojen vähäisestä sitoutumisesta vammaiskilpaurheilun kehittämiseen. Luokittelujärjestelmän puutteet saattavat myös hankaloittaa uusien vammaisurheilijoiden rekrytointia (mts. 36-37.), joka on merkittävä haaste vammaisurheilussa. Paralympiakomitea ja vammaisurheilujärjestöt ovat sittemmin tarttuneet tähän ongelmaan, ja pyrkineet kehittämään vammaisurheilun rekrytointi- ja valmennusjärjestelmää. Parhaimmat resurssit olisivat kuitenkin käytettävissä, jos yleinen liikunta ja urheilu hyväksyisi ja ottaisi vammaiset liikkujat mukaan toimintaansa. (Rintala ym. 2012, 228.)

7.5 Paralympialiikkeen paradoksi

Purduen & Howen (2012a) mukaan Kansainvälinen Paralympiakomitea IPC pyrkii asemoimaan Paralympialaiset huippu-urheilukilpailuksi, joka toimii ikään kuin riippumattomassa sosiaalisessa tyhjiössä. Valtaväestön perinteiset mielikuvat vammaisista kehoista pyritään mitätöimään korostamalla vammaisurheilijoiden urheilijastatusta ja heidän urheilusuorituksiaan vamman sijaan. Onnistuakseen tämän sanoman markkinoinnissa ja ylläpitämisessä, IPC: n tulisi saada myös muut toimijat, kuten media, hyväksymään, että elimellinen vamma on ainoastaan sivuseikka vammaishuippu-urheilussa. Media kuitenkin tyypillisesti kuvaa vammaisurheilijoita traagisten selviytymistarinoiden avulla, jotka mitätöivät urheilijoiden suorituksia. Vammaisuuden nähdään olevan ristiriidassa urheilijaan liitettyjen käsitysten kanssa. Kun yksittäiset toimittajat ovat pyrkineet raportoimaan paralympialaisista ja vammaisurheilijoista asiantuntevaan sävyyn ilman oletetusti kiinnostusta herättäviä selviytymistarinoita, tiedon levittäminen valtamedioissa kielletään nopeasti. Tämä tuo haasteita IPC: lle ja muille alan toimijoille, jotka markkinoivat paralympialaisia huippu-urheilukilpailuna. (mt.) Lisäksi paralympialaisten huippu-urheiluviestiä on vaikea ymmärtää ymmärtämättä luokittelua, joka asiaan perehtymättömälle näyttäytyy tyypillisesti vaikeaselkoisena. Valtamedia harvoin kirjoittaa vammaisurheilun monimutkaisesta luokittelujärjestelmästä ja se saakin hyvin vähän näkyvyyttä mediassa. Median edustajat, jotka eivät useinkaan omaa ymmärrystä luokittelujärjestelmästä, nostavat herkästi tietyt suoritukset toisten yläpuolelle sivuuttamalla luokkien väliset erot. Tämän seurauksena

valtaväestölle jää hyvin kapea kuva luokittelusta. Parempi tietoisuus luokittelusta tukisi kuitenkin vammaisurheilun kulttuuristen erityispiirteiden ymmärtämistä. (Howe 2008.)

Paralympialiike edustaa eräänlaista kaksoislogiikkaa. Valtaväestön toivotaan ottavan vammaishuippu-urheilu vastaan arvostamalla ja keskittymällä itse urheilusuorituksiin. Tämän puolestaan toivotaan hälventävän vammaisuuteen liitettyä stigmaa. Toisaalta vammaisten henkilöiden toivotaan kuitenkin samaistuvan vammaisurheilijan tilanteeseen arvostaen samalla urheilijan suorituksia. Vammaisurheilijasta toivotaan uskottavaa roolimallia henkilöille, joilla on samankaltaisia vammoja. Molemmat näistä kuvauksista voivat lisätä kiinnostusta paralympialaisista ja vammaisurheilua kohtaan. Kuvauksiin sisältyy kuitenkin myös haasteita. Ensiksikin, valtaväestöllä on perustavanlaatuinen tarve pystyä tunnistamaan vammaisurheilijalla olevan jonkinlainen vamma, jotta he varmistuvat urheilijan olevan vammaisurheilija. Toiseksi, mitä enemmän urheilijan vammaa häivytetään, sitä enemmän vammaiset henkilöt voivat vieraantua omista kehoistaan ja vammaisurheilusta yleensä eikä vammaisurheilijaa pystytä näkemään roolimalliksi. (Purdue & Howe 2012.)

Paralympialaisten laaja näkyvyys mediassa viime vuosina on lisännyt valtaväestön tietoisuutta siitä, että liikuntaan ja urheiluun osallistuminen on realistinen mahdollisuus vammaisille henkilöille (Blauwet & Willick 2012, 852). Paralympialaisten saama medianäkyvyys on myös nostanut paralympialiikkeen profiilin korkeammalle kuin koskaan. Vammaishuippu-urheilun näkyvyys ja menestys eivät kuitenkaan välttämättä lisää vammaisten osallistumista liikuntaan ja urheiluun ruohonjuuritasolla, etenkin kun rahoitus on suurimmalta osin keskittynyt lajeihin ja urheilijoihin, joilla on eniten potentiaalia menestyä paralympialaisissa. Näyttö siitä, että paralympialaiset innostavat vammaisia henkilöitä osallistumaan liikuntaan on vähäistä. Kaikki eivät edes lähtökohtaisesti koe kilpaurheilua houkuttelevana. (Shakespeare 2016, 1138.) Paralympialiikkeen voimaannuttavaa visiota on myös kyseenalaistettu (mm. Peers 2012), sillä paralympialiike ja paralympiadiskurssi voivat itsessään ylläpitää, oikeuttaa ja peittää disablistisia käytäntöjä ja valtasuhteita. Tärkeässä roolissa on media, jonka kuvaukset vammaisurheilijoista, jotka ”vastoin kaikkia odotuksia voittavat vaikeudet”, ärsyttävät monia vammaisia henkilöitä, jotka eivät kykene suoriutumaan samoin, vaikka miten yrittäisivät. Niin ikään paralympialaisten mainoksissa, joissa tuodaan ”superhuman” teemaa esille, kuvataan vain joitakin vammaisryhmiä, jättäen toiset ulkopuolelle. Tiettyihin yksilöihin keskittyminen voi lisäksi piilottaa vammaisten kokemia sosiaalisia esteitä (erityisesti köyhyyden), jotka vähentävät kiinnostusta huippusuoritusten tavoitteluun. Toisaalta parhaimmillaan paralympialaiset esittelevät, mihin kaikkeen vammaisurheilijat pystyvät, haastavat negatiivisia asenteita ja monipuolistavat näkemyksiä vammaisuudesta sekä avaavat ovia vammaisille henkilöille. (Shakespeare 2016, 1138.)

Vammaisurheilun statuksen nousun myötä liikunnan ja urheilun rooli vammaisten henkilöiden oikeuksien vahvistajana tunnustetaan entistä paremmin. Liikunnan ja urheilun keinoin voidaan lisätä vammaisten henkilöiden yhteiskunnallista inklusiota sekä yhdenvertaisia mahdollisuuksia. Lisäksi paralympialiike edistää rakennetun ympäristön saavutettavuutta vaatiessaan, että olympialaisista ja paralympialaisista vastaavan kaupungin tulee huolehtia saavutettavista ja esteettömistä urheilupaikoista. Vaikutukset ulottuvat usein urheilupaikkoja laajemmalle. Esimerkiksi valmistautuessaan vuoden 2008 olympialaisiin ja paralympialaisiin, Peking paransi paitsi urheilupaikkojen, myös julkisen liikenteen ja usean muun julkisen paikan saavutettavuutta. (Blauwet & Willick 2012, 852-853.) Paralympialaisten jättämä perintö näyttäytyy tyypillisesti positiivisena, mutta siihen keskittyvä tutkimus on paitsi vähäistä, myös ristiriitaista.

Yhtäältä paralympialaisten nähdään oikein hyödynnettynä muun muassa kehittävän ja muuttavan valtaväestön asenteita vammaisista henkilöistä, toisaalta paralympialiikkeen potentiaalia laajemman sosiaalisen muutoksen ja inklusion aikaansaamisessa epäillään. Media on keskeisessä roolissa pysyvien muutosten luomisessa ja paralympialaisten perinnön hyödyntämisessä. (McPherson ym. 2016) Mediassa tulisikin urheilusuoritusten rinnalla käydä keskustelua ja tuoda esiin näkökulmia paralympialaisten ja paralympialiikkeen perinnöstä. Tämä osaltaan edesauttaisi paralympialiikkeen ajamaa sosiaalista muutosta ja inklusiota. (Misener 2012.) Aiempi tutkimus (esim. Misener 2012) on kuitenkin osoittanut, että media käsittelee paralympialaisten perintöä ja vammaisurheilua yhteiskunnallisesta näkökulmasta harvoin ja pintapuolisesti.

Todellinen inklusio tarkoittaisi paralympialaisten yhdistymistä olympialaisiin. Juhlapuheista huolimatta, yhdistyminen vaikuttaa kaukaiselta. Kyseessä on kahdet massiiviset kilpailut, joista olympialaiset näyttävät asettuvan etusijalle. Tästä kertoo esimerkiksi se, että Rio de Janeiron paralympialaisten budjettia jouduttiin pienentämään olympialaisten kulujen vuoksi. (Shakespeare 2016, 1138.) Kansainvälinen Paralympiakomitea käy Kansainvälisen Olympiakomitean kanssa keskustelua erityisesti siitä, mikä on ideaalinen yhteistyön taso, jotta paralympialaisissa kilpailevat vammaishuippu-urheilijat saavat ansaitsemaansa tunnustusta. Toimijoiden näkemykset asiasta vaihtelevat. Osa paralympialiikkeen edustajista toivoo paralympialaisten yhdistyvän olympialaisiin, kun taas toiset, jotka pitävät paralympialaisia itsenäisenä, ainutlaatuisena ja sopivan kokoisena urheilutapahtumana, haluavat säilyttää paralympialaiset omana urheilukilpailunaan, vaikkakin toivovat yhteistyön Kansainvälisen Olympiakomitean kanssa jatkuvan. (Blauwet & Willick 2012, 852.)

8 Media

Käsitteellä media tässä työssä tarkoitetaan yleisesti joukkotiedotusvälineitä sisältäen muun muassa sanomalehdet, television ja radion. Median ja urheilun välinen symbioottinen suhde

rakentaa ja hyödyntää sukupuolistereotypioita pitääkseen yllä sukupuolten välistä eriarvoisuutta ja sukupuolieroja (Trolan 2013, 224). Mediarepresentaatiot urheilijoista ovatkin vahvasti sukupuolittuneita (Hargreaves 1994, 193). Vaikka naisurheilijoiden ja naisurheilun asema on viime vuosikymmeninä parantunut, median kuvauksissa painottuu edelleen naisurheilijoiden esineellistäminen. Useat tutkimukset osoittavat, että suoritusten ja taitojen sijaan naisurheilijoita keskitytään kuvaamaan ulkonäön kautta. Siten naisurheilija asetetaan yhä miesurheilijaa alempiarvoisemmaksi. Medialla onkin keskeinen rooli nais- ja miesurheilijoiden välisen epätasa-arvon ylläpitämisessä. (Trolan 2013, 215.) Siinä missä media markkinoi systemaattisesti miesten urheilua (Hargreaves 1994, 193), naisten urheilua kuvataan huomattavasti valikoivemmin (Hargreaves 1994; Kay 2003; Trolan 2013; Daniels 2009; Horne ym. 2012). Media tulkitsee naisille sosiaalisesti hyväksyttäviksi urheilulajit, jotka korostavat esteettisyyttä ja feminiinisyyttä. Naisurheilijat, jotka mukautuvat perinteisiin sukupuolirooleihin saavat enemmän näkyvyyttä mediassa kuin sukupuolirooleja rikkovat naisurheilijat. (Trolan 2013, 218, 220.) Naisvammaisurheilijan asema on vieläkin haastavampi; sukupuolisyrjinnän lisäksi median kuvauksissa vammaisia henkilöitä medikalisoidaan, patronoidaan ja epäinhimillistetään, jonka seurauksena stereotypiat vahvistuvat (Thomas 2003, 109). Stereotyyppisten kuvausten lisäksi vammaisurheilijoita tyypillisesti verrataan vammattomiin urheilijoihin ja heidän suorituksiinsa alleviivaten eroja vammaisurheilijan suoritusten ja normina pidettyjen suoritusten välillä (Misener 2012, 352).

Medialla on voimakas vaikutus mielikuvien luomisessa sekä arvojen, asenteiden, ihanteiden ja roolikäsitysten muokkaamisessa (Nixon 2008, 76). Urheilu merkittävänä ruumista visualisoivana näyttämönä syöttää toistuvasti saavuttamattomia ihanneruumiita (Turtiainen 2005, 64).

Vaikka median esittämien ruumiillisuuden representaatioiden vaikutukset ovat myös kuvien katsojasta riippuvaisia, kuvilla on kuitenkin aina jokin vaikutus, erityisesti nuorille, jotka vielä hakevat omaa identiteettiään. Käsitteet ruumisihanteista rakentuvat enemmän tai vähemmän sen perusteella, miten erilaisia ruumiita esitetään ja millaiset ruumiit esitetään ”hyviksi” tai paremmiksi kuin toiset. Mediakuvien kapea ruumisihanne vaikeuttaa ja jopa estää erilaisuuden näkemisen hyväksyttävänä tai ihailtavana. (Kyrölä 2006, 107-108.) Tämän seurauksena vammaiset tytöt voivat suhtautua negatiivisemmin paitsi itseensä, myös liikuntaan ja urheiluun osallistumiseen.

8.1 Feministinen urheilututkimus ja mediaurheilun tutkimus

Hall (1997, 17) määrittelee representaation merkityksen tuottamiseksi mielessämme olevien käsitteiden avulla. Tietty kohde, asia tai ilmiö merkityksellistetään ja tehdään ymmärrettäväksi kuvien, tekstien ja/ tai puheen välityksellä (Pirinen 2006, 23). Representaation käsitteen avulla esimerkiksi kuvien merkitykset voidaan yhdistää osaksi kulttuuria, vuorovaikutusta ja erilaisia merkkijärjestelmiä (Seppänen 2005, 85-86).

Representaatiot eivät ainoastaan heijasta yhteiskunnallisia arvoja, vaan myös osallistuvat niiden muotoutumiseen rakentamalla sosiaalista todellisuutta. Ne uusintavat, tuottavat ja markkinoivat käsityksiä muun muassa sukupuolesta. Median kuvaamat representaatiot tietyistä ihmisryhmistä, esimerkiksi vammaisista, vaikuttavat ihmisten suhtautumiseen näihin ryhmiin sekä yksilön tapaan hahmottaa omaa itseään yhteiskunnan ja sen sosiaalisten suhteiden osana. (Paasonen 2010, 41, 46.) Median urheilutekstit ja kuvat eivät pelkästään anna tietoa urheilutapahtumista, vaan ne myös rakentavat käsityksiä naisten urheilemisesta ja naisten asemasta urheilussa (Pirinen 2006, 22). Median esittämät naisurheilijoiden kuvat ovat täten naisurheilijuuden ja naiseuden tekemistä, eivät pelkästään niiden heijastamista (Kyrölä 2006, 115). Representoiminen on poliittista, sillä erilaisilla representaatioilla on erilaisia ideologisia seurauksia. Naisten kannalta on kaksi eri asiaa representoidaanko naisurheilijat kaunottariksi vai hyviksi urheilijoiksi. (Pirinen 2006, 35.)

Feministinen urheilututkimus tarkastelee naisten toimintaa urheilussa, ja feministisen liikkeen tavoin se pyrkii muuttamaan ja parantamaan naisten asemaa urheilussa. Feministinen urheilututkimus on osoittanut naisten toiseuden urheilussa, ja sen lähtökohtana on naisten representaatioiden ideologiset seuraukset. Feministinen urheilututkimus on kritisoinut paitsi mieskeskeistä urheilua, myös mieskeskeistä urheilututkimusta, sillä tutkimukset ovat painottuneet miehiin, miesten urheilemiseen ja miesten toimintaan urheilujärjestöissä. Feministisessä urheilututkimuksessa on keskitytty naisten ja miesten välisiin eroihin ja valtasuhteisiin sekä tarkasteltu naisia, jotka ovat pääosin valkoisia, nuoria, keskiluokkaisia, heteroseksuaaleja ja joilla on hyvä toimintakyky. Naisten välisiä eroja ja valtasuhteita on tarkasteltu huomattavasti vähemmän ja vammaiset, ei-valkoiset, lesbot tai vanhat naiset ovat jääneet tutkimusten marginaaleihin. (Pirinen 2006, 9, 16, 19, 27).

Urheilu näkyy tiedotusvälineissä päivittäin ja urheilu onkin monille mediaurheilua, eli tiedotusvälineiden representoimaa urheilua. Suomessa sekä mediaurheilun tutkimusta että erityisesti feminististä mediaurheilun tutkimusta on tehty vähän. (Pirinen 2006, 22.) Suomessa feministisen mediatutkimuksen uranuurtaja on Riitta Pirinen, joka selvitti väitöskirjassaan *Urheileva Nainen* lehtiteksteissä (2006), miten naisurheilijoita representoidaan sanomalehdissä ja naistenlehdissä ja miten representaatiot rakentavat urheilevaa naista. Hänen tutkimuksensa osoitti, että naisurheilijat representoitiin yhtäältä urheilijoiksi, toisaalta naisurheilijoita kuvattiin ulkonäön kautta ja heidän urheilemistaan marginalisoitiin. Satu Pajuriutta selvitti pro gradu -tutkielmassaan (2016), miten Helsingin Sanomien urheilusivuilla esitetään naisia ja rakennetaan naiseutta. Pajuriutan määrällinen analyysi osoitti, että valtaosa urheilusivujen artikkeleista käsitteli miesten urheilua. Hänen laadullinen tarkastelunsa toi puolestaan esiin neljä naisten esittämistapaa, jotka heijastavat urheilujournalismin sukupuolittuneisuutta. Naista vähäteltiin, esimerkiksi esittämällä hänet nimettömänä tai pelkällä etunimellä. Toisekseen naisen urheilusuorituksen tulee olla

tarpeeksi erityinen ylittääkseen julkaisukynnyksen ja saadakseen näkyvyyttä miesten suoritusten rinnalla. Kolmanneksi nainen esitettiin miehen urheilusankaruutta tukevana perheenjäsenenä, ja viimeiseksi, urheileva nainen kiinnitettiin urheilun sijaan muihin asioihin, kuten äitiyteen.

Lauri Jaakkola (2010) tarkasteli pro gradu -tutkielmassaan, miten sukupuoli näkyy urheilusankaruuden rakentumisessa suomalaisessa urheilujournalismissa analysoimalla kolmen suomalaisen kesäolympialaisten kultamitalistin representointia Helsingin Sanomissa ja Iltalehdessä. Jaakkolan tutkimuksen tuloksista löytyy yhteneväisyyksiä edellä mainittujen tutkimuksien tuloksiin. Hänen tarkastelunsa osoitti, että siinä missä miessankarin representaatiot olivat ristiriidattomia ja yhtenäisiä, naissankareiden representaatioista löytyi ristiriitoja ja sankaruudelle asetettuja ehtoja. Vaikka naisurheilusankarit representoitiin yhtäältä sankareina, toisaalta heidän suorituksiaan trivialisoitiin. Naisurheilusankaruutta erotettiin miesurheilusankaruudesta myös esittämällä naissankarit passiivisina toimijoina, asettamalla heidät yksityisen piirin toimijoiksi ja kieltämällä heiltä kansallissankarin status. Tuorein aihepiiristä tehty tutkimus on Annu Kaivosaaen (2017) väitöskirja, jossa hän tutki naishiihtäjien representointia ja representaatioissa tapahtuneita muutoksia Urheilulehden teksteissä vuosien 1905-2010 välisenä aikana. Poiketen aiemmista tutkimuksista, Kaivosaaen tutkimissa representaatioissa ulkonäköön liittyviä kuvauksia ja naisurheilijoiden trivialisointia ei enää ilmennyt aineiston viimeisten vuosien teksteissä. Tutkituista representaatioista löytyi joitakin yhtäläisyyksiä aiempien tutkimusten tuloksiin, kuten naisurheilijan kiinnittäminen yksityiseen piiriin, mutta suurelta osin Kaivosaaen tutkitut tekstit olivat neutraalisti kirjoitettu, ja ne representoivat naishiihtäjän menestyvänä urheilijana. Kaivosaaen tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että ainakin naishiihto on edennyt tasa-arvoisempaan suuntaan.

8.2 Media sukupuolierojen tuottajana urheilussa

Media hukuttaa kuluttajat stereotyyppeihin ja ideaaleihin siitä, millainen naisen tai miehen tulee olla. Urheilun maailmassa, joka on perinteisesti ollut miesten hallitsema, tämä on erityisen näkyvää. Media korostaa urheilussa toistuvasti sukupuolieroja ja sukupuolten epätasa-arvoa alleviivaten naisurheilijoiden olevan ensisijaisesti naisia ja vasta toissijaisesti urheilijoita. Media edelleen tuottaa, toisintaa ja ylläpitää patriarkaalisia arvoja, sukupuolirooleja ja urheilun maskuliinista hegemoniaa vähättelemällä ja erotisoimalla naisurheilijoita. Vaikka julkisesti tänä päivänä painotetaan tasa-arvoa, kaupallisen median tehtävänä on tuottaa voittoa, jolloin kuvat ja tekstit naisurheilijoista usein valitaan ja kirjoitetaan sen perusteella, mikä kuluttajia, urheilussa erityisesti miespuoleisia kuluttajia, kiinnostaa. Media ei näin ollen ole objektiivinen olettaessaan, että mediaurheilun suurin kuluttajaryhmä on miehet ja valitsemalla naisurheilijoiden esityksiä tämän oletuksen perusteella. Median kaupallistumisen ja viihteellistymisen myötä naisurheilijoiden

feminiinisyyttä ja heteroseksuaalisuutta on alettu pikemminkin ylikorostamaan. (Trolan 2013, 215-216, 221-222, 224.)

Naisurheilijat ja naisten edustamat urheilulajit saavat vähemmän näkyvyyttä mediassa kuin miesurheilijat ja heidän edustamansa lajit (Stead 2003; Nixon 2008; Gill & Williams 2008; Hargreaves 1994; Horne ym. 2012; Hardin & Hardin 2005). Naisurheilun ja naisurheilijoiden vähäisempi näkyvyys mediassa lähettää kuluttajalle viestin naisurheilun merkityksettömyydestä. Kuvaamalla huomattavasti enemmän miesurheilua ja -urheilijoita media viestii arvostavansa niitä enemmän kuin naisurheilua tai -urheilijoita. (Trolan 2013, 217.) Lisäksi naisurheilijoiden vähäinen medianäkyvyys voi osaltaan vähentää naisten kiinnostusta urheilua kohtaan (Kay 2003, 100). Naisurheilijoiden aliedustuksen lisäksi media kuvaa naisurheilua rajallisesti ja valikoiden; näkyvyyttä saavat eniten huippu-urheilu ja feminiinisiä pidetyt lajit, kuten taitoluistelu ja voimistelu (Hargreaves 1994, 193). Erityisen vähän näkyvyyttä saavat naisten kontaktilajit, ja myös joukkuelajeja, jotka perinteisesti nähdään maskuliinisiksi, kuvataan vähemmän kuin yksilölajeja. (Trolan 2013, 220).

Fyysinen ja ponnisteluja vaativa urheilu uhmaa kulttuurisia odotuksia naisellisuudesta, mikä näkyy niissä tavoissa, joilla naisurheilijoita kuvataan mediassa (Turtiainen 2005, 51, Trolan 2013). Siinä missä media kuvaa miesten urheilua suorituksia ja kyvykkyyttä korostaen, naisten urheilua kuvataan naisurheilijoiden ulkonäköä, feminiinisyyttä ja attraktiivisuutta painottaen (Hargreaves 1994, 194; Gill & Williams 2008, 273; Horne ym. 2012, 73). Miesurheilijoita puolestaan ei juuri koskaan kuvata ulkonäön kautta (Horne ym. 2012, 73). Ulkonäköön kohdistuvat luonnehdinnat paitsi rakentavat kulttuurisia käsityksiä naiskauneudesta, myös trivialisovat naisten urheilusuorituksia (Pirinen 2006, 49-50) sekä naiseutta (Lorber 1998, 16). Media tyypillisesti idealisoi naisurheilijat pyrkimällä yhdistämään kuvauksissaan feminiinisyyden ja huippu-urheilun. Naisten urheilu nähdään sallituksi, kunhan pysytään naisellisuuden raamien sisäpuolella, eli feminiininen ideaaliruumis säilyy rikkomattomana ja mielikuva naisurheilijasta pysyy heteroseksuaalisena. Mediaurheilu ottaakin usein suosikeikseen naisurheilijat, jotka huokuvat feminiinisyyttä ja ruokkivat katsojien eroottisia kuvitelmia. (Turtiainen 2005, 58, 60, 64).

Kuten muuallakin populaarikulttuurissa, media on normalisoinut naisten erotisoinnin myös urheilun maailmassa (Christensen & Deutsch 2015, 482). Naisurheilijoiden erotisointi on vallankäyttöä; naisurheilijat asetetaan miesurheilijoita alempiarvoiseen asemaan ja urheilun valta säilyy miesten käsissä (Trolan 2013; Christensen & Deutsch 2015; Daniels 2009; Hargreaves 1994). Naisurheilijoiden erotisointi myös vähentää naisurheilijoiden uskottavuutta (Christensen & Deutsch 2015, 481). Tästä huolimatta naisurheilijoiden erotisoidut representaatiot ovat joskus myös urheilijoiden itse toivomia, sillä osa naisurheilijoista pyrkii

markkinoimaan itseään ylikorostamalla feminiinisyyttä ja poseeraamalla erotisoiduissa asennoissa (Daniels 2009, 403).

Nuorille, potentiaalisille naisurheilijoille erotisoidut representaatiot naisurheilijoista välittävät vahvan viestin siitä, että ulkonäkö, feminiinisyyks ja seksuaalisuus ovat tärkeämpää kuin itse urheilusuoritukset (Hargreaves 1994, 165-166; Christensen & Deutsch 2015, 481). Tytöt ja naiset voivat kokea, että heidän ruumiinsa on arvostetumpi erotisoinnin kohteena kuin urheilijan ruumiina. Tutkimusten mukaan mediassa kuvattujen erotisoitujen naiskuvauksien seurauksena tytöillä ja naisilla on taipumus tarkastella omia kehojaan esineellistään, ikään kuin objekteina. (Daniels 2009, 402, 405.) Epärealististen kuvien seurauksena nuori naisurheilija tai urheilusta kiinnostunut tyttö voi päätellä urheilun soveltuvan luonnostaan paremmin miehille (Hargreaves 1994, 196) ja alkaa kyseenalaistaa omia kykyjään paitsi urheilijana, myös naisena (Christensen & Deutsch 2015, 485).

Daniels (2009) selvitti, miten erotisoidut naisurheilijoiden kuvat ja kuvat, jotka painottivat naisurheilijoiden suorituksia, vaikuttivat 13-22 -vuotiaisiin tyttöihin ja naisiin. Daniels näytti tutkittaville 20 erilaista kuvaa, jonka jälkeen tutkittavat kirjoittivat, millaisia tunteita kuvat herättivät heistä itsestään ja heidän identiteetistään. Hänen tutkimuksensa osoitti, että kuvat, jotka painottivat naisurheilijoiden suorituksia, vaikuttivat tyttöihin ja naisiin positiivisesti. Kyseiset kuvat nähtyään tutkittavat kuvailivat itseään suoritusten kautta ja kuvaukset olivat sävyltään positiivisia kun taas erotisoidut naisurheilijoiden kuvat kannustivat tutkittavia kuvailemaan itseään ulkonäön kautta, usein negatiivisesti. Erotisoidut naisurheilijoiden kuvat lisäsivät tyttöjen ja naisten itsekriittisyyttä heidän kehoaan kohtaan, ja negatiivisen kehonkuvan seurauksena erityisesti tytöt ja nuoret naiset voivat alkaa välttää liikuntaa ja urheiluun osallistumista. Naisurheilijoiden kuvat, jotka painottavat naisurheilijoiden suorituksia vaikuttivat päinvastaisesti, minkä vuoksi ne voivat voimaannuttaa tyttöjä ja naisia, ja innostaa heitä keskittymään fyysisiin taitoihin ja suorituksiin ulkonäön tarkkailun sijaan. (mt.)

8.3 Vammaisurheilijoiden representaatiot mediassa

Tässä kappaleessa käsittelen vain paralympialaisten ja paralympiaurheilijoiden mediarepresentaatioita, koska muihin vamma-ryhmiin ja vammaisurheiluliikkeisiin, kuten Special Olympics -liikkeeseen, keskittyvä mediatutkimus on vähäistä. Vammaisurheilijoita kuvataan valtamediassa harvoin, lähinnä paralympialaisten yhteydessä (Hardin & Hardin 2005). Marginaalisen näkyvyyden lisäksi mediarepresentaatiot vammaisurheilijoista ylläpitävät sosiaalisia ja kulttuurisia käsityksiä vammaisuudesta ja ruokkivat vastakkainasettelun eetosta sekä toisintavat vammaisten ja vammattomien välisiä eroja (Silva & Howe 2012, 178). Tyypillisesti vammaisurheilijoita kuvataan mediassa erilaisten stereotyyppien kautta. Yleisiä ovat muun muassa medikalistinen - ja supercrip -malli (mallilla viitataan tässä

lähestymistapaan ja näkökulmaan) (Zhang & Haller 2013, 321). Medikalistisessa mallissa media näkee vammaisurheilijoiden urheiluun osallistumisen kuntoutuksena ja terapeuttisena toimintona, jolla on välineellinen rooli, pikemminkin kuin urheiluna sen itsensä takia (Smith and Thomas 2005, 57). Supercrip -mallissa vammaisurheilija puolestaan representoidaan yli-inhimilliseksi ja korostetaan urheilijan odotuksenvastaisia suorituksia (Zhang & Haller 2013, 321).

Kritiikittömästi tarkasteltuna supercrip -malli voi näyttäytyä positiivisena kuvaustapana, joka kyseenalaistaa vallitsevat näkemykset vammaisuudesta negatiivisena tai alempi-arvoisena. Supercrip -malli itsessään kuitenkin ylläpitää alhaisia odotuksia vammaisen henkilön kyvyistä, jolloin mitä tahansa suoritusta herkästi ylistetään. (Silva & Howe 2012, 178.) Lisäksi yli-inhimilliset kuvaukset luovat virheellisiä odotuksia, asettavat saavuttamattomia tavoitteita ja etäännyttävät urheilijan muista vammaisista henkilöistä. Tämän seurauksena vammaisen henkilö voi kokea riittämättömyyden tunteita, jos hän ei yllä samoihin saavutuksiin kuin median kuvaamat yli-inhimilliset henkilöt. (Zhang & Haller 2013, 329.) Tämä heikentää supercrip -representaatioiden potentiaalia motivoida muita vammaisia henkilöitä osallistumaan urheiluun (Silva & Howe 2012, 189). Silva ja Howe (2012, 175) tulkitsevat supercrip -mallin stereotypisointiprosessiksi ja rinnastavat tämän vammaisurheilijan toiseuttamiseen, joka puolestaan on ulos sulkemisen mekanismi. Tämänkaltaisen stereotypisointi riistää urheilijan yksilöllisyyden ja ainutlaatuisuuden. Vammaisuuteen perinteisesti liitettyjen negatiivisten stereotyyppien korvaaminen toisenlaisella stereotypisoinnilla ei ole järkevää. (mts. 180, 189.). Stereotyyppiset kuvaukset vammaisurheilijoista eivät myöskään tue Kansainvälisen Paralympiakomitean voimaannuttavaa visiota, vaan saattavat jopa heikentää sitä (Tynedal & Wolbring 2013, 29). Silti supercrip -representaatiot voivat tarjota pilkahduksen toivoa median ja markkinoinnin hallitsemassa urheilumaailmassa, jossa vammaisurheilu tavoittelee tunnustusta ja uskottavuutta. Raja supercrip -representaation ja aidosti suorituksia arvostavan mediarepresentaation välillä on monesti häilyvä. Kaikki suorituksia ylistävät representaatiot eivät ole stereotypioita. Niin ikään jokainen tulkitsee representaatioita omasta maailmankuvastaan käsin tietyssä kontekstissa. (Silva & Howe 2012, 179-180, 189.) Silvan ja Howen (2012, 179) mukaan supercrip -stereotypian ja urheilijaa arvostavan representaation väliset erot muodostuvatkin tulkinnasta, historiallisesta ja olosuhteellisesta kontekstista, näkyvyyden määrästä, diskurssin muodosta ja useista muista tekijöistä.

Toisin kuin vammattomien urheilusta, josta löytyy kattavasti tutkimustietoa mediarepresentaatioiden sukupuolittuneisuudesta, vammaisurheilua on tutkittu tästä näkökulmasta erittäin vähän ja kiinnostus aiheeseen on herännyt vasta äskettäin. Vaikka paralympialaiset ovat vammaisurheilun näkyvin urheilutapahtuma, paralympiaurheilijoiden mediarepresentaatioita ei ole juurikaan tutkittu naisurheilijoihin keskittyen. Aiemmat

tutkimukset ovat osoittaneet, että vammaisiin naisurheilijoihin suhtaudutaan sukupuolettomasti. Ero vammattomien naisurheilijoiden erotisointiin voi johtua siitä, että vammaiset naiset eivät oletetusti täytä vakiintuneita käsityksiä naiseudesta. (Pappous, Marcellini & de Leseleuc 2011a, 1182, 1186.) Shantzin ja Gilbertin (2001, 71) mukaan naisvammaisurheilijat altistuvatkin kolminkertaiselle syrjinnälle, sillä naisvammaisurheilu ei täytä sosiaalisesti konstruoituja ideaaleja urheilun fyysisyydestä, maskuliinisuudesta tai feminiinisestä seksuaalisuudesta. Kuten vammattomat naisurheilijat, myös vammaiset naisurheilijat saavat vammaisia miesurheilijoita vähemmän näkyvyyttä mediassa. Myös naisvammaisurheilijoita, jotka edustavat yksilölajeja kuvataan mediassa enemmän kuin joukkuelajien harrastajia. Lisäksi naisvammaisurheilijoiden mediarepresentaatioista löytyy yhtäläisyyksiä vammattomien naisurheilijoiden representaatioihin esimerkiksi siinä, että naisvammaisurheilijat representoidaan miehiä useammin passiivisiksi ja vähemmän kilpailullisiksi. (Hardin & Hardin 2005; Ayvazoglu 2015.)

Vammaisurheilun ja -urheilijoiden mediarepresentaatioiden tutkimus Suomessa on lähes olematonta lukuun ottamatta Erikssonin ja kumppaneiden (2017) tutkimusta. Eriksson kollegoineen (mt.) tarkasteli kriittisen diskurssianalyysin keinoin 38 vammaisurheiluun tai -liikuntaan liittyvää kirjoitusta Helsingin Sanomissa vuosina 2010-2015. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että vammaisurheilijoista kertovissa kirjoituksissa löytyi valtasuhteita ja sosiaalisia hierarkioita, jotka perustuvat normaalin ja poikkeavan väliselle erottelulle. Ne tulivat näkyviksi erityisesti ruumista koskeissa kuvauksissa. Vammaisurheilijan ruumis esitettiin mekanistisesti, mikä heijastaa medikalistista ymmärrystä vammaisuudesta, ja osassa kirjoituksista sankaritarinan (supercrip -mallin) kautta. Useassa kirjoituksessa korostui vammaisurheilussa käytettävät välineet, mikä Erikssonin ja kumppaneiden (mt.) mukaan kertoo ja tuottaa kuvaa puutteellisesta ja vajavaisesta ruumiista. Tasavertaisemmin osassa kirjoituksista kuvattiin vain menestyneitä vammaishuippu-urheilijoita, kuten Leo-Pekka Tähettä. (mt.)

Myös aiemmissa kansainvälisissä tutkimuksissa vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioista painottuu vammaisurheilijan kuvaaminen supercrip -mallin kautta tai medikalistisesta näkökulmasta. Vammaisurheilijoiden mediarepresentaatiot ovat kuitenkin ristiriitaisia. Esimerkiksi osa aiemmista tutkimuksista (esim. Schantz and Gilbert 2001) osoittaa, että vammaisurheilijoiden representaatioissa pyritään piilottamaan urheilijan vamma kun taas toisten tutkimusten (esim. Hardin & Hardin 2005) mukaan urheilijan vamma tuodaan näkyvästi esiin. Maika & Danylchuk (2016) analysoivat kahden kanadalaisen lehden tuottamia vammaishuippu-urheilijoiden representaatioita (n= 88) Lontoon 2012 paralympialaisista. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että artikkeleista hieman yli 60 % representoi vammaisurheilijan ensisijaisesti urheilijaksi painottamalla muun muassa urheilusuoritusta, tuloksia, taitoja tai fyysisyyttä vamman sijaan. Tältä osin tulokset heijastavat paradigman

muutosta vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioissa. Maika & Danylchuk (mt.) etsivät artikkeleista kuitenkin myös toisijaisia teemoja, mikä osoitti, että vaikka vammaisurheilija representoidaan päällisin puolin urheilijaksi, samaan aikaan artikkelit kuvaavat urheilijaa medikalistisesta näkökulmasta ja/ tai supercrip mallin kautta. Representaatioiden painopiste siirtyy tällöin urheilusuorituksen korostamisesta urheilijan kuvaamiseen herooisena ja yli-inhimillisenä, koska hän vammastaan huolimatta urheilee. (mt.) Packer kumppaneineen (2014) tutki sekä vammattomien että vammaisten naisurheilijoiden näkyvyyttä 6 brittiläisessä sanomalehdessä vuoden 2012 Lontoon olympialaisten ja paralympialaisten aikaan sekä vuosi tämän jälkeen. Naisurheilijat saivat enemmän näkyvyyttä mediassa olympialaisten ja paralympialaisten aikaan, vaikkakin ero miesurheilijoihin verrattuna on huomattava. Vuonna 2012 julkaistuista artikkeleista (n=876) vammattomia ja vammaisia naisurheilijoita yhteensä kuvattiin 4,5 prosentissa artikkeleista ja vuonna 2013 julkaistuista artikkeleista (n=755) 2,9 prosentissa. Vuonna 2012 julkaistuista kuvista (n=24) 3,7 prosenttia kuvasi naisurheilijoita ja vuonna 2013 julkaistuista kuvista (n=10) vain 1,4 prosenttia. Suurin osa naisurheilijoiden kuvista representoi urheilusuoritusta. (mt.)

Tynedal & Wolbring (2013) analysoivat paralympialaisten näkyvyyttä sekä paralympiaurheilijoiden representaatioita The New York Times -sanomalehdessä vuosien 1955-2012 välillä. Siinä missä kesäparalympialaisten näkyvyys kyseisellä aikavälillä kasvoi selvästi, talviparalympialaisten näkyvyys ei lisääntynyt. Muiden tutkimusten tapaan paralympiaurheilijat representoitiin stereotyyppisesti kuvaamalla heitä tyypillisesti supercrip -mallin tai medikalistisen lähestymistavan kautta. (mt.) Shantz ja Gilbert (2001) analysoivat 4 saksalaisen ja 4 ranskalaisen sanomalehden tuottamia vammaishuippu-urheilijoiden mediarepresentaatioita (yhteensä 104 artikkelia ja 25 kuvaa) vuoden 1996 Atlanta paralympialaisista. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että miesurheilijat saivat enemmän näkyvyyttä. Siinä missä ranskalaisissa sanomalehdissä naisurheilijoita ei kuvattu juuri lainkaan, saksalaisissa sanomalehdissä naisurheilua käsiteltiin. Naisurheilijoiden kuvauksissa keskityttiin kuitenkin enemmän urheilijoiden ulkonäköön kuin urheilusuorituksiin. Eniten näkyvyyttä saivat pyörätuoliurheilijat, toiseksi eniten amputoidut urheilijat ja muutamissa artikkeleissa käsiteltiin näkövammaisia urheilijoita. Vammaishuippu-urheilijat representoitiin useimmiten supercrip -mallin näkökulmasta. Kuvista yli puolet representoi pyörätuoliurheilijoita ja loput amputoituja urheilijoita. Pyörätuoliurheilijoiden laajin näkyvyys saattaa selittyä sillä, että stereotyyppisesti vammaisen henkilö mielletään pyörätuolissa istuvaksi. Kaikista kuvista miesurheilijoiden kuvia oli kolme kertaa enemmän kuin naisurheilijoiden kuvia. Atlantan paralympialaisiin osallistuneista urheilijoista noin 37 % oli naisurheilijoita, joten naisurheilijoiden aliedustus sekä artikkeleissa että kuvissa ei selity naisurheilijoiden vähäisellä määrällä kyseisissä paralympialaisissa. Vammaisuus pyrittiin piilottamaan kolmasosassa kuvista ja lähes puolet kuvista keskittyi kuvaamaan urheilijan kasvoja tai ylävartaloa. Erityisesti naisurheilijoista esitettiin kasvokuvia. (mt.)

Pappous, Marcellini & de Leseleuc (2011b) analysoivat vammaishuippu-urheilijoiden kuvallisia representaatioita (n=292) viiden eri maan (Iso-Britannia, Saksa, Ranska, Espanja ja Kreikka) sanomalehdissä vuosien 2000, 2004 ja 2008 paralympialaisten ajalta. Heidän (mt.) tavoitteenaan oli tutkia vammaisurheilijoiden representaatioissa tapahtuneita määrällisiä ja laadullisia muutoksia kyseisenä aikavälinä. Vammaisurheilijoiden kuvallisten representaatioiden määrä vuonna 2008 oli lähes kaksinkertaistunut vuodesta 2000. Kuitenkin siinä missä vuonna 2000 60 % kuvista representoi vammaisurheilijan aktiiviseksi urheilijaksi, vuonna 2008 vastaava luku oli vain 38 %. Loput kuvat representoivat vammaisurheilijan passiiviseksi. Vuonna 2000 vammaisuus oli selvästi nähtävissä 82 % kuvista, ja vuonna 2008 vastaava luku oli 42 %. Tämä voi kertoa paitsi vammaisuuden piilottamisesta myös urheilijan suorituksen korostamisesta vamman sijaan. Vammaisurheilijoiden representaatioista 80 kuvasi naisurheilijoita ja 189 miesurheilijoita. Pappous ym. (mt.) tarkastelivat kuitenkin jokaisen maan paralympiajoukkueen sukupuolijakaumaa (yht. 28 % naisurheilijoita), ja havaitsivat, että naisten kuvallisten representaatioiden määrä suhteutettuna naisten määrään maiden paralympiajoukkueessa on lähes sama. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna naisurheilijoiden saama miehiä pienempi medianäkyvyys selittyy naisten aliedustuksella maiden paralympiajoukkueissa. (mt.)

Buyse & Borcharding (2010) analysoivat vammaishuippu-urheilijoiden kuvallisia representaatioita (n=152) viiden eri maan (Yhdysvallat, Kiina, Etelä-Afrikka, Uusi-Seelanti ja Italia) sanomalehdissä vuoden 2008 Pekingin paralympialaisista. Vammaisurheilijoiden representaatioista 58 % kuvasi miesurheilijoita ja 41 % naisurheilijoita. Siinä missä miesurheilijoiden representaatioista 68 % oli sijoitettu lehden urheiluosioon, naisurheilijoiden representaatioista 31 % sijaitsi lehden urheiluosiossa. Miesurheilija kuvattiin aktiiviseksi urheilijaksi 53 % kuvista, ja miesurheilijoiden kuvissa painottui selvästi naisurheilijoita enemmän kyvykyys, kilpailullisuus ja voitonriemu, kun taas naisurheilija representoitiin aktiiviseksi urheilijaksi 40 % kuvista. Muissa naisurheilijoiden kuvissa korostui passiivisuus. Naisurheilijoiden kuvat eivät korostaneet naisurheilijan heteroseksuaalisuutta ja attraktiivisuutta. Vamma tuotiin näkyvästi esiin 39 % kuvista, jolloin yleisimmin kuvattiin pyörätuoliurheilijoita. (mt.) Hardin & Hardin (2005) analysoivat sisällönanalyysin keinoin vammaisurheilijoiden kuvallisia representaatioita (n=2 141) Yhdysvaltalaisessa Sports 'n Spokes -vammaisurheilulehdessä vuosina 2000-2001. Tutkimus osoitti, että vammaisurheilijoiden representaatiot vahvistivat miesten hegemonista asemaa urheilussa. Suurin osa (79 %) kuvista representoi miesten vammaisurheilua, ja miesurheilijat (83 %) esiintyivät myös lehden kansikuvissa selvästi useammin kuin naisurheilijat. Naisurheilijat representoitiin vähemmän kilpailullisiksi kuin miesurheilijat ja heitä kuvattiin passiivisemmin. Lisäksi naisurheilijoiden representaatioista valtaosa edusti yksilölajeja kun taas miesurheilijoiden representaatioista löytyi lähes yhtä paljon sekä yksilö- että joukkuelajeja.

Tutkimus osoittaa, että ainakin kyseisessä lehdessä vammaisurheilijoita kuvataan yhtä lailla sukupuolittuneesti kuin vammattomia urheilijoita. (mt.)

Coates ja Vickerman (2016) selvittivät tutkimuksessaan Lontoon 2012 paralympialaisten vaikutuksia vammaisten nuorten asenteisiin liikuntaa ja urheilua kohtaan haastatteleamalla kahdeksaa 11-16 -vuotiasta liikuntavammaista nuorta (3 tyttöä, 5 poikaa). Aineistosta löytyi kolme keskeistä teemaa. Nuoret kokivat vammaishuippu-urheilijat inspiroiviksi ja osa nuorista koki vammaishuippu-urheilijat roolimalleiksi. Vammaishuippu-urheilija roolimallina kannusti nuoria ymmärtämään, ettei vammaisuuden tarvitse olla rajoite. Toiseksi, nuoret uskoivat, että paralympialaiset vaikuttavat positiivisesti ihmisten käsityksiin vammaisuudesta. Vaikka haastateltavat eivät lisänneet omaa harrastamistaan paralympialaisten vuoksi, nuoret kokivat paralympialaisten muuttaneen heidän omaa käsitystään vammaisuudesta. Kolmanneksi, nuoret mielsivät paralympialaisten motivoivan vammaisia henkilöitä osallistumaan liikuntaan ja urheiluun. (mt.) Kyseisen tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että vammaishuippu-urheilijoiden representaatiot mediassa supercrip -mallin kautta eivät lannista nuoria tai estä heitä samaistumaan vammaishuippu-urheilijoihin. Coates ja Vickerman (mt.) kuitenkin korostavat, että tutkimuksen tuloksiin tulee suhtautua varauksella, sillä haastateltavien määrä oli pieni. Lisäksi osalla haastateltavista oli liikuntavamman ohella kehitysvamma, joka saattoi hankaloittaa kysymysten ymmärtämistä. Nuorille supercrip -representaatio voi niin ikään pintapuolisesti tulkittuna näyttäytyä inspiroivalta ja rohkaisevalta, koska he eivät tarkastele mediarepresentaatioita yhtä kriittisesti kuin aikuiset ja vammaisuuden näkyminen mediassa saattaa olla jo itsessään heille positiivinen asia.

Hargreaves ja Hardin (2009) haastattelivat kymmentä 19-38 -vuotiasta naispyörätuoliurheilijaa selvittääkseen, millaisia asenteita ja käsityksiä naisurheilijoilla on urheilumediasta. Aineistosta löytyi kolme keskeistä teemaa. Ensiksikin, haastateltavat seurasivat sekä valtamediaa että vammaisurheiluun keskittynyttä mediaa. Valtavirtalehdistä he seurasivat vammattomien urheilua yleisen kiinnostuksen vuoksi ja vammaisurheiluun keskittyvistä lehdistä omaa lajiaan sekä muita vammaisurheilulajeja. Internetissä haastateltavat seurasivat pääasiassa vammaisurheiluun keskittynyttä mediaa. Toiseksi, haastateltavat olivat turhautuneita stereotyyppisiin mediarepresentaatioihin naisurheilijoista ja naisvammaisurheilijoista. He kritisoivat paitsi naisurheilijoiden erotisointia mediassa, erityisesti myös vammaisurheilijoiden kuvaamista supercip -stereotypian kautta. Kaikki haastateltavat toivoivat vammaisurheilijaa kuvattavan inspiroivan tarinan ja yli-inhimillisten ominaisuuksien korostamisen sijaan keskittymällä pelkästään urheilijan suorituksiin. Naiseuden ja vammaisurheilijoiden stereotyyppisten kuvausten seurauksena he kokivat altistuvansa kaksinkertaiselle syrjinnälle. Kolmanneksi, haastateltavat kokivat median olevan osittain vastuussa nais- ja vammaisurheilijoiden vähäisestä näkyvyydestä urheilumediassa. He peräänkuuluttivat naisurheilun näkyvyyden lisäämistä sekä valtamediassa että

vammaisurheiluun keskittyvässä mediassa ja vammaisurheilun näkyvyyden lisäämistä valtamediassa. (mt.)

Median kuvaukset vammaisurheilijoista ilmentävät valtaväestön asenteita vammaisurheilua ja vammaisia henkilöitä kohtaan (Shantz & Gilbert 2001, 70; Tynedal & Wolbring 2013, 15). Ne myös muokkaavat valtaväestön käsityksiä vammaisista henkilöistä yleensä.

Vammaisurheilijoiden ristiriitainen ja epäjohdonmukainen representointi toiseuttaa vammaisurheilijoita, mikä puolestaan heikentää positiivisten representaatioiden voimaa eikä haasta valtaväestön stereotyyppisiä käsityksiä vammaisista ”toisina” ja erilaisina. (Maika & Danylchuk 2016.) Vammaisurheilijoita stereotypisoivat ja stigmatisoivat kuvaukset voivat osaltaan vaikuttaa kaikkien vammaisten henkilöiden liikuntaan osallistumiseen (Tynedal & Wolbring 2013, 30). Lisäksi vammaisurheilijoiden vähäinen näkyvyys mediassa tarjoaa vammaisille nuorille rajallisen määrän roolimalleja (Brittain 2004, 447). Positiivisten roolimallien puute voi vahvistaa negatiivista ja kapea-alaista käsitystä vammaisuudesta (Silva & Howe 2012, 180). Vammaiset nuoret saattavat kokea roolimallikseen vammattoman urheilijan, ja he mahdollisesti vertaavat itseään häneen sekä maskuliiniseen, voimaa, kyvykkyyttä ja suorituksia painottavaan urheilun maailmaan, mikä voi aiheuttaa nuorille huonommuuden tunteita. (Brittain 2004, 447-448). Vääristyneet kuvaukset voivat niin ikään vaikuttaa vammaisurheilijan suhtautumiseen itseensä (Zhang & Haller 2013, 320).

Media pystyy ylläpitämään stereotypioita vammaisuudesta, mutta sillä on myös kyky korostaa vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia ja muuttaa ihmisten käsityksiä vammaisuudesta (Misener 2012, 347). Esimerkiksi vammaisurheilijoiden kuvaaminen urheilijana stereotypioiden sijaan saattaisi murtaa sosiaalisia esteitä, jotka marginalisoivat kaikkia vammaisia henkilöitä (Maika & Danylchuk 2016, 413). Tekemällä näkyväksi vammaisuuden ja huippu-urheilun yhdistämisen, vammaishuippu-urheilu, kuten paralympialiike, voi merkittävästi muuttaa valtaväestön käsityksiä vammaisuudesta. Vammaishuippu-urheilun potentiaali tulee kuitenkin esiin vain positiivisten representaatioiden kautta, jotka ovat yhdenmukaisia paralympialiikkeen voimaannuttavan ja emansipatorisen vision kanssa. Jotta vammaisurheilijoiden suoritukset saisivat aitoa tunnustusta ja arvostusta, median tulisikin toimia kasvattavassa roolissa ja lisätä valtaväestön tietoisuutta muun muassa luokittelujärjestelmästä ja eri vammaisurheilulajeista (Silva & Howe 2012, 175, 191).

9 Tutkimusmenetelmä ja työn toteutus

Seuraavaksi kuvailen opinnäytetyössä käyttämiäni menetelmiä ja työn suorittamista. Ensimmäiseksi kerron kvalitatiivisesta tutkimuksesta. Tämän jälkeen esittelen aineiston hankinnan ja analyysin ensimmäisen vaiheen eli kuva-aineiston hankinnan ja analyysin semioottisen kuva-analyysin keinoin. Viimeiseksi esittelen aineiston hankinnan ja analyysin

toisen vaiheen; kuvaan aineiston hankintaa teemahaastattelujen avulla ja kerron, miten toteutin haastatteluaineiston sisällönanalyysin.

9.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Työn tavoitteena on kuvata vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä. Kvalitatiivinen tutkimus valikoitui tutkimusmenetelmäksi, koska sen avulla on mahdollista saada yksityiskohtaista tietoa vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä. Kvalitatiivinen tutkimus voi olla monenlaista ja sitä voidaan toteuttaa useiden eri menetelmien avulla. Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on kuitenkin todellisen elämän kuvaaminen. Todellisuuden moninaisuuden huomioiden tutkittavaa ilmiötä pyritään kuvaamaan, selittämään, ymmärtämään ja tulkitsemaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 161; Anttila 2005; 275.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto kootaan tyypillisesti luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa sekä suositaan ihmistä tiedon keruun instrumenttina (Hirsjärvi ym. 2010, 164). Tavoitteena on usein tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden omien tulkintojen esiin nostaminen ja tunnustaminen (Hakala 2015, 22). Siksi luonteenomaista kvalitatiiviselle tutkimukselle on laadullisten metodien, kuten teemahaastattelun, käyttäminen aineiston hankinnassa. Tunnusomaista on myös tutkimuksen kohdejoukon valitseminen tarkoituksenmukaisesti ja tutkimuksen prosessimaisuus. (Hirsjärvi ym. 2010, 164.) Tarkasteltavaan ilmiöön liittyvät näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät tyypillisesti vähitellen tutkimusprosessin edetessä, jolloin ilmiötä käsitteellistetään asteittain. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa korostuukin tutkimuksen eri elementtien, kuten tutkimustehtävän, teorianmuodostuksen ja aineiston analyysin, toisiinsa limittyminen, kehittyminen ja täsmentyminen tutkimuksen kuluessa. (Kiviniemi 2015, 74, 78.) Tutkijalta tämä edellyttää jatkuvaa tulkintaa ja valintojen tekemistä.

Vaikka kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tulkitsemaan tarkasteltavaa ilmiötä mahdollisimman objektiivisesti, kvalitatiivinen tutkimus ei ole koskaan täysin objektiivista, koska tutkijalla on ilmiöstä erilaisia esioletuksia, arvostuksia ja käsityksiä. Objektiivisuus syntyykin nimenomaan oman subjektiivisuutensa tunnistamisesta eli tutkijan pyrkimyksestä tiedostaa oma esiyymmärryksensä tarkasteltavasta ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 2000, 17-18.) Oma esiyymmärrykseni käsiteltävästä ilmiöstä on muodostunut pääasiassa aikaisempiin tutkimuksiin perehtyessä. Moilasen ja Räihän (2015, 58) mukaan tutkimuksilla ja teorialla, johon tutkija on tutustunut, sekä muulla esiyymmärryksellä ilmiöstä on kahtalainen merkitys. Yhtäältä ne tuovat mahdollisuuksia nähdä uusia asioita, toisaalta rajaavat joitakin näkökulmia pois. Tämän tutkimuksen suunnitteluvaiheessa tutustuin laajasti ilmiöön liittyviin tutkimuksiin ja teoriaan, koska lukuun ottamatta VAU:n Valtti -ohjelman 2016 koordinointia

pääkaupunkiseudulla, tiesin tarkasteltavasta ilmiöstä vain vähän ennen aiempiin tutkimuksiin perehtymistä enkä omaa ilmiöstä omakohtaista kokemusta. Olen kuitenkin pyrkinyt vähentämään oman esiymmärrykseni vaikutusta tutkimukseen tarkastelemalla kriittisesti tekemiäni tulkintoja ja esimerkiksi aineistoa analysoidessa pyrin tietoisesti ottamaan etäisyyttä tutkimusaiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja aiempiin tutkimuksiin.

9.2 Aineiston hankinnan ja analyysin ensimmäinen vaihe

9.2.1 Aineiston hankinta kuva-analyysin avulla

Opinnäytetyön toinen aineistonhankintamenetelmä oli semioottinen kuva-analyysi, jonka avulla pyrin vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni. Kuva-analyysin aineisto koostui Helsingin Sanomien, Vammaisurheilu & -liikunta -lehden sekä Iltalehden syyskuun 2016 aikana julkaisemista naisvammaisurheilijoiden ja -liikkujien kuvista. Syyskuu valittiin, koska vammaisurheilu näkyi kyseisissä lehdissä normaalia enemmän Rion paralympialaisten johdosta. Vammaisurheilu & -liikunta -lehti (3/2016) ilmeistyi lokakuussa, mutta sisältyi aineistoon, koska kyseisessä numerossa käsitellään paralympialaisia. Aineistoon oli tarkoitus sisällyttää myös Urheilulehden syyskuun 2016 aikana julkaisemat naisvammaisurheilijoiden ja -liikkujien kuvat, mutta Urheilulehti julkaisi kyseisellä ajanjaksolla ainoastaan neljä saman miesvammaisurheilijan henkilökuvaa.

Kuva-analyysiä varten keräsin yllä mainituista julkaisuista kaikki naisvammaisurheilijoiden ja -liikkujien kuvat. Syyskuun 2016 Helsingin Sanomissa vammaisurheilijoiden henkilökuvia oli yhteensä 10, joista naisvammaisurheilijoiden kuvia oli 2. Iltalehden syyskuun 2016 numeroissa vammaisurheilijoiden henkilökuvia oli yhteensä 11, joista naisvammaisurheilijoiden kuvia oli 5. Vammaisurheilu & -liikunta -lehden paralympialaisia käsittelevässä numerossa vammaisurheilijoiden henkilökuvia oli yhteensä 22, joista naisvammaisurheilijoiden tai -liikkujien kuvia oli 9 (mukaan on laskettu pelkästään henkilökuvat, ei ryhmäkuvia).

Semioottinen kuvantutkimus ei menetelmänä ohjaa aineiston valintaan (Seppä 2012, 179), joten keräämistäni kuvista valitsin analysoitavaksi ne kuvat, joiden koin parhaiten heijastavan opinnäytetyön teemoja. Tarkoituksenmukaisia kuvia analyysiä varten löytyi 6. Näistä 4 on naisvammaisurheilijoiden henkilökuvia, yksi nais- ja miesvammaisurheilijan yhteiskuva ja yksi vammaisurheilujoukkueen ryhmäkuva. Viidessä kuvassa kuvataan yksilölajien urheilijoita, ja halusin valita näiden rinnalle ryhmäkuvan urheilujoukkueesta, sillä joukkuelajien harrastaminen voi olla liikuntaan osallistumista mahdollistava tekijä. Ryhmäkuvaa lukuun ottamatta aineisto koostui vammaisyleisurheilijoiden kuvista, minkä vuoksi halusin saada aineistosta monipuolisemman ja valitsin aineistoon muista kuvista poikkeavan pyörätuolitanssikuvan Vammaisurheilu- ja liikunta -lehden vuoden 2016 ensimmäisestä numerosta. Halusin myös selvittää, voivatko kuvat vammattomista naisurheilijoista motivoida

vammaisia tyttöjä osallistumaan liikuntaan ja urheiluun, minkä takia sisällytin aineistoon vammattoman naisurheilijan kuvan. Kuva on Iltalehdestä vuodelta 2013. Analysoitavia kuvia oli täten yhteensä 8.

9.2.2 Kuva-aineiston analyysi

Semiotiikaksi kutsutaan tieteenalaa, joka tutkii ja tulkitsee merkkien muodostumisprosesseja ja esiintymistä yhteiskunnassa. Merkkeihin viitataan laajassa mielessä, tarkoittaen verbaalia, visuaalista (kuten kuvia) tai muuta ilmaisua. Semiotiikka painottaa merkityksen jatkuvaa tuottamista. Esimerkiksi kuva ei ole suljettu viesti, vaan sen tulkinta tuottaa jatkuvasti uusia merkityksiä. (Anttila 2005, 348, 598.) Semioottinen teoria kehittyi alkujaan kirjoitetun kielen ja puheen tutkimuksen työkaluksi, mutta sitä on sovellettu kuvantutkimukseen jo lähes 50 vuotta. Kuvaa semiotiikka tutkii kielen kaltaisena merkkijärjestelmänä ja se keskittyy kuvan merkityksiin sekä niiden tulkintaan. Semioottisen kuvantutkimuksen merkittävimpiä uranuurtajia on ranskalainen Roland Barthes. (Seppä 2012, 24, 128.) Barthesin tavoitteena oli tehdä semiotiikasta yhteiskuntakritiikin työkalu (Seppänen 2005, 106). Hänen näkemyksensä pohjaavat sveitsiläisranskalaisen lingvistin, Ferdinand de Saussuren, semioottiseen kielentutkimukseen. Suomessa semiotiikkaa on sovellettu erityisesti viestinnän, kuvajournalismin, mainonnan sekä taidehistorian tutkimukseen. (Seppä 2012, 129). Sen sijaan vammaisurheilun kentällä semioottista kuvantutkimusta ei ole juurikaan käytetty.

Semiotiikka kuvantutkimuksen menetelmänä tarjoaa välineitä kuva-analyysiin ja suhteuttaa nämä havainnot kulttuuriseen todellisuuteen. Semiotiikka tutkii myös kuvien piilomerkityksiä eli sitä, millaisia arvoja ja ideoita kuvien symboliseen kieleen mahdollisesti piiloutuu. Kuvien tutkiminen semiotiikan avulla on aina representaatioiden tutkimusta, joka kysyy mitä kuvat esittävät. (Seppä 2012, 128, 180.) Hallin (1999, 143) mukaan kuvalla ei ole yhtä, oikeaa merkitystä, sillä se antaa mahdollisuuden monille tulkinnoille. Representaation tehtävänä on kuitenkin kiinnittää merkityksiä tietyllä tavalla. Kuvan tuottaman representaation analyysissä keskeistä onkin etsiä kuvan ensisijaista merkitystä. (mts. 143.) Tähän pääsee usein kiinni kuvatekstin avulla, sillä se ohjaa kuvien luentaa. Barthes käyttää ankkuroinnin käsitettä kuvatekstin tehtävästä; se ankkuroi kuvan merkityksen (Fiske 2005, 145; Hall 1997, 228).

Kuva-analyysin toteutin soveltamalla Roland Barthesin visuaalisen semiotiikan -teoriaa, sillä se tarjoaa keinon analysoida kuvien välittämiä merkityksiä. Barthesin teorian ytimenä on merkityksellistämisen kaksi tasoa (Fiske 2005, 113). Ensimmäiseksi kuvaa analysoidaan denotaatiivisella tasolla. Denotaatiolla Barthes tarkoittaa kuvan ilmimerkitystä (Seppänen 2005, 116). Tässä vaiheessa analysoidaan, ketä tai mitä kuva representoi (Van Leeuwen 2001, 94). Luetaan siis kuvan selvin ja yleisesti hyväksytty merkitys. Toisessa vaiheessa siirrytään konnotaatiiviselle tasolle. Konnotaatiolla Barthes tarkoittaa kuvan piilomerkityksiä (Seppänen 2005, 116). Tässä vaiheessa analysoidaan, mitä arvoja ja merkityksiä kuvaan tai kuvan

representoimaan henkilöön kulttuurissamme liitetään (Van Leeuwen 2001, 92, 94). Siten konnotaatiot liittävät kuvan merkitykset kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin (Anttila 2005, 374). Voidaan esimerkiksi analysoida, millaisia kulttuurisia arvoja ja oletuksia naiseudesta, vammaisuudesta ja naisvammaisurheilijasta kuva välittää, ja mikä on kuvan piilomerkitys, jota ei välttämättä denotatiivisella tasolla huomaa. Konnotaatioiden pohdinta tarjoaakin mahdollisuuden ymmärtää kuva kulttuuriseksi konstruktioksi ja purkaa sen itsestään selviä merkityksiä (Seppänen 2005, 117).

Barthesin keskeisiä käsitteitä denotaation ja konnotaation lisäksi on ”myytti”, jolla hän viittaa kulttuurin tapaan ajatella jotakin, ymmärtää tai käsitteellistää se. Myytti on Barthesin mukaan toisiinsa liittyvien käsitteiden ketju. Se on olemassa ennen kuvaa; kuva aktivoi sen perustana toimivan käsiteketjun. (Fiske 2005, 116.) Myytti voi olla hyvin laaja ja hajanainen käsite, johon tiivistyy paljon representoidusta henkilöstä tai asiasta. Myyteillä on usein ideologinen tarkoitus palvella tiettyä vallitsevaa tilaa. (Van Leeuwen 2001, 97.) Ne ovatkin yleensä hallitsevan yhteiskuntaluokan tiettyinä aikana tuottamia. Myytin tuottamat merkitykset esitetään yleispätevinä ja myytit saadaan näyttämään luonnollisilta ja oikeilta. Siten myytti salaa merkitysten poliittisuuden. (Fiske 2005, 117-118.) Myyttinä voidaan pitää esimerkiksi perinteistä kuvaa naiseudesta. Myytit ovat kuitenkin luonteeltaan dynaamisia ja ne voivatkin muuttua nopeastikin vastatakseen kulttuurin muuttuviin arvoihin ja tarpeisiin (Fiske 2005, 121).

Barthesin teoriaan kuuluu useita muita semiotiikan käsitteitä, joita analyysissä olisi ollut mahdollista käyttää. Sovelsin kuitenkin menetelmää ilman näitä käsitteitä, koska kuvien analysointi konnotaation, denotaation ja myytin tasolla mahdollisti opinnäytetyön tavoitteen kannalta riittävän ja tarkoituksenmukaisen analyysin. Kuvien tulkitsija lähtee analyysissä liikkeelle omasta maailmankuvastaan sekä aikaisemmista kokemuksistaan ja siitä esiympäristöstä, joka hänellä on asiasta (Anttila 2005, 367). Opinnäytetyön teemoihin liittyvään aiempaan tutkimukseen pitkälti pohjautuva esiympäristöni ohjasi siten myös kuva-aineiston tulkintaa.

Aineiston analysoinnin aloitin muotoilemalla seuraavat kysymykset, jotka esitin jokaiselle kuvalle:

- Denotaatio: ketä/ -itä kuva esittää?
- Konnotaatio: mitä arvoja ja merkityksiä kuvan representoimaan naisvammaisurheilijaan liitetään?
- Myytti: mitä kuvista voi lukea vammaisuudesta, naiseudesta ja naisvammaisurheilijoista?
- Vaihtoehtoinen tulkinta: millä muulla tavalla kuvaa voi tulkita?

Ensimmäiseksi tarkastelin kuvaa denotatiivisella tasolla eli etsin kuvan ilmimerkitystä. Siinä missä mainoskuvissa keskeisiä tekijöitä ovat muun muassa värit, muodot, sommittelu, tunnelma ja syvyys, uutiskuvissa nämä seikat eivät ole vastaavalla tavalla analyysin keskiössä, minkä vuoksi jätin ne analyysin ulkopuolelle. Toisella tasolla pohdin kuvan konnotaatiota eli piilomerkitystä. Lopuksi tulkitsin kuvan merkityksiä kulttuurisessa kontekstissa ja pyrin tarkastelemaan kuvaan liittyvää myyttiä/ -ejä. Lisäksi kuvien 1.-7. kohdalla toin lyhyesti esiin vaihtoehtoisen tulkinnan kuvasta saadakseni analyysiin objektiivisuutta ja havainnollistaakseni sitä, että kuvia voi tulkita monilla tavoin. Jos kuvaan liittyvä artikkeli ohjasi pohtimaan kuvaa tietyllä tavalla, liitin analyysiin olennaisimpia huomioita artikkelista. Kuva-analyysin tavoitteena on vastata ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni: millaisia representaatioita urheilujulkaisujen kuvat rakentavat vammaisista naisurheilijoista ja -liikkujista?

9.3 Aineiston hankinnan ja analyysin toinen vaihe

9.3.1 Kohderyhmä ja haastateltavien valinta

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat yli 14-vuotiaat vammaiset tytöt. Rajasin iän yli 14-vuotiaisiin tyttöihin, koska tämän ikäiset kykenevät nuorempia paremmin pohtimaan toisena aineistonhankintamenetelmänä käytetyn teemahaastattelun aihepiirejä. Aluksi etsin Valtti -ohjelmaan vuonna 2016 pääkaupunkiseudulla osallistuneiden ja ohjelmaan hakeneiden joukosta ikäkriteerit täyttäviä vammaisia tyttöjä, joita löytyi kolme. Lähetin kyseisten tyttöjen perheille haastattelupyyntökirjeen (ks. liite 2). Näistä kolmesta työstä kukaan ei ollut halukas osallistumaan tutkimukseen, minkä vuoksi etsin haastateltavia Valtti -ohjelmaan 2016 Etelä-Suomessa osallistuneiden ja hakeneiden joukosta. Löysin kolme soveltuvaa haastateltavaa, joiden perheille lähetin haastattelupyyntökirjeen. Yksi tytöistä ilmaisi halukkuutensa osallistua tutkimukseen. Toinen olisi ollut myös halukas osallistumaan, mutta pitkästä välimatkasta ja aikatauluista johtuen haastattelu ei onnistunut. Sain VAU:n yhteistyöverkoston ja kontaktien kautta kaksi haastateltavaa lisää. Toinen haastateltavista opiskeli Etelä-Suomessa sijaitsevassa erityiskoulussa, josta hain erillistä tutkimuslupaa kirjallisena.

Soitin kahdelle haastateltavalle ja yhden haastateltavan äidille sopiakseni haastattelujen ajankohdan ja paikan. Kerroin samalla lyhyesti työn tarkoituksesta. Kaikki kolme haastateltavaa asuivat Etelä-Suomessa ja ehdotin haastattelupaikaksi joko Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:n toimistoa Pasilassa tai Laurea-ammattikorkeakoulun Otaniemen kampusta Pohjois-Tapiolassa. Haastatteluista kaksi pidettiin VAU:n toimistolla ja yksi Laurea-ammattikorkeakoulun Otaniemen kampuksella huhtikuussa 2017. Haastattelujen yhteydessä keräsin haastateltavilta suostumuslomakkeet. Haastateltavat olivat

toimintakyvyiltään erilaisia. Ensimmäinen haastateltava oli 18-vuotias näkövammaisen lukiolainen, toinen 15-vuotias erityiskoulussa opiskeleva tyttö, jolla on lievä liikuntavamma ja toiminnanohjauksen ongelmia. Kolmas haastateltava oli 19-vuotias pyörätuolia käyttävä lukiolainen. Kaksi haastattelua toteutin kahden kesken haastateltavan kanssa. 15-vuotiaan tytön haastattelussa oli mukana myös haastateltavan äiti, sillä tyttö tätä toivoi. Tässä työssä otin kyseisen haastateltavan äidin täydentävät kommentit mukaan tutkimukseen, koska äidin merkitys on suuri tämän ikäisen vammaisen tytön elämässä. Haastattelutilanne osoitti heidän olevan samaa mieltä kohdista, joita haastateltavan äiti täydensi.

9.3.2 Aineiston hankinta teemahaastattelulla

Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä määrittävät työssä käytettävän tutkimusmenetelmän. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, mitkä tekijät mahdollistavat tai estävät vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumista. Saadakseni tarkasteltavasta ilmiöstä kokemusperäistä ja syvällistä tietoa valitsin työn pääasialliseksi aineistonhankintamenetelmäksi teemahaastattelun, koska menetelmänä se tuo haastateltavien äänen ja tulkinnat käsiteltävistä asioista kuuluviin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Käytän myös tulosten kuvaamisessa runsaasti suoria lainauksia haastatteluista tuodakseni haastateltavien äänen esiin. Kvalitatiivisissa tutkimuksissa haastattelu on usein päämenetelmä hankkia tietoa (Hirsjärvi ym. 2010, 205). Sen etuna korostetaan monesti erityisesti joustavuutta (esim. Tuomi & Sarajärvi 2009; Hirsjärvi & Hurme 2008; Hirsjärvi ym. 2010). Haastattelu mahdollistaa keskustelemisen haastateltavien kanssa, kysymysten toistamisen ja mahdollisten väärinkäsitysten oikaisemisen sekä sallii kysymysten esittämisen tarkoituksenmukaisessa järjestyksessä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Niin ikään haastattelu tarjoaa mahdollisuuden tulkita vastauksia monin eri tavoin (Hirsjärvi ym. 2010, 205).

Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, teema-alueet, on etukäteen määritelty. Toisin kuin strukturoidussa haastattelussa, jossa haastattelijalla on tarkat kysymykset ja niiden käsittelyjärjestys, teemahaastattelussa haastattelijalla ei ole valmiita kysymyksiä. Haastattelija käyttää teemahaastattelussa jonkinlaista runkoa tai tukilistaa käsiteltävistä teema-alueista, jonka avulla hän varmistaa, että ne käydään jokaisen haastateltavan kanssa läpi. Teemahaastattelun avoimuus antaa kuitenkin haastateltaville mahdollisuuden puhua vapaamuotoisesti. Myös teema-alueiden käsittelyjärjestys ja laajuus vaihtelevat tyypillisesti haastattelusta toiseen. (Eskola & Suoranta 2000, 86.)

Käyttämäni teemahaastattelurunko (ks. liite 3) pohjautui työn viitekehyksenä toimivaan Bloemenin ym. (2015) PAD (Physical Activity for people with a Disability) -malliin, joka listaa vammaisten nuorten liikuntaan osallistumisen mahdollistajia ja esteitä. Haastattelujen teemat muodostuivat PAD -mallissa kuvatuista liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista yksilö- ja ympäristötekijöistä. Lisäksi aiempaan tutkimukseen perehtymisen ja 2016 Valtti -ohjelman

oppien johdosta lisäsin PAD -mallin yksilötekijöihin tekijän ”tieto liikuntatarjonnasta” ja ympäristötekijöihin tekijän ”henkilökohtainen avustaja”.

Ennen haastatteluja esihaastattelin 15-vuotiaista tyttöä. Koska yli 14-vuotiaita vammaisia tyttöjä oli ylipäänsä haastava löytää tämän tutkimuksen haastateltaviksi, esihaastattelin vammautonta tyttöä. Esihaastattelun tavoitteena oli testata teemahaastattelurunkoa. Lisäksi esihaastattelulla testattiin aihepiirien järjestystä ja haastattelun pituutta (Hirsjärvi & Hurme 2008, 72). Esihaastattelu osoitti, että teemahaastattelurunko on toimiva ja saan sen avulla vastaukset asettamiini tutkimuskysymyksiin. Tuomen ja Sarajärven (2009, 73) mukaan on perusteltua antaa haastattelurunko tai -kysymykset haastateltaville ennakoon, koska haastattelujen tavoite on saada mahdollisimman paljon tietoa tarkasteltavasta asiasta. Ennen varsinaisia haastatteluja lähetin haastateltaville teemahaastattelurungon sähköpostitse, jotta he voivat etukäteen pohtia haastattelurunkoon listattuja tekijöitä ja mahdollisia muita liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä.

Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina. Molemmat haastattelupaikat, sekä VAU: n että Laurea-ammattikorkeakoulun Otaniemen kampuksen neuvotteluhuoneet, olivat häiriöttömiä ja rauhallisia tiloja. Haastattelujen kesto vaihteli reilusta tunnista kahteen tuntiin. Haastattelujen aluksi kertosin tutkimuksen tarkoituksen sekä tutkimuseettiset periaatteet ja keräsin haastateltavilta suostumuslomakkeet. Kaikki haastattelut nauhoitettiin kannettavan tietokoneen sekä puhelimen nauhurille, ja nauhoitukset tuhottiin aineiston litteroinnin jälkeen. Haastattelut olivat keskustelunomaisia ja ne toteutettiin luottamuksellisessa ilmapiirissä. Käytin haastatteluissa arkista puhekieltä ja vältin alan termien sekä sivistyssanojen käyttöä. Haastattelutilanteet ovat itselleni tuttuja työni kautta, mikä lisäsi varmuuttani myös näissä haastatteluissa ja mahdollisesti myötävaikutti avoimen ja vapautuneen ilmapiirin syntymiseen.

Ennen haastattelurungon teemojen käsittelyä haastateltavat kertoivat taustatietonsa ja kuvasivat liikuntahistoriaansa. Teemahaastattelurungon mukaisesti haastattelut etenivät liikuntaan osallistumiseen vaikuttavien yksilötekijöiden käsittelystä ympäristötekijöihin. Yksilö- ja ympäristötekijöiden sisällä teemojen käsittelyjärjestys vaihteli kahdessa haastattelussa jonkun verran. Tämä oli luontevaa, kun haastateltava toi jotakin teemaa pohtiessaan esiin toisen teeman ja alkoi kertoa siitä.

Jukka Törrösen (2001) mukaan teemahaastattelun apuna voidaan käyttää erilaisia virikkeitä. Virikkeet ovat kulttuurituotteita, esimerkiksi kuvia, elokuvakatkelmia, tekstejä tai esineitä, jotka valitaan haastatteluun apuvälineeksi representoimaan tutkimuskohde haastattelutilanteessa havaittavaksi, koettavaksi ja aistittavaksi. Niitä käytetään tyypillisesti yhtenä osana perinteistä teemahaastattelua. Virikkeiden avulla voidaan käsitellä asioita, joita

ei välttämättä tavoita tai joihin on vaikea saada haastateltavilta vastauksia pelkästään suorilla kysymyksillä. Virikkeet voivat esimerkiksi rohkaista haastateltavia kertomaan ja vertaamaan omia käsityksiään virikkeen representoimaan maailmaan. (mt.) Vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavien tekijöiden selvittämisen lisäksi tämän työn tavoitteena on tarkastella, millaisia tulkintoja vammaiset tytöt tekevät urheilujulkaisujen tavoista kuvata vammaisurheilijoita. Tämän selvittämiseksi käytin teemahaastattelussa virikkeenä kuvakoostetta, jonka olin koonnut kuva-analyysin (ks. luku 8.3.1) pohjalta. Kuvakooste sisälsi kaikki kahdeksan analysoimaani kuvaa. Esitin kuvakoosteen haastateltaville ilmaisematta omia tulkintojani kuvista ja pyysin haastateltavia kertomaan, mitä ajatuksia kuvat heissä herättävät. Halusin erityisesti tietää, kokivatko haastateltavat kuvat innostavina ja motivoivain ne harrastamaan liikuntaa. Kuvakooste herätti haastateltavissa runsaasti ajatuksia ja lisäksi auttoi heitä kuvaamaan suhtautumistaan median representoihin vammaisurheilijoihin roolimalleina ja samaistumisen kohteina. Koska näkövammaisen haastateltava ei nähnyt kuvakoosteen kuvia, hän kuvaili yleisemmin ajatuksiaan vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioista.

9.3.3 Teemahaastatteluaineiston sisällönanalyysi

Tässä työssä aineisto analysoitiin käyttäen sekä induktiivista että deduktiivista sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysiä voidaan kuvata menetelmänä, jonka avulla aineistoa pyritään analysoimaan systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysin tavoitteena on luoda tarkasteltavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Kuuntelin haastattelut viimeistään haastattelujen jälkeisenä päivänä ja litteroin ne sanasta sanaan. Haastatteluaineistoa kertyi 33 sivua (Word A4-koko) fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5. Luin aineiston useaan kertaan läpi, jotta keskeiset aihealueet hahmottuivat. Aloitin aineiston analysoinnin deduktiivisesti eli teorialähtöisesti. Deduktiivinen aineiston analyysi pohjautuu aikaisempaan viitekehykseen, joka voi olla teoria, malli tai käsitejärjestelmä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113). Analyysirungon sisällönanalyysille muodosti opinnäytetyön viitekehyksenä toimiva PAD -malli, johon myös teemahaastattelurunko perustui. Analyysimenetelmänä käytin teemoittelua, jolla viitataan laadullisen aineiston pilkkomiseen ja ryhmittelyyn erilaisten aihepiirien mukaan. Tarkoituksena on etsiä aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia sisältöjä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Teemat olivat haastattelurungossa jo etukäteen määritelty, minkä vuoksi teemojen erottelu oli selkeää. Loin jokaisesta 18 teemasta teematiedoston erillisille Word -dokumenteille, jotka sisälsivät haastateltavien käyttämät alkuperäisilmaisut kyseisestä teemasta. Jos alkuperäisilmauksessa käsiteltiin useampaa kuin yhtä teemaa, sijoitin ilmauksen jokaiseen tätä teemaa käsittelevään tiedostoon. Seuraavaksi kävin läpi alkuperäisilmaukset pelkistäen niitä. Pelkistetyt ilmaukset muodostuivat kokonaisista lauseista, joille teemat toimivat yläkategorioina. Jaoin pelkistetyt

ilmaukset jokaisen teeman sisällä mahdollistajiin ja esteisiin, koska aineisto osoitti lähes kaikkien teemojen, eli liikuntaan osallistumiseen vaikuttavien tekijöiden, toimivan sekä mahdollistajina ja esteinä. Seuraavaksi jatkoin analyysiä muodostamalla teemakohtaisia alakategorioita. Alakategorioita muodostui 16 teematiedostoon kaksi: yksi kuvaamaan mahdollistajaa, toinen estäjää. Kahden teematiedoston alakategoria muodostui pelkästään mahdollistajasta. Taulukoissa 1 ja 2 on kuvattu esimerkit kahden teeman alakategorioiden muodostumisesta.

Yläkategoria	Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus mahdollistaja	Alakategoria mahdollistaja
Minäpystyvyys	"haluun ehkä vähän testata omia rajoja"	Halu testata omia rajoja tukee minäpystyvyyden kokemusta	Usko omaan liikunnalliseen kyvykkyyteen vahvistaa minäpystyvyyttä
	"epävarmuus kuuluu asiaan aina toisinaan"	Epävarmuuden tunteen hyväksyminen lisää minäpystyvyyden kokemusta	
	"oonhan mä niinku kehityskelponen niissä lajeissa, mitä mä harrastan"	Usko omiin kehittymismahdollisuuksiin vahvistaa minäpystyvyyden kokemusta	
	"kun uskoo siihen, että pystyy tekemään asioita, niin sit niitä myös tekee"	Usko omasta kyvykkyydestä tukee minäpystyvyyden kokemusta	
Yläkategoria	Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus este	Alakategoria este

Minäpystyvyys	<p>”ollaan kokeiltu yleisiä liikuntaryhmiä tai -kerhoja ja niissä se oma osaaminen on ollut sen verran heikkoa, että sieltä on tultu itkien pois. Se tasoero”</p> <p>”jos on jotain kuntotestejä...se juoksusysteemi, niin se on tosi hidasta tehdä oppaan kanssa, ja sit kun verrataan niitä tuloksia siihen näkevien luokitukseen ja muuta, niin tollaset asiat toki vaikuttaa”</p>	<p>Liian suuri tasoero omien ja muiden saman ryhmän liikkujien taitojen välillä heikentää minäpystyvyyden kokemusta</p> <p>Koululiikuntatuntien suorituskeskeisyys voi heikentää minäpystyvyyden kokemusta</p>	Ympäristö voi vaikuttaa negatiivisesti minäpystyvyyteen
---------------	---	--	---

Taulukko 1: Esimerkki 1 deduktiivisen sisällönanalyysin etenemisestä

Yläkategoria	Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus mahdollistaja	Alakategoria mahdollistaja
Muiden ihmisten tuki	”lukiossa oli ihan super liikkaope...ja tanssiopettajat, jotka on tullut vastaan, niin hirveen sellasia	Liikunnanopettajan ja -ohjaajan tuki kannustaa osallistumaan liikuntaan	Liikunnanopettajan, -ohjaajan ja valmentajan tuki sekä vertaistuki ja uudet kaverit tukevat liikuntaan ja urheiluun osallistumista

	<p>kannustavia ja mahtavia”</p> <p>”valmentajalta saa sitä oikeeta tietoo ja oikeeta neuvo”</p> <p>”lajin parissa ihmiset kannustaa ja auttaa välineissä”</p> <p>”uudet kaverit on plussaa...ja kyl lajin ulkopuolella kaikki kaverit tukee, on positiivista”</p>	<p>Valmentajalta saadut neuvot tukevat vammaisurheiluun osallistumista</p> <p>Joukkuekavereiden tarjoama vertaistuki ja apu vammaisurheilun välineiden hankinnassa tukevat vammaisurheiluun osallistumista</p> <p>Liikunta- tai urheilu harrastuksen kautta saadut uudet kaverit ja liikunta- ja urheilupiirien ulkopuolisten kavereiden tuki edistävät liikuntaan ja urheiluun osallistumista</p>	
Yläkategoria	Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus este	Alakategoria este
Muiden ihmisten tuki	<p>”se liikkaope, joka lannisti asenteen. Ei sitä tukea saanut...ei niinku välttämättä saanu ihan sitä ohjausta ja sit tuli sellanen olo, että jos mut tungetaan varastoon, niin</p>	<p>Vammaisen liikkujan ulossulkeminen liikuntatunnilta hankaloittaa ja voi estää liikuntaan osallistumista</p>	<p>Vammaisen liikkujan ulossulkeminen liikuntatunnilta ja valmennuksen puute hankaloittavat ja voivat estää liikuntaan ja urheiluun osallistumista</p>

	kuka mua arvioi, et onko se perusteltua” ”olis hyvä, että ne olis ees ne valmentajat kaikilla tasoilla. Et se olis hyvä, että olis aina paikalla. Ja et sitä valmennusta olis enemmän, ettei me keskenään siel vaan jotain säädetä”	Valmennuksen puute hankaloittaa vammaisurheiluun osallistumista	
--	--	--	--

Taulukko 2: Esimerkki 2 deduktiivisen sisällönanalyysin etenemisestä

Seuraavaksi palasin takaisin alkuperäiseen aineistoon, josta siirsin toiselle dokumentille aineiston, joka ei käsitellyt liikuntaan osallistumisen mahdollistajia tai esteitä. Ryhdyin analysoimaan jäljelle jäänyttä aineistoa induktiivisen sisällönanalyysin avulla selvittääkseni, millaisia tulkintoja vammaiset tytöt tekevät urheilujulkaisujen tavoista kuvata vammaisurheilijoita. Induktiivisen aineiston analyysiä voidaan karkeasti kuvata kolmivaiheiseksi prosessiksi. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto litteroidaan, jonka jälkeen se redusoidaan eli pelkistetään. Redusointia ohjaa tutkimustehtävä, jolloin aineistosta karsiutuu tutkimuksen kannalta epäolennainen tieto. Alkuperäisestä tekstistä nostetut ilmaukset kirjataan aineistosta nostetuilla ilmauksilla ja nämä pelkistetyt ilmaukset listataan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-109.) Aloitin analyysin lukemalla jäljelle jääneen aineiston moneen kertaan läpi ja merkitsemällä tutkimuksen kannalta olennaiset tekstikohdat. Keskeiset tekstikohdat liittyivät kahteen teemaan: vammaisten tyttöjen tulkintoihin urheilujulkaisujen tavoista kuvata vammaisurheilijoita sekä vammaisten tyttöjen tulkintoihin ulkonäöstä. Jatkoin aineiston pelkistämistä kopiaimalla keskeiset tekstikohdat teemojen mukaisesti kahdelle erilliselle dokumentille. Analyysiyksikkönä sisällönanalyysissä voi olla yksittäinen sana, lause, lauseen osa tai useita lauseita sisältävä ajatuskokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Analyysiyksiköksi valikoitui tutkimustehtävän ohjaamana kokonaiset lauseet.

Toisessa induktiivisen aineiston analyysin vaiheessa aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Klusteroinnissa aineistosta poimitut alkuperäisilmaukset käydään yksityiskohtaisesti läpi, ja

aineistosta etsitään samankaltaisia tai toisistaan eroavia käsitteitä. Samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään kategoriaksi (tai luokaksi) ja annetaan näin muodostetulle alakategorialle sisältöä kuvaava nimi. Aineiston klusteroinnin tulkitaan olevan jo osa analyysin seuraavaa vaihetta, aineiston abstrahointia eli käsitteellistämistä. Aineiston abstrahoinnissa erotetaan tutkimuksen kannalta keskeinen tieto, jonka perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä kategorioita niin pitkään kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on mahdollista. Näin aineiston tulkinnan ja päättelyn avulla edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempään näkemystä tarkasteltavasta ilmiöstä. Tavoitteena on saada vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110-112.) Aineiston klusteroinnissa kävin molempien dokumenttien sisältämiä alkuperäisilmauksia läpi ja etsin niistä käsitteitä, jotka olivat samankaltaisia tai sisälsivät eroavaisuuksia. Seuraavaksi ryhmittelin samaa tarkoittavat ilmaisut omiin kategorioihinsa ja nimesin muodostuneet kategoriat niiden sisällön mukaisesti. Näin toiseen dokumenttiin (vammaisten tyttöjen tulkinnat urheilujulkaisujen tavoista kuvata vammaisurheilijoita) muodostui 11 alakategoriaa ja toiseen (vammaisten tyttöjen tulkinnat ulkonäöstä) 5. Jatkoin analyysiä yhdistämällä alakategorioita sisällön mukaan toisiinsa, jolloin sain nimettyä yhteensä 10 yläkategoriaa. Taulukossa 3 on esimerkki yhden yläkategorian muodostumisesta.

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria
”semmonen kuvaus, että noi on jotain superihmisiä ja yli-inhimillisiä”	Vammaisurheilijat kuvataan superihmisinä ja yli-inhimillisinä	Stereotyyppiset mediarepresentaatiot vammaisurheilijoista	Median luomat rajoitteet vammaisten tyttöjen liikuntaan ja urheiluun osallistumisessa
”tulee tavallaan sellanen supersankari -fiilis”	Vammaisurheilijoiden representaatioista tulee supersankari -fiilis		
”näytetään vaan se puoli, kun on ne niin sanotut sankarit”	Näkyvyys vammaisurheilussa keskittyy kilpailuiden voittajiin		
”ei ne oo mitään tavallisia kuolevaisia”	Vammaisurheilijat eivät ole tavallisia kuolevaisia		

"et tuodaan esiin se hirvee urheus ja kauheet taistelut"	Taustalla tarina, joka korostaa urheutta ja taisteluja		
"painostetaan saman tien urheiluun...kilpailemaan"	Vammaisia henkilöitä painostetaan kilpailemaan	Vammaisurheilun kilpailullisuuden korostuminen mediassa	
"on vaan vammaisurheilu sitä ja tätä, ei oo liikkujista mitään"	Vammaisliikkujien puute mediakuvastossa		
"ei syty sitä kipinää lähtee liikkumaan"	Kilpailullisuuden korostuminen ei innosta osallistumaan liikuntaan		
"sit vasta monen vuoden päästä tulee se itse tunnustus"	Tunnustuksen saaminen vammaisurheilijoilla on hidasta	Media ei tue vammaisurheilun tasa-arvoista asemaa liikunta- ja urheilukulttuurissa	

Taulukko 3: Esimerkki induktiivisen sisällönanalyysin etenemisestä yhden yläkategorian kohdalla

10 Naisvammaisurheilijan representaatiot urheilujulkaisuissa

10.1 Kuva-analyysi

Kuva 1: Kuva Iltalehdestä (Iltalehti 1.9.2016, 36)

Denotaatio:

Kuvassa on belgialainen ratakeliaaja, Marieke Vervoort, joka voitti Rio de Janeiron paralympialaisissa T52-luokan 400 metrillä hopeaa. Vervoort on kuvan etualalla ja kuva on otettu urheilusuorituksen maaliintulon jälkeen. Kuvan tausta on häivytetty, jolloin Vervoortin kuva korostuu.

Konnotaatio:

Kuvaan liittyvä Iltalehden artikkeli on otsikoitu huomiota herättävästi: ”Viimeinen kierros”. Artikkelissa kuvataan, kuinka muun muassa lisääntyneiden kipujen vuoksi Rion paralympialaiset ovat Vervoortille viimeiset kilpailut. Esiin tuodaan myös Vervoortin jo aiemmin saama lupa eutanasiaan ja hänen näkemyksensä eutanasiasta toisena unelmana (urheilutavoitteiden ollessa toinen). Otsikolla viitataan täten yhtäältä Vervoortin viimeiseen kilpailuun, toisaalta eutanasiaan. Otsikko lisää näin sekä kuvan että tekstin huomioarvoa. Eutanasiakeskustelu herää mediassa aina tietyin väliajoin, ja kuten tälläkin hetkellä eutanasian laillistamista Suomessa koskevan kansalaisaloitteen takia, aihe oli ajankohtainen jo kuvan julkaisuhetkellä syyskuussa 2016. Voidaankin pohtia, olisiko Iltalehti julkaissut

Vervoortin kuvan ilman eutanasiasta käytävää keskustelua. Vervoortin kuvassa korostuu atleettisuus ja voima, jotka länsimaaisessa kulttuurissa on liitetty maskuliinisuuteen (Rossi 2003, 61). Kuva representoi naisvammaisurheilijan siten maskuliiniseksi ja androgyyniseksi. Artikkelissa todetaan, kuinka Vervoortin kivut ovat niin kovat, että päivittäinen harjoittelukin onnistuu vain morfiinin avulla. Suorituksen rankkuutta ilmentävät myös kuvassa selvästi erottuvat kasvojen ilmeet. Vammaisuutta lähestytään medikalistisesta mallista käsin ja lääketieteen käsitteistöä viljellään myös artikkelin väliotsikoissa: ”Seuraavaksi eutanasia”, ”Morfiinia suoneen” ja ”Pieni pistos”.

Myytti:

Vammaisurheilijaa kuvataan tässä tapauksessa supercrip -mallin kautta; kaikista kivuistaan huolimatta, Vervoort onnistuu urheilemaan ja kilpailemaan paralympialaisissa. Supercrip -mallin avulla luodaan selviytymistarina, jossa vammaisurheilija suoriutuu lähes yli-inhimillisesti ja ylittää ruumiilliset kärsimyksensä. Supercrip -malli lähestyy vammaisuutta siis ongelmana, joka on ratkaistavissa fyysisen ponnistelun kautta. (Grue 2015, 109-110.) Malli luo stereotypioita vammaisurheilijoista, ja Hallin (1997, 259) mukaan stereotypisointi on symbolista vallankäyttöä, joka ilmenee representaatioissa. Supercrip -stereotypiaa voikin pitää valtaväestön vammaisurheilijasta tuottamana myyttinä, joka ohjaa esimerkiksi vammaisia tyttöjä epärealistisiin tulkintoihin ja täten ylläpitää urheiluun osallistumisen kynnystä korkeana. Lisäksi korostamalla vammaisurheilijoiden yli-inhimillisiä suorituksia media antaa ymmärtää, että tavallisten ihmisten, joko vammaisten tai vammattomien, kokemukset ovat merkityksettömiä ja epäolennaisia. Tästä johtuen vammattomien ihmisten silmissä supercrip -mallin kautta kuvatut vammaisurheilijat eivät edusta tyypillistä vammaista henkilöä, jolloin ennakkoluulot vammaisista säilyvät entisellään. (Barnes 1992, 13.)

Vaihtoehtoinen tulkinta:

Uutiskuvat pitävät useimmiten yllä perinteisiä käsityksiä sukupuolesta, naiseudesta ja vammaisuudesta, ja toimivat täten ideologisesti. Pitkään ajateltiin, että urheilu tekee naisista vähemmän feminiinisiä (mm. Delaney & Madigan 2009, 186), ja näkyvyyttä mediassa saivat erityisesti feminiiniset lajit ja näitä lajeja edustavat naisurheilijat. Kuvan voi lukea rikkovan näitä perinteisiä käsityksiä ja sukupuolirooleja Vervoortin androgyynin representaation kautta. Stereotyyppisten sukupuolikäsitysten sijaan kuva heijastaa sallivampia sukupuolikäsityksiä, monipuolistaa naisvammaisurheilijan hyväksyttyä ruumiillisuuden esitystä ja näin osoittaa, että naisvammaisurheilijan ei tarvitse olla feminiininen pärjätäkseen urheilun maailmassa.

Kuva 2: Kuva Iltalehdestä (Iltalehti 21.9.2016, 38)

Denotaatio:

Kuvassa on Leo-Pekka Tähti ja Marjaana Heikkinen Helsinki-Vantaan lentokentällä. Heikkinen sijoittui hopealle keihäänheitossa Rio de Janeiron paralympialaisissa, ja Tähti voitti T54-luokan 100 metrin pyörätuolikelauksessa. Heikkinen ja Tähti ovat molemmat kuvassa etualalla, joskin Tähti hieman enemmän ja taka-alalla on muita henkilöitä.

Konnotaatio:

Iltalehden artikkeli, jonka osa kuva on, kertoo Tähteä. Heikkinen mainitaan ainoastaan kuvatekstissä Tähden ohella. Tähden neljää paralympiavoittoa verrataan vammattomien urheilijoiden, Michael Phelps'n ja Carl Lewisin, suorituksiin. Tähteä, kuten miesurheilijoita yleensä, heroisoidaan kuvassa samalla kun Heikkinen passiivisemmin representoidaan myös ”katsojaksi”. Henkilön asento kuvassa antaa vihjeitä kuvan piilomerkityksestä. Barthesin mukaan on olemassa kirjoittamaton ”sanakirja” asennoista, joka on median ympäröimässä maailmassa kaikkien tuntema. Asennot voivat myös olla sukupuolittuneita. (Van Leeuwen 2001, 98.) Kuvassa Tähti maistelee mitaliaan, mikä korostaa voittoa, kun taas Heikkinen, mitali roikkuen huomaamattomammin kaulassaan, katsoo Tähden päin hymyillen. Tähti saa arvostusta sekä medialta että Heikkiseltä. Miespuoleinen vammaisurheilija representoidaan näin naisvammaisurheilijan yläpuolelle, arvostetummaksi ja vaikuttavammaksi. Urheilun luonteeseen kuuluu perustavanlaatuisesti fyysisten erojen tarkastelu sekä saman sukupuolen edustajien että etenkin naisten ja miesten välillä. Idealisoitu miesruumiis, vahva ja

lihaksikas, on edustanut maskuliinisuuden ja täten urheilun symbolia, johon naista on kautta historian verrattu. (Hargreaves 1994, 145.) Kuvan piilomerkituksen voi täten lukea heijastavan urheilun maskuliinista hegemoniaa ja naisurheilijan alempiarvoista asemaa miesurheilijaan verrattuna.

Myytti:

Kuvan myytti on sen perinteinen kapea käsitys sukupuolirooleista, joiden avulla naiseutta toiseutetaan. Siinä missä mies on perinteisesti länsimaaisessa kulttuurissa liitetty kulttuuriin, työhön ja muihin kodin ulkopuolisiin toimintakenttiin, nainen on samaistettu luontoon, reproduktiivisiin toimintoihin ja vaimon sekä äidin rooleihin kotona. Miestä on kuvattu luonnostaan kilpailulliseksi ja aggressiiviseksi - urheilukenttien koettelemuksiin hyvin soveltuvaksi, kun taas naista on luonnehdittu tunteelliseksi ja passiiviseksi, ja tästä syystä kyvyttömäksi osallistumaan kilpaurheiluun tai ponnistelua vaativiin fyysisiin aktiviteetteihin. Erityisesti media tuottaa toistuvasti stereotyyppisiä kuvauksia naiseudesta ja mieheydestä universaalistaen sukupuolten välisiä eroja, jolloin ne tulkitaan luonnollisiksi ja hyväksyttäväksi, vaikka kyse on rakennetuista esityksistä. (Hargreaves 1994, 43, 163.) Kuvassa Tähti representoi maskuliinisina pidettyjä ominaisuuksia, kuten kilpailuhenkisyyttä, vaikka kilpailullisuus voitaisiin yhtä lailla liittää naiseen, etenkin urheilun maailmassa. Heikkinen representoi naiseuteen liitettyjä, feminiinisinä pidettyjä ominaisuuksia, kuten passiivista sivusta seuraajan roolia.

Vaihtoehtoinen tulkinta:

Ylläolevaa analyysiäni kuvasta ohjaa työn feministinen tutkimusote. Kuvaa voi kuitenkin lukea myös neutraalimmin, korostamatta sukupuolten välistä kahtiajakoa. Koska artikkeli käsittelee Tähteä, on luonnollisesti perusteltua, että hän on artikkelin pääroolissa, vaikka kuvassa ovatkin molemmat urheilijat. Urheilussa kulta- ja hopeamitalisteja arvotetaan muutenkin perinteisesti eri tavalla sukupuolesta huolimatta. Kuvan vaihtoehtoinen tulkinta kertoisi täten vammaisurheilijoiden, erityisesti Tähden, saamasta positiivisesta mediahuomiosta, jossa keskitytään suorituksiin vammaisuuden sijaan.

Kuva 3: Kuva Helsingin Sanomista (Helsingin Sanomat 12.9.2016, A 31)

Denotaatio:

Kuvassa on paratriathlonisti Liisa Lilja, joka sijoittui neljänneksi PT2 -luokan triathlon-kisassa Rio de Janeirossa. Kuvassa näkyy Liljan sivuprofiili hänen istuessaan maassa kilpailun jälkeen. Liljan kehoon ja sen ympärille piirtyy kuvassa varjo ja kuvan muu tausta on neutraali. Liljan vamma on kuvassa lähes huomaamaton, sillä oikean jalan proteesista näkyy vain pieni osa.

Konnotaatio:

Kuva liittyy Helsingin Sanomien artikkeliin, jossa kuvataan PT2 -luokan paratriathlonia, mitalisijoille yltäneitä amerikkalaisia paratriathlonisteja, Liljaa sekä heidän suoritustensa eroja. Kuvateksti kertoo Liljan olleen kilpailun nuorin osallistuja ja artikkelin otsikko ”37 sekuntia erotti Liisa Liljan mitalista” alleviivaa hänen hyvää suoritustaan, joka ei jäänyt kauas mitalisijoilta. Artikkelissa ei tuoda vammaisuutta korostetusti esiin, vaan raportoidaan kilpailusta samalla tavoin kuin vammattomien urheilukilpailusta. Kuvan piilomerkitys heijastaa suvaitsevaa asennetta vammaisuutta ja naisvammaisurheilijoita kohtaan.

Myytti:

Kuva itsessään painottaa Liljan kehon muotoja ja naisellisuutta. Vammainen naisurheilija representoidaan täten naiselliseksi. Liljan asento kuvassa on monimerkityksinen. Asento on kumara ja hänen molemmat kätensä ovat maassa. Asento voi representoida kaikkensa antanutta urheilijaa tai myös tappiota, sillä Liljan katse on suuntautunut maahan, kuvan vasemmalle, eli menneeseen, ikään kuin pettymyksen merkiksi. Artikkelin otsikko kuitenkin painottaa Liljan hyvää suoritusta, joten tulkitsemme Liljan asennon kuvaavan paratriathlon suorituksen rankkuutta. Kuvasta löytyy siis elementtejä, jotka korostavat sekä naisvammaisurheilijan naiseutta että urheilijaidentiteettiä. Perinteisten

naisvammaisurheilijoiden kuvausten sijaan kuvan myytti osoittaa, että urheilijuuden ja naisellisuuden yhdistäminen on mahdollista.

Vaihtoehtoinen tulkinta:

Artikkelissa keskitytään kuvaamaan paratriathlonia korostamatta vammaisuutta. Myös kuva näyttää häivyttävän vammaa, minkä voisi tulkita toiseuden ja erilaisuuden piilottamiseksi. Liljan kasvoja ei myöskään näe kuvasta kunnolla, mikä häivyttää hänen identiteettiään. Kuvan vaihtoehtoinen tulkinta kertoisi täten vammaisuuden mukanaan tuomasta poikkeavuudesta, joka piilotetaan kuvasta mahdollisesti valtaväestön laajemman huomion saamiseksi.

Kuva 4: Kuva Helsingin Sanomista (Helsingin Sanomat 11.9.2016, B 22)

Denotaatio:

Kuvassa on Marjaana Heikkinen Rio de Janeiron paralympialaisissa F34 -luokan keihäänheittokilpailussa, jossa hän sijoittui hopealle. Heikkinen on kuvassa keskellä, oikealla sivulla näkyy kilpailujärjestä ja takana osittain täytetty katsomo.

Konnotaatio:

Kuva on Helsingin Sanomien artikkelista, jossa kuvataan Heikkisen kilpailua. Artikkelin otsikko ”Heikkinen tiesi mitä teki” korostaa Heikkisen olevan vahva urheilija. Kuva tukee tätä oletusta. Heikkinen on kuvattu itse suorituksen aikana ja hänen kasvoiltaan piirtyy keskittynyt ilme. Heikkinen istuu kuvassa tuolilla jalat tuettuna, mikä kuvastaa parakeihäänheiton erilaisuutta vammattomien keihäänheittoon. Parakeihäänheittoon kuuluvana piirteenä heittoasentoa ei kuitenkaan korosteta. Myös artikkeli on neutraalisti kirjoitettu ja vammaisuus mainitaan vain yhdessä lauseessa, jossa kuvataan, minkä vuoksi Heikkinen on

vammautunut. Kuten kuvassa 3., kuvan piilomerkitys heijastaa suvaitsevaa asennetta vammaisuutta ja naisvammaisurheilijoita kohtaan.

Myytti:

Kuva representoi naisvammaisurheilijan vahvaksi ja itsevarmaksi. Naisurheilijoiden kuvissa painotetaan usein feminiinisyyttä ja kuvauksiin liitetään kommentteja ulkonäöstä tai heidän suorituksiaan vähätellään. Kyseisen kuvan tai artikkelin representoimien merkitysten kohdalla tämä ei kuitenkaan pidä lainkaan paikkaansa. Naisvammaisurheilijan urheilumenestystä korostetaan itsessään tärkeänä asiana sitomatta sitä vammaisuuteen tai ruumiillisuuteen. Siten kuvan myytti kertoo urheilijaidentiteetin korostamisesta.

Vaihtoehtoinen tulkinta:

Vaikka kuvassa korostetaan Heikkisen urheilijaidentiteettiä, kuvassa ei painoteta naisurheilijuutta tai naiseutta millään tavoin. Yhtäältä tämän voi tulkita positiiviseksi, koska urheilijaa ei määritellä hänen sukupuolensa perusteella, toisaalta kuva esittää vammaisen naisen sukupuolettomana. Reinikainen (1999, 341) muistuttaakin, että vammaisten henkilöiden kuvauksissa sukupuolen merkitys jätetään lähes poikkeuksetta huomioimatta, ikään kuin vähemmistöön kuuluvina he olisivat immuuneja sukupuolen kulttuurisille ja sosiaalisille merkityksille ja vaikutuksille. Kontrasti on suuri verrattuna vammattomien naisurheilijoiden kuvauksiin, joissa tyypillisesti ylikorostetaan naiseutta. Kuvan vaihtoehtoinen tulkinta alleviivaa täten vammaisten naisurheilijoiden sukupuolettomia representaatioita.

Kuva 5: Kuva Vammaisurheilu & -liikunta -lehestä (Vammaisurheilu & -liikunta -lehti 3/2016, 19)

Denotaatio:

Kuvassa on paratriathlonisti Liisa Lilja, jonka toista kuvaa käsittelin kuvassa 3. Kuvan keskustassa näkyy Liljan lähes koko keho sekä hänen kilpailupyöränsä. Kuvan taustalla näkyy kilpailujärjestäjiä/- huoltajia. Kuva on Vammaisurheilu ja -liikunta -lehden Suomen paralympiajoukkueen menestystä Rio de Janeiron paralympialaisissa käsittelevästä artikkelista. Artikkelissa ei keskitytä kuvaamaan yksittäistä urheilijaa, vaan kerrotaan joukkueen saavutuksista yleisellä tasolla.

Konnotaatio:

Kuvassa Lilja on siirtymässä pyörään tai pois pyörän päältä. Kuvassa paratriathlonin fyysisyys tulee vahvasti esiin, ja Liljan ilme heijastaa vaihtotilanteiden haastavuutta. Tällä korostetaan mahdollisesti sitä, että vammaisurheilijat harjoittelevat yhtä kovaa ja määrällisesti yhtä paljon kuin vammattomatkin urheilijat. Kuva painottaa atleettisuutta vammaa peittelemättä, sillä kuvassa näkyy Liljan amputoitu oikea alaraaja ilman proteesia. Kuva representoi naisvammaisurheilun ja naisvammaisurheilijan ruumiin normaaliksi ja hyväksytyksi, mikä on myös kuvan piilomerkitys.

Myytti:

Kuvan myytti kertoo siitä, että vammaisuutta ei ole tarvetta normalisaation keinoin sovittaa yhteiskuntaan. Kuvan voi lukea kertovan myös oikeudenmukaisuudesta ja tasa-arvoajattelun peräänkuuluttamisesta. Vammaisurheilu nähdään osana huippu-urheilua ja tasa-arvoisena vammattomien urheilun kanssa.

Vaihtoehtoinen tulkinta:

Paratriathlon oli Rio de Janeirossa ensimmäistä kertaa mukana virallisena kesäparalympialajina, ja Liljasta oli mediassa useita artikkeleita ennen ja jälkeen kisojen. Liljaa kuvattiin monesti perinteisten naisvammaisurheilijarepresentaatioiden vastaisesti vahvana ja voittaja-asenteen omaavana urheilijana. Tässäkin kuvassa korostetaan paratriathlonin haastavuutta ja Lilja representoidaan atleettiseksi. Atleettisuus ja vahvuus taas on perinteisesti liitetty maskuliinisuuteen. Median voi tulkita esittävän mieluummin vahvan, tietystä määrin maskuliinisen, lähes sankarimaisen representaation naisurheilijasta kuin painottavan urheilijan naiseutta. Kuvan 4. tapaan kuvan vaihtoehtoinen tulkinta kertoo täten median suosivan sukupuoleettomia representaatioita vammaisista naisurheilijoista.

Kuva 6: Kuva Vammaisurheilu & -liikunta -lehestä (Vammaisurheilu & -liikunta 3/2016, 14)

Denotaatio:

Kuvassa on Oululaisen seuran, Haukiputaan Heiton, sähköpyörätuolisalibandyä pelaajia pelikentällä.

Konnotaatio:

Kuva on Vammaisurheilu ja -liikunta -lehden artikkelista, jossa kerrotaan Haukiputaan Heiton toiminnasta. Artikkelissa korostetaan mukaan pääsyn helppoutta, esimerkiksi kokeilijat saavat lainata seuran sähköpyörätuolia, jos omaa ei löydy, ja harrastaminen ei edellytä heti sitoutumista kilpailmiseen. Kyseessä on ryhmäkuva, jossa pelaajat eivät erotu selvästi, mutta he hymyilevät - kaikilla näyttää olevan hauskaa. Kuvassa korostuu etualalla oleva punatukkainen nainen, koska hän on muita hieman edempänä. Van Leeuwenin (2001, 96) mukaan ryhmäkuvat ihmisistä häivyttävät kuvan henkilöiden yksilöllisiä ominaisuuksia, jolloin henkilöt representoidaan enemmän ”tyypeinä” kuin yksilöinä. Henkilöt tulkitaan samankaltaisiksi ja tehdään yleistyksiä. Samalla tavoin vaikuttaa myös etäältä kuvaaminen, koska yksilölliset ominaisuudet eivät ole yhtä helposti nähtävissä. (mts. 96.) Kuvan piilomerkitseksen voi täten tulkita kertovan, että sähköpyörätuolisalibandy on joukkuelaji, joka rakentaa yhteisöllisyyttä; kaikki pääsevät mukaan ja ovat tasa-arvoisia.

Myytti:

Sähköpyörätuolisalibandyä kuvataan matalan kynnyksen toimintana, jonne uudet kokeilijat otetaan innolla mukaan. Vammaisurheilu representoidaan kaikille avoimeksi. Kuvan myyttinä voi pitää sitä, että vammaisurheilua hallitsee kuitenkin kilpailupainotteinen ideologia, jossa harrastustoiminnan tavoitteena on löytää tulevaisuuden vammaisurheilijoita.

Vaihtoehtoinen tulkinta:

On mahdollista, että kuva ei ole ammattikuvaajan ottama, vaan esimerkiksi seuran työntekijän ottama yksittäinen kuva, joka on vain laitettu kuvittamaan artikkelia. Tässä tapauksessa kuva heijastaisi sähköpyörätuolibalandin ja yleisemmin joukkuelajien sosiaalisuutta, joukkueeseen kuulumista, kavereiden merkitystä ja harjoittelun hauskuutta.

Kuva 7: Kuva Vammaisurheilu & -liikunta -lehestä (Vammaisurheilu & -liikunta -lehti 1/2016, 19)

Denotaatio:

Kuvassa on kaksi tanssijaa, joista toinen, naistanssija, on pyörätuolinkäyttäjä ja toinen, miestanssija, vammaton tanssija. Taustalla näkyy muita paritanssijoita. Kuva on Vammaisurheilu ja -liikunta -lehden artikkelista, jossa tiedotetaan kansainvälisestä Suomi Open -pyörätuolitanssikilpailusta. Artikkelissa tuodaan esiin muun muassa kilpailussa mukana olevat sarjat ja lajin harrastajamäärän lisääntyminen. Kuva tuo esiin vain yhden muodon pyörätuolitanssista, sillä sitä voi harrastaa paritanssin lisäksi yksintanssin ja ryhmätanssin muodossa.

Konnotaatio:

Kuvassa korostuu pyörätuolitanssin ruumiillisuus ja heteronormatiiviset sukupuoliroolit. Pyörätuolissa istuva naistanssija eroaa jo apuvälineensä vuoksi selkeästi vammattomasta miestanssijasta. Naistanssijan vammaisen ruumis voi herkästi vertautua miestanssijan vammattomaan ruumiiseen, sillä vammaton ruumis edustaa yhteiskunnan asettamaa ideaaliruumista ja mies on useimmiten normi, johon naista verrataan. Tanssissa on

perinteisesti voimakkaat sukupuoliroolit ja tanssiparin nähdään muodostuvan miehestä ja naisesta. Yleensä oletetaan, että tanssissa mies vie ja nainen on vietävänä. Erityisesti vakiotanssissa, jota kuvan tanssi näyttää edustavan, mies on tyypillisesti viejänä. Tosin kuvan taustalla näkyy kaksi tanssiparia, joissa miehet ovat pyörätuolinkäyttäjiä. Kuitenkin asetelma, jossa mies viejänä hallitsee passiivisemmassa asennossa ja roolissa olevaa naista ja tanssia, voidaan tulkita sukupuolten eriarvoisuutta heijastavaksi representaatioksi. Asetelma ilmentää urheilun maskuliinista ideologiaa, minkä voi lukea kuvan piilomerkitykseksi.

Myytti:

Kuvan naistanssija on pukeutunut feminiinisesti ja kasvot ovat ehostetut. Naistanssijan representaatioon kuuluu täten feminiinisten piirteiden välittäminen. Yhteiskunta asettaa naistanssijan ruumiillisuudelle myös muita sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuneita normeja, kuten hoikkuuden ja ruumiin kontrollin vaatimuksen. Kuvan myytti on paradoksaalinen. Se yhtäältä vahvistaa sukupuolten eriarvoisuutta kuvaamalla naiseutta vammaisen ruumiin kautta miehelle alisteisena, toisaalta kuvan vammaisen naistanssija representoi yhteiskunnan asettamien normien mukaista feminiinisyyttä, ja hänen voidaan tulkita toteuttavan omaa ruumiillisuuttaan tanssin keinoin.

Vaihtoehtoinen tulkinta:

Kuvan taustalla näkyy kaksi tanssiparia, joissa pyörätuolissa istuu mies ja oikealla taka-alalla oleva pystytanssija on nainen, jonka voi olettaa vievän tanssia. Siten kuvan voi tulkita myös haastavan perinteisiä sukupuolirooleja. Tämä vie kuvassa edustetun perinteisen tanssin, vakiotanssin, lähemmäksi tanssilajeja, kuten freestyle -tanssia, jossa sukupuoliroolit eivät korostu lainkaan.

Kuva 8: Kuva Iltalehdestä (Ilta-lehti 2.8.2013)

Denotaatio:

Kuvassa on Hanna-Maria Seppälä. Kuva on otettu suorituksen alussa, kun Seppälä on hyppäämässä lähtötelineeltä altaaseen. Seppälä on kuvattu melko läheltä ja hänen hahmonsä hallitsee kuvaa. Kuvassa näkyy myös muita uimareita eri radoilla uima-altaan päädyssä sekä huoltajia ja uimareita lähtötelineiden äärellä ja kuvan taka-alalla.

Konnotaatio:

Kuva on Iltalehden artikkelista (vuodelta 2013), joka käsittelee Seppälän heikkoutta suoriutumista Barcelonan MM-kisoissa; hän putosi alkuerien jälkeen jatkosta päämatkallaan 100 metrin vapaauintissa. Kuvateksti kertoo kuvan olevan harjoitustilanteesta.

Seppälän asento kuvassa korostaa urheilun fyysisyyttä. Kuvassa Seppälän lihakset piirtyvät myös selvästi esiin, mikä painottaa atleetisuutta. Seppälällä on yllään punainen uimapuku, ja värinä punainen on liitetty naisellisuuteen. Seppälän kasvoja ei erota selvästi kuvasta. Seppälä on mediaseksikäs naisurheilija, joka on valittu muun muassa Vuoden urheilijaksi ja esikuvaksi. Hän representoi vammattoman naisurheilijan ideaalia. Hänen atleetisuuttaan ei tulkita maskuliiniseksi, koska hän ei ole ”liian” lihaksikas, vaan sekä urheilullinen että naisellinen ja ”naapurintyttömäinen”. Kuvan piilomerkitys heijastaa median naisurheilijoille asettamia vaatimuksia.

Myytti:

Artikkelissa ja artikkelin otsikossa Suomen uinnin entinen päävalmentaja Kari Ormo kommentoi, että ”Seppälän on alettava tehdä täysillä töitä”. Hän viittaa Seppälän panostaneen viime vuosina uinnin lisäksi opiskeluun ja työntekoon, mikä heijastuu hänen uintisuorituksissaan. Median kiinnostus Seppälää kohtaan ei ole kuitenkaan ollut riippuvainen enää Seppälän urheilumenestyksestä. Osaltaan kyse on urheilun kaupallistumisesta ja viihteellistymisestä, jonka myötä kuluttajille tarjotaan heitä kiinnostavaa sisältöä. Analysoitava kuva itsessään korostaa Seppälän urheilijaidentiteettiä, mutta monissa Seppälästä kertovissa artikkeleissa korostetaan ulkoisia ominaisuuksia urheilusuorituksen sijaan tai vähintään sen ohessa, ja artikkeleita kuvittamassa on usein yhteiskunnan asettaman naisihanteen vaatimuksen täyttäviä kuvia. Kuvan myytin voi tulkita kertovan naisurheilijoiden kokemasta seksistisestä kohtelusta, joka vahvistaa sukupuolten eriarvoisuutta, vaikka voikin tuoda naisurheilijalle lisää medianäkyvyyttä. Naisurheilijan ulkoisten ominaisuuksien korostaminen ja naisurheilijoiden määrittely ulkonäön perusteella voivat etäännyttää urheilun maailmasta erityisesti vammaisia tyttöjä, joille normien täyttäminen on vammattomia haastavampaa.

10.2 Kuva-analyysin luotettavuus

Kuten kuva-analyysin aineiston valinta, myös sen kriteerit ovat samalla tavoin tulkinnanvaraisia ja laadullisia: onnistuneen analyysin takaa aineiston ja sille osoitettujen

kysymysten puhuttelevuus ja sisäinen yhteneväisyys, ei niinkään tulosten sovellettavuus laajempaan aineistoon (Seppä 2012, 197). Tulkitsin jokaista kuvaa denotatiivisella, konnotatiivisella ja myytin tasolla etsien vastauksia kuville esittämiini kysymyksiin. Lisäksi kuviin 1.-7. liitin vaihtoehtoiset tulkinnat. Kuville esitetyt kysymykset pohjautuivat opinnäytetyöni teemoihin, vammaisuuteen, naiseuteen ja naisurheilijuuteen, ja kysymykset koen tästä syystä tarkoituksenmukaisiksi. Analyysissä pyrin systemaattisesti tulkitsemaan kuvia näiden teemojen näkökulmasta vastatakseni ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Tässä suhteessa analyysi on yhteneväinen.

Toisin kuin esimerkiksi mainoskuviissa, joissa kuvan merkitys on yleensä helpommin luettavissa, uutiskuvat ovat monitulkintaisempia. Hietala (1993, 32) muistuttaakin, että konnotaatioita, eli piilomerkityksiä, voi teoriassa syntyä lähes rajattomasti. Tästä syystä kuvan tulkinta vaatii verbaalista tekstiä väitteiden takeeksi ja täydentäjäksi. Nykysemitiikka lähteekin liikkeelle siitä, että konteksti määrittelee viime kädessä merkin merkityksen. Ilman sanallista kontekstia kuvan merkitys jäisi moniselitteiseksi; teksti ankkuroi merkitykset ja nostaa kuvan tietyt piirteet ensisijaisiksi ja jättää toiset taka-alalle. (mts. 69,71.) Analyysiä varten luin kaikkiin kuviin liittyvät artikkelit, ja otin analyysiin mukaan artikkelin otsikon, kuvatekstin ja/ tai muuta tekstiä, jos ne ohjasivat kuvan merkitysten tulkintaa. Kaikissa tapauksissa näin ei ollut, esimerkiksi kuvaan 5. liittyvässä artikkelissa ei kuvattu Liljaa, vaan yleisesti Suomen paralympiajoukkuetta, joten analysoin kuvaa ilman artikkelin kontekstia. Kuvan ominaisuuksien tulkintaan pätee sama periaate kuin tekstin mukaan ottamisessa tulkintaan. Uusrealistisen kuvateorian lähtöoletus on, että kuvan ”omat” ominaisuudet eivät ole ensisijaisia merkitysten luomisessa, vaan katsojan kokemukset ja tulkinnat siitä (Hietala 1993, 61). Näin ollen nostin analyysiin joidenkin kuvien kohdalla enemmän itse kuvan ominaisuuksia ja sisältöä, jos ne ohjasivat merkitysten tulkintaa.

Kuvien tulkinta on aina subjektiivista ja kulttuuriseen tietouteen sidottua, mutta pyrin vähentämään analyysin subjektiivisuutta ja lisäämään sen objektiivisuutta tuomalla esiin kuvien 1.-7. kohdalla vaihtoehtoiset tulkinnat kuvista. Analyysin luotettavuuden lisäämiseksi käytin lukijoita, jotka kommentoivat kuvista tekemiäni tulkintoja. Yksi lukijoista on perehtynyt kuva-analyysiin ja tuntee semioottisen kuva-analyysin periaatteet. VAU: n kolmella työntekijällä puolestaan on kokemusta ja tietoa vammaisurheilusta, ja heidän kommenttinsa analysoimistani kuvista tukivat erityisesti analyysin sisällöllistä luotettavuutta. Analyysi ei pyri yleistämään tuloksia kaikkeen median tuottamaan naisvammaisurheilijoiden tai -liikkujien representaatioihin, mutta tulokset voivat toimia suuntaa antavina. Analysoitavat kuvat olivat peräisin kolmesta lehdestä, jotka kaikki julkaisivat paljon kuvia ja artikkeleita naisvammaisurheilijoista suhteessa muihin medioihin. Vaikka lehdet edustavat monipuolisesti eri lehtityyppejä, on toki mahdollista, että tulokset olisivat erilaisia, jos mukana olisi ollut toisenlaisia medioita.

10.3 Kuva-analyysin tulokset

Peilaan seuraavassa kuva-analyysin löydöksiä aiempien tutkimusten tuloksiin vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioista. Naisvammaisurheilijoiden mediarepresentaatioihin keskittyvää tutkimusta on vähän, minkä vuoksi suurin osa aiemmasta tutkimustiedosta käsittelee vammaisurheilijoita ryhmänä erottelematta sukupuolta. Vammattoman urheilijan kuvan (kuva 8.) rajaon käsittelyn ulkopuolelle.

Urheilujulkaisujen naisvammaisurheilijoiden representaatioiden analyysi osoitti, että naisvammaisurheilijan esittämisen muodot ovat laajoja. Representaatioista löytyi sekä yhtäläisyyksiä että eroja aiempiin tutkimustuloksiin verrattuna. Vaikka vammaisurheilun, erityisesti paralympialaisten, suosio ja osallistujamäärä on jatkuvasti lisääntynyt, mediarepresentaatiot vammaisurheilijoista ovat edelleen stereotyyppisiä (Buysse & Borcharding 2010). Aiemman tutkimustiedon (esim. Maika & Danylchuk 2016; Tynedal & Wolbring 2013) mukaan vammaisurheilijoita kuvataan stereotyyppisesti yleisimmin supercrip -mallin kautta tai medikalistisesta näkökulmasta. Kuva-analyysin aineistossa kuvassa 1. korostuu supercrip -stereotypia ja medikalistinen lähestymistapa vammaisuuteen. Supercrip -stereotypia korostaa urheilun ableistisuutta, joka voi osaltaan heikentää urheilun roolia inklusion edistäjänä ja ableistisen kulttuurin haastajana. Supercrip -stereotypia niin ikään normalisoi käsitystä, jonka mukaan vammaisten henkilöiden on voitettava vaikeudet ja päästävä vammansa yli pärjätäkseen. (McPherson, O'Donnell, McGillivray & Misener 2016.) Supercrip -stereotypian ”kovan työn” retoriikka kannustaa vammaisia henkilöitä ylittämään haasteet korostaen vaikeuksien kautta voittoon -tarinaa. Näin media alleviivaa pitävänsä elimellistä vammaa ongelmana ja haasteena sekä vammaisia henkilöitä alempiarvoisina. Vammaisurheilijaan liitetään yli-inhimillisiä ominaisuuksia ja hän saavuttaa valtaväestön arvostusta saavuttaessaan valtaväestön mielestä odotuksenvastaisia suorituksia. Sen sijaan vammattomia henkilöitä ei pidetä alempiarvoisina, jos he eivät kilpaile huippu-urheilussa eikä vammattomiin urheilijoihin liitetä stereotypioita heidän saavuttaessaan jotakin odotuksenvastaista. Supercrip -stereotypia pohjautuu vammaisuuden medikaaliseen malliin, joka vahvistaa kuvaa vammaisuudesta yksilön ongelmana. Tällöin vamman merkitys ylikorostuu ja kuvauksissa jätetään huomioimatta vammaisurheilijan mahdollisesti kokemat muut haasteet, kuten valtaväestön negatiiviset asenteet, esteellisyys tai taloudellisten resurssien puute. (McPherson ym. 2016) Lisäksi stereotypian tuottamat yli-inhimilliset ja epärealistiset kuvaukset voivat vaikeuttaa vammaisten tyttöjen samaistumista vammaisurheilijoihin ja pitää urheiluun osallistumisen kynnystä korkeana.

Aiempi tutkimus (esim. Buysse & Borcharding 2010) osoittaa vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioiden olevan selvästi sukupuolittuneita, mikä vahvistaa sukupuolieroja urheilussa ja marginalisoi naisurheilijoita. Monien tutkimusten (esim. Pappous, Marcellini & de Leseleuc 2011a; Buysse & Borcharding 2010; Hardin & Hardin 2005) mukaan

naisvammaisurheilijoihin, kuten vammaisiin naisiin, suhtaudutaan sukupuolettomasti, kun taas miesvammaisurheilijoiden kuvauksissa korostuu muun muassa maskuliinisuus ja kilpailullisuus. Väite saa tukea myös aineistoni tulkinnoista. Kuvat 1., 4. ja 5. representoivat naisvammaisurheilijan sukupuolettomaksi. Ero vammattomien naisurheilijoiden tyypillisesti feminiinisyyttä ja heteroseksuaalisuutta painottaviin representaatioihin on suuri. Niin ikään useiden tutkimusten (esim. Ayvazoglu 2015; Buysse & Borchering 2010; Hardin & Hardin 2005) mukaan naisvammaisurheilija representoidaan miesvammaisurheilijaa useammin passiiviseksi, kuten naisurheilijat yleensäkin. Naisvammaisurheilijan passiivinen esittämismuoto tulee esiin kuvassa 2., jossa passiivisuus liittyy feminiinisinä pidettyihin ominaisuuksiin. Naisurheilijan oletetaan olevan luonnostaan vähemmän kilpailullinen kuin miesurheilija.

Aiemman tutkimuksen (esim. McPherson 2016; Shantz & Gilbert 2001) mukaan naisvammaisurheilijoiden kuvauksissa keskitytään enemmän ulkonäköön kuin urheiluasuorituksiin ja naisurheilijoista esitetään miesurheilijoita enemmän kasvokuvia. Analysoimani aineiston perusteella löydös pitää paikkansa vain tietyltä osin. Aineistossa ei ollut lainkaan kasvokuvia ja ulkonäköä korostavia kuvia aineistosta löytyy kaksi (kuvat 3. ja 7.). Ulkonäön korostaminen, heteronormatiiviset sukupuoliroolit ja passiivisuus tulevat esiin kuvassa 7., jossa, poiketen sukupuolettomista naisvammaisurheilijan representaatioista, korostuu feminiinisyys. Naistanssijan rooliin kuuluu feminiininen pukeutuminen, ehostus ja tietynlainen sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentunut hyväksyttävä ruumis. Naistanssijan representaatio viestii, että tullakseen hyväksytyksi naistanssijana, vammaisen naisen oletetaan täyttävän nämä ruumiillisuudelle asetetut normit. Tämä saattaa nostaa vammaisten tyttöjen osallistumiskynnystä pyörätuolitanssiin. Myös kuva 3. painottaa feminiinisyyttä ja naiseutta representoiden naisvammaisurheilijan kuitenkin ensisijaisesti urheilijaksi. Kyseinen representaatio eroaa aiempien tutkimusten löydöksistä (naisvammaisurheilijan sukupuoleton representaatio), ja on aineiston representaatioista tietyllä tapaa sallivin, koska se tuo esiin, ettei urheiluuden ja feminiinisuuden yhdistäminen ole ristiriidassa keskenään.

Osa aiemmista tutkimuksista (esim. Schantz and Gilbert 2001; Pappous, Marcellini & de Leseleuc 2011b) osoittaa, että vammaisurheilijoiden representaatioissa urheilijan vamma pyritään piilottamaan kun taas toisten tutkimusten (esim. Hardin & Hardin 2005) mukaan urheilijan vamma tuodaan näkyvästi esiin. Kuvan 3. voi tulkita representoivan vammaisuuden piilottamista, joskaan se ei ole kuvan ensisijainen tulkinta. Buysen & Borcheringin (2010) mukaan vammaisuuden piilottaminen vammaisurheilijoiden representaatioista symboloi vammaisuuden kieltämistä, joka toiseuttaa vammaisia henkilöitä ja välittää viestin vammaisurheilijoiden oletetusta vähempiarvoisuudesta. Vammaisuuden piilottaminen voi osaltaan liittyä myös urheilun viihteellistymiseen ja kaupallistumiseen, jolloin media haluaa tuoda vammaisurheilun valtaväestölle helpommin lähestyttäväksi ja myyväksi. Lisäksi

käytännössä lehdet saattavat valita käyttämänsä kuvat saatavilla olevista kuvapankeista eikä kilpailuissa paikalla oleva kuvaajakaan kykene välttämättä valitsemaan muun muassa haluamaansa kuvakulmaa ja näin ollen tietoisesti kuvaa urheilijaa vammaa piilottaen. Kuvassa 5. urheilijan vammaa ei piiloteta, vaan se tulee näkyvästi esiin. Kuvassa korostuu niin ikään ruumiillisuus ja paratriathlonin fyysisyys. Kyseisessä naisvammaisurheilijan representaatioissa vammaisuus tai poikkeava ruumiillisuus eivät kuitenkaan ole pääroolissa, vaan representaatio painottaa atleettisuutta esittäen urheilijan ensisijaisesti urheilijaksi eikä vammaiseksi henkilöksi. Samoin kuvassa 4. naisvammaisurheilija representoidaan ensisijaisesti urheilijaksi. Myös osassa aiemmista tutkimuksista (esim. Packer ym. 2014) naisvammaisurheilija on representoitu pääasiallisesti urheilijaksi.

Aiemman tutkimuksen (esim. Buysse & Borcharding 2010; Shantz & Gilbert 2001) mukaan media asettaa näkyvyyden suhteen etusijalle pyörätuolurheilijat ja amputoidut urheilijat. Aineistoni tukee kyseistä löydöstä, sillä seitsemästä kuvasta viisi representoi pyörätuolurheilijoita ja kaksi amputoitua urheilijaa. Aiempien tutkimusten löydökset vammaisurheilijoiden representaatioista koskevat yksilölajien urheilijoita. Vammaisurheilun joukkuelajien representaatioista ei juurikaan löydy tutkimusta. Joukkuelajia edustavan kuvan 6. painottamia teemoja, yhteisöllisyyttä ja matalan kynnyksen toimintaa, ei siten mainita aiemmissa tutkimuksissa. Joukkuelajien näkyvyys on mediassa yksilölajeja vähäisempää, mikä heijastaa median vähäisempää kiinnostusta joukkuelajeja kohtaan. Vähäisemmän näkyvyyden vuoksi vammaisilla tytöillä ja heidän perheillään saattaa olla vähemmän tietoa joukkuelajien potentiaalisista harrastusmahdollisuuksista eikä tytöille välttämättä tarjoudu roolimalleja joukkuelajien parista.

Vammaisurheilun näkyvyys valtamediassa on kasvanut arvokilpailuiden aikana, mutta vammaisurheilun näkyvyys valtamediassa arkena on edelleen vähäistä, mikä kertoo osaltaan vammaisurheilun oletetusta alempiarvoisesta asemasta. Vammaisurheilun medianäkyvyyden lisääntyminen myös arkena heijastaisi tasa-arvoista liikuntakulttuuria, ja toisi vammaisurheilijoille enemmän sponsoreita ja siten paremmat taloudelliset resurssit harjoitteluun ja kilpailemiseen. Vähäisemmän näkyvyyden lisäksi valtamedia keskittyy kuvaamaan pelkästään vammaishuippu-urheilua. Vammaishuippu-urheilun kilpailullisuus saattaa olla yksi tekijä, joka estää tyttöjä kiinnostumasta vammaisurheilusta, minkä vuoksi olisi toivottavaa, että myös matalan kynnyksen toiminta ja vammaiset liikkujat saisivat näkyvyyttä mediassa. Useiden tutkimusten (esim. Pappous, Marcellini & de Leseleuc 2011b; Buysse & Borcharding 2010; Hardin & Hardin 2005; Shantz & Gilbert 2001) mukaan naisvammaisurheilijat saavat miesvammaisurheilijoita vähemmän medianäkyvyyttä. Tämä näyttää pitävän paikkansa ainakin kuva-analyysin aineistonkeruujaksolla, sillä Helsingin Sanomat, Vammaisurheilu & -liikunta -lehti sekä Iltalehti julkaisivat syyskuun 2016 aikana enemmän miesvammaisurheilijoiden kuin naisvammaisurheilijoiden kuvia.

Kansainvälinen Paralympiakomitea IPC painottaa strategiassaan tasa-arvon edistämistä urheilun avulla. IPC:n mukaan vammaishuippu-urheilijat haastavat stereotypioita ja muokkaavat asenteita, mikä lisää inklusiota vähentämällä vammaisten henkilöiden kokemaa syrjintää ja sosiaalisia esteitä. (IPC 2015c.) Median tuottamat representaatiot vammaishuippu-urheilijoista eivät kuitenkaan suurelta osin tue IPC:n tavoitetta. Naisvammaisurheilijoiden stereotyyppiset, sukupuolittuneet ja kaavamaiset representaatiot vahvistavat sekä vammattomien urheilun hegemoniaa että käsitystä, jonka mukaan naiset ovat alempiarvoisessa asemassa urheilussa. Ne voivat myös heikentää vammaisten tyttöjen kiinnostusta liikuntaan ja urheiluun osallistumista kohtaan, ja siten osaltaan hankaloittaa uusien vammaisurheilijoiden rekrytointia. Vaikka media kykenee ylläpitämään kulttuurisia ideaaleja ja normeja, se pystyy myös haastamaan ja muuttamaan marginalisoituihin ihmisryhmiin, kuten vammaisiin henkilöihin, liittyviä diskursseja (Buysse & Borchering 2010). Kuten Silva ja Howe (2012) korostavat, tämä edellyttää medialta vammaisurheilijoiden kuvaamista representaatioiden kautta, jotka ovat sopusoinnussa paralympialiikkeen vision kanssa. Stereotyyppisten representaatioiden lisäksi aineistosta löytyi myös positiivisia representaatioita naisvammaisurheilijoista, kuten naisvammaisurheilijan representoiminen ensisijaisesti urheilijaksi ja urheilijuuden ja feminiinisyyden yhdistäminen samassa representaatiossa. Kyseiset representaatiot haastavat vammaisuuteen ja naiseuteen liitettyjä stereotypioita.

Kuva-analyysiaineisto osoitti, että lehden tyyppi vaikuttaa siihen, miten artikkelien sisältöjä ja niihin liittyviä kuvia tuodaan esiin. Helsingin Sanomat on eräänlainen suunnannäyttäjä, jolla on laaja lukijakunta. Se on Suomen suurimpana sanomalehtenä merkittävä yhteiskunnallinen instituutio, joka määrittelee julkaisuvalinnoillaan tärkeitä ja vähemmän tärkeitä puheenaiheet sekä sen, miten esille nostetuista asioista puhutaan (Pajuriutta 2016, 5). Helsingin Sanomilla on neutraali ja asiatyylinen linja naisvammaisurheilun ja vammaisuuden kuvaamisessa, kuten kuvissa 3. ja 4., joissa naisvammaisurheilija representoidaan ensisijaisesti urheilijaksi. Ilta-lehti on iltapäivälehti, jonka artikkelit ovat usein sensaatiohakuisia. Kuten kuvan 1. analyysistä käy ilmi, kuvaan liittyvässä artikkelissa korostetaan vammaisuutta ja medikalismia representoimalla urheilija superscrip -mallin kautta. Eutanasian esiin nostaminen ja siihen liittyvät viittaukset voidaan tulkita huomiohakuisuudeksi. Vammaisurheilu ja -liikunta -lehti on Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU: n julkaisema vammaisurheilun erikoislehti, joka tarjoaa monipuolisen katsauksen vammaisliikunnan ja -urheilun maailmaan. Lehti tavoittaa kilpaurheilijat, harrastajat ja ohjaajat sekä liiton aktiivit ja merkittävät sidosryhmät. (Vammaisurheilu ja -liikunta -lehti, mediakortti 2017.) Kuvat 5. ja 6. ovat lehden paralympialaisia käsittelevästä numerosta (3/2016). Kuvissa vammaisuutta ei piiloteta ja kuviin liittyvissä artikkeleissa vammaisuuteen suhtaudutaan neutraalisti. Molemmat kuvat liittyvät kilpaurheiluun, joskin

kuva 6. kertoo myös joukkuelajien harrastamisesta matalan kynnyksen toimintana. Vammaisurheilu ja -liikunta -lehden päätoimittaja Lauri Jaakkolan (henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 10.4.2017) mukaan kunkin lehden teema määrittää sitä, kuinka suuri osa sisällöstä käsittelee kilpaurheilua suhteessa lehden muuhun sisältöön. Paralympia -teeman johdosta kyseisessä numerossa korostuu kilpaurheilu.

11 Liikuntaan osallistumisen mahdollistajat ja esteet

Luvussa 11 vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseeni ja kuvailen tekijöitä, jotka mahdollistavat tai estävät vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumista. Käytän vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavien tekijöiden jäsentämiseen luvussa 3. esiteltyä PAD-mallia, joka määrittelee keskeisimpiä liikuntavammaisten nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia yksilö- ja ympäristötekijöitä. Vastaan myös neljanteen tutkimuskysymykseeni ja kerron, millaiseksi haastateltavat kokivat omat mahdollisuutensa osallistua liikuntaan. Luvun lopuksi esitän yhteenvetotaulukon vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumisen esteistä ja mahdollistajista.

11.1 Yksilötekijät

Aikomus harrastaa liikuntaa

Aikomus harrastaa liikuntaa on keskeinen liikuntaan osallistumista määrittävä tekijä. Kaikki muut PAD -mallin tekijät vaikuttavat yksilön tulevaisuuden liikunta-aikomukseen. (Bloemen ym. 2015; Van der Ploeg ym. 2004). Yksilöllä voi olla aikomus harrastaa liikuntaa jo kauan ennen itse liikuntaan osallistumista, mutta aikomus harrastaa liikuntaa voi herätä myös tiettyinä hetkenä, kun mahdollisuus osallistumiseen tarjoutuu. Aikomus harrastaa liikuntaa sanelee liikuntaan osallistumista, koska tiettyyn strukturoituun toimintaan osallistuminen ei toteudu ilman aikomusta osallistua kyseiseen toimintaan. Aikomus harrastaa liikuntaa ei kuitenkaan välttämättä johda itse liikuntaan osallistumiseen. Yksilö- ja ympäristötekijät sekä yksilö- ja ympäristötason mahdollistajat ja esteet määrittävät, johtaako yksilön liikunta-aikomus liikuntaan osallistumiseen. (Van der Ploeg ym. 2004) Haastateltavat kokivat aikomuksen harrastaa liikuntaa tärkeäksi ja keskeiseksi liikuntaan osallistumista mahdollistavaksi tekijäksi. Aikomus harrastaa liikuntaa voi johtaa tavoitteiden asettamiseen, kuten ”haluun vaikka oppia sen tai tän tanssilajin.” (H1) Kaikki haastateltavat harrastivat liikuntaan, joten jokaisella haastateltavalla aikomus harrastaa liikuntaa oli jo valmiiksi olemassa. On huomionarvoista, että tämä vaikutti haastateltavien kokemukseen myös muista liikuntaan osallistumisen mahdollistajista ja esteistä.

Asenne liikuntaa kohtaan

Haastateltavien vastaukset heijastivat positiivista asennetta liikuntaa kohtaan, mikä tukee vahvasti liikuntaan osallistumista. Liikunnan koetaan ”ylläpitävän terveyttä” ja olevan ”hyödyllistä” sekä ”hauskaa”. Myös halu saada uusia kokemuksia liikunnasta kannustaa liikuntaan osallistumiseen. Vammaisurheilijalle urheilu on merkittävässä roolissa. Se tuo elämään paljon sisältöä ja urheilun vaikutus ulottuu psyykkiseen hyvinvointiin saakka. Vaikka asenne liikuntaa ja urheilua kohtaan on lähtökohtaisesti positiivinen, ulossulkeva ja liian suorituskeskeinen ympäristö vaikuttaa negatiivisesti liikunta-asenteeseen. Erityisesti koululiikuntatuntien vaikutusta liikunta-asenteeseen korostettiin.

...koululiikunnalla kyllä saadaan latistettua kaikki asenteet liikuntaa kohtaan negatiiviseksi...mä olin ihan integroituna ja normi koululiikunnassa, mut sit se oli vähän sitä, että joskus esimerkiksi, kun oli jotain pelejä, jalkapalloa tai muuta, niin sit se oli helposti, että meeppäs tonne varastoon tekemään jotain. Ei niinku välttämättä saanu ihan sitä ohjausta ja sit tuli sellanen olo, että jos mut tungetaan varastoon, niin kuka mua arvioi, et onko se perusteltua. Mut sitten taas, se voi olla joskus mahdollistaja, lukiossa oli ihan super liikkaope. Ja tää taas lisää positiivista asennetta liikuntaa kohtaan. (H1.)

...koululiikunnalla on tosi iso merkitys ja tavallaan se, että onko se sitä, että yritetään vaan saada tutustumaan moniin lajeihin vai onko se sitä, että tehdään hikihatussa jotain kuntotestejä. (H1)

...ainakin kaks kuukautta luisteltiin, jota x ei pysty tekemään, sit x käveli tai seiso i vaan kentän laidalla. Tää oli aivan hirveä kokemus siihen aikaan... ...x:n suhtautuminen liikuntaan niinku kuus ensimmäistä vuotta oli tosi vaikeeta ja haastavaa, mut sitte ku vaihto koulua ja asiat rupes sujumaan, niin muuttu ihan täysin se suhtautuminen liikuntaan. Et iso merkitys koululla ja opettajilla. (H2 äiti.)

Motivaatio

Haastateltaville motivaatio vaikutti olevan samaa tarkoittava kuin asenne liikuntaa kohtaan. Korkea liikuntamotivaatio tukee liikuntaan osallistumista. Vammaisurheilijalle (H3) urheilu on arjen keskiössä ja ”menee täl hetkel koulunkin edelle, et silleen se on iso juttu.” Urheilussa motivoi erityisesti itsensä haastaminen. Liikuntatarjontaan liittyvät tekijät, kuten liikkujan taitoihin nähden liian vaativa toiminta, voivat kuitenkin heikentää liikuntamotivaatiota ja estää liikuntaan osallistumisen. Yksi haastateltava oli kokeillut sekä yleisiä että erityisuuintiryhmiä,

mutta ei kokenut harrastuksen jatkamista motivoivaksi, koska toiminta tuntui ”liian haastavalta”. (H2 äiti)

Minäpystyvyys

Minäpystyvyys on PAD-mallissa keskeinen tekijä. Sillä tarkoitetaan yksilön koettua liikunnallista pätevyyttä ja kyvykkyyttä (Bloemen ym. 2015). Koettu liikunnallinen pätevyys puolestaan viittaa yksilön kokemuksiin liikunnallisista ominaisuuksistaan, kuten liikuntataidoista, kunnosta ja kehosta. Nuorten kokema liikunnallinen pätevyys on yhteydessä paitsi liikunta-aktiivisuuteen myös liikuntamotivaatioon. (Hirvensalo, Liukkonen, Jaakkola & Sääkslahti 2015, 40.) Luottamus omiin liikunnallisiin taitoihin kasvattaa motivaatiota osallistua liikuntaan kun taas epävarmuus omista kyvyistä vähentää motivaatiota osallistumiseen. Niin ikään muiden ihmisten alhaiset odotukset vammaisen nuoren taidoista ja vähäisestä liikunnallisesta pätevyydestä voivat heikentää nuoren kokemaa minäpystyvyyttä ja estää liikuntaan osallistumista lisäten siten ryhmästä ulossulkemista ja nuoren yksinäisyyttä. (Shapiro & Martin 2010.) Useiden tutkimusten (esim. Hirvensalo ym. 2015; van Eck ym. 2008) mukaan tyttöjen kokema liikunnallinen pätevyys on poikia alhaisempi.

Minäpystyvyys koettiin sekä liikuntaan osallistumisen mahdollistajaksi ja estäjäksi. Usko omaan liikunnalliseen pätevyyteen ja halu testata omia rajoja kannustavat osallistumaan liikuntaan.

Nyt mä koen silleen, että kun mä haluun ehkä vähän testata omia rajoja niin sit tää on aika mahdollistaja, koska tavallaan kun uskoo siihen, että pystyy tekemään asioita, niin sit niitä myös tekee. (H1)

Myös oman potentiaalin tunnistaminen ja usko omiin kehittymismahdollisuuksiin sekä aiemmat onnistumisen kokemukset tukevat minäpystyvyyden kokemusta ja liikuntaan osallistumista.

No kyl niit tuloksia on sen verran tullut, et oonhan mä niinku kehityskelponen niissä lajeissa, mitä mä harrastan...Mä en harrastais mitään sellaisia lajeja, joissa mä en voisi olla hyvä. (H3.)

Minäpystyvyyden kokemusta ja uuden harrastuksen aloittamista tukee epävarmuuden tunteen hyväksyminen.

...epävarmuus kuuluu asiaan aina toisinaan, että tavallaan esimerkiksi viikko sitten jive tunnilla ekaa kertaa, niin jiven askeleet, siellä opettaja vetää siel edessä ja avustaja on pihalla ja mä oon pihalla. Et mä en ikinä opi tätä, lähetään pois. En mä sielt sit koskaan

mihinkään lähtenyt, et näin. Se on tavallaan sellanen, että epävarmuutta on aina joskus, mutta jos siitä ei tee itelleen estettä niin sit se ei oo este. (H1.)

Minäpystyvyys tulkittiin kuitenkin kontekstisidonnaiseksi, sillä ympäristö vaikuttaa minäpystyvyyden kokemukseen. Liian suuri tasoero omien ja muiden saman ryhmän liikkujien välillä heikentää minäpystyvyyden kokemusta ja estää harrastuksen jatkamisen.

...ollaan kokeiltu yleisiä liikuntaryhmiä tai –kerhoja ja niissä se oma osaaminen on ollut sen verran heikkoa, että sieltä on tultu itkien pois. Se tasoero...Nyt nää sopivat harrastukset on löytynytkin niin, että niissä pärjää. Ja niissä missä ei pärjännyt niin jäi pois. (H2äiti.)

Myös koululiikuntatuntien suorituskeskeisyys voi heikentää minäpystyvyyden kokemusta.

...jos on jotain kuntotestejä, esimerkiksi se kun vedetään viivalta viivalle, se juoksusysteemi, niin se on tosi hidasta tehdä oppaan kanssa, ja sit kun verrataan niitä tuloksia siihen näkevien luokitukseen ja muuta, niin tollaset asiat toki vaikuttaa. (H1)

Terveydentila

Vammaisen henkilön terveydentila ja vamman vaikeusaste voi vaikuttaa liikuntaan osallistumiseen (Van der Ploeg ym. 2004; Shields ym. 2012). Haastateltavat kokivat fyysisen terveydentilansa hyväksi ja ensisijaisesti liikuntaan osallistumista mahdollistavaksi tekijäksi. Terveydentila voi kuitenkin rajata tiettyjä lajeja mahdollisuuksien ulkopuolelle, jolloin se voi estää liikuntaan osallistumista, kuten näkövammainen nuori (H1) tuo esiin: ”...näkövamma, osa terveydentilaa, onhan se niinku toisaalta joskus estäjä, että ehkä vois olla se lajien kirjo isompi, koska on tiettyjä lajeja mihin ei yksinkertaisesti voi realistina mennä näkevien porukkaan.”

Kunto

Kaksi haastateltavaa koki oman kuntonsa liikuntaan osallistumisen mahdollistajaksi. Kunto ”ei oo ollut esteenä missään.” (H1) Vammaisurheilijalle kunto on mahdollistaja, vaikka palautuminen mietityttää: ”niinku et se palautuminen...--Vkaikki pitäs niin hyvin laskee yhteen. Koko ajan kunto kehittyy, mut en tiä missä se raja menee, et tekee liikaa.” (H3.) Kunto voi olla myös liikuntaan osallistumisen estäjä harrastuksen vaatimuksista riippuen, kuten yhden haastateltavan (H2) äiti tuo esiin: ”...on harrastuskohtainen, riippuu ihan siitä.”

Sosiaalisuus

Sosiaalisuus koettiin liikuntaan osallistumisen mahdollistajaksi. Ryhmään mukaan kuuluminen, vertaistuki ja uudet kaverit tukevat liikuntaan osallistumista.

...siel oli toisii ihmisii, keillä on samanlainen vamma, ja sielt sai sitä vertaistukee, niin on se tosi tärkeä juttu. Sielt sai paljon uusia kavereita ja samanhenkisiä tyypppejä. (H3.)

Yleisissä ryhmissä harrastava haastateltava (H1) toi esiin, että tanssissa, joka on visuaalinen laji, voi ajoittain kokea ”näyttävänsä ihan toopelta”, jolloin sosiaalisuus voi olla myös estäjä. Ryhmän tuki kuitenkin tuo energiaa ja pääasiassa sosiaalisuus näyttäytyy liikuntaan osallistumisen mahdollistajana.

...siitä ryhmästä saa tavallaan tiettyä energiaa ja myös sellasta niinku et se on tavallaan sellanen tsemppiryhmä, että kaikki kuitenkin opettelee siellä vasta. (H1)

Tieto liikuntatarjonnasta

Tieto liikuntatarjonnasta koettiin sekä liikuntaan osallistumisen mahdollistajaksi että estäjäksi. Yksi haastateltava koki tiedon liikuntatarjonnasta olevan hyvin saavutettavissa ja saatavilla. Liikuntaan osallistumista mahdollisti kyky etsiä tietoa tarjonnasta. Kaksi haastateltavaa koki tiedon liikuntatarjonnasta olevan puutteellista ja hankalasti saavutettavissa. Erityiskoulua käyvän haastateltavan (H2) äidin kokemuksien perusteella tiedon saaminen soveltavan liikunnan tarjonnasta on vaikeaa ilman verkostoja. Vasta sähköpostilistan, fysioterapeutin ja koulun kautta löytyi tietoa liikuntatarjonnasta. Puutteellinen tieto tarjonnasta voi estää liikuntaan osallistumisen, erityisesti, jos liikkuja on vähemmän motivoitunut.

Vammaisurheilun aloittaminen on haastavaa. Vammaisurheilusta kiinnostuneen on vaikea löytää tahoja tai henkilöä, joka vastaa uusista harrastajista.

...et kukaan ei ottanut sitä asiaa hoitaakseen, et mistä nyt löytyy joku tuoli ja miten mä saan jonkun, joka ees valmentaa ja tälle. Et se oli tosi vaikeeta päästä sisään siihen hommaan...Ja sit tää (laji) oli sama, et vähän kaikki sano, että soita tolle tyyppille, ja se taas anto seuraavan tyyppin numeron, ja kukaan ei tiennyt juuri yhtään mitään. (H3.)

Vaikeus löytää uusista vammaisurheilun harrastajista vastaavaa tahoja tai yhteyshenkilöiden puuttuminen voi estää liikuntaan ja urheiluun osallistumista: ”et jos ei oo motivaatiota, niin veikkaan, että aika helposti jättää tekemättä yhtään mitään.” (H3)

Aika

Liikuntaan osallistumista mahdollistaa harrastus, jonka aikavaatimukset sopivat harrastajan omaan elämäntilanteeseen ja ajankäyttöön. Liikkujalle, jolla on useita muita harrastuksia, haasteena voi olla ”ajan jakaminen kaikkiin”. (H1). Tällöin on tärkeää, että liikuntaharrastus ei vie liikaa aikaa tai vaadi liikaa sitoutumista. Säännöllinen harrastus on mieluinen, mutta harrastuksesa tulee pystyä olemaan tarvittaessa pois jäämättä jälkeen. Liikkujalle, jonka harrastaminen keskittyy liikuntaharrastuksiin aika ei ole ongelma: ”mun mielestä hyvin kerkee. Ei vaikuta harrastamiseen”. (H2.) Vammaisurheilija puolestaan panostaa urheiluun muun elämän ehdoilla ja hänelle aika näyttäytyy priorisointikysymyksenä.

11.2 Ympäristötason tekijät

Sosiaaliset vaikutteet ja perhe

Haastateltavat pohtivat tekijän sosiaaliset vaikutteet kohdalla perheen roolia liikuntaan osallistumisessa, joten käsittelen tekijät sosiaaliset vaikutteet ja perhe yhdessä. Perhe koettiin liikuntaan osallistumisen mahdollistajaksi. Vanhemmat kannustavat ja rohkaisevat osallistumaan liikuntaan tai jatkamaan liikuntaan osallistumista.

Perhe on kannustanut. Se on hyvä. (H2.)

...vanhemmat on aina ollu silleen, että joo, hyvä, mene vaan ja harrasta liikuntaa. (H1)

Vammautuminen saattaa muuttaa vanhempien suhtautumista liikuntaan ja urheiluun osallistumiseen, kuten haastateltava (H3) tuo esiin.

Ennen vammautumista isä oli sitä mieltä, että mä harrastan ihan liikaa, että mun pitäis enemmän panostaa kouluun, ja äiti sit taas vei mua kaikkiin harrastuksiin. Nyt sit vammautumisen jälkeen niin kyl isä kannustaa paljon enemmän. Rohkaisee ja silleen.

Vanhemmat tukevat liikuntaan osallistumista myös kuljettamalla harrastuksiin ja avustamalla vammaisurheilun apuvälineiden kuljetuksessa.

...äiti saatto heittää mut jollekin leirille ennen kun mulla oli autoo. Tai kun mä oon koulussa, se saattaa heittää välineitä jonnekin hallille valmiiksi. (H3.)

Myös sisaruksilta voi saada liikunnallista esimerkkiä.

Veljet on ollut positiivisia sen suhteen, että kannattaa harrastaa liikuntaa ja niiltäkin saanu silleen esimerkkiä. (H1)

Muiden ihmisten tuki

Liikunnanopettajan ja -ohjaajan sekä valmentajan tuki koettiin tärkeäksi liikuntaan osallistumista mahdollistavaksi tekijäksi.

Valmentajalta saa sitä oikeeta tietoo ja oikeeta neuvoa. (H3)

Lukiossa oli ihan super liikkaope. Ja tää lisäs positiivista asennetta liikuntaa kohtaan...ja tanssiopettajat, jotka on tullut vastaan, niin hirveen sellasia kannustavia ja mahtavia. (H1)

Liikuntaharrastuksen kautta saadut uudet kaverit ja liikunta- ja urheilupiirien ulkopuolisten kavereiden tuki koettiin myös merkityksellisiksi. Niin ikään joukkuekavereiden tarjoama vertaistuki ja apu vammaisurheilun välineiden hankinnassa tukevat vammaisurheiluun osallistumista. Haastateltavien kokemusten mukaan puuttuvaa tukea ilmensivät vammaisen liikkujan ulossulkeminen liikuntatunnilta ja valmennuksen puute, jotka eivät välttämättä estä, mutta hankaloittavat liikuntaan ja urheiluun osallistumista.

Se liikkaope, joka lannisti asenteen. Ei sitä tukea saanut. (H1.)

Seuratasolla ei oo oikeeta valmentajaa. Mut olis hyvä, että ne olis ees ne valmentajat kaikilla tasoilla. Et se olis hyvä, että olis aina paikalla. Ja et sitä valmennusta olis enemmän, ettei me keskenään siel vaan jotain säädetä. (H3.)

Liikuntatarjonta

Haastateltavat toivat liikuntatarjonnasta esiin useita liikuntaan osallistumista mahdollistavia ja estäviä tekijöitä. Liikuntaan osallistumista tuki liikuntamuodon tai lajin harrastaminen, joka on itselle mieluinen ja tarjoaa liikkujalle sopivasti haasteita. Yksi haastateltava (H1) oli valinnut lajinsa sen perusteella, että laji ei ole kilpailullinen, mikä mahdollisti sekä liikunnan harrastamisen että muihin harrastuksiin panostamisen. Sen sijaan kahdelle haastateltavalle mahdollisuus kilpailla oli tärkeää. Erityiskoulua käyvälle nuorelle (H2) matalan kynnyksen kilpailut mahdollistavat kilpailemisen muutaman kerran vuodessa. Kilpaileminen on vapaaehtoista, mikä tukee liikuntaan osallistumista. Vammaisurheilijalle (H3) puolestaan kilpaileminen, itsensä haastaminen ja kehittyminen ovat tärkeää.

Liikuntaan osallistumista tukee myös pätevä ohjaaja, joka kannustaa, osaa soveltaa ja jonka kanssa yhteistyö toimii.

... jos kokee, että ohjaaja ei oo pätevä tai ei vaan niinkun synkkaa yhtään, tai ei pystytä sopimaan mistään soveltamisesta tai muusta, niin se olis aika kamalaa...hyvä ohjaaja on sellanen, että sillä on jotain inspiraatiota soveltavaa. (H1.)

Sil on kyllä iso merkitys, kun ohjaaja kannustaa, että itse teet ja osaat. (H2äiti)

Pieni ryhmäkoko koettiin liikuntaan osallistumisessa tärkeäksi kun taas vammaisurheilun pariin kaivataan uusia harrastajia, sillä riittävä määrä tietystä lajista kiinnostuneita harrastajia mahdollistaa joukkueiden muodostamisen ja pelaamisen.

...liian vähällä porukalla ei pysty pelaamaan. Mut ei meil ainakaan oo ongelmaa tässä et ois liian paljon porukkaa. Mieluummin haluttas lisää porukkaa. (H3.)

Yleisten liikuntapalveluiden käyttäminen monipuolistaa ja laajentaa liikuntamahdollisuuksia ja tukee liikuntaan osallistumista. Kaikille avoimissa ryhmissä liikkujalta vaaditaan rohkeutta.

...vammattomien ryhmässä, on se, että toisinaan pitää kestää se, että on vähän pihalla, mut se on niin paljon kivempaa ja haastavampaa. (H1)

Liikuntaan osallistumista erityisryhmissä voi estää toiminta, jonka liikkujat kokee liian helpoksi ja yleisissä ryhmissä puolestaan erityistarpeiden huomiotta jättäminen sekä ohjaaja, joka on arka soveltamaan.

...mä kävin kerran kokeilemassa näkövammaisten tanssiryhmää, ja sit mä huomasin, että siel mennään jotenkin hirveen hitaasti ja sit mä olin ihan silleen, että ei tästä tuu yhtään mitään, en mä jaksa talloo tätä samaa askelta puolta tuntia ja sit olla silleen, että apua, nyt tapahtui kerran jotain uutta. (H1.)

...joskus yleisissä ryhmissä se voi olla vähän huolimatonta, eli yksinkertaisesti unohdetaan se, että siellä on mukana yks, jolla on erityistarpeita, siis joka ei näe...silleen se voi estää. (H1.)

...jos on semmosia ohjaajia, jotka on niinkun arkoja jotenkin soveltamaan...Tavallaan se on just sitä, että ohjaaja ei välttämättä uskalla ottaa sitä riskiä [näkövammaisen liikkujan ohjaamisessa], kun ei näe tai muuta vastaavaa. (H1.)

Haastateltava (H3) kokee, ettei vammaisurheilussa alkuun pääsemistä ole organisoitu hyvin eikä harrastajia tueta riittävästi ennen kuin hän on kilpaillut ja saanut tuloksia.

Just se alkuun pääseminen oli vaikeeta, kun kukaan ei silleen viittinyt hoitaa mitään... Et ei oo silleen mitään virallista juttua tai tiettyä tahoo, joka hoitaisi. Et jos kukaan pelaaja ei viiti auttaa, niin sit kukaan ei auta. Et sinänsä on ollut vähän vaikeeta. (H3.)

Et sitte vasta kun mä kävin yksissä kisoissa, johon mut otettiin sen takia, että saatiin ees lähtö aikaiseksi, niin sit kun sieltä tulikin yhtäkkiä tuloksia, niin sitten vasta otettiin tosissaan. Ettei harrastajii tueta must tarpeeksi. Harrastajista sen kuitenkin pitäis lähtee. Ei saada uusia, jos ihan alkuun ei rohkaista ja tueta. (H3.)

Haasteena vammaisurheilussa on myös apuvälineiden korkea hinta ja saatavuus, etenkin lajista kiinnostuneille kokeilijoille, sekä tilojen löytäminen harjoituksia varten.

Apuvälineitä on liian vähän. Et jos joku halua tulla ja kokeilla et onks tää oikee laji niin sellasille ei välttämättä löydy mitään välineitä. Ja sit jos haluukin vähän pidemmän aikaa pelata, niin vammaisurheilussa joku pelituoli maksaa viidestä tonnista kymmeneen, niin se on sellaselle henkilölle aika iso satsaus, jos ei vielä oo välttämättä ihan varma. Et ei oo riittävästi niitä. Kumminkin sen välineen pitäis olla jotenkin sopiva, että sitä on mielekästä tehdä. Et täs on vähän vammaisurheilussa ongelmaa, kun se väline on niin tärkeä...et ei täysin estä harrastamista, mut kovasti hankaloittaa. (H3.)

Mun mielestä harjoituksia on liian vähän, mut me ei vaan saada tiloja, missä vois treenaa useemmin. (H3)

Ympäristö

Harrastuksen läheinen sijainti ja harrastuspaikan esteettömyys tukevat liikuntaan ja urheiluun osallistumista, vaikka eivät olleet kaikille haastateltaville välttämättömiä.

No kyl se välimatka on silleen aika tärkeä...se olis vähän ikävä, jos liikuntamatkoihin menisi pidempi aika kuin siihen itse harrastukseen. (H1)

Kyl sinne kauemmaksi tulee lähettyä vähän harvemmin kuin, jos se olis lähellä. Matkaan menee sen verran aikaa, kun taksilla kulkee ja aina niistä ei tiiä. (H3.)

Harrastus voi kuitenkin sijaita kauempanakin kodista, jos liikkuja käyttää kuljetuspalvelumatkoja ja sopiva ryhmä löytyy kauempaa.

No ei se välimatka oo tärkeätä, kun taksi vie. Meneehän niihin matkoihin toki aikaa, mutta x: lla on taksikorttimahdollisuus, joka mahdollistaa sen, että voi mennä kauemmas, missä on se sopiva ryhmä. (H2äiti.)

Pyörätuolia käyttävälle liikkujalle (H3) esteettömät liikuntapaikat ovat välttämättömyys. Esteelliset liikuntapaikat nostavat liikuntaan osallistumisen kynnystä.

No esteettömii paikkoi on liian vähän. Jos puhutaan vaikka koulujen liikuntasaleista, niin aina on jotkut portaot tai ei oo esteettömiä vessoja. Tai sit ne esteettömät paikat menee sellasille, jotka niitä ei välttämättä tarttis...Sit toinen on jotku uimahallit. Et Mäkelänrinne just remontoitiin, mut siel ei silti oo tarpeeksi hyvät tilat, että haluisin lähtee sinne uimaan. Et kumminkin se kynnys lähtee on sit sen verran korkea et en mä sit tuu lähteneeksi. (H3.)

Koulu

Koulu ja erityisesti liikunnanopettaja voi toimia joko liikuntaan osallistumisen mahdollistajana tai estäjänä. Liikuntaan osallistumista tukee liikunnanopettaja, joka huomioi ryhmän jokaisen liikkujan ja tekee vammattomien ryhmässä liikkumisen mielekkääksi.

Jos on liikkaope, joka pystyy tekemään sen mielekkääksi, että on eri juttu kuin muilla, niin sit se on ihan mahdollistaja. (H1)

Nyt tässä koulussa on osattu hyvin huomioida. Kaikki otetaan huomioon omalla tavallaan. Paljon parempaa. (H2äiti.)

Myös luokkakaverit voivat tukea liikuntatunnille osallistumista.

...esimerkkinä tankotanssi, mä olin vähän pihalla siitä, että mitäs täällä nyt tapahtuu, niin yks opiskelija jeesas siinä, ja jos on ollut jotain muutakin, niin on voinu mennä jonkun toisen opiskelijan kanssa...et ei niinku oo mitään negatiivista palautetta ikinä kuullu kavereilta koulussa. (H1.)

Liikuntaan osallistumista estää vammaisen liikkujan ulossulkeminen liikuntatunnilta ja opettaja, joka ei sovelle liikuntaa liikkujan tarpeiden mukaan. Negatiiviset kokemukset myös jäävät liikkujan mieleen herkemmin kuin positiiviset.

...se ei välttämättä aina oo hirveen motivoivaa, jos ei sitä saada tehtyä silleen fiksusti ja sit taas se ei oo välttämättä motivoivaa, että on kokoajan itekseen, mutta sekään ei välttämättä oo motivoivaa, jos on tavallaan ryhmässä, jossa jää jalkoihin... mutta sitte taas se, että ei siinäkään ole mitään mieltä, että on koko ajan avustajan kanssa lenkillä. (H1.)

Vaik suurimmaks osaksi on ollut positiivisia kokemuksia, niin tokihan tässä on aina se, että estäjät jää helposti mieleen, valitettavasti. (H1)

Koulu, jossa ei tueta vammaisurheilun harrastamista voi niin ikään hankaloittaa liikuntaan osallistumista.

...ennen kun vaihdoin koulua, opo ei halunnut antaa mulle näistä mun omista harrastuksista korvaavii suorituksii ja se olis halunnut et mä tuun liikkatunnille. Esimerkiks kun muut ois pelannut korista, mä oisin jotenkin kiertänyt sitä kenttää. Et sen mielestä joku (laji x) ei ole oikeeta urheilua. Näin mä koin sen. Siitä tuli sellanen negatiivinen fiilis. (H3.)

Kuljetuspalvelut

Kaikki haastateltavat käyttivät kuljetuspalvelumatkoja, jotka tukevat itsenäistä liikuntaan osallistumista. Myös vanhemmat kuljettavat tarvittaessa harrastuksiin. Yhdelle haastateltavalle oma auto mahdollistaa muista riippumattoman harrastuksiin osallistumisen. Ennen auton hankkimista ”ei liikuttu mihinkään, jos kyydit loppu”. (H3)

Henkilökohtainen avustaja

Kaikki haastateltavat tarvitsivat tai olivat aiemmin tarvinneet henkilökohtaista avustajaa. Avustaja mahdollistaa liikuntaan osallistumisen, esimerkiksi ”auto taksilla kulkemisessa ja siellä harrastuksessa.” (H2äiti) Avustajan puute puolestaan hankaloittaa tai voi estää liikuntaan osallistumisen.

...se on välillä ongelma, et saako sitä avustajaa...jos sattuu, et kukaan ei pääse. Et sit välillä en oo lähtenytkään, jos en oo saanut. (H3.)

Taloudelliset tekijät

Harrastuksen edullisuus tukee liikuntaan osallistumista.

...jos on edullinen laji, niinkun mun tanssi tällä hetkellä, suurin satsaus on kengät, ja tanssitunnit on hyvinkin edullisia, ja varsinkin kun on nuori, niin on vielä edullisempia, niin just se, että se edullisuus on mahdollistaja. (H1)

Toi ratsastushan on kallis harrastus. Toki se on kallis kaikille. Jos olis toinen harrastus, joka kustantais yhtä paljon niin ei varmaan onnistuis, mut yksi menee. Mielellään ne harrastukset saisi olla tietysti halvempia. (H2äiti)

Vammaisurheilu vaatii taloudellisia resursseja ja sponsoritukia, joiden puute voi estää urheiluun osallistumista. Vammaisurheilun apuvälineiden kustannukset ovat korkeat ja sponsorien löytäminen vaatii töitä. Myös maajoukkueen ulkopuoliset ulkomaanmatkat ovat urheilijalle menoerä.

...sit nää pelituolit ja muut niin ne maksaa hirveesti. Et niissä on hommaa, et löytää sponsoreita. Et jos ei löydä, ei kellään oo niinku varaa maksaa kymppitonni pelituolista. Et se on ollut aina vähän ongelma. Ja toinen on nää ulkomaanmatkat. Et jos ei oo maajoukkuematka niin sit ne on omakustanteisia. Et sit jos ei oo vaan rahaa niin ei pysty lähteen. Et välil se on vähän ongelma. (H3.)

Mahdollisuudet osallistua liikuntaan

Haastateltavista kaksi koki omat liikuntamahdollisuutensa hyväksi ja yksi kohtalaisiksi. Näkövammaisen nuori tulkitsi nuorille näkövammaisille kohdennetun soveltavan liikunnan tarjonnan riittämättömäksi, mutta omat liikuntamahdollisuutensa hyväksi, koska hän hyödyntää yleisiä liikuntapalveluita.

...ihan hyväksi koen mahdollisuudet, että tota ei niinkun kuitenkaan oo silleen...tai oon päässy kokeileen monen tyyppisiä lajeja ja näin, et okei, jotkut lajit nyt on silleen, että tulee vaan realiteetit vastaan, et ei ehkä ole fiksua, mut kuitenkin on paljon mahdollisuuksia, ja varsinkin jos ei takerru siihen, että mitä tarjotaan pelkästään soveltavassa liikunnassa. Jos siihen takertuis, niin sit ne ois aika huonot ne mahdollisuudet...tasojuttu ja sit se, että sitä tarjontaa on niin vähän. Että tosi monet niistä on senioreille, liikuntavammaisille tai kehareille, että ei oo niinkun nuorille näkkäreille hirveesti mitään. (H1.)

Yleisten liikuntapalveluiden käyttäminen tukee liikuntaan osallistumista ja lisää mahdollisuuksien tasa-arvoa. Kaikille avointen ryhmien joukosta ei kuitenkaan välttämättä ole helppoa löytää itselle sopivaa ja mieluista harrastusta. Toinen haastateltava (H2), joka harrastaa soveltavan liikunnan ryhmissä, oli kokeillut myös useita kaikille avoimia ryhmiä,

mutta ei ollut löytänyt niistä itselleen soveltuvaa harrastusta. Hän koki omat harrastusmahdollisuutensa kohtalaisiksi. Haastateltavan äidin mukaan haasteena on erityisesti hengitys- ja verenkiertoelimistöä kuormittavan ja fyysiselle toimintakyvylle soveltuvan mieluisan lajin löytäminen.

Näähän on nyt hyviä nää nykyiset harrastukset, mutta sit ku pitäis saada sellasta liikuntaa, joka rasittas niinku hengitys- ja verenkiertoelimistöä, ja johon fyysiset kyvyt antas myöten, niin sellasta on hankala löytää. Sitä me ollaan sun koulun fyssarin kanssa mietitty, että mikä vois olla sellanen, joka rasittas hapenottokykyä. Et se kuntosaliharjoittelu koulussa, pyöräily ja kävely juoksumatolla, semmoset on, mutta ei se oo niinkun sellasena vapaa-ajan harrastuksena. Et siinä varmaan tulee myöhemmin olemaan haastetta. (H2äiti.)

Vammaisurheilun harrastamista tukee taloudelliset resurssit, mahdollisuus avustajatunteihin ja kuljetuspalvelumatkoihin sekä pääkaupunkiseudulla asuminen. Haastateltava (H3) kokee olevansa hyvässä asemassa.

No mulla mahollisuudet koen tosi hyviksi. Esim. verrattuna joihinkin muihin, jotka ei vaikka saa avustajatunteja tai ei oo rahaa matkoihin tai muuhun...Et pääsee montaa lajia harrastamaan ja terveydentila sallii. Ja sit just tää et asuu Helsingissä et tääl on kaikki. Verrattuna johonkin, joka asuu vaikka jossain kauempana tai syrjässä. Et isoin ongelma ehkä on just nää avustajat ja kuljetukset, mitkä tuottaa ongelmaa...muuten siis tosi hyvinä.

Seuraavassa taulukossa on kokoavasti kuvattu vammaisten tyttöjen kokemat liikuntaan osallistumisen mahdollistajat ja esteet.

	Liikuntaan osallistumisen mahdollistajat	Liikuntaan osallistumisen esteet
Yksilötekijät:		
Aikomus harrastaa liikuntaa	Voi johtaa tavoitteiden asettamiseen	
Asenne liikuntaa kohtaan	Liikunta ylläpitää terveyttä, on hyödyllistä ja hauskaa	Ulossulkeva ja liian suorituskeskeinen ympäristö voivat vaikuttaa negatiivisesti liikunta-asenteeseen
Motivaatio	-Korkea liikuntamotivaatio -Urheilussa motivoi itsensä haastaminen	Liikuntatarjontaan liittyvät tekijät, kuten liian vaativaksi

		koettu toiminta, voivat heikentää liikuntamotivaatiota
Minäpystyvyys	-Usko omaan liikunnalliseen pätevyYTEEN ja kehittyMis-mahdollisuuksiin, oman potentiaalin tunnistaminen -Halu testata omia rajoja -Aiemmat onnistumisen kokemukset -Epävarmuuden tunteen hyväksyminen	Ympäristötekijät, kuten suorituskeskeiset koululiikuntatunnit, voivat heikentää minäpystyvyyden kokemusta
Terveydentila	Hyvä terveydentila	Vamma rajaa tiettyjä lajeja mahdollisuuksien ulkopuolelle
Kunto	Hyvä kunto	-Harrastuksen vaatimuksista riippuen voi olla estäjä -Vammaisurheilijalla palautuminen
Sosiaalisuus	Ryhmään mukaan kuuluminen, vertaistuki, uudet kaverit	
Tieto liikuntatarjonnasta	-Kyky etsiä tietoa liikuntatarjonnasta -Verkostot, jotka tarjoavat tietoa liikuntatarjonnasta -Yleisen liikuntatarjonnan hyödyntäminen	-Vaikeasti saavutettavissa oleva, puutteellinen tieto liikuntatarjonnasta -Vammaisurheilussa vaikeus löytää uusista harrastajista vastaavaa tahoja tai yhteyshenkilön puuttuminen
Aika	Harrastus, jonka aikavaatimukset soveltuvat harrastajan elämäntilanteeseen ja ajankäyttöön	Jos liikkujalla useita harrastuksia, liikuntaharrastus, joka vie liikaa aikaa ja vaatii paljon sitoutumista, estää osallistumisen
Ympäristötekijät:		
Perhe	-Vanhemmat kannustavat ja rohkaisevat osallistumaan liikuntaan ja kuljettavat harrastuksiin	

	-Sisarukset kannustavat esimerkin kautta osallistumaan liikuntaan	
Muiden ihmisten tuki	-Liikunnanopettajan, -ohjaajan ja valmentajan tuki -Vertaistuki, harrastuksen kautta saadut uudet kaverit	-Valmennuksen puute -Liikuntatunnilta ulossulkeminen
Liikuntatarjonta	-Laji/ liikuntamuoto, joka tarjoaa liikkujan taitoihin nähden sopivasti haasteita -laji, joka ei ole kilpailullinen -mahdollisuus kilpailla -pätevä ja kannustava ohjaaja, joka osaa soveltaa ja jonka kanssa yhteistyö toimii -Yleisten liikuntapalveluiden hyödyntäminen -Yleisissä ja soveltavan liikunnan ryhmissä pieni ryhmä koko -Vammaisurheilun joukkuelajeissa riittävän suuri määrä harrastajia	-Kilpailullinen laji -Laji, joka ei ole kilpailullinen -Erytisryhmät: liian helpoksi koettu toiminta -Yleiset ryhmät: erityistarpeiden huomiotta jättäminen ja ohjaaja, joka on arka soveltamaan -Vammaisurheilussa: alkuun pääsemisen vaikeus, harrastajien ja aloittelijoiden riittämätön tuki, apuvälineiden korkeat kustannukset ja saatavuus
Ympäristö	-Läheinen sijainti -Voi sijaita kauempana, jos käytössä on kuljetuspalvelumatkoja ja sopiva ryhmä löytyy kauempaa -Harrastuspaikan esteettömyys	-Esteelliset harrastuspaikat -Kaukainen sijainti
Koulu	-Liikunnanopettaja, joka huomioi jokaisen ja tekee vammattomien ryhmässä liikkumisen mielekkääksi -Luokkakavereiden tuki	-Liikuntatunnilta ulossulkeminen -Liikunnanopettaja, joka ei sovelta liikuntaa vammaiselle liikkujalle soveltuvaksi -Koulu, jossa ei tueta vammaisurheilun harrastamista
Kuljetuspalvelut	-Tukevat itsenäistä liikuntaan osallistumista	Kuljetuspalvelumatkojen puute tai rajallinen määrä

	-Myös vanhemmat kuljettavat harrastuksiin -Oma auto mahdollistaa muista riippumattoman harrastuksiin osallistumisen	
Henkilökohtainen avustaja	Auttaa harrastuksessa ja taksilla kulkemisessa	Avustajan puute
Taloudelliset tekijät	Harrastuksen edullisuus	Vammaisurheilussa: apuvälineiden korkeat kustannukset, ulkomaanmatkat, haasteet sponsorien löytämisessä

Taulukko 4: Liikuntaan osallistumisen mahdollistajat ja esteet

12 Vammaisten tyttöjen tulkinnat vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioista

Luvussa 12.1 vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni ja kuvailen vammaisten tyttöjen tekemiä tulkintoja urheilujulkaisujen vammaisurheilijoiden representaatioista. Luvussa 12.2 kerron, millaisia tulkintoja vammaisurheilijoiden representaatiot herättivät ulkonäöstä vammaisilla tytöillä. Luvussa 12.3 esitän yhteenvedon vammaisten tyttöjen tekemistä keskeisimmistä tulkinnoista.

12.1 Vammaisurheilijan representaatiot

Vammaisurheilun vähäinen medianäkyvyys huolestutti haastateltavia. Paralympialaisten, muun vammaishuippu-urheilun ja etenkin vammaisurheilun rajallinen näkyvyys medioissa ei välitä vammaisurheilusta motivoivaa kuvaa ja voi heikentää motivaatiota osallistua vammaisurheiluun.

...ja sit tulee niinku paralympialaisten aikaan sellanen olo, että hei, kiitti vaan, onpa tää, että siel on niinku isot kisat menossa ja näytetään joku selostamaton kooste jostain. Saati sitten muuta vammaisurheilua vielä vähemmän. Se ei ainakaan hirveen motivoivana välitä sitä urheilun puolta. Et ei sen perusteella kyllä ihme, jos vammaisurheilu ei innosta. (H1.)

Eniten näkyvyyttä annetaan vammaisurheilijoille, jotka muistuttavat vammattoman urheilijan ideaalia eli niille urheilijoille, joiden vamma on vähiten näkyvissä. Vamma saatetaan myös piilottaa tai sitä kaunistellaan.

...yleensä niitä keillä on vähiten vammaa, kuvataan paljon enemmän kuin niitä, jotka on vammaisempia. Et yleensä siel on just ne proteesijuoksijat tai ylimmän luokan ratakeliaajat.

Niinku enemmän ns. standardien mukasia. Et ei oo hyvä...Lajin x pelaajia ei paljon näy, ei boccian pelaajiakaan. Ne vähän tästä valtamediasta suljetaan. Et aina on se joku hyvännäköinen juoksija, jolta vaan puuttuu yks jalka tai käsi. (H3.)

...ehkä niitä enemmän vammaisia vähän niinku peitellään. Sit välil just kans näkee noillakin vammaisurheilijoilla, joita eniten kuvataan mediassa, että vammaa peitetään tai kaunistellaan. Et ei sekään hyvä. (H3.)

Naisvammaisurheilijoista eniten näkyvyyttä annetaan nuorille naisille. Haastateltava (H3) tulkitsee niiden houkuttelevan enemmän lukijoita, sillä ”nuorten naisurheilijoiden kuvat on myyviä”. Vähäisen näkyvyyden lisäksi media luo omalta osaltaan myös muita rajoitteita vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiselle. Stereotyyppiset mediarepresentaatiot vammaisurheilijoista, jotka kuvaavat urheilijan yli-inhimillisenä ja korostavat sankaruutta ja urheutta, eivät motivoi osallistumaan liikuntaan tai urheiluun.

...mä en suoraan nää niitä kuvia, mut tuleeahan sitä helposti jo ihan vammaisurheilijoiden mediateksteistä sellanen esiin, että sitä korostetaan samaan tapaan kuin jotain supersankarijuttua. Siit tulee vähän semmonen kuvaus, että noi on jotain superihmisiä ja yli-inhimillisiä. Tulee tavallaan sellanen supersankari -fiilis. Kyl mä nään sen aika huonona, jos näin ajatellaan...että helposti vammaisurheilusta näytetään vaan se puoli, kun on ne niin sanotut sankarit, jotka tekee asioita. Sit tulee sellanen olo tai voi tulla, jos vammaisurheilu kiinnostaa, että ei ne oo mitään tavallisia kuolevaisia, en mä rupee tekemään mitään. Et ei median kuvaukset houkuttele liikkumaan. (H1.)

Just aina se, että tuodaan esille se hirvee urheus ja että kauheet taistelut on joutunut käymään ja kaikkee sellaista. Ettei voi vaan olla ja urheilla ja sitten tulla hyväksi, ja saada arvostusta näin, vaan siel pitää aina olla joku tarina. (H3.)

Media ei myöskään tue vammaisurheilun tasa-arvoista asemaa liikunta- ja urheilukulttuurissa. Vammaisurheilijoille annetaan tunnustusta harvemmin kuin vammattomille urheilijoille ja tunnustuksen saaminen on hitaampaa.

...jos niinku miettii, kuinka kauan siinäkin meni, että Leo-Pekka Tähti sai tunnustusta, niin tavallaan tulee se fiilis, että no okei, toinen on tehnyt ihan älyttömästi kaikkee työtä, ja sit vasta monen vuoden päästä tulee se itse tunnustus. Ei se median vaikutus mitään kannustavaa oo tähän et vammaisurheilu oikeesti huomioitas. (H1.)

Haastateltavat peräänkuuluttivat vammaisurheilijoiden realististen mediarepresentaatioiden tärkeyttä. Realistiseksi representaatioksi tulkittiin kuvaus, joka korostaa itse urheilusuoritusta

sankaritarinan ja vammaisuuden sijaan. Tämänkaltaiset representaatiot motivoivat osallistumaan liikuntaan ja urheiluun.

...olis mahtavaa, jos media kuvais siitä näkökulmasta, että vammaisuutta ei nosteta millekään jalustalle. Et se on vaan asia, joka on kyllä vaikuttamassa siihen, mut se ei oo kuitenkaan se, että onpa ihme, kun olen vammainen ja menen urheilemaan. Enemmän kaipaen realistista vammaisurheilua ja -liikuntaa, ilman sankaritarinoita. Se olis motivoivaa. (H1.)

...ettei nostettas vammaisia jollekin pystille. Ettei kuvata jumaliksi tai mitään. Et kuvataan ihan vaan sitä urheilua ja niitä suorituksia. (H3.)

Mediassa näkyvyyttä saa eniten vammaishuippu-urheilu, jolloin vammaisurheilun kilpailullisuus korostuu, mikä ei innosta kaikkia liikkuja osallistumaan liikuntaan tai urheiluun.

...tulee helposti se fiilis, että vammaisia painostetaan saman tien urheiluun. Painostetaan kilpailemaan, vaikka sitä ei kukaan suoraan sanois, mutta tulee sellanen kuva, kun on vaan vammaisurheilijoita mediassa eikä liikkuja. Niin ei tavallaan oo liikkujista mitään. (H1.)

Vammaisliikkujien mediarepresentaatiot sen sijaan motivoisivat osallistumaan liikuntaan ja vähentäisivät ennakkoluuloja vammaisuudesta.

Pitäs olla enemmän juttuja vammaisliikkujista. Muuten tulee helposti se, että ei syty sitä kipinää lähtee liikkumaan. Pitäs oikeesti mun mielestä ihan korostetusti vaan sitä vammaisliikuntaan tuoda esiin, ihan vaan sen takia, että saatais niitä käsityksiä muutettua siitä. Nää vammaisliikkujien kuvat ja tekstit vois motivoida useampia kuin pelkästään vammaisurheilijoiden vastaajat. (H1.)

Olis se niinku hyvä, että myös vammaisia liikkuja tuotas esiin. Et ihmiset sais just tietää tästäkin puolesta. Ettei olis mitään ennakkoluuloja ja et vammasetkin on ihmisiä. Ois se hyvä, että kaikil tavoil ois näkyvyyttä. (H3.)

Yksi haastateltava toi myös esiin kaikille avointen liikunnan ja urheilun teemojen puutteen valtamediassa. Hän kaipasi valtamediaan liikunnan ja urheilun integraation ja inklusion kokemuksia, jotka sekä konkretisoisivat termien sisältöjä että kannustaisivat osallistumaan kaikille avoimeen liikuntaan ja urheiluun.

...mediassa ei puhuta integraatiosta tai inklusiosta liikunnassa ja urheilussa. Se on asia, mikä ois kiva niinku olla esillä, se vois ehkä rohkaista ihmisiä, jos olis enemmän kokemuksia integraatiosta, jotka myös julkaistaan valtamedioissa. Jos just niinku alan ihmiset puhuu keskenään, se ei välttämättä koskaan konkretisoidu kaikille, että mitä se parhaimmillaan voi olla ja myös, että toki pitää puhua siitä, mitä ongelmia siitä voi tulla vastaan. Koska yleensä ne on niitä sankaritarinoita mediassa, ei aina kerrota sitä, että voi käydä niin, että ohjaaja ei ole paras mahdollinen tai muuta vastaavaa, ja sit tavallaan kun käviskin sellanen omalle kohdalle, niin oliskin silleen, että ei tää kyl oo näin. Et tuota sekä hyviä että huonoja kokemuksia integraatiosta tai inklusiosta liikunnassa esiin. Se olis motivoivaa kun realismia olis. (H1.)

Haastateltavien suhtautuminen median representoimiin vammaisurheilijoihin roolimalleina ja samaistumisen kohteina vaihteli. Yksi haastateltava koki, ettei pysty samaistumaan median kuvaamiin nais- tai miesvammaisurheilijoihin. ”En edes halua samaistua, kun mulla ei ole muutenkaan sitä, että haluan olla urheilija...myös se, että eihän siihen voi mitenkään samaistua, kun on vaan niitä miesroolimalleja siellä mediassa.” (H1.) Kahdelle haastateltavalle puolestaan sekä nais- että miesvammaisurheilijat voivat olla roolimalleja ja esikuvia. Roolimalli edustaa tyypillisesti samaa lajia, jota liikkuja tai urheilija itse harrastaa.

Voi olla yhtä lailla mies esikuvana, ei oo mulle sukupuolikysymys. Kun vammaisurheilussa mies ja nainen voi ainakin x: ssa (laji) päästä samalle tasolle niin ei siinä oo fyysisesti mitään estettä. (H3.)

Mies- ja naisratsastajat voivat olla roolimalleja kumpiki (H2).

Vieraiden lajien urheilijoihin on vaikeampi samaistua...ratsastuskoulusta on samasta ryhmästä ollut mukana paralympialaisissa pari kilpailijaa, että siellä on aika hyviä esikuvia...et sinne on mahdollisuus päästä, jos haluaa. (H2äiti.)

Vammattoman naisurheilijan mediarepresentaatiot voivat motivoida ja innostaa osallistumaan liikuntaan ja urheiluun. Vammaiselle liikkujalle vammaton naisurheilija ei kuitenkaan voi toimia roolimallina eikä häneen pysty samaistumaan. Joissakin tapauksissa vammattoman naisurheilijan representaatiot saattavat myös lisätä vammaisen liikkujan ulkonäköpaineita ja itsekritiikkiä.

Ehkä vammaton naisurheilija voi toimia vähintään neutraalina tai jopa mahdollistajana, koska kuitenkin media näyttää vammattomankin liikkujan aktiivisen elämäntavan edustajana, ja aktiivinen elämäntapa taas on hyödyllinen ja motivoiva riippumatta tän henkilön vammaisuudesta tai sen puuttumisesta...Niin et motivoida kyllä voi, sitä ei ehkä

voi suoraan oikeen kokea roolimalliksi, koska kuitenkin urheilun puolella on selkee jako vammaiset ja vammattomat... Yksittäistapauksissa voi kyl olla estäjä, koska vammaisena voi sit tulla olo, ettei joku vammattoman liikkujan tai urheilijan tekemä asia onnistu vamman takia. (H1.)

...voi motivoida niinku just tää (kuva 8.), mutta ei, ei pysty toimimaan roolimallina. En pysty samaistumaan. Se voittajafiilis voi motivoida, sellasta, että on ylittänyt itensä ja kaikki rajat...et sais sen oman voittamisen fiiliksen. Et ei voi kattoo silleen niinku ulkonäköö et oispa nyt yhtä hyväks kunnossa...Kylhän siinä välil tulee sellanen ku kattoo jotain, et tulee just niitä ulkonäköpaineita, tai jotenkin harmittaa, ettei voi ite näyttää samalta. Välil siin on silleen. Mut kyl ne siis motivoikin. Se on vähän kakspiippusta. Et vaik ei voi varsinaisesti samaistua, kun voi tuoda ne ulkonäköpaineet, niin voi kuitenkin motivoida. (H3.)

12.2 Vammaisten tyttöjen tulkinnat ulkonäöstä

Vammaisurheilijoiden mediarepresentaatiot kannustivat haastateltavia pohtimaan ulkonäköön liittyviä seikkoja. Omaan ulkonäköön suhtautumisen koettiin vaikuttavan liikuntaan ja urheiluun osallistumiseen. Siinä missä epävarmuus omasta ulkonäöstä vaikuttaa negatiivisesti liikuntaan ja urheiluun osallistumiseen, itsevarmuus ja oman ulkonäön hyväksyminen tukevat liikuntaan ja urheiluun osallistumista. Iän myötä oman ulkonäön hyväksyy helpommin kuin nuorempana.

Se vaikuttaa, mitkä ajatukset yleisesti on omasta ulkonäöstä. Niinkun nykyään itsevarmuus, semmonen tietty, voi olla silleen, että tää on ihan niinkun fine tää ulkonäkö, mut sit taas joskus voi olla se, että jos tavallaan on epävarma siitä, kokeeko olevansa jonkun itselle sopivan tyylin näkönen tai hyvännäköinen, niin toki se vaikuttaa siihen, mihin tästä sit menee, tai meneekö ylipäätään johonkin harrastukseen. (H1.)

Ikä vaikuttaa sinänsä aika paljonkin loppujen lopuksi, oli sit näkövammainen tai ei. Tästä asiasta en oo koskaan nähnyt ainuttakaan roolimallia, en ole nähny kenenkään tai itteni ulkonäköö. (H1.)

Nuoruuteen ja monesti myös vammaisuuteen liittyy ulkonäköpaineita, joita median koettiin lisäävän. Ulkonäköpaineita voi vahvistaa paitsi median representoimat naiskuvat, myös mediatekstit.

Kyl media lisää ulkonäköpaineita. Ja vaik sen kieltäs iteltään, niin on se koko ajan sellasta passiivista, et sitä vaan tulee joka paikasta. Sit just se, kun nostetaan ne tietyt parhaat sinne esille. Et ne vaan näkyy. (H3.)

Ite kuvista mulle ei tuu ulkonäköpaineita, koska mä en tavallaan niinku suoraan nää niitä kuvia. Mut myös mediateksteistä välittyy jo paljon ja tekstit vaikuttaa ulkonäköajatuksiin. Että tavallaan se voi olla jopa vaikeempaa, koska mielessä pystyy helpommin kuvittelemaan jonkun yli-ihmisen, joka näyttää hyvältä ja osaa. Et tavallaan just silleen, että jopa ne kuvat vois toisaalta tuoda siihen jonkunlaista realiteettia. (H1.)

Haastateltavien mukaan urheilijaa ei tulisi arvioida ulkonäön perusteella eikä ulkonäön pitäisi vaikuttaa urheilijan näkyvyyteen. Urheilijan ei myöskään tarvitse täyttää perinteisiä kauneusihanteita ollakseen hyvä urheilija tai roolimalli. Vammattomat ihmiset sen sijaan näyttävät määrittelevän suhtautumistaan vammaiseen henkilöön ulkonäön perusteella, kuten yksi haastateltava (H3) toi esiin. Vammaiseen henkilöön suhtaudutaan myönteisemmin ja hän saa enemmän positiivista huomiota sekä parempaa palvelua, jos hän näyttää hyvältä ja on pukeutunut asiallisesti. Vähemmän laittautunutta vammaista henkilöä puolestaan vältellään enemmän.

...ku et on vammanen, niin tosi paljon vaikuttaa, miltä sä näytät. Että oot sä niinkun sellainen, voi voi, tossa menee tollanen raukka vammainen, vai et otetaanko sut tosissaan. Se miltä sä näytät vaikuttaa tosi paljon. Et miten niinku on pukeutunut ja et näyttääkö hyvältä. Et ihmiset ottaa enemmän tosissaan, jos on paremman näkönen ja saa enemmän huomioo...tätä huomaa niinkun ihan jokapaikassa. Jos menee vaikka kauppaan ja sit ei välttämättä oo jaksanut panostaa, niin sit ei välttämättä saa palveluu, kassa ei välttämättä huomioi juuri ollenkaan tai sit ne puhuu niinkun avustajalle, jos on avustajan kanssa. Mut sit jos on silleen ns. ihmisen näkönen, niin sit taas saa paljon enemmän huomiota ja parempaa palvelua. Ihmiset niinku ei välttele niin paljon. Et se on vähän väärin. (H3.)

12.3 Yhteenveto

Haastateltavien tulkinnat urheilujulkaisujen vammaisurheilijoiden representaatioista olivat monimuotoisia ja toivat esiin useita teemoja, jotka voivat vaikuttaa liikuntaan osallistumiseen joko mahdollistavasti tai estävästi. Estäviä teemoja oli selvästi mahdollistavia teemoja enemmän. Haastateltavien näkökulmasta vammaisurheilun vähäinen medianäkyvyys ei välitä vammaisurheilusta motivoivaa kuvaa. Kaikki urheilijat eivät myöskään saa näkyvyyttä tasapuolisesti, vaan media antaa enemmän huomiota urheilijoille, joiden vamma on vähiten näkyvissä. Naisvammaisurheilijoista näkyvyyttä saavat tyypillisesti nuoret naiset, ”vanhemmat naiset jätetään syrjään” (H3). Median ei niin ikään koettu edistävän vammaisurheilun valtavirtaistamista ja tasa-arvoista asemaa liikunta- ja urheilukulttuurissa.

Vammaisurheilijoille annetaan tunnustusta ja huomiota mediassa harvemmin kuin vammattomille urheilijoille, vasta vuosien työn ja menestyksen seurauksena.

Niin ikään stereotyyppiset supercrip -representaatiot vammaisurheilijoista eivät motivoi osallistumaan liikuntaan tai urheiluun. Sen sijaan vammaisurheilijan realistiset representaatiot, joissa korostetaan urheilusuoritusta ja saavutuksia, koettiin kannustaviksi. Kahdelle haastateltavalle sekä nais- että miesvammaisurheilijat voivat toimia roolimallina ja esikuvana kun taas yksi haastateltava koki, ettei pysty samaistumaan median kuvaamiin vammaisurheilijoihin ja etenkin miesvammaisurheilijoihin. Vaikka vammattoman naisurheilijan representaatiot voivat motivoida osallistumaan liikuntaan ja urheiluun, vammaton naisurheilija ei kuitenkaan voi toimia roolimallina eikä samaistumisen kohteena. Vammattoman naisurheilijan representaatiot saattavat niin ikään lisätä vammaisen liikkujan ulkonäköpaineita ja itsekritiikkiä, etenkin, jos liikkuja vertaa ulkonäköään ja taitojaan vammattomaan urheiluun. Median koettiin myös yleisemmin lisäävän ulkonäköpaineita. Sen sijaan myönteinen suhtautuminen omaan ulkonäköön ja itsevarmuus kannustavat vammaista liikkujaa osallistumaan liikuntaan ja urheiluun.

Haastateltavat kiinnittivät huomiota myös vammaisliikkujien representaatioiden puuttumiseen mediakuvastossa. Medianäkyvyys keskittyy vammaishuippu-urheiluun ja korostaa vammaisurheilun kilpailullisuutta. Kilpailullisuus ei kuitenkaan motivoi kaikkia liikkujia osallistumaan liikuntaan ja urheiluun. Vammaisliikkujien representaatioilla olisi puolestaan haastateltavien mukaan potentiaalia motivoida useita ihmisiä ja ne muuttaisivat käsityksiä vammaisuudesta sekä vähentäisivät ennakkoluuloja. Valtamedian toivottiin nostavan esille myös liikunnan ja urheilun integraation ja inklusion teemoja, sillä niiden koettiin kannustavan kaikille avoimeen liikuntaan ja urheiluun osallistumiseen.

13 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitkä tekijät mahdollistavat tai estävät vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumista ja millaisena he kokevat omat mahdollisuutensa osallistua liikuntaan. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, millaisia representaatioita urheilujulkaisujen kuvat rakentavat vammaisista naisurheilijoista -ja liikkujista ja millaisia tulkintoja vammaiset tytöt tekevät urheilujulkaisujen tavoista kuvata vammaisia urheilijoita. Vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä on tutkittu lähes pelkästään ”sukupuolettomasti” keskittymällä vammaisiin lapsiin ja nuoriin ryhmänä, minkä vuoksi aiempia tutkimuksia, joissa tarkastellaan vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä, on löydettävissä niukasti. Aiemmissa tutkimuksissa ei ole myöskään noussut esiin mahdollisia eroja tytöille ja pojille merkityksellisten tekijöiden välillä.

Vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioita ei ole Suomessa juurikaan tutkittu lukuun ottamatta Erikssonin ja kumppaneiden (2017) tutkimusta. Kansainvälinen mediaurheilututkimus on puolestaan tarkastellut eniten paralympiaurheilijoita. Tästä huolimatta vammaisten naisurheilijoiden mediarepresentaatioihin keskittyvä tutkimus on edelleen vähäistä.

Luvussa 13.1 tarkastelen opinnäytetyön tuloksia. Ensimmäisessä alaluvussa peilaan työn löydöksiä vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumisen mahdollistajista ja esteistä aiempaan tutkimustietoon, ja pohdin PAD -mallin toimivuutta työn viitekehystenä. Luvussa 13.1.2 tarkastelen vammaisten tyttöjen tekemiä tulkintoja vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioista tutkimustiedon valossa. Keskityn erityisesti paralympiaurheilijoihin, koska sekä aiempi tutkimustieto että medianäkyvyys painottuvat paralympialiikkeeseen ja paralympiaurheilijoihin. Luvussa 13.1.3 käsittelen vammaisten tyttöjen kokemia ulkonäköpaineita, median roolia ulkonäköön suhtautumisessa ja ulkonäköön suhtautumisen vaikutusta liikuntaan osallistumiseen. Luvussa 13.2 arvioin tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Lopuksi esitän jatkotutkimusehdotuksia.

13.1 Tulosten tarkastelu

13.1.1 Liikuntaan osallistumisen mahdollistajien ja esteiden tarkastelu

Yksilötekijöistä aikomus harrastaa liikuntaa on keskeinen tekijä, sillä kaikki muut PAD-mallin tekijät vaikuttavat yksilön aikomukseen harrastaa liikuntaa (Bloemen ym. 2015; Van der Ploeg ym. 2004). Aikomus harrastaa liikuntaa voi johtaa tavoitteiden asettamiseen, kuten haluun oppia jotakin. Halu oppia uusia taitoja on puolestaan liikuntaan osallistumista tukeva tekijä (esim. Matheri & Frantz 2009). Tämän tutkimuksen kolme haastateltavaa harrastivat kaikki liikuntaa ja siten haastateltavilla aikomus harrastaa liikuntaa oli jo lähtökohtaisesti olemassa. Tutkimuksen tulokset olisivat luultavimmin erilaiset, jos osa tai kaikki haastateltavista olisivat olleet liikuntaa harrastamattomia. Tällöin on mahdollista, että liikuntaan osallistumisen esteet olisivat painottuneet mahdollistajia enemmän eikä aikomusta liikunnan harrastamiseen esteiden vuoksi ole joko herännyt tai aikomus ei ole johtanut osallistumiseen.

Haastateltavien asenne liikuntaa kohtaan oli positiivinen. Liikunta koettiin hauskaksi, hyödylliseksi ja sen tulkittiin ylläpitävän terveyttä. Useissa aiemmissa tutkimuksissa (esim. Shields & Synnot 2016; Matheri & Frantz 2009) on todettu, että positiivinen asenne liikuntaa kohtaan ja harrastamisen hauskuus tukevat liikuntaan osallistumista. Niin ikään Verchurenin ja kumppaneiden tutkimuksen (2012) mukaan ymmärrys fyysisen aktiivisuuden ja liikuntaan osallistumisen tuomista terveyshyödyistä kannustaa vammaisia nuoria osallistumaan liikuntaan. Sen sijaan negatiiviset kokemukset voivat vaikuttaa heikentävästi liikunta-asenteeseen ja estää liikuntaan osallistumisen (Shields ym. 2012). Haastateltavien mukaan

ulossulkemisen kokemukset ja suorituskeskeinen ympäristö vaikuttivat heikentävästi liikunta-asenteeseen. Erityisesti koululiikuntatuntien ja liikunnanopettajan merkitystä korostettiin. Myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Matheri & Frantz 2009) on painotettu koululiikuntatuntien tärkeää roolia myönteisen liikunta-asenteen ylläpitämisessä ja vahvistumisessa.

Liikuntaan osallistumista tukee korkea liikuntamotivaatio. Liikuntaan osallistumisessa haastateltavia motivoi erityisesti itsensä haastaminen. Myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Buffart, Westendorp, van den Berg-Emons, Stam & Roebroek 2009) itsensä haastamisen sekä tavoitteiden asettamisen ja harrastuksesta nauttimisen on todettu lisäävän liikuntamotivaatiota.

Minäpystyvyyden on todettu olevan yhteydessä liikunta-aktiivisuuteen (Hirvensalo ym. 2015). Haastateltavien minäpystyvyyttä lisäsi muun muassa usko omaan liikunnalliseen pätevyYTEEN ja kehittymismahdollisuuksiin sekä aiemmat onnistumisen kokemukset liikunnassa. Aiemmat tutkimukset (esim. Verschuren ym. 2012) ovat osoittaneet pätevyYden kokemusten ja itsevarmuuden tukevan liikuntaan osallistumista. Parhaimmillaan liikuntaan osallistuminen puolestaan voimaannuttaa ja lisää liikkujan minäpystyvyyttä (Frantz ym. 2011). Haastateltavien minäpystyvyyttä heikensivät koululiikuntatuntien suorituskeskeisyys, taitojen vertaaminen vammattomiin ja liian suuri tasoero omien ja saman ryhmän muiden liikkujien välillä. Myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Shields & Synnot 2016) on todettu, että vammaisen liikkujan taitojen vertaaminen vammattomiin ikätovereihin alentaa koettua pätevyYden tunnetta. Niin ikään tasoero muihin ja liikkujan kokemus omista puutteellisista taidoista (Shields & Synnot 2016), ulossulkemisen kokemukset (Verschuren ym. 2012) sekä vaivaantumisen tunteet (Buffart ym. 2009) heikentävät minäpystyvyyttä ja voivat estää liikuntaan osallistumista. Aiemmat tutkimukset (esim. Kang, Ragan, Zhu & Frogley 2007) ovat lisäksi osoittaneet, että muiden ihmisten virheelliset käsitykset vammaisen liikkujan toimintakyvystä ja taidoista alentavat liikkujan minäpystyvyyttä.

Useissa tutkimuksissa (esim. Bult, Verschuren, Jongmans, Lindeman & Ketelaar 2011) on osoitettu, että vammaisen liikkujan karkeamotorinen toimintakyky ja vamman vaikeusaste vaikuttavat liikuntaan osallistumiseen siten, että vaikeamman vamman omaavat kokevat liikuntaan osallistumisessa enemmän rajoitteita ja osallistuvat liikuntaan vähemmän. Tässä tutkimuksessa kaikki haastateltavat kokivat terveydentilansa ja kuntonsa pääosin liikuntaan osallistumisen mahdollistajiksi. Terveydentila voi kuitenkin rajata tiettyjä lajeja liikuntamahdollisuuksien ulkopuolelle, ja harrastuksen vaatimuksista riippuen kunto voi myös estää liikuntaan osallistumista.

Liikunnan sosiaalinen ulottuvuus on keskeistä. Haastateltavien liikuntaan osallistumista edisti ryhmään mukaan kuuluminen, vertaistuki ja uudet kaverit. Myös useat aiemmat tutkimukset (esim. Shields & Synnot 2016; Frantz ym. 2011; Matheri & Frantz 2009) ovat osoittaneet, että mukaan kuuluminen, muiden hyväksyntä ja uudet kaverit kannustavat osallistumaan liikuntaan.

Liikuntaan osallistumista edistää haastateltavien mukaan harrastus, joka sopii omaan ajankäyttöön ja elämäntilanteeseen. Jos liikkujalla on useita muita harrastuksia, haasteena voi olla ajan jakaminen harrastusten välillä. Tällöin on tärkeää, ettei harrastus vie liikaa aikaa, sillä useissa tutkimuksissa (esim. Frantz ym. 2011; Shields ym. 2012; Frantz ym. 2011; Buffart ym. 2009) ajan puutteen ja muiden prioriteettien on todettu estävän liikuntaan osallistumista.

Haastateltavien mukaan tieto soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun tarjonnasta on puutteellista ja vaikeasti saavutettavissa, mikä hankaloittaa ja voi estää liikuntaan ja urheiluun osallistumista. Löydös saa tukea useista aiemmista tutkimuksista (esim. Shields ym. 2012; Verschuren ym. 2012; Buffart 2009), joissa on osoitettu, että puutteellinen tieto tarjonnasta estää liikuntaan osallistumista. VAU on pyrkinyt vastaamaan tähän haasteeseen Löydä oma seura -palvelun avulla (VAU 2017). VAU:n internetsivuilta löytyvään palveluun on koottu urheiluseuroja ja toimijoita, jotka tarjoavat soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun harrastusmahdollisuuksia.

Perhe on tärkeä liikuntaan osallistumisen mahdollistaja. Myös useissa aiemmissa tutkimuksissa (esim. Matheri & Frantz 2009; Frantz ym. 2011; Li & Chen 2012; Shields ym. 2012; Shields & Synnot 2016) korostetaan perheen merkitystä vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisessa. Sosiaalisista vaikutteista vanhempien merkitys on olennaisin (Bloemen ym. 2015), kuten tässäkin tutkimuksessa tuli esiin. Vanhempien lisäksi myös sisarusten tuki kannustaa osallistumaan liikuntaan (esim. Shields ym. 2012).

Liikuntaan osallistumiseen vaikuttaa merkittävästi niin ikään liikunnanopettajan ja -ohjaajan sekä valmentajan ja ystävien tuki ja asenteet. Haastateltavat kokivat erityisesti liikunnanopettajan ja -ohjaajan sekä valmentajan tuen tärkeäksi. Aiemmissa tutkimuksissa (esim. Frantz ym. 2011; Li & Chen 2012; Shields & Synnot 2016) liikunnanopettajan, -ohjaajan ja valmentajan merkitystä on niin ikään korostettu. Haastateltaville tärkeää oli lisäksi vertaistuki ja liikuntaharrastuksen kautta saadut uudet kaverit. Löydös saa tukea useista aiemmista tutkimuksista (esim. Frantz ym. 2011; Shields ym. 2011; Li & Chen 2012), joiden mukaan kaverit ja vertaistuki kannustavat osallistumaan liikuntaan. Sen sijaan liikuntatunnilta ulossulkeminen ja valmennuksen puute voivat estää tai hankaloittaa liikuntaan osallistumista, kuten haastateltavat kuvasivat. Lisäksi muiden ihmisten negatiiviset asenteet ja vammaisen

liikkujan taitojen aliarviointi estävät liikuntaan osallistumista (Shields & Synnot 2016; Verschuren ym. 2012) kun taas muiden ihmisten positiiviset asenteet vammaista liikkujaa kohtaan edistävät liikuntaan osallistumista (Shields & Synnot 2016; Frantz ym. 2011). Myös terveydenhuoltoalan ammattilaiset saattavat vaikuttaa vammaisen henkilön liikuntaan osallistumiseen joko mahdollistavasti tai estävästi (Van der Ploeg ym. 2004). Erityisesti kuntoutusalan ammattilaiset voivat toimia tärkeässä roolissa vammaisen nuoren liikuntaan osallistumisen tukemisessa muun muassa tarjoten tietoa liikunnan tuomista terveyshyödyistä, soveltuvista harrastuspaikoista ja -ryhmistä sekä tukea myös mahdollisten apuvälineiden hankkimisessa. Vastaavasti puuttuva tuki ammattilaisilta voi estää liikuntaan osallistumista. (Buffart ym. 2009.)

Liikuntatarjontaan liittyy useita lajiin, lajin sisältöön, valmennukseen, ohjaukseen ja rakenteisiin liittyviä tekijöitä, jotka voivat mahdollistaa tai estää liikuntaan osallistumista. Kahdelle haastateltavalle mahdollisuus kilpailla oli tärkeää kun taas yhdelle haastateltavalle oli olennaista, ettei laji ole kilpailullinen. Myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Shields ym. 2012) on todettu, että vammaisten nuorten suhtautuminen liikuntaharrastuksen kilpailullisuuteen on kaksijakoista. Kaikkien haastateltavien liikuntaan osallistumista tuki kuitenkin laji, joka tarjoaa kyseiselle liikkujalle soveltuvia haasteita. Liikkujan taitoihin nähden sopiva laji onkin erittäin tärkeää, koska liian vaativa toiminta voi estää liikuntaan osallistumista (Verschuren ym. 2012). Yhden haastateltavan kokemukset osoittivat, että yleisten liikuntapalveluiden käyttäminen tukee liikuntaan osallistumista. Aiemmat tutkimukset (esim. Verschuren ym. 2012; Shields ym. 2012; Shields & Synnot 2016) tukevat löydöstä ja peräänkuuluttavat lisää kaikille avointa harrastustarjontaa, sillä sen puute voi estää tai hankaloittaa liikuntaan osallistumista. Lisäksi vammaisen nuoren osallistuminen kaikille avoimiin ryhmiin opettaa sekä vammattomia että vammaisia nuoria ymmärtämään erilaisuutta ja voi siten ehkäistä sosiaalista ulossulkemista (Frantz ym. 2011).

Ohjaajan merkitys liikuntaan osallistumisessa on niin ikään tärkeä. Haastateltavat kokivat pätevän ja kannustavan ohjaajan, joka osaa soveltaa liikuntaa ja jonka kanssa yhteistyö on sujuvaa, tukevan liikuntaan osallistumista. Myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Shields & Synnot 2016) on todettu, että ohjaajat, valmentajat ja liikunnan opettajat, jotka osaavat soveltaa liikuntaa ja huomioida vammaisen liikkujan tarpeet kannustavat osallistumaan liikuntaan. Niin ikään ohjaajan tai valmentajan vuorovaikutustaidot ja toimiva yhteistyö ohjaajan/ valmentajan kanssa edistää liikuntaan osallistumista (Verschuren ym. 2012). Lisäksi kuten tässä tutkimuksessa myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Shields ym. 2012; Verschuren ym. 2012) pienen ryhmäkoon on osoitettu tukevan liikuntaan osallistumista. Iso ryhmäkokoo sen sijaan saattaa estää ohjaajaa huomioimasta jokaista osallistujaa yksilöllisesti ja antaa osallistujille riittävästi aikaa (Verschuren ym. 2012).

Vammaisurheilun aloittamista hankaloitti vaikeus löytää uusista vammaisurheilun harrastajista vastaavaa yhteyshenkilöä tai tahoa tai näiden puuttuminen. Aloittelijat ja harrastajat kaipaavat tukea ja rohkaisua. Alkuun pääsemisen helpottaminen vammaisurheilussa ja uusien harrastajien tukeminen edesauttaisi myös uusien potentiaalisten vammaisurheilijoiden rekrytointia. VAU ja Paralympiakomitea ovat viime vuosina pyrkineet helpottamaan uusien vammaisurheilijoiden alkuun pääsemistä muun muassa erilaisten matalan kynnyksen tapahtumien avulla. Esimerkiksi syksyllä 2017 ensimmäistä kertaa järjestetyn Para Talent Dayn tavoitteena oli paitsi löytää uusia urheilijoita vammaisurheiluun, myös tukea heidän alkuun pääsemistään. Haasteena vammaisurheilussa on niin ikään apuvälineiden korkea hinta ja saatavuus. Lajista kiinnostuneelle kokeilijalle ei välttämättä löydy sopivaa apuvälinettä. Myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Li & Chen 2012; Frantz ym. 2011; Matheri & Frantz 2009; Buffart ym. 2009) on osoitettu, että apuvälineiden puute ja niiden korkeat kustannukset voivat estää liikuntaan osallistumista. Eri soveltavan liikunnan lajien ja vammaisurheilun kokeilemista helpottaa kuitenkin Soveltavan liikunnan apuvälinetoiminta, SOLIA, jonka kautta voi vuokrata soveltavan liikunnan apuvälineitä kokeilukäyttöön (Solia 2018).

Koululla ja erityisesti liikunnanopettajalla on merkittävä rooli liikuntaan osallistumisessa. Liikunnanopettaja voi vaikuttaa paitsi itse liikuntaan osallistumiseen, myös muun muassa liikkujan liikunta-asenteeseen, -motivaatioon ja minäpystyvyyteen. Haastateltaville liikuntaan osallistumista mahdollisti liikunnanopettaja, joka ei ulossulje vammaista liikkujaa tunnilta ja tekee vammattomien ryhmässä liikkumisen mielekkääksi soveltamalla liikuntaa liikkujan tarpeiden mukaisesti. Myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Matheri & Frantz 2009; Buffart ym. 2009) on todettu, että liikuntatunneille osallistuminen ja mukaan kuuluminen kannustavat osallistumaan liikuntaan. Normatiivista kyvykkyyttä perinteisesti painottavat koululiikuntatunnit, jotka antavat enemmän arvoa motorisille taidoille kuin muille taidoille, johtavat kuitenkin usein vammaisen liikkujan ulossulkemiseen liikuntatunnilta. Ulossulkeminen toiseuttaa vammaista liikkujaa ja alleviivaa erilaisuutta. (Fitzgerald 2005.) Lisäksi ulossulkemisen kokemukset jäävät herkästi liikkujan mieleen pitkiksikin ajoiksi ja voivat estää liikuntaan osallistumista. Seurauksena vammaisen liikkujan voi kokea itsensä puutteelliseksi eikä hän välttämättä opi elinikäistä liikunnallista elämäntapaa ja liikunnan merkitystä terveyden edistämässä. Hayley Fitzgerald (mt.) kyseenalaistaakin kyvykkyyteen liittyvät kapeat uskomukset ja peräänkuuluttaa koululiikuntatunneille laajempaa ymmärrystä kyvykkyydestä, joka antaa sijaa useille eri taidoille ja liikkujien ominaisuuksille.

Ympäristön esteettömyys on tärkeää yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien vuoksi ja hyödyksi jokaiselle. Esteettömyys ja harrastuspaikan läheinen sijainti tukevat liikuntaan osallistumista kun taas esteellinen ympäristö hankaloittaa tai estää osallistumisen. Myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Shields ym. 2012, Buffart ym. 2009; Matheri & Frantz 2009) on saatu vastaavia tuloksia. Pitkät etäisyydet harrastukseen on todettu (esim. Shields & Synnot

2016; Buffart ym. 2009) liikuntaan osallistumisen esteiksi, kuten tässäkin tutkimuksessa. Kauemmaksi ollaan kuitenkin valmiita lähtemään, jos liikkujalle sopiva ryhmä löytyy kauempaa ja hän käyttää kuljetuspalvelumatkoja. Kuljetuspalvelumatkat mahdollistavat itsenäisen liikuntaan osallistumisen. Myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Shields ym. 2012) niiden on todettu tukevan liikuntaan osallistumista kun taas kuljetuksen puute on yleinen este liikuntaan osallistumiselle (esim. Shields & Synnot 2016; Frantz ym. 2011; Matheri & Frantz 2009; Buffart 2009). Kuljetuspalvelumatkojen rajallinen määrä saattaa kuitenkin muodostua haasteeksi erityisesti usein harrastavilla, jolloin oman auton käyttö ja vanhempien apu kuljetuksessa tukevat liikuntaan osallistumista. Niin ikään henkilökohtainen avustaja mahdollistaa yhdenvertaiset harrastusmahdollisuudet vammaisille liikkujille.

Kuten myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Shields & Synnot 2016) on todettu, harrastuksen edullisuus tukee liikuntaan osallistumista. Sen sijaan perheen taloudelliset rajoitteet voivat hankaloittaa tai estää liikuntaan osallistumisen (Buffart ym. 2009; Verschuren ym. 2012; Shields ym. 2012). Vammaisurheilu puolestaan vaatii taloudellisia resursseja, jotta urheilija pystyy valmistautumaan parhaalla mahdollisella tavalla ja ammattimaisesti. Muun muassa apuvälineiden kustannukset ovat korkeat ja sponsoreiden saaminen vaatii näkyvyyttä, jota erityisesti naisvammaisurheilijan ei uran alkuvaiheessa ole helppo saada.

PAD-mallin käyttökelpoisuuden pohdinta

Tämän tutkimuksen viitekehyksenä toimi Bloemenin ja kumppaneiden (2015) PAD -malli. Bloemen ym. (mt.) luokittelivat systemaattisen kirjallisuuskatsauksen pohjalta vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia mahdollistajia ja esteitä. Tämän tutkimuksen tulokset vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumisen mahdollistajista ja esteistä saavat tukea Bloemenin ym. (mt.) luokittelemista mahdollistajista ja esteistä. Tutkimuksen otanta oli pieni, mukana oli kolme liikuntaa harrastavaa vammaista tyttöä, joten tutkimuksen tulokset ovat suuntaa antavia. Haastateltavien mainitsemat liikuntaan osallistumisen mahdollistajat ja esteet ovat pitkälti yhdenmukaisia Bloemenin ym. (mt.) listaamien mahdollistajien ja esteiden kanssa muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, mikä osaltaan lisää tulosten luotettavuutta.

Tässä tutkimuksessa sekä terveydentila että kunto koettiin pääasiassa liikuntaan osallistumisen mahdollistajiksi kun taas PAD -mallissa kyseisten tekijöiden kohdalla painottuu enemmän esteet. Malli korostaa terveydentilan osalta liikuntaan osallistumisen esteenä erityisesti GMFCS (Gross Motor Function Classification System) -luokittelua, jota käytetään cp-vammaisten lasten ja nuorten karkeamotorisen vaikeusasteen määrittelyyn. Tässä tutkimuksessa mukana ei ollut cp-vammaisia nuoria eikä GMFCS-luokittelu siten noussut esiin. PAD -mallin esteisiin verrattuna tämän tutkimuksen esteissä painottuu enemmän ulossulkeva

ja suorituskeskeinen ympäristö sekä sen negatiiviset vaikutukset esimerkiksi minäpystyvyyteen ja asenteeseen liikuntaa kohtaan. Yleisten liikuntapalveluiden käyttäminen nousi tässä tutkimuksessa esiin liikuntaan osallistumisen mahdollistajana kun taas PAD -mallissa yleisen liikuntatarjonnan hyödyntämistä ei mainita mahdollistajissa tai esteissä. PAD -mallin yksilötason tekijöihin tässä tutkimuksessa lisätty tekijä tieto liikuntatarjonnasta ei myöskään korostu PAD -mallin mahdollistajissa tai esteissä. Tämä tutkimus osoittaa kuitenkin puutteellisen ja vaikeasti saavutettavissa olevan tiedon liikuntatarjonnasta estävän liikuntaan osallistumista, minkä vuoksi tieto liikuntatarjonnasta on keskeinen lisä yksilötason tekijöihin. Tässä tutkimuksessa oli mukana yksi vammaisurheilua harrastava haastateltava ja siten vammaisurheilun harrastamiseen liittyvät teemat nousivat joidenkin tekijöiden kohdalla esiin. PAD -malli ei käsittele vammaisurheilua, koska Bloemenin ym. (2015) kirjallisuuskatsauksessa oli mukana tutkimuksia vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisesta, mutta viitekehyksenä PAD -malli soveltui tämän tutkimuksen perusteella yhtä lailla vammaisurheiluun osallistumiseen liittyvien tekijöiden tarkasteluun.

Kuten PAD -mallissa perheen tärkeä rooli liikuntaan osallistumisen tukemisessa tuli esiin myös tässä tutkimuksessa. PAD -malli listaa kuitenkin perheen osalta myös useita esteitä, esimerkiksi vanhempien huolen lapsen/ nuoren turvallisuudesta ja vanhempien ajan puutteen. Tulosten vertailua hankaloittaa se, että tässä tutkimuksessa haastateltiin pelkästään vammaisia tyttöjä kun taas Bloemen ym. (2015) sisällyttivät kirjallisuuskatsaukseensa useita tutkimuksia, joissa oli haastateltu joko pelkästään vammaisten lasten ja nuorten vanhempia tai lapsia/ nuoria ja vanhempia yhdessä. Kuten PAD -mallissa myös tässä tutkimuksessa haastateltavat pohtivat tekijän sosiaaliset vaikutteet kohdalla perheen merkitystä liikuntaan osallistumisessa. Tämä on ymmärrettävää, sillä perheen, erityisesti vanhempien, merkitys vammaisen nuoren liikuntaan osallistumisessa on keskeinen. Jatkossa PAD -mallia käytettäessä sosiaalisia vaikutteita koskevaa haastattelukysymystä tai teemaa kannattaa täydentää konkreettisilla esimerkeillä, jotta haastateltavat ymmärtävät tekijän muut ulottuvuudet perheen lisäksi.

PAD -malli yhdistää ICF-viitekehyksen ja ASE -mallin, joka määrittelee yksilön liikuntakäyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä. ASE -malli pohjautuu suunnitelmallisen käyttäytymisen teoriaan (theory of planned behaviour), jonka mukaan yksilön liikuntaan osallistumisen todennäköisyyttä lisää positiivinen asenne liikuntaa kohtaan, usko omaan liikunnalliseen pätevyyteen ja yksilön saama sosiaalinen tuki (Bloemen ym. 2015). ICF-luokituksessa yksilötekijöitä ei ole määritelty. Aiempi tutkimus (esim. Shields ym. 2015) on kuitenkin osoittanut yksilötekijöillä olevan ympäristötekijöitä suurempi vaikutus vammaisten nuorten liikuntaan osallistumiseen. PAD -mallin käyttö tutkimuksen viitekehyksenä osoitti ASE-mallin soveltuvan ICF-luokituksen täydentämiseen hyvin. Esimerkiksi ASE-mallin

määrittelemä minäpystyvyys on keskeinen yksilön liikuntaan osallistumiseen vaikuttava tekijä, kuten tässä tutkimuksessa tuli esiin.

PAD -malli pohjautuu tutkimuksiin liikuntavammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä. Siten on todennäköistä, että esimerkiksi kehitysvammaisilla lapsilla ja nuorilla painottuisi eri tekijät ja mallista saattaa puuttua joitakin juuri tälle ryhmälle merkityksellisiä tekijöitä. Tutkimuksissa, joihin PAD -malli perustuu, oli mukana sekä tyttöjä että poikia, minkä vuoksi mallin tarkastelunäkökulma ei huomioi sukupuolta. Vaikka tässä tutkimuksessa keskityttiin tyttöihin, tutkimuksen tulokset liikuntaan osallistumisen mahdollistajista ja esteistä ovat suurelta osin yhtäläiset PAD -mallissa määriteltyjen mahdollistajien ja esteiden kanssa. Löydös viittaa siihen, että liikuntaan osallistumisen mahdollistajat ja esteet vammaisilla nuorilla eivät ole yhteydessä sukupuoleen. Jos tämän tutkimuksen otanta olisi ollut suurempi, on kuitenkin mahdollista, että tulokset olisivat erilaiset. Niin ikään PAD -malli ei erittele lapsen tai nuoren ikätasoa eikä kehitystä, mikä on otettava huomioon esimerkiksi sovellettaessa mallia nuoremmille lapsille.

Mahdollistajat ovat estäjiä, konteksti ratkaisee

Kolmen vammaisen tytön haastattelut osoittivat, että lähes kaikki liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista yksilö- ja ympäristötason tekijöistä voivat olla sekä liikuntaan osallistumisen mahdollistajia että estäjiä kontekstista, muiden tekijöiden vaikutuksesta ja yksilöllisistä mieltymyksistä riippuen. Ainoastaan tekijät ”aikomus harrastaa liikuntaa”, ”sosiaalisuus” ja ”perhe” koettiin pelkästään liikuntaan osallistumisen mahdollistajiksi. Myös Bloemenin ja kumppaneiden (2015) kirjallisuuskatsaus osoitti, että useimmat tekijät voivat olla sekä liikuntaan osallistumisen mahdollistajia että estäjiä riippuen muiden tekijöiden vaikutuksesta. Esimerkiksi, kuten tässä tutkimuksessa tuli esiin, liikkujan alun perin positiivinen asenne liikuntaa kohtaan saattoi muuttua negatiiviseksi ulossulkevan ja suorituskeskeisen ympäristön seurauksena. Siten konteksti ja ympäristötekijät vaikuttavat yksilötekijöihin. Niin ikään haastateltavien yksilölliset mieltymykset ja kiinnostuksen kohteet säätelevät sitä, minkä koetaan mahdollistavan tai estävän liikuntaan osallistumista. Esimerkiksi liikuntatarjontaan liittyen kahdelle haastateltavalle mahdollisuus kilpailla oli tärkeää kun taas yksi haastateltava koki kilpailullisen lajin liikuntaan osallistumisen estäjäksi. Tämä tutkimus osoitti, että vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavat tekijät muodostavat kompleksisen ilmiön. Tutkimuksessa jäsennettiin PAD -mallin avulla kyseistä ilmiötä ja listattiin olennaisimmat vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavat tekijät. Tutkimuksen löydös siitä, että useimmat tekijät voivat olla sekä liikuntaan osallistumisen mahdollistajia että estäjiä viittaa siihen, että mikään yksittäinen tekijä ei itsessään mahdollista tai estä liikuntaan osallistumista vaan kyse on eri tekijöiden, ympäristön ja yksilöllisten mieltymysten vuorovaikutuksesta. Tämä vuorovaikutussuhde on luonteeltaan

dynaaminen, ja esimerkiksi yksilön mieltymysten muuttuessa tai kokemusten karttuessa tekijöiden vaikutus toisiinsa ja yksilön kokemus tietystä tekijästä joko estäjänä tai mahdollistajana voi muuttua. Yksilöllisten erojen vuoksi ei ole mahdollista tehdä johtopäätöksiä siitä, mitkä PAD -mallin tekijät ovat kaikkein tärkeimpiä, kuten myös Bloemen ym. (mt.) totesivat.

13.1.2 Vammaisurheilijan ristiriitaiset mediarepresentaatiot

Haastateltavat kokivat vammaisurheilun medianäkyvyyden vähäiseksi. Heidän mukaansa paralympialaisten, vammaishuippu-urheilun ja vammaisurheilun rajallinen näkyvyys ei välitä vammaisurheilusta motivoivaa kuvaa. Vammaishuippu-urheilun medianäkyvyys on kasvanut, mutta vammaishuippu-urheilijat saavat edelleen rajallisesti näkyvyyttä paralympialaisten tai muiden suurten arvokilpailujen ulkopuolella. Niin ikään miesvammaisurheilijat saavat naisvammaisurheilijoita enemmän näkyvyyttä, mikä osaltaan johtuu naiskilpailijoiden pienemmästä määrästä. Naisten osuus paralympialaisissa kilpailevista urheilijoista on kasvanut viime vuosikymmenten aikana, mutta on edelleen alhainen. Esimerkiksi siinä missä Atlantan paralympialaisiin vuonna 1996 osallistuneista urheilijoista 24,5 % oli naisia (IPC 2010), Rio de Janeiron paralympialaisissa vuonna 2016 naisten osuus oli 38,7 % (IPC 2016). Erityisesti talviparalympialaisissa naisten osuus on kuitenkin yhä selvästi miehiä alhaisempi. Esimerkiksi Sochin paralympialaisissa vuonna 2014 naisten osuus oli 23,6 % kaikista urheilijoista (IPC 2014).

Vähäisemmän osallistujamäärän lisäksi naisten mahdollisuuksia mitaleihin (Smith & Wrynn 2013, 15) ja siten näkyvyyteen rajoittaa se, että paralympialaisissa naisurheilijoille on tietyissä lajeissa miesurheilijoita vähemmän kilpailumahdollisuuksia ja luokkia. Lisäksi naisten luokkia on yhdistetty enemmän kuin miesten, esimerkiksi yleisurheilussa 400m ratakelauksessa. (Forber-Pratt 2017.) Kansainvälinen Paralympiakomitea IPC pitää kuitenkin tärkeänä, että tytöillä ja naisilla on mahdollisuus osallistua liikuntaan ja urheiluun ruohonjuuritasolta huippu-urheiluun saakka. IPC:n vuonna 2003 perustama komitea (Women in Sport Committee) onkin pyrkinyt parantamaan naisten asemaa paralympiaurheilussa ja lisäämään naisurheilijoiden määrää sekä heidän kilpailumahdollisuuksiaan paralympialaisissa. (IPC 2010, 4.) Tehtävää riittää silti yhä, jotta naisten asema vammaishuippu-urheilussa olisi tasa-arvoinen. Naisten tasavertainen asema toisi naisurheilijoille enemmän medianäkyvyyttä, joka puolestaan voi kannustaa vammaisia tyttöjä ja naisia osallistumaan vammaisurheiluun. Lisäksi naisvammaisurheilijoiden suurempi näkyvyys lisäisi myös sponsoreiden kiinnostusta naisvammaisurheilua kohtaan ja siten tukisi naisurheilijoiden mahdollisuuksia menestyä.

Tämän päivän vammaisurheilu tasapainoilee medikalististen juuriensa ja kaikille avoimen liikunnan ja urheilun ideaalin välillä. Yhtenä syynä tähän on luokittelu, joka on olennainen osa vammaisurheilua. Vaikka luokittelu on vammaisurheilussa välttämätöntä tasa-arvoisen

kilpailun aikaansaamiseksi, eräänlaisena diagnostiikkana sen voi tulkita heijastavan vammaisuuden medikalistista mallia. Luokittelu niin ikään sulkee väistämättä osan urheilijoista kilpailumahdollisuuksien ulkopuolelle, koska kilpailukelpoisuuteen paralympialaisissa oikeuttavien vammaryhmien ulkopuolelle jää tiettyjä vammaryhmiä. Siitä huolimatta, että vammaishuippu-urheilun medianäkyvyys on kasvanut, luokittelujärjestelmän monimutkaisuus voi aiheuttaa sen, että median on vaikea tulkita saman vammaryhmän eri luokkien välisiä eroja. Tällöin media tyypillisesti keskittyy kuvaamaan urheilijoita, joiden vamma on lievin ja jotka muistuttavat vammattoman urheilijan ideaalia. (Pappous ym. 2011.) Myös haastateltavat olivat kiinnittäneet huomiota siihen, että urheilijoille, joiden vamma on vähiten näkyvissä, annetaan eniten näkyvyyttä. Media tulkitsee näiden urheilijoiden kuuluvan parhaimmistoon ja vastaavan eniten valtaväestön käsityksiä huippu-urheilijasta, vaikka saman vammaryhmän eri luokassa kilpailevat vaikeamman vamman omaavat urheilijat menestyisivät paremmin omassa luokassaan (Mashkovskiy & Brittain 2017). Mashkovskiy ja Brittain (mt.) korostavatkin median vastuuta valtaväestön tietouden lisäämisessä vammaishuippu-urheilun erityispiirteistä, mikä edellyttää myös median edustajien perehdyttämistä erityispiirteisiin ja vammaishuippu-urheilun sisällä läpinäkyviä luokittelusääntöjä.

Haastateltavat suhtautuivat kriittisesti vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioihin. Heidän mukaansa media esittää vammaisurheilijat usein stereotyyppisesti supercrip -representaatioiden kautta, jolloin alleviivataan muun muassa urheilijan sankaruutta, yli-inhimillisyyttä ja hänen läpikäymiään ”taisteluja”. Myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Silva & Howe 2012; Zhang & Haller 2013; Tynedal & Wolbring 2013; Shantz & Gilbert 2001) on osoitettu, että vammaisurheilijat ja erityisesti paralympiaurheilijat kuvataan mediassa tyypillisesti erilaisten stereotyypioiden kautta. Mediarepresentaatiot vammaisurheilijoista kantavat mukanaan ideologisia viestejä vammaisuudesta, minkä vuoksi vammaisurheilijoiden stereotyyppiset ja yksinkertaistavat representaatiot ovat haitallisia. Lisäksi mediarepresentaatiot vammaisurheilijoista symboloivat laajemmin kaikkien vammaisten henkilöiden mahdollisuutta osallistua liikuntaan ja urheiluun. Jos media määrittelee vammaisurheilijoita stereotyyppisesti, se samalla vahvistaa ”vammainen-vammaton” -vastakkainasettelua ja siten toiseuttaa kaikkia tähän vähemmistöön kuuluvia. Haastateltavat kokivat, että supercrip -representaation kaltaiset stereotyyppiset kuvaukset vammaisurheilijoista eivät motivoi osallistumaan liikuntaan ja urheiluun. Yhden haastateltavan mukaan ne voivat pikemminkin lannistaa ja heikentää kiinnostusta vammaisurheilua kohtaan. Myös McPherson ja kumppanit (2016) korostavat, että supercrip -representaatiot ja niihin liittyvät vammasta selviytymisen diskurssit voivat saada liikuntaan ja urheiluun osallistumisen näyttäytymään saavuttamattomaksi monelle vammaiselle henkilölle. Siten supercrip -representaatiot voivat vieraannuttaa vammaisia henkilöitä vammaishuippu-urheilusta ja estää vammaisurheiluun osallistumista (Purdue & Howe 2012b).

Vammaisurheilijoiden stereotyyppisten representaatioiden sijaan haastateltavat kokivat urheilusuoritusta ja urheilijan saavutuksia korostavien realististen representaatioiden motivoivan osallistumaan liikuntaan ja urheiluun. Aiempi tutkimus (esim. Hargreaves & Hardin 2009) osoittaa, että myös vammaisurheilijat itse toivovat median kuvaavan heitä keskittymällä pelkästään urheilusuorituksiin. Lisäksi haastateltavien mukaan medianäkyvyyden ei tulisi keskittyä ainoastaan vammaishuippu-urheiluun. He toivoivat median kuvaavan myös vammaisliikkuja, sillä vammaisliikkujien representaatioiden tulkittiin muuttavan käsityksiä vammaisuudesta ja vähentävän ennakkoluuloja vammaisia henkilöitä kohtaan. Näiden tulosten valossa on selkeä tarve pyrkiä lisäämään vammaisliikkujien representaatioita mediassa, mikä lähtökohtaisesti edellyttää valtamedian kiinnostusta aiheeseen. Tulokset viittavat siihen, että vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumista tukisivat mediarepresentaatiot, joissa kuvattaisiin laajasti ja monipuolisesti sekä vammaisurheilua että -liikuntaa.

13.1.3 Ulkonäköpaineet

Nuoret kohtaavat ulkonäköön, kehon muotoon ja painoon liittyviä odotuksia jo varhain. Ulkonäkö- ja hoikkuspaineet ovat tytöillä keskimäärin yleisempiä ja voimakkaampia kuin pojilla, mikä osaltaan johtuu heille poikia herkemmin annetuista ulkonäköä ja painoa koskevista kommentteista. (Ojala 2017, 6.) Kulttuuriset ihannenormit ja esillä olevat naiseudet kuvavat määrittelevät osaltaan, miten nuori kokee oman ruumiillisuutensa. Ihanteita saatetaan kritisoida, mutta niiden vaikutusta itseän ja omaan ruumiillisuuteen on vaikea vähentää. Nuoret tytöt ovat tyypillisesti tietoisia ruumiillisuutensa sosiaalisista ulottuvuuksista. Esimerkiksi pientä ja hoikkaa tyttöä tai naista voidaan kohdella eri tavoin kuin lihavampaa tyttöä tai naista. Ulkonäön ajatellaan kertovan jotakin tytön tai naisen luonteesta. (Tolonen 2001, 83-84.) Myös tässä tutkimuksessa tuli esiin, kuinka vammaisen tytön ulkonäkö vaikuttaa siihen, miten muut ihmiset suhtautuvat häneen. Ulkonäkösyryjä voi kohdistua vammaisiin tyttöihin ikäisiään yleisemmin, koska heidän ulkonäköään verrataan paitsi naisihanteisiin myös vammattomaan ruumiiseen.

Kuten muutkin tytöt, myös vammaiset tytöt ovat tietoisia naiseudelle perinteisesti asetetuista vaatimuksista ja ideaaleista. Haastateltavien mukaan omaan ulkonäköön suhtautuminen vaikuttaa liikuntaan ja urheiluun osallistumiseen. Myönteinen suhtautuminen omaan ulkonäköön ja itsevarmuus kannustavat vammaisia tyttöjä osallistumaan liikuntaan ja urheiluun kun taas epävarmuus omasta ulkonäöstä voi estää liikuntaan ja urheiluun osallistumista. Liikuntaan osallistuminen on puolestaan myönteisesti yhteydessä nuorten arvioihin omasta ulkonäöstä, kuten WHO-Koululaistutkimuksen (2014) tulokset osoittavat (Ojala 2017, 6). Myös muissa tutkimuksissa (esim. Pihlajaniemi 2014) vapaa-ajan liikunta-aktiivisuuden on todettu olevan yhteydessä nuorten myönteiseen kehonkuvaan ja korkeaan itsetuntoon. Niin ikään murrosikä vaikuttaa liikuntaan osallistumiseen. Sen on nähty

vaikuttavan erityisesti tyttöihin siten, että he tulevat epävarmoiksi ruumiinsa kyvykkyydestä fyysisissä aktiviteeteissa kuten liikuntaharrastuksissa. Tämä saattaa johtaa siihen, että tytöt pysyttelevät perinteisesti feminiinisinä pidetyissä liikuntaharrastuksissa ja lajeissa tai myös harrastuksen lopettamiseen. (Berg 2008, 206-207.) Vammaisilla tytöillä epävarmuus oman ruumiin kyvykkyydestä saattaa korostua vieläkin enemmän median seurauksena, sillä mediakuvasto keskittyy vammattomiin naiskuviin.

Nuoruus on keskeisintä identiteetin rakennusaikaa. Mediasta omaksutut roolimallit ja esikuvat tarjoavat nuorille samaistumisen kohteita, joiden tyylejä sekä ulkonäön että arvomaailman osalta nuoret omaksuvat osaksi omaa identiteettiä. Nuoruudessa kohdataan useita fyysisiä ja tunne-elämän muutoksia sekä kehoon liittyvää epävarmuutta eivätkä median luomat ihanteet ole useinkaan nuoren identiteetin kehityksen kannalta suotuisia. Erityiset tytöt peilaavat omaa kehoaan ja ulkonäköään median luomiin ihannekuviin, mikä monesti aiheuttaa tytöille omaan kehoon tyytymättömyyttä ja riittämättömyyden tunteita. Liian kaukaisten ihanteiden seurauksena tyttöjen itsetunto voi heikentyä ja myönteisen minäkuvan rakentaminen saattaa olla haastavaa. Niin ikään median välittämä naiskuva, jossa korostuu fyysinen ja seksuaalinen vetovoima, luo tytöille epärealistisia käsityksiä naiseudesta. (Salokoski & Mustonen 2007, 19, 55, 57, 60.) Haastateltavat kokivatkin median lisäävän ulkonäköpaineita. Yhtäältä vammattoman naisurheilijan mediarepresentaatioiden tulkittiin kannustavan liikuntaan ja urheiluun osallistumiseen, toisaalta niiden koettiin lisäävän ulkonäköpaineita ja itsekritiikkiä. Naisvammaisurheilijoiden mediarepresentaatioilla ei ollut samankaltaista ulkonäköpaineita lisäävää vaikutusta. Vammaisten tyttöjen ulkonäköpaineita ja itsekritiikkiä vahvasti erityisesti oman ulkonäön ja taitojen vertaaminen vammattomiin naisurheilijoihin. Vaikka vertailu ei olisi tietoista, ulkonäköpaineet voivat lisääntyä, koska vammaiset tytöt ovat yhtä lailla passiivisten mediavaikutteiden kohteena kuin muutkin tytöt. Sen sijaan itsevarmuuden kehittyminen ja lisääntynyt ikä näyttäisivät ainakin joissain tapauksissa vähentävän median naiskuvaston vaikutuksia vammaisten tyttöjen kokemiin ulkonäköpaineisiin.

13.2 Luotettavuus ja eettisyys

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140). Kvalitatiiviselle tutkimukselle on kuitenkin luonteenomaista, että tutkija pohtii jatkuvasti tekemiään ratkaisuja ja ottaa yhtä aikaa kantaa työn luotettavuuteen (Eskola & Suoranta 2000, 208). Eskolan ja Suorannan (mts. 210) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulisi arvioida koko tutkimusprosessin luotettavuutta. Tarkastelen seuraavassa opinnäytetyön luotettavuutta keskittymällä tutkimusprosessini olennaisimpiin kohtiin.

Opinnäytetyössä pyrin kuvaamaan työn kohteena olevaa ilmiötä tarkasti ja laaja-alaisesti. Vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavat tekijät muodostavat kompleksisen

ilmiön ja ilmiötä sekä sen kontekstia valottaakseni käsittelin tutkimuksen teoriaosuudessa ilmiöön liittyviä keskeisiä teemoja. Työssä käytin mahdollisuuksien mukaan tuoretta tutkimustietoa ja käyttämäni vanhempi kirjallisuus liittyi työn kannalta keskeisiin teemoihin. Niin ikään olen pyrkinyt määrittelemään selkeästi tutkimuksen tarkoituksen ja tuomaan sen uudelleen esiin tarkoituksenmukaisissa kohdissa. Tutkimuksen tarkoitus on ohjannut tutkimuksen tekemistä koko opinnäytetyöprosessin ajan. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 140.)

Tutkimuksen luotettavuutta lisää kuvaus tutkimuksen tiedonantajien valinnasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140). Tässä tutkimuksessa perustelin, miksi yli 14-vuotiaat vammaiset tytöt valikoituivat tutkimuksen kohderyhmäksi. Kuvasin lisäksi, kuinka etenin haastateltavien etsinnässä ja millä tavalla olin haastateltaviin yhteydessä. Haastateltavat saivat tiedon työn tarkoituksesta, jonka kertosin haastattelujen yhteydessä. Ennen haastatteluja haastateltavat allekirjoittivat kirjallisen suostumuslomakkeen ja kertosin haastateltavan oikeudet. Haastateltavat olivat tietoisia haastattelun vapaaehtoisuudesta ja anonymiteetistä, mahdollisuudesta kieltää haastattelumateriaalin käyttö sekä haastattelun nauhoittamisesta. Haastateltavien anonymiteetti on säilynyt koko aineiston käsittelyn ja raportin kirjoittamisen ajan. Litterointivaiheessa käytin haastateltavista numerokodeja ja tuloksia raportoidessani poistin käyttämäni suorista lainauksista tietoja, joista haastateltava olisi mahdollisesti tunnistettavissa. Yksi haastateltavista opiskelee erityiskoulussa, jota en myöskään raportissa nimeä haastateltavan anonymiteetin säilyttämiseksi. Tutkimusluvan tästä koulusta hain kirjallisena toimittamalla tutkimussuunnitelman koulun rehtorille. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 140-141.)

Toteutin työn kvalitatiivisella tutkimusotteella ja valitsin käyttämäni tutkimusmenetelmät kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonintressin ja työn tavoitteen ohjaamana. Pyrin esittelemään käyttämäni aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät sekä aineiston keruuseen liittyvät erityispiirteet yksiselitteisesti ja tarkasti työn luotettavuutta lisätäkseni. Tutkimukseen sain mukaan kolme haastateltavaa. Haastateltavien vähäisestä määrästä johtuen aineisto ei luultavimmin kylläntynyt riittävästi ja suurempi määrä haastateltavia olisi mahdollisesti tuonut uutta tietoa. Lisäksi tutkimuksen luotettavuutta heikentää osaltaan se, että tutkimukseen osallistuneet vammaiset tytöt harrastivat kaikki liikuntaa ja siten saattoivat suhtautua liikuntaan osallistumiseen vaikuttaviin tekijöihin eri tavalla kuin liikuntaa harrastamattomat vammaiset tytöt. Toisaalta tutkimuksen tulokset saavat tukea aiemmasta tutkimustiedosta, minkä vuoksi tuloksia voidaan pitää suuntaa antavina erityisesti liikuntaa harrastavilla vammaisilla tytöillä. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 140-141; Hirsjärvi ym. 2010, 232; Mäkelä 1998, 52.)

Soitin kahdelle haastateltavalle ja yhden haastateltavan äidille ennen haastatteluja sopiakseni haastattelujen ajankohdan ja paikan. Haastateltavat olivat jo

haastattelupyyntökirjeessä saaneet tiedon tutkimuksen tarkoituksesta, ja soittaessa kerroin heille lyhyesti lisää aiheesta. Tämä tarjosi myös haastateltaville mahdollisuuden esittää etukäteen tarkentavia kysymyksiä ja kaksi haastateltavaa esittikin muutaman lisäkysymyksen. Lisäksi ennen varsinaisia haastatteluja lähetin haastateltaville teemahaastattelurungon sähköpostitse, jotta heillä on mahdollisuus pohtia etukäteen haastattelurunkoon listattuja tekijöitä ja omia kokemuksiaan niistä.

Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu tuki tutkimuksen tarkoitusta. Vaikka haastateltavia oli vähän, sain teemahaastattelujen avulla monipuolisen ja kuvailevan aineiston sekä vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä että heidän tulkinnoistaan vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioista. Haastattelurungon yksilö- ja ympäristötekijät pohjautuivat Bloemenin ja kumppaneiden (2015) PAD -malliin ja haastattelutilanteessa kuvasin joitakin tekijöitä, kuten minäpystyvyyttä, muita tekijöitä kattavammin, jotta haastateltavat ymmärsivät, mitä kyseisellä tekijällä tässä yhteydessä tarkoitettiin. Kerroin kuitenkin jokaisesta tekijästä neutraalisti varmistaakseni, etten johdattele haastateltavia tulkitsemaan tekijöitä joko mahdollistajiksi tai esteiksi. Lisäksi tarpeen mukaan esitin haastatteluissa tarkentavia kysymyksiä, jotka lisäävät tutkimuksen luotettavuutta taaten tulkintojen totuudenmukaisuuden. Haastateltavista nuorimman, 15-vuotiaan tytön, haastattelutilanteessa oli mukana myös haastateltavan äiti. Haastateltavan äiti täydensi haastateltavan vastauksia kohdissa, joita haastateltavan oli hankala kuvata tarkemmin. Yhtäältä tämä heikentää tutkimuksen luotettavuutta, koska työ käsittelee vammaisia tyttöjä eikä heidän perheitään. Toisaalta haastattelutilanteessa tuli esiin, että haastateltavan äidin kommentit tukivat haastateltavan ajatuksia eikä ristiriitaisuuksia ilmennyt.

Haastattelut nauhoitin kahdelle nauhurille ja nauhoitusten laatu oli hyvä, mikä mahdollisti haastattelujen sanatarkan litteroinnin. Litteroin haastattelut viimeistään haastattelujen jälkeisenä päivänä haastattelujen laadun parantamiseksi. Haastatteluaineiston sisällönanalyysi eteni johdonmukaisesti tutkimuskysymysten ohjaamana. Aineistoa pyrin tulkitsemaan puolueettomasti (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 135-136). Raportissa olen kuvannut aineiston sisällönanalyysin esimerkein, jotta analyysi olisi mahdollisimman läpinäkyvä ja lukijan seurattavissa. Tulosten kuvaamisessa käytin suoria lainauksia tuomaan luotettavuutta analyysiin, heijastamaan haastateltavien ajatusmaailmaa ja tukemaan tulosten tulkintaa (ks. Hirsjärvi & Hurme 2008, 189). Kuva-analyysi kokonaisuudessaan muodostaa osan raporttia, jotta se on lukijan seurattavissa. Lisäksi menetelmänä kuva-analyysi on vähemmän tunnettu kuin esimerkiksi sisällönanalyysi, minkä vuoksi kuva-analyysin esittäminen kokonaisuudessaan havainnollistaa paitsi analyysiä myös itse menetelmää (huomioiden, että käytin sitä pelkistetyssä muodossa).

Tätä opinnäytetyötä voidaan pitää perusteltuna, koska työ tarjoaa tietoa toistaiseksi vähän tutkitusta ilmiöstä. Opinnäytetyö tekee vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavat tekijät läpinäkyvämmäksi ja tukee aiempaa tutkimustietoa vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä. Tietoa voidaan käyttää suunniteltaessa keinoja vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumisen lisäämiseen ja erilaisten interventioiden pohjana.

13.3 Jatkotutkimusehdotukset

PAD -mallin avulla sain relevanttia tietoa vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä, mikä vahvistaa ajatusta PAD -mallin soveltuvuudesta viitekehykseksi myös muihin tutkimuksiin, joissa tarkastellaan vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä. Ginis ja kumppanit (2016) kannustavat terveydenhuolto- ja liikuntasektorin tutkijoita kuitenkin siirtymään vammaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen mahdollistajien ja esteiden tarkastelusta käytännön sovellusten ja interventioiden kehittämiseen. Bloemen kollegoineen (2015) ehdottaa käytännönläheisen oppaan kokoamista PAD -mallin tekijöiden pohjalta. Käytännöllinen opas, jossa sovellettaisiin tietoa vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumisen mahdollistajista ja esteistä, olisi hyödyllinen erityisesti heidän kanssaan työskenteleville terveydenhuolto- ja liikuntasektorin ammattilaisille. ICF-viitekehys itsessään ohjaa ottamaan huomioon toimintakyvyn ja -rajoitteiden lisäksi kontekstuaaliset tekijät, joista ympäristötekijät on viitekehyksessä määritetty. PAD -mallin avulla saadaan luokiteltua myös liikuntaan osallistumiseen vaikuttavat keskeisimmät yksilötekijät, jolloin terveydenhuolto- ja liikuntasektorin ammattilaiset saavat konkreettisemmän käsityksen sekä liikuntaan osallistumiseen vaikuttavista yksilö- että ympäristötekijöistä ja siten pystyvät kohdentamaan huomiota näihin. Tässä opinnäytetyössä selvitettiin liikuntaa harrastavien vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä, minkä vuoksi jatkossa olisi lisäksi hyödyllistä tarkastella liikuntaa harrastamattomien vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä.

Vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioita ei ole Suomessa juurikaan tutkittu kuva-analyysin avulla. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia sekä nais- että miesvammaisurheilijoiden mediarepresentaatioita eri julkaisuissa ja myös internetissä. Kokonaisvaltaisemman ymmärryksen aikaansaamiseksi olisi hyödyllistä lisäksi toteuttaa vammaisurheilijoiden mediarepresentaatioista media-analyysi yhdistäen kuva- ja diskurssianalyysin esimerkiksi joissakin rajatuissa julkaisuissa. Myös itse kuvien käyttö virikkeenä haastatteluissa on suositeltavaa, koska kuvat toivat käsiteltävän ilmiön helpommin lähestyttäväksi ja konkreettisemmaksi haastattelutilanteissa.

Lähteet

Painetut

Ahonen, T. & Pajulahti, S. 2017. Erityislasten liikuntaharrastuksiin osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä Helsingissä. Opinnäytetyö, Metropolia-ammattikorkeakoulu.

Aira, T., Kannas, L., Tynjälä, J., Villberg, J. & Kokko, S. 2013. Liikunta-aktiivisuuden väheneminen murrosiässä. Drop off -ilmiön aikatrendejä ja kansainvälistä vertailua WHO-Koululaistutkimuksen (HBSC-Study) aineistoilla 1986-2010. Teoksessa Valtion liikuntaneuvosto (toim.) Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta? Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013: 3.

Anderson, D.M. & Wozencroft, A. 2008. Adolescent girls' involvement in disability sport: a comparison of social support mechanisms. *Journal of Leisure Research* 40(2): 183-207.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uud. p. Tampere: Vastapaino.

Anttila, P. 2005. Ilmaisuu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi.

Apelmo, E. 2017. Sport and the female disabled body. New York: Routledge.

Ashton-Shaeffer, C., Gibson, H., Holt, M. & Willming, C. 2001. Women's resistance and empowerment through wheelchair sport. *World Leisure Journal* 43(4): 11-21.

Ayvazoglu, N.R. 2015. Gender parity in media coverage of athletes with disabilities in Turkey. *Journal of International Women's Studies*, 16(3): 220-236.

Barnes, C. 1992. Disabling imagery and the media. An exploration of the principles for media representations of disabled people. Krumling: Ryburn publishing.

Barnes, C., Mercer, G. & Shakespeare, T. 1999. Exploring disability: A sociological introduction. Cambridge: Polity Press.

Barnes, C. 2012. Understanding the social model of disability. Past, present and future. Teoksessa Watson, N., Roulstone, A. & Thomas, C. (toim.) *Routledge handbook of disability studies*. London; New York: Routledge, 12-29.

Berg, P. 2008. Ruumiin resurssit ja mahdollisuudet koulun liikunnanopetuksessa ja liikuntaharrastuksissa. Teoksessa Tolonen, T. (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 199-223.

Berg, P. & Kokkonen, M. 2016. (toim.) 2016. Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 186.

Blauwet, C. & Willick, S.E. 2012. The paralympic movement: using sports to promote health, disability rights and social integration for athletes with disabilities. *American Academy of Physical Medicine and Rehabilitation* 4: 851-856.

Bloemen, M.A.T., Backx, F.J., Takken, T., Wittink, H., Benner, J., Mollema, J. & De Groot, J.F. 2015. Factors associated with physical activity in children and adolescents with a physical disability: a systematic review. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 57(2): 137-48.

Bonsdorff, P. & Seppä, A. (toim.) 2002. Kauneuden sukupuoli. Näkökulmia feministiseen estetiikkaan. Helsinki: Gaudeamus.

Bourdieu, P. 1984. *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. Translated by Richard Nice. London: Routledge & Kegan Paul.

Bourdieu, P. 1985. *Sosiologian kysymyksiä*. Käännös J.P.Roos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Bourdieu, P. 1986. The forms of capital. Teoksessa Richardson, J. (toim.) *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood press, 241-258.

Bratteby Tollerz, L.U., Forslund, A.H., Olsson, R.M., Lindström, H. & Holmbäck, U. 2015. Children with cerebral palsy do not achieve healthy physical activity levels. *Acta Paediatrica* 104(11): 1125-1129.

Brittain, I. 2004. Perceptions of disability and their impact upon involvement in sport for people with disabilities at all levels. *Journal of Sport & Social Issues* 28(4): 429-452.

Buffart, L.M., Westendorp, T., van den Berg-Emons, R.J., Stam, H.J. & Roebroek, M.E. 2009. Perceived barriers to and facilitators of physical activity in young adults with childhood-onset physical disabilities. *Journal of Rehabilitation Medicine*, 41(11): 881-885.

Bult, M.K., Verschuren, O., Jongmans, M.J., Lindeman, E. & Ketelaar, M. 2011. What influences participation in leisure activities of children and youth with physical disabilities? A systematic review. *Research in Developmental Disabilities* 32: 1521-1529.

Buyse, J. & Borchering, B. 2010. Framing gender and disability: a cross-cultural analysis of photographs from the 2008 Paralympic Games. *International Journal of Sport Communication* 3: 308-321.

Carlson, S.L., Taylor, N.F., Dodd, K.J. & Shields, N. 2013. Differences in habitual physical activity levels of young people with cerebral palsy and their typically developing peers: a systematic review. *Disability and Rehabilitation* 35(8): 647-655.

Christensen, J. & Deutsch, J. 2015. Media exposure and influence of female athlete body images. *International Journal of Human Sciences* 12(1): 480-486.

Clay, D., Vignoles, V. & Dittmar, H. 2005. Body image and self esteem among adolescent girls: Testing the influence of socio-cultural factors. *Journal of Research on Adolescence*, 15(4): 451-477.

Coates, J. & Vickerman, P.B. 2016. Paralympic legacy: exploring the impact of the games on the perceptions of young people with disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly* 33: 338-357.

Currie, D. & Raoul, V. (toim.) 1992. *Anatomy of Gender. Women's Struggle for the Body*. Ottawa: Carleton University Press.

Daniels, E.A. 2009. Sex objects, athletes and sexy athletes. How media representations of women athletes can impact adolescent girls and college women. *Journal of Adolescent Research* 24(4), 399-422.

DePauw, K. & Gavron, S. 2005. *Disability Sport. 2. painos*. Champaign: Human Kinetics.

DePauw, K. 1997. The (in)visibility of disability: cultural contexts and "sporting bodies". *Quest* 49: 416-430.

Dyer, R. 2002. *Älä katso! Seksuaalisuus ja rotu viihteen kuvastossa*. Toim. Lahti, M. Tampere: Vastapaino.

- Eichberg, H. 1987. Liikuntaa harjoittavat ruumiit. Kohti ruumiin ja urheilun uutta sosiaalitydettä. Tampere: Vastapaino.
- Eriksson, S., Liikanen, V., Rannikko, A., Sihvonen, S. & Torvinen, P. 2017. Vammaisuus suomalaisen sanomalehden ruumiinkulttuureissa. *Liikunta & Tiede* 53(6): 56-62.
- Eskola J. & Suoranta J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. p. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, N. 1997. Miten media puhuu. (suom.) Blom, V. & Hazard, K. Tampere: Vastapaino.
- Fiske, J. 2005. Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino. Suomeksi toimittaneet Pietilä, V., Suikkanen, R. & Uusitupa, T.
- Fitzgerald, H. 2012. Paralympic athletes and "knowing disability". *International Journal of Disability, Development and Education*, 59(3): 243-255.
- Fitzgerald, H. (toim.) 2009. Disability and youth sport. *International Studies in Physical Education and Youth Sport*. New York: Routledge.
- Fitzgerald, H. 2005. Still feeling like a spare piece of luggage? Embodied experiences of (dis)ability in physical education and school sport. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 10(1): 41-59.
- Frantz, J., Philips, J.S., Matheri, J.M. & Kibet, J.J. 2011. Physical activity and sport as a tool to include disabled children in Kenyan schools. *Sport in Society*, 14(9): 1227-1236.
- Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille 7-18 -vuotiaille. 2008. Helsinki: Opetusministeriö ja Nuori Suomi ry.
- Garland-Thomson, R. 2002. Integrating disability, transforming feminist theory. *The National Women's Studies Association Journal*, 14(3): 1-33.
- Gill, D. & Williams, L. 2008. *Psychological Dynamics of Sport and Exercise*. Champaign: Human Kinetics.
- Ginis, K.A.M., Ma, J.K., Latimer-Cheung, A.E. & Rimmer, J.H. 2016. A systematic review of review articles addressing factors related to physical activity participation among children and adults with physical disabilities. *Health Psychology Review*, 10(4): 478-494.
- Gordon, BO. & Rosenblum, KE. 2001. Bringing disability into the sociological frame: a comparison of disability with race, sex and sexual orientation statuses. *Disability & Society*, 16(1): 5-19.
- Grue, J. 2015. *Disability and Discourse Analysis*. Farnham: Ashgate.
- Hakala, J. T. 2015. Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 14-26.
- Hall, S. 1999. *Identiteetti*. (suom. ja toim.) Lehtonen, M. & Herkman, J. Tampere: Vastapaino.
- Hall, S. 1997. *The Spectacle of the "Other"*. Teoksessa Hall, S. (toim.) *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. Lontoo: SAGE Publications.
- Hardin, M. 2007. "I consider myself an empowered woman": the interaction of sport, gender and disability in the lives of wheelchair basketball players. *Women in Sport & Physical Activity Journal* 16(1): 39-52.

Hardin, M. & Hardin, B. 2005. Performance or participation...Pluralism or Hegemony? Images of disability & gender in Sports 'n Spokes Magazine. *Disability Studies Quarterly* 25(4).

Hargreaves, J. & Hardin, B. 2009. Women wheelchair athletes: competing against media stereotypes. *Disability Studies Quarterly*, 29(2).

Hargreaves, J. 2000. *Heroines of Sport. The Politics of Difference and Identity*. London: Routledge.

Hargreaves, J. 1994. *Sporting females. Critical issues in the history and sociology of women's sports*. London: Routledge.

Harjunen, H. 2010. Sukupuolittuneen ruumiin muodot ja merkitykset. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L-M. & Juvonen, T. (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 241-242.

Harjunen, H. 2004. Lihavuus, stigma ja sukupuoli. Teoksessa Jokinen, E., Kaskisaari, M. & Husso, M. (toim.) *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Tampere: Vastapaino, 243-262.

Hausenblas, H. A. & Fallon, E. A. 2006. Exercise and body image: A meta-analysis. *Psychology & Health* 21 (1), 33-47.

Hietala, V. 1993. *Kuvien todellisuus: johdatusta kuvallisen kulttuurin ymmärtämiseen ja tulkintaan*. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2010. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirvensalo, M., Jaakkola, T., Sääkslahti, A. & Lintunen, T. 2016. Koettu liikunnallinen pätevyys ja koetut esteet. Teoksessa Kokko, S. & Mehtälä, A. (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:4, 36-40.

Hirvensalo, M., Liukkonen, J., Jaakkola, T. & Sääkslahti, A. 2015. Koettu liikunnallinen pätevyys ja koetut esteet. Teoksessa Kokko, S. & Hämylä, R. (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2014*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015: 2, 40-46.

Horne, J., Tomlinson, A., Whannel, G. & Woodward, K. 2012. *Understanding sport: a socio-cultural analysis*. 2. painos. New York: Routledge.

Howe, D.P. 2008. From inside the newsroom. *Paralympic media and the 'production' of elite disability*. *International Review for the Sociology of Sport* 43(2): 135-150.

IPC Women in Sport Leadership Toolkit 2010. *Increasing Opportunities for Women in Paralympic Sport*. International Paralympic Committee.

Itkonen, H. 1996. *Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta*. Tampere: Gaudeamus.

Jaakkola, L. 2010. *Olympiasankaruuden sukupuoli. Urheilusankaruuden representaatiot Helsingin Sanomissa ja Iltalehdessä. Pro gradu -tutkielma*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.

Julkunen, R. 2004. Sosiaalipolitiikan ruumis. Teoksessa Jokinen, E., Kaskisaari, M. & Husso, M. (toim.) Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö. Tampere: Vastapaino, 17-40.

Kaivosaaari, A. 2017. ”Lempeä Lydia” - ”voimakas Björger” - Naishiihtäjien representoinnin muutokset Urheilulehden teksteissä vuosina 1905-2010. Jyväskylä Studies in Sport, Physical Education and Health 255. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Kang, M., Ragan, B.G., Zhu, W. & Frogley, M. 2007. Exercise barrier severity and perseverance of active youth with physical disabilities. *Rehabilitation Psychology*, 52(2): 170-176.

Kay, T. 2003. Sport and Gender. Teoksessa Houlihan, B. (toim.) Sport and Society. A student introduction. Lontoo: SAGE Publications, 89-104.

Kinnunen, T. 2001. Ruumiiden ja tilojen kohtaaminen kuntosalilla ja aerobicissa. Teoksessa Puuronen, A. & Välimaa, R. (toim.) Nuori ruumis. Helsinki: Gaudeamus, 121-134.

Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 74-88.

Koivunen, A. & Liljeström, M. 1996. Kritiikki, visiot, muutos - feministinen purkamis- ja rakentamisprojekti. Teoksessa Koivunen, A. & Liljeström, M. (toim.) Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 9-34.

Kokko, S., Mehtälä, A., Villberg, J., Ng, K. & Hämylä, R. 2016. Itsearvioitu liikunta-aktiivisuus, istuminen ja ruutuaika sekä liikkumisen seurantalaitteet ja -sovellukset. Teoksessa Kokko, S. & Mehtälä, A. (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:4, 10-15.

Kristiansen, K., Vehmas, S. & Shakespeare, T. (toim.) 2009. Arguing about disability. Philosophical perspectives. Abingdon: Routledge.

Kummu, L. 2007. Kummajaisesta huippu-urheiluksi. Suomen vammaisurheilun historia 1960-2005. Pro gradu -tutkielma 2006. Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteiden laitos. Tutkimuksia 2/2007.

Kuusamo, A. 1990. Kuvien edessä. Esseitä kuvan semiotiikasta. Helsinki: Gaudeamus.

Kuusela, J. 2001. Sosiaalisen konstruktionismin liike sosiaalitieteissä. Teoksessa Kuusela, P. & Saastamoinen, M. (toim.) Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma. 2. painos. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 21. Kuopio: Sosiaalitieteiden laitos, Kuopion yliopisto, 17-44.

Kyrölä, K. 2006. Ruumis, media ja ruumiinkuvat. Teoksessa Mäkelä, A., Puustinen, L. & Ruoho, I. (toim.) Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 107-128.

Kuukka, A. 2015. Lapset, ruumiillisuus ja päiväkodin järjestys. Tutkimus ruumiillisuuden tuottamisesta ja merkityksellistymisestä lasten päiväkotiarjessa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social research. Väitöskirja.

Laasonen, K. & Saari, A. 2006. Yhteiseen ja kaikille avoimeen liikuntaan. *Liikunta & Tiede* 43(4): 20-23.

Laine, E. 2014. Erityiskoulua käyvien lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuus. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, liikuntakasvatuksen laitos.

- Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 29-51.
- Li, C. & Chen, S. 2012. Exploring experiences of physical activity in special school students with cerebral palsy: a qualitative perspective. *European Journal of Adapted Physical Activity*, 5(1): 7-17.
- Longmuir, P.E. & Bar-Or, O. 1994. Physical activity of children and adolescents with a disability. Methodology and effects of age and gender. *Pediatric Exercise Science*, 6 (2): 168-177.
- Lorber, J. 1998. Believing is seeing. Biology as ideology. Teoksessa Weitz, R. (toim.) The politics of women's bodies. Sexuality, appearance and behavior. New York: Oxford University Press, 12-24.
- Maher, C.A., Williams, M.T., Olds, T. & Lane, A.E. 2007. Physical and sedentary activity in adolescents with cerebral palsy. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 49(6): 450-457.
- Maika, M. & Danylchuk, K. 2016. Representing paralympians: the 'other' athletes in Canadian print media coverage of London 2012. *The International Journal of the History of Sport*, 33(4): 401-417.
- Martin, J.J. & Choi, Y.S. 2009. Parents' physical activity -related perceptions of their children with disabilities. *Disability and Health Journal* 2: 9-14.
- Mashkovskiy, E. & Brittain, A. 2017. The evolution of classification and technical rules in parasports: extending the frontiers. *AUC Kinanthropologica*, 53(1): 5-20.
- Matheri, J.M. & Frantz, J.M. 2009. Physical activity levels among young people with physical disabilities in selected high schools in Kenya and their perceived barriers and facilitators to participation. *Journal of Community and Health Sciences*, 4(1): 21-26.
- McColl, M.A., Adair, B., Davey, S. & Kates, N. 2013. The Learning Collaborative: An approach to emancipatory research in disability studies. *Canadian Journal of Disability Studies*, 2(1): 71-93.
- McPherson, G., O'Donnell, H., McGillivray, D. & Misener, L. 2016. Elite athletes or superstars? Media representation of para-athletes at the Glasgow 2014 Commonwealth Games. *Disability and Society*, 31(5): 659-675.
- Misener, L. 2012. A media frames analysis of the legacy discourse for the 2010 winter Paralympic Games. *Communication & Sport*, 1(4): 342-364.
- Mitchell, L.E., Ziviani, J. & Boyd, R.N. 2015. Habitual physical activity of independently ambulant children and adolescents with cerebral palsy: are they doing enough? *Physical Therapy* 95(2): 202-211.
- Moilanen, P. & Räihä, P. 2015. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 52-73.
- Mononen, K., Blomqvist, M., Koski, P. & Kokko, S. 2016. Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Kokko, S. & Mehtälä, A. (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:4, 27-35.

Mäkelä, A., Puustinen, L. & Ruoho, I. 2006. Esipuhe. Teoksessa Mäkelä, A., Puustinen, L. & Ruoho, I. (toim.) Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 7-13.

Mäkelä, K. 1998. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä, K. (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Myllykoski, M. & Vasara, V. 1989. Suomen Invalidien Urheiluliitto 1964-1989. Helsinki: SIU.

Ng, K. 2016. Physical activity of adolescents with long term illnesses or disabilities in reference to ICF personal factors. *Studies in Sport, Physical education and Health* 245. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Ng, K., Rintala, P. & Saari, A. 2016. Toimintakyvyn ja -rajoitteiden yhteydet liikunta-aktiivisuuteen ja paikallaanoloon. Teoksessa Kokko, S. & Mehtälä, A. (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:4, 73-77.

Ng, K., Rintala, P., Tynjälä, J., Villberg, J. & Kannas, L. 2014a. Physical activity patterns of adolescents with long term illnesses or disabilities in Finnish general education. *European Journal of Adapted Physical Activity* 7(1): 58-72.

Ng, K., Välimaa, R., Rintala, P., Tynjälä, J., Villberg, J. & Kannas, L. 2014b. Self-esteem and intentions mediate perceived fitness with physical activity in Finnish adolescents with long-term illness or disabilities. *Acta Gymnica* 44(4): 185-192.

Nixon, H. 2008. Sport in a changing world. Boulder: Paradigm Publishers.

Ojala, K. 2017. Nuori, liikunta ja ulkonäkö. *Liikunta & Tiede*, 54(6): 4-8.

Oliver, M. 2004. If I had a hammer: the social model in action. Teoksessa Swain, J., Finkelstein, V., French, S. & Oliver, M. (toim.) *Disabling Barriers: Enabling Environments*. 2. painos. Lontoo: SAGE Publications., 7-12.

Oliver, M. 2009. Understanding disability. From theory to practice. 2. painos. Basingstoke: MacMillan.

Paasonen, S. 2010. Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L-M. & Juvonen, T. (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 39-49.

Packer, C., Geh, D.J., Goulden, O.W., Jordan, A.M., Withers, G.K., Wagstaff, A.J., Bellwood, R.A., Binmore, C.L. & Webster, C.L. 2014. No lasting legacy: no change in reporting of women's sports in the British print media with the London 2012 Olympics and Paralympics. *Journal of Public Health* 37(1): 50-56.

Pajuriutta, S. 2016. Tytöttely on jäänyt taka-alalle - vai onko? Naiseuden kehukset Helsingin Sanomien urheilusivujen arjessa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, viestinnän, median ja teatterin yksikkö.

Pappous, A., Marcellini, A. & de Leseleuc, E. 2011a. Contested issues in research on the media coverage of female Paralympic athletes. *Sport in Society*, 14(9): 1182-1191.

Pappous, A., Marcellini, A. & de Leseleuc, E. 2011b. From Sydney to Beijing: the evolution of the photographic coverage of Paralympic Games in five European countries. *Sport in Society*, 14(3): 345-354.

Peers, D. 2012. Patients, athletes, freaks: Paralympism and the reproduction of disability. *Journal of Sport and Social Issues*, 36(3): 295-316.

Peuravaara, K. 2012. Theorizing the body: conceptions of disability, gender and normality. *Disability & Society*, 28(3): 408-417.

Pihlajaniemi, N. 2014. Liikunta-aktiivisuuden yhteys nuorten kehonkuvaan ja itsetuntoon: WHO-Koululaistutkimus. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

Pirinen, R. 2006. Urheileva Nainen lehtiteksteissä. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Väitöskirja.

Purdue, D.E.J. & Howe, P.D. 2012a. See the sport, not the disability: exploring the Paralympic paradox. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 4(2): 189-205.

Purdue, D.E.J. & Howe, P.D. 2012b. Empower, inspire, achieve: (dis)empowerment and the Paralympic Games. *Disability & Society*, 27(7): 903-916.

Puustinen, L., Ruoho, I. & Mäkelä, A. 2006. Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Puustinen, L., Ruoho, I. & Mäkelä, A. (toim.) Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen.

Pyykkönen, T. 2016. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvotyö valtion liikuntapolitiikassa - taustaselvitys valtion liikuntaneuvostolle ja sen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaostolle. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:1.

Reinikainen, M-R. 2007. Vammaisuuden sukupuolittuneet ja sortavat diskurssit. Yhteiskunnallis-diskursiivinen näkökulma vammaisuuteen. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskunta- ja sosiaalitieteiden laitos. Väitöskirja.

Reinikainen, M-R. 2004. Vammaisuuden ja sukupuolen käytäntöjen jäljillä. Teoksessa Jokinen, E., Kaskisaari, M. & Husso, M. (toim.) Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö. Tampere: Vastapaino, 176-198.

Reinikainen, M-R. 1999. Vammaisen nais- ja miesruumiin arvo. Vammaisuus ja sukupuoli yhteiskunnassa. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 7(4), 341 - 351.

Rimmer, JA. & Rowland, JL. 2008. Physical activity for youth with disabilities: a critical need in an underserved population. *Developmental Neurorehabilitation*, 11(2): 141-148.

Rintala, P., Grönroos, L., Välimaa, R., Tynjälä, J. & Kokkonen M. 2013. Yleisopetuksessa olevien pitkäaikaissairaiden ja vammaisten suomalaisnuorten vapaa-ajan liikuntasytyt. *Liikunta & Tiede* 50 (1), 60-66.

Rintala, P., Huovinen, T. & Niemelä, S. 2012. Soveltava liikunta. Tampere: Tammerprint.

Rossi, L-M. 2010. Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L-M. & Juvonen, T. (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 21-38.

Rossi, L-M. 2003. Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuolituotantona. Helsinki: Gaudeamus.

Rossi, L-M. 2002. Esteettisten ideaalien sukupuolipolitiikka. Mainoskuvat halun, identiteettien ja ihanteiden tuottajina. Teoksessa Bonsdorff, P. & Seppä, A. (toim.) Kauneuden sukupuoli. Näkökulmia feministiseen estetiikkaan. Helsinki: Gaudeamus, 107- 131.

Ryan, J.M., Forde, C., Hussey, J.M. & Gormley, J. 2015. Comparison of patterns of physical activity and sedentary behavior between children with cerebral palsy and children with typical development. *Physical Therapy* 95(12): 1609-1616.

Saari, A. 2017. Yhteenveto VAU -strategian arviointikyselyn tuloksista. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta Vau ry (julkaisematon).

Saari, A. 2015. Vammaisurheilu ja erityisliikunta lajiliitoissa. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015: 1.

Saari, A. & Määttä, M. 2015. Vammaisuus ja liikunta. Teoksessa Arokoski, J., Mikkelsen, M., Pohjolainen, T. & Viikari-Juntura, E. (toim.) Fysiatia. 5. uudistettu painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 471-479.

Saari, A. 2014. Nuori urheilija ja vammaisurheilun erityispiirteet. Teoksessa Mononen, K., Aarresola, O., Sarkkinen, P., Finni, J., Kalaja, S., Härkönen, A. & Pirttimäki, M. (toim.) Tavoitteena nuoren urheilijan hyvä päivä. Urheilijan polun valintavaiheen asiantuntijatyö. KIHUn julkaisusarja, nro 46. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU, 70-72.

Saari, A. 2011. Inklusion nosteet ja esteet liikuntakulttuurissa. Tavoitteena kaikille avoin liikunnallinen ilta- ja päivätoiminta. Jyväskylä Studies in Sport, Physical Education and Health. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Saari, A. 2009. Vammaisurheilun integraatiotyössä haetaan tasa-arvoa ja tuloksia. Liikunta & Tiede 46(4): 22-25.

Salokoski, T. & Mustonen, A. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007. Helsinki: Mediakasvatusseura ry.

Sarpavaara, H. 2004. Ruumiillisuus ja mainonta. Diagnoosi tv-mainonnan ruumiillisuusrepresentaatioista. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Väitöskirja.

SEDY-report inventory phase. 2017. Sports Empowers Disabled Youth project.

Seppänen, J. 2005. Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.

Seppänen, J. 2011. Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa. 8. painos. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 17. Tampere: Vastapaino.

Seppä, A. 2012. Kuvien tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Shakespeare, T. 2016. The paralympics - superhumans and mere mortals. The Lancet, 388, 1137-1139.

Shakespeare, T. 1994. Cultural representation of disabled people: dustbins for disavowal? Disability & Society, 9(3): 283-299.

Shantz, O.J. & Gilbert, K. 2001. An ideal misconstrued: newspaper coverage of the Atlanta Paralympic Games in France and Germany. Sociology of Sport Journal 18: 69-94.

Shapiro, D.R. & Martin, J.J. 2010. Multidimensional physical self-concept of athletes with physical disabilities. Adapted Physical Activity Quarterly, 27: 294-307.

Sheldon, A. 2004. Women and disability. Teoksessa Swain, J., Finkelstein, V., French, S. & Oliver, M. (toim.) Disabling Barriers: Enabling Environments. 2. painos. Lontoo: SAGE Publications., 69-74.

Shields, N. & Synnot, A. 2016. Perceived barriers and facilitators to participation in physical activity for children with disability: a qualitative study. BMC Pediatrics 16(9): 1-10.

- Shields, N., Synnot, A. & Kearns, C. 2015. The extent, context and experience of participation in out-of-school activities among children with disability. *Research in Developmental Disabilities* 47: 165-174.
- Shields, N., Synnot, A. & Barr, M. 2012. Perceived barriers and facilitators to physical activity for children with disability: a systematic review. *British Journal of Sports Medicine* 16(14): 989-997.
- Shilling, C. 1991. Educating the body: physical capital and the production of social inequalities. *Sociology* 25 (4): 653-672.
- Shilling, C. 2004. *The body and social theory*. London: SAGE Publications.
- Silva, C. F. & Howe, P.D. 2012. The (in)validity of supercrip representation of paralympian athletes. *Journal of Sport and Social Issues* 36(2): 174-194.
- Smith, A. & Thomas, N. 2005. The "inclusion" of elite athletes with disabilities in the 2002 Manchester Commonwealth Games: an exploratory analysis of British newspaper coverage. *Sport, Education and Society* 10(1): 49-67.
- Smith, M. & Wrynn, A. 2013. *Women in the 2012 Olympic and Paralympic Games: An Analysis of Participation and Leadership Opportunities*. Ann Arbor, MI: SHARP Center for Women and Girls.
- Sparkes, A., Brighton, J. & Inckle, K. 2014. Disabled sporting bodies as sexual beings. Reflections and challenges. Teoksessa Anderson, E. & Hargreaves, J. (toim.) *Routledge handbook of sport, gender and sexuality*. London: Routledge, 179-188.
- Sport England 2001. *Disability survey 2000. Young people with a disability and sport. Headline findings*. Sport England.
- Stead, D. 2003. *Sport and the Media*. Teoksessa Houlihan, B. (toim.) *Sport and Society. A student introduction*. Lontoo: SAGE Publications, 184-200.
- Stone, S. 1995. The myth of bodily perfection. *Disability & Society*, 10(4): 413-424.
- Tammelin, T. 2005. A review of longitudinal studies on youth predictors of adulthood physical activity. *International Journal of Adolescent Medicine and Health* 17(1): 3-12.
- Teittinen, A. 2000. Miten tutkia vammaisuutta yhteiskunnallisena kysymyksenä. Jyväskylän yliopiston sosiologian julkaisuja 65. Jyväskylä. Väitöskirja.
- Thomas, C. 2007. *Sociologies of disability and illness: contested ideas in disability studies and medical sociology*. Basingstoke: Macmillan.
- Thomas, N. 2003. *Sport and Disability*. Teoksessa Houlihan, B. (toim.) *Sport and Society. A student introduction*. Lontoo: SAGE Publications, 105-124.
- Tolonen, T. 2001. Tyttöjen käsityksiä ihannenaiveudesta. Teoksessa Puuronen, A. & Välimaa, R. (toim.) *Nuori ruumis. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 23*. Helsinki: Gaudeamus, 73-89.
- Trolan, E.J. 2013. The impact of the media on gender inequality within sport. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 91: 215-227.
- Tsai, E. & Fung, L. 2005. Perceived constraints to leisure time physical activity participation of students with hearing impairment. *Therapeutic Recreation Journal* 39(3): 192-206.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 7. uud.p. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Turtiainen, J. 2005. Hirviöitä ja bikinejä - urheilevat naiset maskuliinisuuden varjossa. Teoksessa Laiho, M. & Ruoho, I. (toim.) Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa. Jyväskylä: PS-kustannus, 51-68.

Tynedal, J. & Wolbring, G. 2013. Paralympics and its athletes through the lens of the New York Times. *Sports* 1: 13-36.

Törrönen, J. 2001. Haastattelemine virikkeillä: virike johtolankana, pienoismaailmana ja/tai provosoijana. *Sosiologia*, 38(3): 205-217.

Van Eck, M., Dallmeijer, A.J., Beckerman, H., van der Hoven, P.A.M., Voorman, J.M. & Becher, J.G. 2008. Physical activity level and related factors in adolescents with cerebral palsy. *Pediatric Exercise Science*, 20: 95-106.

Van der Ploeg, H., van der Beek, A., van der Woude, L. & van Mechelen, W. 2004. Physical activity for people with a disability: A conceptual model. *Sports Medicine*, 34(10): 639-49.

Van Leeuwen, T. 2001. Semiotics and Iconography. Teoksessa Van Leeuwen, T. & Jewitt, C. (toim.) *Handbook of Visual Analysis*. Lontoo: SAGE Publications, 92-118.

Vehkakoski, T. 2006. Leimattu lapsuus? Vammaisuuden rakentuminen ammatti-ihmisten puheessa ja teksteissä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 297. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Vehmas, S. 2005. Vammaisuus: Johdatus ilmiön historiaan, teoriaan ja etiikkaan. Helsinki: Gaudeamus.

Verschuren, O., Wiart, L., Hermans, D. & Ketelaar, M. 2012. Identification of facilitators and barriers to physical activity in children and adolescents with cerebral palsy. *The Journal of Pediatrics* 161(3): 488-494.

Vuori, I. 2010a. Liikunta, kunto ja terveys. Teoksessa Vuori, I., Taimela, S. & Kujala, U. (toim.) *Liikuntalääketiede*. 3.-4. painos. Helsinki: Duodecim, 16-29.

Vuori, I. 2010b. Liikunta lapsena ja nuorena. Teoksessa Vuori, I., Taimela, S. & Kujala, U. (toim.) *Liikuntalääketiede*. 3.-4. painos. Helsinki: Duodecim, 145-170.

Wendell, S. 1996. *The rejected body. Feminist philosophical reflections on disability*. New York: Routledge.

World Health Organization (WHO). 2010. *Global recommendations on physical activity for health*. Geneva: World Health Organization.

WHO, Stakes. 2004. *ICF: Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus*. World Health Organization. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Zhang, L. & Haller, B. 2013. Consuming image: how mass media impact the identity of people with disabilities. *Communication Quarterly*, 61(3): 319-334.

Sähköiset

International Paralympic Committee IPC. 2016. Rio 2016. Viitattu 20.1.2018.
<https://www.paralympic.org/rio-2016>

International Paralympic Committee IPC. 2015a. Classification. Viitattu 13.5.2017.
<https://www.paralympic.org/classification>

International Paralympic Committee IPC. 2015b. 2015 Athlete Classification Code. Viitattu 13.5.2017. <https://www.paralympic.org/classification/2015-athlete-classification-code>

International Paralympic Committee IPC. 2015c. Strategic plan 2015 to 2018. Strategic outlook for the International Paralympic Committee.

International Paralympic Committee IPC. 2014. Sochi 2014. Viitattu 20.1.2018. <https://www.paralympic.org/sochi-2014>

Liikuntalaki 390/2015. Luettu 1.6.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390>

Mahlamäki, P. 2015. Johdanto. Julkaisussa YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Suomen YK-liitto. http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf

Solia 2018. Soveltavan liikunnan apuvälinetoiminta SOLIA. Viitattu 25.2.2018. <https://www.vammaisurheilu.fi/palvelut/solia>

Suomen Paralympiakomitea. Yleistä luokittelusta. Viitattu 13.5.2017. <https://www.paralympia.fi/etusivu/luokittelu-2/yleista-luokittelusta/>

VAU 2017. Löydä oma seura -palvelu auttaa tukea tarvitsevia liikunnan pariin. Viitattu 25.2.2018. <https://www.vammaisurheilu.fi/10-uutinen/5408-uusi-loeydae-oma-seura-palvelu-auttaa-tukea-tarvitsevia-liikkuja-liikuntaharrastuksen-pariin>

VAU: n visio 2021. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry. Viitattu 13.5.2017. http://www.vammaisurheilu.fi/images/tiedostot/ladattavat-tiedostot/vau_visio_2021.pdf

Vammaisurheilu ja -liikunta -lehti, mediakortti. 2017. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry. Viitattu 17.4.2017. <http://www.vammaisurheilu.fi/mika-on-vau/lehti/mediakortti>

YK. 2015. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Suomen YK-liitto. http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf

Julkaisemattomat

Forber-Pratt, A.J. 2017 (luonnos). Multiple oppression and tackling stigma through sport. Teoksessa Brittain, I. & Beacom, A. (toim.) The Palgrave Handbook of Paralympic Studies. London: Palgrave Macmillan.

Kuvat

Kuva 1: Kuva Iltalehdestä (Iltalehti 1.9.2016, 36)	68
Kuva 2: Kuva Iltalehdestä (Iltalehti 21.9.2016, 38).....	70
Kuva 3: Kuva Helsingin Sanomista (Helsingin Sanomat 12.9.2016, A 31)	72
Kuva 4: Kuva Helsingin Sanomista (Helsingin Sanomat 11.9.2016, B 22)	73
Kuva 5: Kuva Vammaisurheilu & -liikunta -lehdestä (Vammaisurheilu & -liikunta -lehti 3/2016, 19)	75
Kuva 6: Kuva Vammaisurheilu & -liikunta -lehdestä (Vammaisurheilu & -liikunta 3/2016, 14)	76
Kuva 7: Kuva Vammaisurheilu & -liikunta -lehdestä (Vammaisurheilu & -liikunta -lehti 1/2016, 19)	77
Kuva 8: Kuva Iltalehdestä (Iltalehti 2.8.2013).....	78

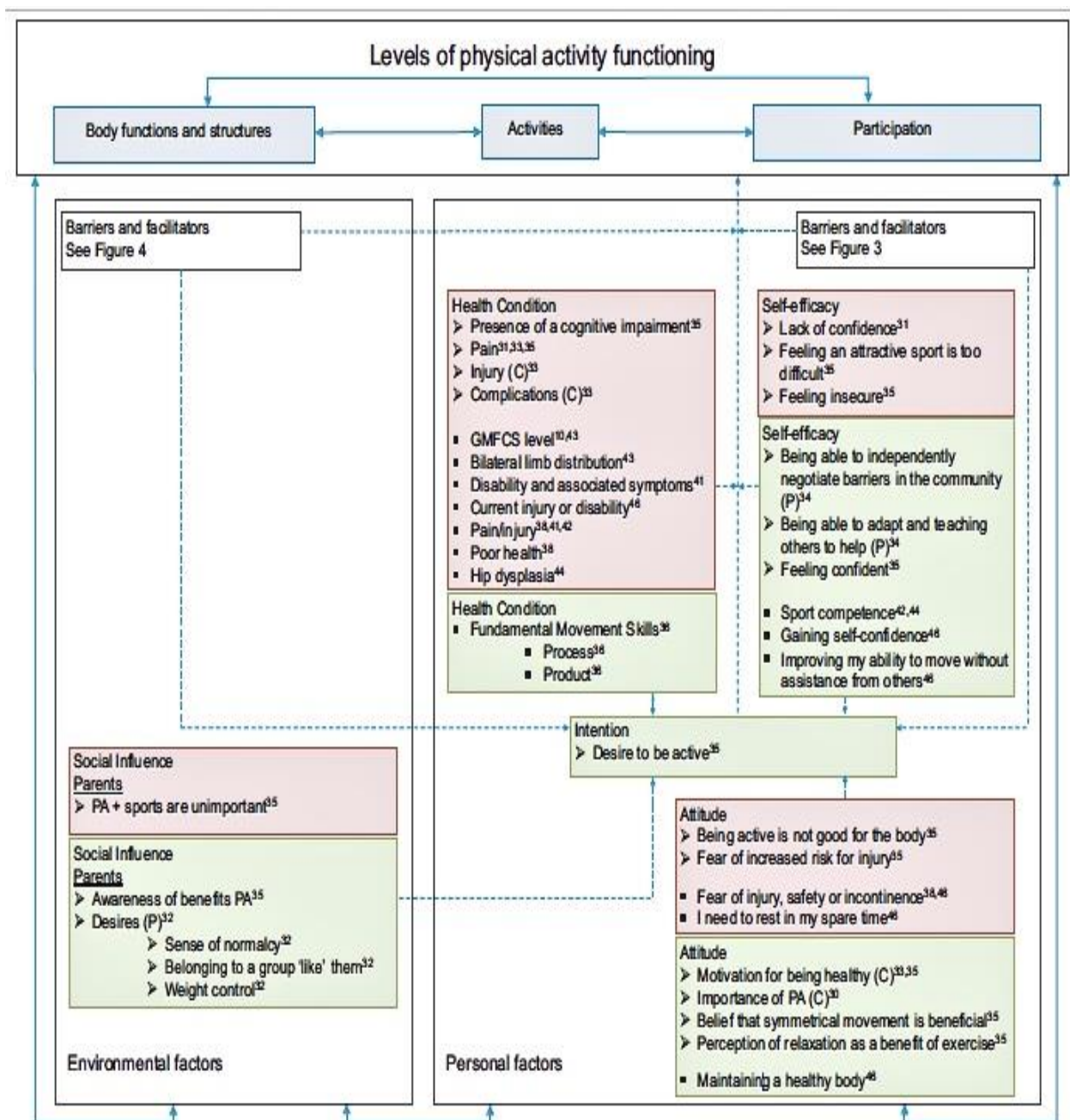
Taulukot

Taulukko 1: Esimerkki 1 deduktiivisen sisällönanalyysin etenemisestä	63
Taulukko 2: Esimerkki 2 deduktiivisen sisällönanalyysin etenemisestä	65
Taulukko 3: Esimerkki induktiivisen sisällönanalyysin etenemisestä yhden yläkategorian kohdalla	67
Taulukko 4: Liikuntaan osallistumisen mahdollistajat ja esteet	100

Liitteet

Liite 1: Physical Activity for People with a Disability (PAD) model (Bloemen ym. 2015)..	138
Liite 2: Haastattelupyyntölomake	139
Liite 3: Teemahaastattelurunko	141

Liite 1: Physical Activity for People with a Disability (PAD) model (Bloemen ym. 2015)

Liite 2: Haastattelupyyntölomake

Hyvä vanhempi,

Perheenne oli mukana Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry: n Valtti-ohjelmassa 2016. Teen Laurea-ammattikorkeakoulussa fysioterapian opinnäytetyötä, joka on osa Valtti-ohjelman seuranta. Opinnäytetyössä selvitän vammaisten tyttöjen liikunnan harrastamisen esteitä ja mahdollistajia. Tietoja käytetään tytöille sopivien liikuntapalvelujen kehittämiseksi. Kiinnostukseni tutkia vammaisten tyttöjen liikuntaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä heräsi, kun Valtti-ohjelmaan hakeneista vain kolmasosa oli tyttöjä, ja myös tutkimusten mukaan vammaiset tytöt osallistuvat liikuntaan vammaisia poikia vähemmän.

Haastattelun Valtti-ohjelmaan osallistuneita tyttöjä. Haastattelut toteutetaan **huhtikuussa** teille sopivana ajankohtana Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry: n toimistossa Pasilassa tai Laurea-ammattikorkeakoulun Otaniemen kampuksella Pohjois-Tapiolassa. Haastattelu kestää noin 1-1,5 h. Haastattelun tarkoitus on saada tyttöjen oma ääni ja kokemukset esiin, joten huoltajia ei tässä opinnäytetyössä haastatella. Huoltaja voi kuitenkin halutessaan olla mukana haastattelussa.

Haastattelut äänitetään analyysiä varten ja nauhoitteet tuhotaan opinnäytetyön valmistuttua. Haastattelut ja haastatteluista kertyvä aineisto ovat luottamuksellisia ja tiedot käsitellään anonymisti niin, ettei haastateltavan henkilöllisyys tule aineistosta ilmi. Kerättäviä tietoja käytetään vain opinnäytetyöhöni ja tietoja käsittelee ainoastaan opinnäytetyön tekijä. Haastateltava voi koska tahansa kieltää itsensä koskevan materiaalin käytön. Kerään haastattelutilanteessa oheisen suostumuslomakkeen allekirjoitettuna.

Ystävällisin terveisin ja avusta jo etukäteen kiittäen,
Mia Wahrman
045 8826668
mia.wahrman@student.laurea.fi

Opinnäytetyön ohjaajat:

Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry tutkimuspäällikkö:
Aija Saari
040 5064208
aija.saari@vammaisurheilu.fi

Laurea AMK: n fysioterapian lehtori:
Kati Nykänen
040 6672081
kati.nykanen@laurea.fi

Suostun osallistumaan Laurea AMK:n opiskelija Mia Wahrmanin tekemään haastatteluun. Halutessani voin milloin tahansa kieltää haastattelumateriaalin käytön, eikä minun tarvitse ilmoittaa syytä päätökseeni.

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Aika ja paikka

Liite 3: Teemahaastattelurunko

Teemahaastattelurunko

Taustatiedot + liikuntahistoria:

- Ikä
- Perhe, sisarukset
- Asuinpaikka (kaupungin keskustassa vai syrjempänä) – liikuntapalvelujen läheisyys
- Vamma
- Aiemmat ja nykyiset säännölliset liikunta- ja muut harrastukset

Liikunnan harrastamisen mahdollistajat ja estäjät:

Yksilötason tekijät

- **Aikomus pysyä tai tulla fyysisesti aktiiviseksi:** mahdollistaja esim. halu olla fyysisesti aktiivinen
- **Asenne liikuntaa kohtaan:** mahdollistaja esim. positiivinen asenne liikuntaa/ liikunnallista elämäntapaa kohtaan, halu pysyä terveenä/ estäjä esim. liikuntavammojen pelko, uskomus, että aktiivisuus ei ole hyväksi keholle, tarve levätä vapaa-aikana
- **Minäpystyvyys** (käsitys omasta liikunnallisesta pätevyydestä): mahdollistaja esim. koen oloni itsevarmaksi, liikunta kehittää itsevarmuuttani, kokemus liikunnallisesta pätevyydestä/ estäjä esim. koen oloni epävarmaksi, koen minua kiinnostavan lajin liian vaikeaksi
- **Terveystila**
- **Kunto:** mahdollistaja esim. hyvä kestävyys/ estäjä esim. kestävyys, energian tai/ ja taitojen puute
- **Motivaatio:** mahdollistaja esim. nautin liikunnasta, saan uusia kokemuksia ja opin uusia taitoja, pidän haasteista/ estäjä esim. omaan heikon motivaation liikunnan harrastamiseen, nautin vähemmän aktiivisesta arjesta, liikunta ja urheilu ei ole hauskaa, en ole kiinnostunut liikunnasta ja urheilusta, en koe itseäni urheilulliseksi
- **Sosiaalisuus:** mahdollistaja esim. mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen ja mukaan kuulumiseen
- **Tieto liikuntatarjonnasta:** mahdollistaja esim. tunnen/ perheeni tuntee lähialueen harrastusmahdollisuudet/ estäjä esim. minulla/ perheelläni on vähän tietoa lähialueen harrastusmahdollisuuksista
- **Aika:** Estäjä esim. ajanpuute, uusien taitojen oppiminen vie liikaa aikaa
- **Mahdolliset muut yksilötason tekijät?**

Ympäristötason tekijät

- **Sosiaaliset vaikutteet:** mahdollistaja esim. vanhempien positiiviset asenteet liikuntaa kohtaan/ estäjä esim. vanhemmat kokevat liikunnan merkityksettömäksi
- **Perhe:** mahdollistaja esim. kannustus ja motivaatio, vanhempien kanssa yhdessä harrastaminen, vanhemmat kuljettavat harrastuksiin, vanhempien pitkäjänteisyys harrastustarjonnan kartoittamisessa auttamisessa/ estäjä esim. saan vanhemmilta vähän tukea, olen riippuvainen vanhemmista kuljetuksen suhteen, vanhemmat eivät ehdi auttamaan liikunnan harrastamisessa, vanhemmat ovat huolissaan turvallisuudestani
- **Muiden ihmisten tuki:** mahdollistaja esim. opettajien ja ohjaajien tuki, taitavat ohjaajat, kaverit ja liikunnanopettaja motivoivat liikunnan harrastamiseen, hyväksytyksi tuleminen, koulukavereiden, opettajien ja muiden ihmisten positiivinen suhtautuminen minuun, kavereiden löytäminen, kaverin kanssa liikunnan harrastaminen/ estäjä esim. muut eivät hyväksy minua, muut kiusaavat, opettajat ja ohjaajat antavat negatiivista palautetta, roolimallien/ esikuvien puute, koulutettua henkilökuntaa ei ole riittävästi, ohjaajat eivät tarjoa apua, ihmisten harhaluulot ja epäystävällinen asenne, minulla ei ole kaveria, jonka kanssa harrastaa
- **Liikuntatarjonta:** mahdollistaja esim. voin harrastaa liikuntamuotoa, josta nautin, mahdollisuus kilpailla, hyvä ohjaaja, pienet ryhmät, mahdollisuus tarvittaviin välineisiin/ estäjä esim. liikuntamuoto ei sovellu minulle tai on liian kilpailullinen, liikuntaa ei ole osattu soveltaa minulle sopivaksi, riittämättömät välineet, suuret ryhmät
- **Ympäristö:** mahdollistaja esim. esteettömät liikuntapaikat, mahdollisuus harrastaa omalla lähialueella, sovelletut liikuntavälineet/ estäjä esim. esteellinen ympäristö, esteelliset liikuntapaikat
- **Koulu:** mahdollistaja esim. koulun liikuntatunneille osallistuminen/ estäjä esim. liikunnanopettaja suosii liikunnallisesti kyvykkäämpiä oppilaita, koulun liikuntatilat
- **Kuljetus:** mahdollistaja esim. mahdollisuus harrastuksiin kuljetukseen/ estäjä esim. harrastuksiin kuljetuksiin ei ole mahdollisuutta
- **Henkilökohtainen avustaja:** mahdollistaja esim. mahdollisuus henkilökohtaiseen avustajaan/ estäjä esim. henkilökohtaiseen avustajaan ei ole mahdollisuutta
- **Taloudelliset tekijät:** estäjä esim. liikuntaharrastuksen korkeat kulut, perheen taloudelliset rajoitteet
- **Mahdolliset muut ympäristötason tekijät?**
- **Liikunnan harrastamisen mahdollistajat ja estäjät kokonaisuutena:** millaiseksi koet omat mahdollisuutesi harrastaa liikuntaa?

Esikuvat ja ruumiillisuus (kuvakooste):

- Koetko kuvat innostavina?
- Motivoivatko ne harrastamaan liikuntaa?
- Samaistutko kuvien urheilijoihin/ liikkujiin?
- Löytyykö kuvista esikuvia, roolimalleja tai idoleita?